

LARS RÅMUNDDAL

Konsept og endring

En studie av hvordan lokale
ekklesiologier formes

SJLT Publishing

Konsept og endring

SJLT Publishing, Kristiansand.
Series editors: Jan Inge Jenssen and Martin Jakobsen

© Lars Råmunddal 2025

First published by Tapir akademisk forlag, 2011, in the series KIFO Perspektiv, Nr22.
Fagbokforlaget has permitted this republication.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means - without the prior written permission of the publisher. The only exception is brief quotations in a book review or scholarly journal.

ISBN 978-82-691984-5-4

Scandinavian Journal for Leadership & Theology (SJLT) is a digital Open Access journal published by ALT School of Theology, Ansgar University College, and Norwegian School of Leadership and Theology.

Scandinavian Journal for Leadership & Theology PUBLISHING (SJLT Publishing) is a book series that publishes articles published in the SJLT Journal. In addition, Open Access articles and books within the journal's thematic areas are published. These are not double-blind peer-reviewed, but the texts are quality-assured at a high academic level.

Lars Råmunddal

Konsept og endring

En studie av hvordan lokale ekklesiologier formes

SJLT Publishing

Forord

Denne boken er opprinnelig et doktorgradsarbeid i praktisk teologi ved Det teologiske Menighetsfakultet (MF) i Oslo. Jeg disputerte for PhD-graden der 11. desember 2009. Selv om jeg var knyttet til MF som doktorgradsstudent i 5 år fra 2004, var jeg hele tiden ansatt ved Ansgar Teologiske Høgskole i Kristiansand som også har finansiert min forskning. Min første takk går da også til rektorene Bjørn Øyvind Fjeld og Harald Nygaard ved Ansgarskolen som har satset stipendiatmidler på en lærer som for lengst hadde passert vanlig stipendiatalder. Ved MF var det professor Harald Hegstad som fungerte som min veileder. Med ham fikk jeg ikke bare en svært imøtekommende veileder, men også impulser fra en av Norges fremste fagpersoner innenfor fagfeltet ekklesiologi og menighetsutvikling. Jeg er min hovedveileder stor takk skyldig for hans kloke og tålmodige veiledning gjennom flere år.

I tillegg til god veiledning og hjelp jeg har fått underveis i forskningsprosjektet ved MF, er jeg svært takknemlig for at min kollega professor António Barbosa da Silva ved Ansgar Teologiske Høgskole under hele forsknings- og skriveprosessen fungerte som en ekstra veileder. Jeg har hatt stor glede og nytte både av hans vitenskapsteoretiske og metodiske dyktighet og hans personlige omsorg for meg og mitt prosjekt. Nevnes må også at det faglige miljøet ved Ansgar – med forskningsleder Ingunn Folkestad Breistein i spissen – har bistått med både tilbakemeldinger og oppmuntringer underveis. I tillegg må nevnes at jeg har vært så heldig at professor Jan Inge Jenssen, som har sitt tilhold ved Fakultet for økonomi og samfunnsvitenskap ved Universitetet i Agder, på helt frivillig basis og i flere runder har gitt meg verdifulle innspill på diverse utkast til avhandlingsmanus.

Denne boken er, som nevnt, en bearbeidet utgave av min avhandling fra 2009. Avhandlingen har gjennomgått en relativt omfattende språklig og innholdsmessig bearbeidelse på veg mot bok. Etter at KIFO besluttet å utgi avhandlingen, har professor Pål Repstad ved Universitetet i Agder gjennomgått manus og han har gitt verdifulle råd om avhandlingens innhold og form med tanke på bokutgivelse. Dessuten har Tapir Akademisk Forlag hatt manus ute til en relativt omfattende språkvask. Og selv om avhandlingsformen i stor grad er beholdt, har intensjonen allikevel vært å gjøre teksten tilgjengelig og lesbar for flest mulig.

Det er en del vanskelige valg en står overfor når en vitenskapelig avhandling

skal bli en lesbar bok. I dette tilfelle gjelder det for eksempel spørsmålet om bokens teorikapittel (kapittel 2) og metodekapitlet (kapittel 3) bør utgå eller skrives om fordi de kan oppleves som krevende og teoretiske for mange lesere. Når jeg har valgt å la kapitlene følge med relativt uendret inn i boken, er det fordi de etter min oppfatning er helt grunnleggende i denne type arbeid, både for analysen og for resultatet. Et godt råd kan imidlertid være at leseren ikke starter med disse kapitlene, men heller kommer tilbake til dem etter behov underveis i lesningen av beskrivelsen og den teoretiske vurderingen av casemenighetene.

Det er naturlig her i forordet også å takke de to menighetene som jeg har gjennomført feltarbeid i. Både i Voie Menighet og i Grimstad Misjonsmenighet møtte jeg åpne dører, åpne arkiver og – ikke minst – åpne sinn. En spesiell takk til de 20 informantene og menighetens prester (i Voie) og pastor (i Grimstad) som viste stort engasjement for at jeg skulle få gjennomført mitt feltarbeid på en god måte. Takk også til biskop Olav Skjevesland i Agder og Telemark bispedømme og generalsekretær Jarle Råmunddal i Det Norske Misjonsforbund for samtaler og for at jeg har fått bruke deres kommentarer til utviklingen i menighetene i min avhandling. Og sist, men ikke minst, går takknemlige tanker til min nære familie, min kjære Lillian og våre barn Linn, Øyvind og Heidi, for den interesse de har vist for prosjektet og den oppmuntring jeg har fått underveis av dem alle.

Mitt ønske for denne boken er at mennesker som er engasjert i konkrete menighetsutviklende prosesser i sine lokalmiljø, kan finne verdifulle lærdommer i de erfaringene som er gjort i de to casemenighetene jeg har skrevet om.

Kristiansand i desember 2010

Lars Råmunddal

Innhold

Kapittel 1: Bakgrunn, problemstilling og hensikt	9
Bakgrunn.....	9
Problemmstilling	12
Bokens hensikt og faglige karakter	14
Kapittel 2: Teoretisk tolkningsramme	17
Det doble tolkningsperspektivet	17
Relevante teorier	18
Kapittel 3: Materiale og metode	43
Undersøkelsens materiale	43
Valg av kvalitativ metode og casemenigheter	44
Metode for å samle og skape materiale og data	45
Metode for å beskrive, tolke og analysere materiale	48
Metode for å presentere, validere og forsvare forskningsresultatet	52
Forskningsetiske overveielser	52
Kapittel 4: NaMu/WCCC/SCC-konseptene	55
Opprinnelse, innhold og utbredelse	55
Ekklesiologisk særpreg	64
«Institusjonaliserte organisasjonsoppskrifter»	67
Kapittel 5: Voie menighet som brukerkontekst for NaMu/ WCCC-konseptene	77
Voie menighets historie og plass i lokalsamfunnet	77
Voie som lokalmenighet i Den norske kirke	80
Voie menighets innføring og bruk av NaMu og WCCC-materiale	86
Kapittel 6: Fenomenologisk beskrivelse og kritisk vurdering av case 1	93
Behovssituasjonen og valg av konsepter	93
Implementering av NaMu/WCCC-materialet i Voie menighet	102
Utfall av implementering og endringsprosesser	122
Hvor egnet er NaMu/WCCC-materialet for å utvikle en folkekirkemenighet?	133
Utvikles det en ny type kjernemenighetsforståelse i Voie menighet?	135

Kapittel 7: Grimstad Misjonsmenighet som brukerkontekst.....	139
Grimstad Misjonsmenighets historie og plass i lokalsamfunnet	139
Grimstad Misjonsmenighet som lokalmenighet i DNM	142
Grimstad Misjonsmenighets innføring og bruk fra NaMu/SCC/ WCCC-materiale	148
Kapittel 8: Fenomenologisk beskrivelse og kritisk vurdering av case 2	155
Behovssituasjonen og valg av konsepter	155
Implementering av NaMu/SCC- og WCCC-materialet	163
Utfall av implementering og endringsprosesser	187
Hvor egnet har NaMu/SCC/WCCC-materialet vært for å utvikle Grimstad Misjonsmenighet?	194
Er det i ferd med å utvikles en ny type misjonsforbundske menighet i Grimstad?	195
Kapittel 9: Teoribasert tolkning av casemenighetene.....	197
Utviklingen i Voie menighet i lys av teoritilfanget	197
Undersøkelsens resultat for Voie menighet	212
Utviklingen i Grimstad Misjonsmenighet i lys av teoritilfanget	222
Undersøkelsens resultat for Grimstad Misjonsmenighet	238
Kapittel 10: Sammenligning og konklusjon.....	249
Sammenligning av casene	249
Konklusjon: Forklaringsmodell til hvordan lokale ekklesiologier formes	259
Kapittel 11: Avsluttende drøfting	267
Undersøkelsens og forskningsresultatets interne validitet	267
Forskningsresultatets eksterne validitet	270
Implikasjoner for menighetsutviklende praksis	271

KAPITTEL 1:

BAKGRUNN, PROBLEMSTILLING OG HENSIKT

Bakgrunn

Nye impulser for utvikling av lokalt menighetsliv

Et stort antall menigheter fra både Den norske kirke, bedehusbevegelsen og ulike frikirker i Norge har i sitt menighetsutviklende arbeid de siste årene valgt materiale fra *Naturlig menighetsutvikling* (NaMu), *Willow Creek Community Church* (WCCC) i Chicago og *Saddleback Community Church* (SCC) i Los Angeles. Formidleren av NaMu-materialet i Norge kan fortelle at siden høsten 1998 har nærmere 300 lokale menigheter med ulik kirkelig tilhørighet gjennomgått menighetsanalysen som tilbys.¹ *Willow Creek Association* fikk sin avlegger i Norge i 1998 og har i dag i overkant av 150 medlemsforsamlinger fra de fleste kirkesamfunn. Et stort antall prester, pastorer og menighetsledere fra Norge har deltatt på Willow Creek-konferanser i både Chicago, Los Angeles og Norge med fokus på menighetsbyggende arbeid.

Bortsett fra den lutherske presten Olav Garcia de Presnos engasjement for å fremme menighetstenkningen fra SCC i Norge, har denne amerikanske menigheten så langt ikke fått noen organisatorisk avlegger her til lands. Det er imidlertid et betydelig antall prester, pastorer og menighetsledere fra norske menigheter som de siste årene har deltatt på Saddleback-konferanser i Los Angeles. Et stort antall menigheter både i USA og i verden for øvrig har gjennomgått en revitalisering etter en «purpose-driven»-menighetsmodell. Situasjonen ser også ut til å være den at menigheter som bruker NaMu, ofte er brukere av materialet fra Willow Creek og/eller Saddleback. Medlemslister fra Willow Creek Norge viser at mange menigheter/kirker/organisasjoner kombinerer bruk av NaMu og materiale fra Willow Creek.

1 Se www.k-vekst.no

Et relevant spørsmål her kan være hva grunnen er til denne åpenheten for impulser utenfra og den store interessen for denne type menighetsutviklende materiale. Dokka (2000:4) reflekterer over spørsmålet i etterkant av et seminar der NaMu ble presentert. Han ser saken ut fra Den norske kirkes synsvinkel, og viser til at det ligger dyktig markedsføring bak den raske spredningen av ideene. Dessuten presenterer materialet en logikk som er vel tilpasset menneskelig fornuft i det senmoderne konkurransesamfunnet. Dokka setter også fokus på det han kaller «den kirkelige tilstand den opererer i», Dokka (2000:4). Her peker han på den bevegelsen bort fra det lokale plan som har skjedd i kirken de siste tiårene. Oppmerksomheten blir ofte rettet mot sentralkirkelige forvaltningsoppgaver og byråkrati, sier han. Kirkevekstbevegelsen har derimot et langt tydeligere fokus på grunnplanet og gir et vell av ideer for hvordan engasjement kan kanaliseres inn i lokalmiljøet.

Dokka hevder at én av grunnene til åpenheten for impulser utenfra er det han kaller avteologisering av kirkelig liv og praksis. Svekkelsen av den teologiske refleksjon i kirken gjelder både den tradisjonelle konservative fløyen, representert både ved vekelseskristendommen og den mer ortodokse lutherdom – og likedan i andre teologiske tradisjoner i kirken. Dermed har det oppstått et tomrom. Han påpeker videre:

Derfor kan en med betydelig rett tale om teologiens tilbakegang som premissleverandør til norske menigheter. Det gode med dette er at det innebærer en form for frigjøring fra tidligere autoritære diktat fra teologiske høvdingen. Menighetene er frie til å tenke nytt. Også det har bidratt til å gi bevegelser om K-vekst et stort spillerom. Problemet er at avteologiserte menigheter er fratatt redskaper og målestokker for å vurdere det nye. Mange norske menigheter er blitt forsvarsløse overfor framgangrike fornyelsesretninger, hva enten de kommer herfra eller derfra. (Dokka 2000:4)

Dokkas analyse både av dyktigheten i markedsføringen av denne type ideer og av det man kan kalle situasjonen i norske folkekirkelige menigheter når det gjelder behovene for hjelp til ekklesiologisk refleksjon og praktisk menighetsutvikling, kan langt på veg bekreftes også ut fra andre kirkelige ståsteder enn det Dokka tar utgangspunkt i. Men Dokkas vurdering av ekklesiologien i materialet fra NaMu – at den ikke lar seg kombinere med en luthersk kristendoms- og kirkeforståelse – ville jeg tro det kan være forskjellige syn på, avhengig av ens plassering i kirkelandskapet.

Dokka kan nok også ha rett i at det har skjedd en avteologisering av norske lokalmenigheter de siste årene. Derfor kan vi etter min oppfatning tolke lokalmenigheters adopsjon av importert menighetsutviklende konsepter (som NaMu) som et signal om at det skjer en reteologisering av menighetene. Og en slik reteologisering kan det være ulike syn på både innenfor Den norske kirke og i andre kirkesamfunn. At man innenfor de etablerte kirkesamfunnene føler at man til en viss grad mister kontrollen over den ekklesiologiske og strategiske utviklingen av lokalmenighetene, er forståelig. Det som kan sies å være situasjonen sett ut fra de lokale menighetene jeg har fått innsyn i, er at de – for å finne hjelp eller verktøy for å utvikle menigheten – har orientert seg i en annen retning enn det som ville ha vært naturlig ut fra deres kirkelige tilhørighet og tradisjon.

Noe av grunnen til nyorienteringen i dag har trolig sammenheng med at mange lokale menigheter opplever at det arbeidet man står midt oppe i, svarer dårlig til de behovene de faktisk har, både internt i menigheten og i menighetens lokale omgivelser. Ofte opplever man at menighetens virksomhet er lite relevant. Da er det lett å ty til miljøer og materiale som tilsynelatende gir gode svar på de spørsmålene man måtte ha, og gode løsninger på de utfordringene man står overfor. Den type materiale som eksempelvis NaMu representerer, gir ofte bedre svar på disse lokale utfordringene enn den kirkelige og teologiske tradisjonen man er en del av. Og dermed skapes det også ny og lokal menighetstenkning og -praksis; det formes lokale ekklesiologier der lokale menigheter med ulik konfesjonell tilhørighet tar i bruk denne typen menighetsutviklende materiale.

«It seems to me that we are standing in the middle of a clear and irreversible 'process of congregationalization' of all Christianity.» (Volf 1998:13). Denne «kongregasjonaliseringen», som altså handler om et økt fokus på det lokale kirkelige planet framfor tradisjonelle kirkelige modeller, foregår ifølge Volf (1998:12–13) både i protestantiske kirkesamfunn og i den katolske og ortodokse kirke. Han siterer også Harvey Cox som spør hvordan kirkeledere vil håndtere spørsmålet om «a restless spiritual energy» som dukker opp nedenfra i samfunnet – og som truer med å bryte ned tradisjonelle måter å tenke kirkelig organisering og ledelse på.² Også jeg har i mine casemenigheter og i andre lokale menigheter registrert en økende «rastløs åndelig energi», for å bruke Cox' ord. Man har for eksempel ikke tålmodighet til å vente på sitt eget kirkesamfunns eventuelle planer og tiltak for utvikling av de lokale menighetene, men setter i gang selv – både med å finne modeller eller konsepter man ønsker å utvikle menigheten etter, og med å gjennomføre endrings- og utviklingsprosesser som man ikke nødvendigvis har fått «godkjent» av sitt eget kirkesamfunn.

Litt om det personlige engasjementet

De fleste studie- eller forskningsprosjekter har utgangspunkt i et eller annet personlig engasjement – slik er det også med studien som ligger til grunn for denne boken. Jeg har i 40 år vært engasjert i menighetsarbeid – som aktiv menighetsmedlem, som pastor og som formann og styremedlem i frikirkelige menigheter. Dessuten har jeg holdt kurs om utvikling og forandring av etablerte menigheter, og jeg er forfatter av bøker og diverse materiell som tar opp samme tematikk. Som lærer i praktisk teologi har jeg gjennom flere år arbeidet spesielt med utvikling av kurs og teologi for menighetsutviklende arbeid.

Gjennom tre-fire år (2000–2003) var jeg med i en strategisk gruppe i Salem Misjonsmenighet i Kristiansand som jobbet med å implementere prinsipper for menighetsutviklende arbeid hentet fra pastor Rick Warrens bok *The Purpose Driven Church* (1995). Arbeidsgruppen har støtt på en rekke problemer og spørs-

2 Volf siterer Harvey Cox' bok: *The Silencing of Leonardo Boff: The Vatican and the Future of World Christianity*, Oak Park: Meyer Stone, 1988:17.

mål knyttet til overføring av menighetstenkning og -strategi fra en megakirke i USA til en tradisjonell, liten misjonsmenighet i Norge. I denne perioden stilte jeg meg mange spørsmål, og jeg oppdaget at slike omstillinger i en menighet egentlig handler om en kreativ og skapende prosess. Rent organisatorisk er det en endringsprosess som foregår, men ekklesiologisk sett skapes det en ny og mer behovs- og tidstilpasset måte å tenke rundt menighetens liv og funksjon på. Denne lille personlige «oppdagelsen» er også bakgrunnen for denne boken. I prosessene i Salem i Kristiansand var jeg aktiv deltaker og en av pådriverne, men i det prosjektet jeg skriver om her, har jeg vært forsker med store krav til meg selv om objektivitet og vitenskapelig redelighet. Disse forholdene er en del av min forforståelse. Metodisk sett er denne erfaringsbakgrunnen derfor en utfordring.

Problemstilling

Det er altså mange norske menigheter av ulike konfesjonell tilhørighet som blir betydelig påvirket av den teologien/ekklesiologien og den menighetsstrategiske tenkningen som presenteres i menighetsutviklende materiale fra NaMu/WCCC/SCC. Det kan derfor være grunn til å stille følgende spørsmål: Hva skjer med den lokale menighetstenkningen i slike tilfeller? Hvorfor velger man denne typen materiale for å utvikle menigheten? Hvordan bruker man materialet, og hva skjer i og med menigheter og forsamlinger som bruker importert menighetsutviklende materiale? Hva slags endringer skjer, og hvordan oppleves endringene i den enkelte menighet? Hva blir resultatet for menighetstenkningen og for menighetslivet? Gir bruken av disse menighetsutviklende konseptene faktisk økt medlemsdeltakelse og vekst – slik konseptene forespeiler, og slik man håper i brukermenighetene?

I denne boken ønsker jeg å gi noen forskningsbaserte svar på disse spørsmålene. Hovedproblemstillingen blir da:

Hvordan formes lokale ekklesiologier i forsamlinger som initierer endringsprosesser ved hjelp av menighetsutviklende materiale fra NaMu/WCCC og/eller SCC?

Begrepet *lokal ekklesiologi* spiller en sentral rolle i mitt arbeid, og innebærer den lokale menighets tilrettelegging av et ekklesiologisk idégrunnlag, av organisatoriske former og av lokalkirkelig praksis – med den hensikt å gi et bedre tidsmessig uttrykk for det kristne budskapet og å tilpasse sin kirkelige tradisjon til sin egen sosiale og kulturelle kontekst. Denne forståelsen av lokal ekklesiologi bygger i stor grad på Carroll (2000a:xii),³ men jeg presiserer i tillegg at lokale menigheter må

3 Carrolls (2000:xii) definisjon lyder slik: «[...] 'local ecclesiologies' are organizational forms and practices through which local congregations attempt to give expression to the gospel and received ecclesial tradition in ways appropriate to their local social and cultural contexts.»

tilrettelegge *det ekklesiologiske idégrunnlaget*. Grunnen til denne presiseringen er at jeg vil fange opp det som faktisk skjer i casemenighetene, og tydeliggjøre det som bør være med i en definisjon av praktisk ekklesiologi for å kunne kalle den en lokal ekklesiologi. Med ekklesiologisk idégrunnlag mener jeg her de grunnleggende tankene man gjør seg om hva en menighet er, og hva dens oppdrag er. Dette inkluderer selvfølgelig flere aspekter, blant annet elementer fra den bibelske framstillingen av menigheten og fra den kirkelige tradisjonen og kulturen man er en del av.

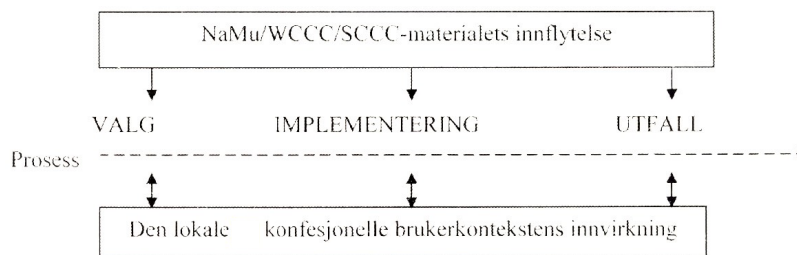
Carroll sier at lokale ekklesiologier ikke er mindre verdt enn mer akademiske utgaver, «they are simply different» (2000a:xii). Blant annet inkluderer lokale ekklesiologier i sterkere grad den funksjonsorienterte siden av kirken/menigheten. Ved siden av en refleksjon om sin egen kirkelige tradisjons innhold og funksjon, setter lokal ekklesiologisk refleksjon fokus både på strategiske og organisatoriske spørsmål og på missiologiske og sosiologiske spørsmål – knyttet til den lokale menighetens selvforståelse og funksjon. Brodd (1996:113) kaller denne typen praktisk ekklesiologi for «ekkesialitet», slik at det blir mulig å skille den fra det dogmatiske studiet av kirken. Jeg har imidlertid valgt å bruke Carrolls betegnelse. I forhold til mer dogmatisk orientert ekklesiologi kan vi si at studiet av lokal ekklesiologi egentlig ikke handler om en annen «type» ekklesiologi, men at fokuset er snevrere. Det er menighetens eller kirkens *funksjonalitet* eller *praksis* som undersøkes og beskrives.

I denne boken vil jeg undersøke hvordan lokale menigheter bruker importert menighetsutviklende materiale for å gi et bedre tidsmessig uttrykk for det kristne budskap og for å tilpasse sin kirkelige tradisjon til sin egen sosiale og kulturelle kontekst. Jeg bygger på antakelsen om at lokale ekklesiologier formes i og gjennom en ekklesiologisk og organisatorisk utviklings- og endringsprosess. Det utvikles en ny menighetstenkning og kirkelig praksis når ekklesiologien og endringsstrategiene i det aktuelle menighetsutviklende materialet møter brukermenighetens kirkelige tradisjon og lokale behovssituasjon. Denne boken handler med andre ord om et «ekkesiologimøte», der etablert, konfesjonelt betinget og lokalt farget tenkning om lokalmenighetens natur og funksjon utfordres av en ny ekklesiologisk tilnærming – som kommer «utenfra», her i form av importert menighetsutviklende materiale.

Begrepet *brukerkontekst* omfatter både den konfesjonelle eller kirkelige sammenhengen som materialet brukes i, og den lokale, sosiale og kirkelige virkeligheten som den aktuelle casemenigheten er en del av. Det er flere grunner til at det kan være interessant å kartlegge brukerkonteksten. For det første blir det aktuelle materialet brukt i forskjellige menigheter med forskjellig kirkelig tilhørighet. Dermed kan vi sammenligne brukerkontekster for å se om det kan være slik at det er lettere å tilpasse ekklesiologien og endringsstrategien i det importerte materialet i én type kirkelig kontekst enn i en annen. For det andre fungerer det importerte materialet som «konsepter» (som jeg vil definere senere) for menighetsutvikling. Disse konseptene har ikke oppstått i menighetens egen tradisjon; de kommer utenfra og importeres inn i både en norsk sammenheng og i en lokal kirkelig og sosial kontekst. Med slik import oppstår det også et tilpasningsbehov, som jeg altså ønsker å kartlegge. For det tredje er brukerkontekstenes forskjellighet interessant, sett i lys av hvordan lokale ekklesiologier formes i casemenighetene. Et viktig spørsmål her blir om forskjelligar-

tet brukerkontekst påvirker den ekklesiologiske formingsprosessen, dvs. om lokale ekklesiologier formes så ulikt i de ulike casemenighetene at man ender opp med forskjellig resultat. Eller er det slik at selv om både brukerkonteksten og formingsprosessen er ulik, så vil man få relativt likt resultat på spørsmålet om hvordan lokale ekklesiologier formes i forskjellig brukerkontekster?

Som figur 1 nedenfor viser, har jeg har valgt å se nærmere på *brukerkontekstens innvirkning* både på de menighetsutviklende prosessene som settes i gang i casemenighetene, og på forståelsen og bruken av de nye ideene som man har valgt i sitt menighetsutviklende arbeid. Videre vil jeg se på *konseptenes innflytelse*, dvs. ideer som kommer utenfra og «får innflytelse» der de tas i bruk.⁴ Innføring og bruk av denne type materiale handler også om en prosess over tid som kan studeres i ulike faser. Min problemstilling har fokus på tre slike. Den første fasen handler om hvilke behov man har, og om hvilket materiale man ønsker. Den andre fasen handler om selve implementeringen og tilpasningen av materialet. Den tredje handler om resultatet av implementeringen og bruken av materialet. For alle tre fasene spiller både materialets påvirkning og brukerkontekstens respons en sentral rolle, og de er alle viktige for å få svar på *hvordan* lokale ekklesiologier formes.

Figur 1: Hovedelementene (Pilretningen viser hvilken veg påvirkningen går.)

Bokens hensikt og faglige karakter

I denne boken ønsker jeg å gi et faglig begrunnet svar på de spørsmålene som jeg reiser, samt et teoretisk begrunnet bidrag til forståelsen av visse menighetsutviklende prosesser. Jeg ønsker også å utvikle en forklaringsmodell for hvordan lokale ekklesiologier formes i menigheter som bruker denne typen menighetsutviklende materiale.

⁴ Noen ganger bruker jeg begrepet *konsept* og andre ganger *materiale* om de ideene som importeres og adopteres inn i casemenighetene. Ordet *materiale* vil si den konkrete formen som de importerte, menighetsutviklende ideene formidles gjennom – bøker, hefter, dokumenter, nettsider osv. Begrepet *konsept* vil si helheten av de menighetsutviklende ideene som formidles, og som er knyttet til et bestemt opphav. Jeg snakker derfor om *NaMu-, WCCC- og SCC-konseptene*. Begrepet konsept kan også forbindes med en «plan» for å utvikle noe. «Mine» konsepter kan også videre på som ekklesiologiske og strategiske planer eller konsepter for å utvikle lokale menigheter.

Videre har jeg som mål å gi et forskningsbasert eller faglig bidrag til menighetsutviklende tenkning og praksis. Denne boken skal kunne gi hjelp og holdepunkter for å evaluere både ekklesiologi og strategisk anvendbarhet av menighetsutviklende konsepter. Dessuten har min beskrivelse og tolkning av den menighetsutviklende prosessen som foregår i casemenighetene, praktisk læringsverdi for tilsvarende prosesser. Hva endrings- og utviklingsprosessene har ført til i de ulike casemenighetene, deres virkning eller resultat, er også av betydning for menighetsutviklende tenkning og praksis generelt.

Faglig sett vil denne boken plassere seg innenfor *praktisk teologi* – definert som «critical, theological reflection on the practices of the Church» (Swinton og Mowat 2006:6). Innenfor den praktiske teologien vil min studie falle innenfor fagfeltet *eklesiologi*, og spesielt det man kan kalle «praktisk» ekklesiologi (Brodd 1996:113–115; Hegstad 2002:175–177) eller «anvendt» ekklesiologi (Dokka 2000). Mer presist kan vi si at fagfeltet her er *menighetsutvikling*. Jeg forholder meg til Hegstads definisjon av menighetsutvikling, som handler om «et målrettet arbeid for å sette menigheten bedre i stand til å være det den er kalt til å være, og gjøre det den er kalt til å gjøre» (Hegstad 2003:6). Han er opptatt av menighetsutvikling som «et totalperspektiv» på menighetens virksomhet – der både teologiske og organisatoriske spørsmål «må løses på en måte som tjener menighetens utvikling som en helhet» (Hegstad 2003:6). Når det gjelder utviklingsprosessene i mine to casemenigheter, ser vi at de der har vært svært bevisst på dette totalperspektivet – de er opptatt med både mer grunnleggende ekklesiologiske spørsmål og organisatoriske og strategiske spørsmål – i en helhetlig tenkning.

Denne boken er resultatet av en kvalitativ studie. Det innebærer primært at jeg har brukt kvalitative metoder for å utforske den kirkelige virkeligheten jeg har gått inn i. I kap. 3 vil jeg beskrive mitt valg av kvalitativ metode og hva det innebærer å bruke en slik metodisk framgangsmåte.⁵

5 Som bidrag innenfor faget menighetsutvikling i norsk sammenheng, kan jeg nevne: Hanssen (2007b), Hegstad (1996, 2003, 2007a), Hegstad og Laugerud (2002), Skjevesland (1988, 1993, 2003), Askeland (1994, 1996, 1999, 2003), Askeland (red.) (2001), Askeland og Grimstad (1996), Nygaard (1991), Reller (1985), Reinertsen (1989), Hernes (2002) og Stangeland (2008). Så langt jeg kan se, er det svært lite eller ingen forskning på det som er tema for denne boken. I den engelskspråklige verden kan man finne noen studier spesielt av Willow Creek, jf. Drucker (1989), Mellando (1996), Sergeant (1996), Kaczorowski (1997), Kellstedt og Green (2003), Pritchard (1996) og Hoover (2000). I norsk sammenheng er det levert noen spesialavhandlinger ved Det teologiske Menighetsfakultet og ved Misjonshøgskolen i Stavanger med tematikk hentet fra Willow Creek (*seeker service*), Saddleback (*purpose driven church*) – eller fra NaMu, jf. f.eks. Sefland (2000), Sjursen (1996), Østvold (2000) og Saltve (2002). Sigerseth (2005) har i sin hovedfagsoppgave skrevet om nettverksbygging der NaMu brukes som en del av teorigrunnlaget. Av spesiell metodisk interesse for mitt prosjekt er forskning kirke- og menighetsliv som er gjort med bruk av empirisk og kvalitativ metode. Her kan jeg nevne følgende studier: Lundby (1987), Hegstad (1996), Hansson (1990, 1996), Agedal (2003) og Dalén mfl. (2008).

KAPITTEL 2:

TEORETISK TOLKNINGSRAMME

Det doble tolkningsperspektivet

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for den *teoretiske tolkningsrammen* (*theoretical/conceptual framework*, jf. Fay 1996:75–76). Her vil det være nødvendig å si noe om hva som er særegent både ved denne tolkningsrammen (jf. det jeg kaller «det doble tolkningsperspektivet») og ved utvalget av teorier jeg skal bruke til å tolke det som skjer i casemenighetene. Jeg har valgt å gi en relativt utførlig presentasjon av teoriene i dette kapitlet, selv om selve teoritolkningen først kommer i kap. 9. Det kan godt være at leseren gjør klokt i å bruke dette kapitlet som et «oppheftingskapittel» og bla tilbake for å sette seg litt mer inn i teoriene etter hvert som de blir brukt i kap. 9.

Et praktisk-teologisk studium av en menighet/kirke inneholder et «kompliserende» element i forhold til et «ordinært» studium av et profant menneskelig fellesskap eller en organisasjon. Både hos meg som forsker, i casemenighetene og hos de personene som gir informasjon om hva som skjer i casemenighetene, er det en teologisk overbevisning om at en menighet/kirke er noe mer enn hvilket som helst annet menneskelig fellesskap eller organisasjon. Menigheten/kirken har for eksempel en todimensjonalitet (både en menneskelig/organisatorisk og en åndelig/teologisk side), så når man skal tolke det som skjer i casemenighetene, er det viktig å opptre metodologisk ryddig med tanke på hvilken side man betrakter det som skjer fra.

Jeg legger derfor opp til et *dobbeltperspektiv* med hensyn til utvalg av teorier, og har valgt *et ekklesiologisk-organisatorisk tolkningsperspektiv* for studien. Med *ekkleziologisk* forstår jeg her en helhetsforståelse av kirkens, og spesielt lokalmenighetens, natur, struktur og funksjon/praksis. Det innebærer at studien handler om menighetstenkning og strategi som utvikles i lokale menigheter. At tolkningsrammen også er *organisatorisk*, betyr at de ekklesiologiske utviklingsprosessene som foregår i menigheten, skjer innenfor en konkret organisatorisk eller institusjonell ramme, som i dette tilfelle er de aktuelle casemenighetene.

Dette doble tolkningsperspektivet innebærer også et valg av to tilnæringsmåter til problemstilling og tematikk: En *organisatorisk* tilnærming, som vil si at den formingen av lokale ekklesiologier som skjer i de aktuelle menighetene, betraktes som en organisatorisk endringsprosess. For å tolke og forstå denne prosessen bruker jeg derfor begreper og endringsteorier fra organisasjonsfaget. Denne tilnærmingen er imidlertid ikke tilstrekkelig for å forstå det som skjer i lokale menigheter når lokale ekklesiologier formes og utvikles. Ut fra studieobjektets særegne karakter er rimelig å i tillegg bruke begrepsapparat og teori av teologisk karakter – dvs. en *ekkleziologisk* tilnærming.

Det ekklesiologiske teoritilfanget vil ta vare på *det særegne og genuine med studieobjektet*, mens de organisatoriske endringsteoriene er med å tolke og forstå både rammen den nye menighetstenkningen utvikles innenfor, og de strategiske prosessene som ny ekklesiologi skapes i og gjennom.

Relevante teorier

Definisjon av teoribegrepet og utvalg av teorier

Jeg har altså sett det formålstjenlig å trekke inn ulike teorier for å belyse den ekklesiologisk-organisatoriske virkeligheten som beskrives i undersøkelsen. Før jeg gir en oversikt over teoriene, deres anvendelsesområde og hvem som står bak dem, vil jeg si noe om hvordan jeg forstår og bruker begrepet *teori* i denne sammenheng. Jeg støtter meg dels til Føllesdals og Walløes (2006) forståelse og dels til Langdridge (2006) sin. Føllesdal og Walløe (2000:60) definerer teori som «en mengde oppfatninger hvis innbyrdes sammenheng er gjort eksplisitt», mens Langdridge (2006:34) definerer det som «systemer av ideer eller utsagn som forklarer et fenomen». Disse to definisjonene uttrykker to grunnleggende krav til de teoriene som jeg har tenkt å bruke. Det første kravet er at en teori skal gi et logisk og faglig/vitenskapelig basert meningshele for den delen av virkeligheten eller det fenomenet som teorien sier noe om. Det andre kravet er at vi gjennom teorien skal kunne forstå og forklare et aktuelt fenomen (Langdridge 2006). Teoriens forklarende funksjon handler her om flere forhold: Noen teorier kan forklare en kausal sammenheng (årsaksforklaringer), mens andre kan forklare menneskers måte å handle på (motivforklaringer). Det kan også være at en teori kan gi en god forklaring ut fra den meningssammenheng den opptrer i, eller at den presenteres som en modell som kan forklare en bestemt del av virkeligheten. I denne boken er det i tillegg aktuelt å snakke om at en teori skal være en funksjonell forklaring, der altså et bestemt fenomens funksjon forklares mer inngående (Lübcke 1988:179–180; Marc-Wogau 1969:59).

Nedenfor gir jeg en skjematisk presentasjon av ulike typer teorier som er knyttet til de forskjellige tolkningsperspektivene. Tabellen sammenfatter også hvilken funksjon teorien har i denne boken, og hvem som er teorileverandør.

Tabell 1: Teorityper

Tolkningsperspektiv	Type teori	Teoriens funksjon	Teorileverandører
Utviklingen av lokal ekklesiologi i case-menighetene tolket som ekklesiologisk kontekstualiseringsprosjekt	[1] Tilpasset (missiologisk) kontekstualiseringsteori	Fungerer som tolkningsramme for å forstå og forklare utviklingen i case-menighetene som ekklesiologisk kontekstualiseringsprosjekt	Hiebert (1985)
	[2] Ekklesiologisk teori	Fungerer som tolkningsramme for å forstå og forklare den ekklesiologiske utviklingen i case-menighetene	Tre ulike felt/områder med flere teorileverandører, jf. a–c
	a) «Local ecclesiologies»	Fungerer som tolkningsramme for å forstå hva utvikling av lokale ekklesiologier handler om, hvorfor de oppstår, og hva som særpreger disse	Carroll (2000a)
	b) «Participatory ecclesiology»	Fungerer som tolkningsramme for å identifisere og beskrive type ekklesiologi i NaMu/WCCC/SCC-materialet og som man søker å innføre i case-menighetene	Volf (1998; 2002)
	c) Konfesjonelt basert «ekkleziologi-strategi-teori»	Fungerer som tolkningsramme for å vurdere den ekklesiologiske utviklingen i casemenighetene i den konfesjonelle konteksten som menighetene står i.	Hegstad (1996)

Tabell 1: *forts.*

Tolkningsperspektiv	Type teori	Teoriens funksjon	Teorileverandører
Utviklingen av lokal ekklesiologi i casemenighetene tolket som organisatorisk endring	[3] Organisatorisk endringsteori	Fungerer som tolkningsramme for å forstå og forklare det som skjer i casemenighetene som organisatorisk endringsprosess	To ulike teorileverandører, jf. a) og b)
	a) Endring ved bruk av «institusjonaliserte organisasjonsoppskrifter»	Fungerer som tolkningsramme for å forstå hvorfor casemenighetene velger «populære konsepter» for å håndtere de utfordringene de står overfor, og hvordan slike konsepter «oversettes» og tilpasses.	Røvik (1998); Latour (1986)
	b) «Planlagt endring»	Fungerer som tolkningsramme for å forstå utviklingen i casemenighetene som intensjonale endringsprosesser	Teorioppsummering av Jacobsen (2004), som utdypes av originallitteratur

Som det framkommer av tabellen, bruker jeg ulike typer teorier: For å tolke utviklingen av lokal ekklesiologi i casemenighetene som ekklesiologisk kontekstualiseringsprosjekt, kombinerer jeg en tilpasset missiologisk kontekstualiseringsteori ([1]), som har fokus på selve den kontekstualiserende prosessen i casemenighetene, og ekklesiologiske teorier ([2]), som vil ha fokus på den ekklesiologiformende siden av utviklingen i casemenighetene. Som det vil framgå av teoritolkningen kommer Hieberts (1985) teori til å fungere som en slags «formalteori» både for å forklare hva slags *type kontekstualisering* det er snakk om, og for å beskrive *ulike faser* i den ekklesiologiske kontekstualiseringsprosessen. Carrolls (2000a) teori om «local ecclesiologies» brukes for å forstå og forklare hvilket fenomen vi står overfor i disse menighetene, Vols (1998; 2002) teori om «participatory ecclesiology» tjener til å identifisere og bestemme hvilken ekklesiologi vi står overfor, og Hegstads (1996) teori fungerer som tolkningsramme for å vurdere utviklingen av ekklesiologi i casemenighetene i den konfesjonelle konteksten som menighetene står i.

Disse tre ekklesiologiske teoriene har både en beskrivende og en mer normativ side. Carroll beskriver utvikling av lokale ekklesiologier og «new style churches» i USA som et kirkelig og kulturelt tidsfenomen. Volf beskriver sin «participatory ecclesiology» i all hovedsak som et alternativt og økumenisk ekklesiologisk ståsted,

men også som en type «Free Church»-ekkesiologi, som han hevder har vind i seilene verden over i dag. Hegstad er ekklesiologisk og sosiologisk beskrivende i sin typologisering av menighetsformer i Den norske kirke, men bygger den samtidig på en luthersk og normativ ekklesiologi. Når jeg bruker disse teoriene, bruker jeg dem i sin helhet, men ikke normativt – jeg vil altså ikke gi en normativ vurdering av konseptene eller av den ekklesiologien som utvikles i casemenighetene.

For å tolke utviklingen av lokal ekklesiologi i casemenighetene som organisatorisk endringsprosess vil jeg bruke (se [3] i tabell 1) Jacobsens (2004) oppsummerende gjennomgang av hva som særpreger planlagte endringsprosesser, og Røviks (1998) framstilling av hva som skjer i organisasjoner som bruker konsepter eller «oppskrifter» for å endre organisasjonen. I siste tilfelle får endringsprosessen karakter av «oversettelse» av disse «oppskriftene» inn i en ny kontekst, ifølge Røvik. Disse to teoretiske er egentlig ganske forskjellige i sin tilnærming til fenomenet endring. Teorien om planlagt endring bygger på et normativt grunnlag, dvs. at man setter opp en norm for hva den aktuelle endringen skal eller bør inneholde. Og man setter i gang endringsprosesser fordi man har som intensjon å oppnå noe – å fungere bedre, bli mer effektiv, bli mer lønnsom osv. Røviks teori om endring ved bruk av populære oppskrifter, er mer deskriptiv – den har hovedvekt på hva som faktisk skjer i organisasjoner som begeistres for, adopterer og oversetter slike oppskrifter inn i sin egen lokale virkelighet. Tradisjonelt har studier av endring i organisasjoner vektlagt virkningene, dvs. hva endringene gjør med organisasjonen, men Røvik (1998:302) er mer opptatt av å studere hva organisasjoner gjør med de ulike oppskriftene som dukker opp – dvs. hvordan de faktisk bearbeider og omformer ideene slik at de kan dra nytte av dem i organisasjonen. Jeg kan imidlertid ikke se at disse to teoretiske perspektivene står i motsetning til hverandre, tvert imot utfyller de hverandre.

Den store forskjellen mellom de to teoretiske innfallsvinklene til endring blir tydeligst når vi kommer til utfallene eller resultatene. Mens man med utgangspunkt i en teori om planlagt endring vil definere endring som påviselige empiriske forskjeller mellom to relativt stabile tilstander, vil man med utgangspunkt i Røviks framstilling heller betone endring som prosesser som igangsettes i en organisasjon med utgangspunkt i ideer som formidles i populære oppskrifter. Slike ideer sprer seg gjerne langsomt, og omtrent som et aktivert virus nedfeller de seg og preger aktiviteter i organisasjonen (Røvik 1998:149).

Presentasjon av relevante teorier

Tilpasset ekklesiologisk kontekstualiseringsteori

Siden denne studien har fokus på drivkrefter til endring som kommer fra eksterne miljø – i vårt tilfelle fra menighetsutviklende materiale som er utviklet i en annen kulturell og kirkelig setting enn den casemenigheten har – har jeg valgt å se på forståelsesmodeller og begrepsapparat som i løpet av de siste 20–30 årene er utviklet innenfor missiologien i studiet av fenomenet *kontekstualisering*. Det fenomenet jeg

studerer, handler om å transportere ekklesiologisk tenkning og strategi fra én kulturrell, teologisk og kirkelig setting til en annen. Kontekstualisering handler i denne sammenheng om at det kommer en ny impuls – evangeliet, eller i mitt tilfelle en ny menighetstenkning – som skal transporteres inn i en gitt etablert kultur eller tradisjon – man skal på en eller annen måte forene gammelt og nytt. Jeg har hos den amerikanske antropologen Paul Hiebert funnet en beskrivelse av det han kaller «kritisk» kontekstualisering, og av den prosessen som leder fram til «en ny kontekstualisert praksis» (Hiebert 1985), som jeg kan legge til grunn for forståelsen av det ekklesiologiske kontekstualiseringsprosjektet som jeg studerer. Denne prosessen ser nemlig ut til å være relativt målrettet. Man starter en prosess når man tar inn nytt menighetsutviklende materiale og formulerer en ny (eller fornyet) menighetstenkning – som danner basis for en ny (eller fornyet) praksis.⁶

Det er tre typer holdninger til kontekstualisering som er typiske ifølge Hiebert (1985:184–192): Den første er at vi kan avvise hele kontekstualiseringsbehovet (*rejection of contextualization*). Da fornekte man den etablerte og «gamle» kulturen eller tradisjonen (*denial of the Old*), og overser behovet for å kontekstualisere. I missiologisk sammenheng innebærer det at det er den kristne forkynnelsen – Guds ord, evangeliet – som kommer med den nye troen og livsformen. Med hensyn til den etablerte kulturen/tradisjonen kan man da lett komme til å se på evangeliet som en fremmed sak. Når det gjelder det ekklesiologiske kontekstualiseringsprosjektet jeg studerer, kunne vi tenke oss at samme mekanismer kunne tre i funksjon. Den nye menighetstenkningen og strategien kunne da komme til å overstyre den etablerte kirkelige kulturen og tradisjonen, og «the Old» («det gamle») kunne tenkes å dømme de nye menighetsutviklende konseptene som noe fremmed.

Den andre holdningen Hiebert viser til, er den motsatte, som han kaller «uncritical contextualization». Missiologisk sett overtar vi da gamle skikker og ritualer ukritisk, med fare for å havne i synkretisme (Hiebert 1985). I det foreliggende ekklesiologiske kontekstualiseringsprosjektet vil en ukritisk holdning til kontekstualisering som oftest handle om at man har en ukritisk holdning til og håndtering av «det gamle», dvs. menighetens historie og identitet. Men ukritisk holdning og håndtering kan man også ha til de importerte ekklesiologiske konseptene som er tatt i bruk for å utvikle menigheten. Den tredje – og anbefalte – tilnærmingen er ifølge Hiebert «critical contextualization». Her vil man verken fornekte behovet for å kontekstualisere eller gjøre det på en ukritisk måte, men tvert imot arbeide seg igjennom en møysommelig prosess for å skape «a new contextualized Christian practice» (Hiebert 1985:188).

Den kritiske kontekstualiseringen foregår som en prosess gjennom ulike faser (Hiebert 1985:186–190). I et missiologisk kontekstualiseringsprosjekt som Hiebert beskriver, vil en hovedsak være å håndtere «det gamle», dvs. den kulturelle arven (mat, bekledning, medisiner, sanger, danser, myter, ritualer osv.) som de mennes-

6 Denne måten å praktisere kontekstualisering på kaller Moreau (2008:56–58) *Linear* eller *Mechanical*, til forskjell fra tre andre kontekstualiseringsmodeller som han kaller *Dialogical Models*, *Cyclical Models* og *Organic Models*.

kene som har tatt imot evangeliet, har med seg. Før man kan etablere «a new contextualized Christian practice», bør man samle informasjon om «det gamle», studere Bibelen for å se hva den har å si om saken, og evaluere «det gamle» i lys av Bibelen.

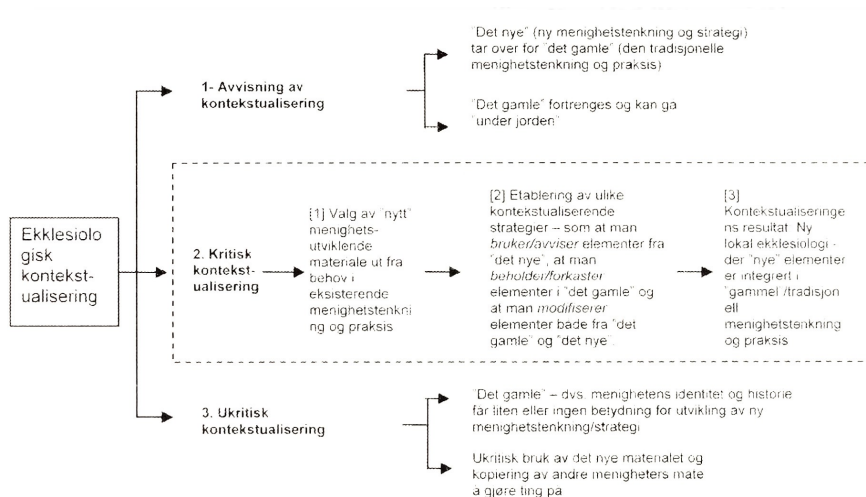
I et ekklesiologisk kontekstualiseringsprosjekt som det jeg studerer, kan vi også registrere to faser fram til «resultatet» (en ny lokal ekklesiologi). Første fase er at man stifter bekjentskap med ny menighetstenkning og praksis – i dette tilfellet NaMu/WCCC/SCC-materialet – og man velger menighetsutviklende materiale ut fra de behovene man har (se fase [1] i figur 2 nedenfor). Men siden det i denne typen kontekstualisering ikke dreier seg om å relatere «gammel» menighetstenkning og praksis til noen «sannhet» eller «norm» på linje med evangeliet og bibelordet – slik man vil måtte gjøre i et missiologisk kontekstualiseringsprosjekt⁷ – vil kontekstualiseringen ikke bare rette seg mot den etablerte og tradisjonelle menighetstenkningen og praksisen, men like mye mot den nye.

Den andre fasen er derfor at man utvikler ulike strategier for hvordan «det nye» skal integreres i «det gamle» (se fase [2] i figur 2 nedenfor), dvs. hvordan menigheten skal forholde seg til nye impulser og tanker rundt det man har tenkt og gjort før. Vi kan tenke oss flere slike kontekstualiserende strategier i virksomhet: En strategi vil handle om hva man beholder og ev. forkaster av «det gamle», en annen om hva man bruker og ev. avviser av «det nye», og en tredje strategi er hva man modifiserer av både «det gamle» og «det nye». Når man modifiserer, gir man gjerne noe en annen form for at det skal passe inn i sammenhengen det skal brukes i. Valg og bruk av kontekstualiserende strategier styres også etter min oppfatning av ulike kriterier: *Behovskriteriet* handler om at man velger menighetsutviklende materiale – ut fra hva man opplever at man har behov for i den aktuelle situasjonen menigheten befinner seg i. *Kontekstkriteriet* innebærer at man er tvunget til å ta hensyn til hva som er «akseptabelt» i menighetskonteksten (med tanke på menighetens tradisjon og historie) når man skal innføre ny menighetstenkning og praksis. *Funksjonskriteriet* vil si at alle strategiene velges for at man skal kunne fungere bedre som menighet.

Den siste og tredje fasen er selve resultatet av det ekklesiologiske kontekstualiseringsprosjektet som foregår i menigheten (se fase [3] i figur 2 nedenfor). Det særegne for den nye lokale ekklesiologien er at «nye» elementer nå er integrert i den tradisjonelle og konfesjonelt betingede menighetstenkningen og praksisen, slik at den nye menighetstenkningen og strategien framstår som en helhet. For at den nye lokale ekklesiologien skal kunne vurderes som en helhet, legger jeg til grunn kriterier fra Carrolls (2000:xii) definisjon av lokale ekklesiologier: For det første må den nye menighetstenkningen forene teologi, organisatoriske former og praksis. Verken nye teologiske formuleringer om menighetens vesen og funksjon, en ny organisasjonsplan eller en ny handlingsplan vil da – isolert sett – kunne betraktes som ny «lokal ekklesiologi». For det andre må en ny lokal ekklesiologi gi et bedre tidsmessig

7 Jf. behandlingen av det bibelsk-normative materialet i et missiologisk kontekstualiseringsprosjekt (Hiebert 1985:1986–1990), og Hasselgrave og Rommens (1989:199ff) trekulturelle modell der de drøfter forholdet mellom den bibelske kultur, den moderne kristne kultur og den mottakende kultur (*target culture*).

uttrykk for det kristne budskap. For det tredje må den inneholde gjennomtenkte løsninger for å tilpasse egen kirkelige tradisjon og praksis til de interne og eksterne behovene menigheten har.

Figur 2: Tilpasset teori for ekklesiologisk kontekstualisering

Modell 2 for ekklesiologisk kontekstualisering – vist med stiplet ramme i figuren – har hovedfokus på hva som foregår i den kontekstualiserende *prosessen* som casemenighetene er inne i når de bruker denne type menighetsutviklende materiale. For å kunne vurdere den ekklesiologiske og mer innholdsmessige siden av denne prosessen, kommer jeg til å bruke tre ulike ekklesiologiske teorier. Disse vil jeg presentere i det følgende.

Utvikling av lokale ekklesiologier

Carrolls (2009a) teori om «local ecclesiologies» gir en god forståelse av hva utviklingen av ny menighetstenkning og praksis i casemenighetene handler om – sett fra et ekklesiologisk perspektiv. Teorien gir også noen interessante svar på hvorfor slike lokale ekklesiologier oppstår i dag, og hva som særpreger disse. Carroll er opptatt av to ting: å etablere analytiske kategorier for analyse av lokal ekklesiologi, og å analysere en konkret utvikling innenfor amerikansk kirkeliv. Jeg er først og fremst interessert i førstnevnte – å bruke Carrolls analytiske kategorier knyttet til hans definisjon og forståelse av lokale ekklesiologier. Carroll er den eneste jeg har kommet over som gir en faglig basert og relevant definisjon av lokal ekklesiologi som fanger opp nettopp det de menighetene jeg undersøker, ønsker å oppnå, nemlig å utvikle en lokal menighetstenkning, organisatoriske former og lokalkirkelig praksis, som et forsøk på å gi et bedre tidsmessig uttrykk for det kristne budskap og tilpasse sin kirkelige tradisjon til sin egen sosiale og kulturelle kontekst.

Den amerikanske kirkevirkeligheten har mange paralleller til norske forhold. Det dreier seg kort sagt om hvordan kirker og menigheter skal forholde seg til en postmoderne (eller som Carroll velger å kalle det, en *posttradisjonell*) virkelighet, der kirkelige tradisjoner og former oppleves som gammeldagse og lite attraktive av mennesker både innenfor og utenfor kirkene. Kirkene og menighetene utfordres derfor på sin evne til å reflektere denne situasjonen og endre sin tenkning og praksis i samsvar med de utfordringene de står overfor. Carroll (2000b:546) sier det slik: «Reflexivity involves the ability to reflect on what one is doing, incorporate knowledge of one's self and the situation into one's reflection, and change one's activities accordingly.»

Et posttradisjonelt samfunn og posttradisjonelle kirker er altså sentrale begreper for Carroll. Han velger å bruke begrepet «posttradisjonelt» framfor andre varianter av post-begreper, som postindustrielt, postkristent, postmoderne osv. (Carroll 2000a:9). Grunnen er at begrepet posttradisjonelt egner seg bedre enn de andre for å skildre de kirkelige endringene og utfordringene vi står overfor i dag. Og det er flere tradisjoner som utfordres i dag, som liturgiske former, kirkearkitektur, musikkformer, organisatoriske strukturer osv. Om det som skjer i dag, sier han:

It implies that something has occurred or is occurring in Western – and in many cases global – society that is transforming previously taken-for-granted social and cultural patterns, including ecclesial traditions. (Carroll 2000a:10)

Carroll bruker videre begrepet *detradisjonalisering* for å markere at vi i dagens samfunn ikke er helt posttradisjonelle, eller uberørt av tradisjoner. Det karakteristiske for dagens situasjon er nemlig ikke at tradisjonene har utspilt sin rolle, eller at de ikke har noen betydning, men at de spiller en mindre rolle enn tidligere. Mennesker i dag velger ut hvilke tradisjoner de ønsker å ta med seg, og de ønsker å være fri til selv å tolke hvilken betydning tradisjonene skal ha (Carroll 2000a:10). Den store utfordringen kristne forsamlinger og kirker står overfor i dag er, ifølge Carroll, hvordan man skal forholde seg til tradisjonene og den pågående detradisjonaliseringen. Med eksempler fra den amerikanske kirkevirkeligheten viser Carroll til tre hovedstrategier: motstand (*resistance*), tilpasning (*accommodation*) og både motstand og tilpasning (Carroll 2000a:29–53). Motstandsstrategien går ut på at man vil bevare de gamle tradisjonene og formene og motstå detradisjonaliseringen. Tilpasningsstrategien går ut på at man tilpasser seg helt og fullt detradisjonaliseringsprosessen i samfunnet. Den tredje strategien handler om at man kombinerer begge de foregående, ved at man gjerne (ofte ut fra konservative teologiske standpunkt) motstår liberalisering av teologi og etikk, og tilpasser ulike kirkelige former og praksiser vår tids behov.

Begrepet posttradisjonelle kirker – eller «new style churches» – knytter han spesielt til den siste strategien (Carroll 2000a:37–52). Dette er ofte menigheter/kirker som er teologisk konservative, uten å bli fundamentalistiske. Deres tilknytning til kirkesamfunn er ofte løs, eller den mangler helt. Ofte er menighetene hensikts- eller målorienterte. Disse menighetene er også preget av et sterkt og entre-

prenørisk lederskap, som ofte er utviklet i den lokale menigheten. De vektlegger å minimalisere hierarkiske strukturer og avstanden mellom lekfolket og prest/pastor. I tillegg er de opptatt av å hjelpe medlemmene til å finne sine nådegaver og hjelpe dem inn i tjeneste. De legger stor vekt på lavterskel, men også på «profesjonelle» gudstjenester og på smågrupper. Musikkformen er gjerne moderne, og kleskoden er uformell. Carroll oppsummerer på følgende måte:

Taken together, this list of characteristics and practices signals a distinctive ecclesial style; multiple and innovative strategies of action that have emerged as an adaptive response to the challenges of a detraditionalizing society. They stand in rather striking contrast to conventional, mainstream congregations. (Carroll 2000a:52)

Også i den norske kirkevirkeligheten har vi de siste årene kunnet registrere mange av de samme utviklingstrekkene som Carroll beskriver fra amerikansk kirkeliv. Det er blant annet ikke vanskelig å se parallellene mellom hva han beskriver som karakteristiske trekk ved «new style churches», og sentrale elementer i den nye menighetstenkningen og strategien som utvikles i mine casemenigheter. Casemenighetenes engasjement for fornyelse og vitalisering av menigheten kan på mange måter sies å være i tråd med det Carroll hevder man i den etablerte del av kirkebildet kan lære av posttradisjonelle forsamlinger, som for eksempel Willow Creek og Saddleback Church. Det kan være nødvendig, sier han, å bryte med «slik-har-vi-alltid-gjort-det»-mentaliteten for å finne nye veier å presentere og leve ut evangeliet på i vår tid. Carroll (2000a:81) sier det slik: «Such discernment involves seeking guidance of the Holy Spirit as we adapt old ways and shape new practices, new ways of 'being church', some of which are suggested by the ecclesiologies of the new-style churches.»

Samtidig som Carroll understreker denne åpenheten for å lære, advarer han mot å overta strategier fra posttradisjonelle menigheter (Carroll 2000a:80). Grunnen er rett og slett at de som regel ikke vil passe inn i den aktuelle og etablerte settingen. Han viser til at disse «new style»-forsamlingene som regel er nye, frittstående og løst knyttet, eller ikke knyttet, til noe kirkesamfunn. Andre forhold som gjør det vanskelig å overta strategier fra de posttradisjonelle menighetene, er at de som regel har sin konfesjonstilknytning, sin egen identitet, historie og måter å gjøre ting på, noen bestemte ressurser og ikke andre, og de eksisterer i en helt bestemt sosial og kulturell kontekst. Menigheter trenger endring og forandring, men de er «complex systems that do not readily yield either to easy understanding or quick-fix efforts to change» (Carroll 2000a:80).

For øvrig er det mye man i det etablerte kirkelige liv kan lære av de nye forsamlingene (Carroll 2000a:82–101), for eksempel hvor viktig lederskapet er for utviklingen av en menighet. Det samme gjelder betoningen av smågruppefellesskapet som strategisk virkemiddel både for å utvikle fellesskapet og for å nå nye mennesker. Carroll nevner også at de posttradisjonelle menighetenes fokus på medlemmenes (og potensielle medlemmers) opplevde behov og deres betoning av medlemmenes overgivelse til menigheten, er områder der etablerte kirker og menigheter har en utfordring.

«Participatory ecclesiology»

Jeg vil bruke Volfs teori om «participatory ecclesiology» for å identifisere og «klas-sifisere» den type ekklesiologi som formidles i de menighetsutviklende konseptene. Denne teorien blir beskrevet blant annet i artikkelen «Community Formation as an Image of the Triune God: A Congregational Model of Church Order and Life» (Volf 2002) og i boken *After Our Likeness: The Church as the Image of The Trinity* (Volf 1998). Volfs måte å tenke menighet og kirke på henger sammen med et «ecclesiological shift», der man beveger seg fra mer tradisjonelle og hierarkiske modeller til mer deltakende ekklesiologiske modeller (*participative models*) (Volf 1998:12).⁸ Ubeskjedent nok har Volf som program å bidra til å gjenoppdage kirken (Volf 2002:213), noe han hevder henger sammen med en generell ekklesiologisk trend i vår tid, nemlig en bevegelse bort fra tradisjonelle hierarkiske modeller til mer deltakende modeller for kirke- og menighetstenkning:

Despite the culturally determined pluriformity of the churches emerging thus world-wide however, a general ecclesiological shift is discernable. The understanding of the church seems to be moving away from the traditional hierarchical model to the (no longer quite so new) participative models of church configuration. (Volf 1998:12)

Ifølge Volf henger utviklingen mot mer deltakende modeller for kirke- og menighetstenkning også sammen med at den protestantiske kristendom i framtiden i hovedsak vil utvikle en «Free Christian form». Han er av den oppfatning at «we are standing in the middle of a clear and irreversible 'process of congregationalization' of all Christianity» (Volf 1998:13). Den partisipative ekklesiologiske modellen har ifølge Volf tre kjennetegn:

- 1 polysentrisk
- 2 karismatisk
- 3 trinitarisk

1. «A Polycentric Church»

Alle kirker er samstemte i følgende: Kirken lever gjennom deltakelsen av medlemmene, både de leke og de i ordinert tjeneste (*officeholders*), men i motsetning til katolske og ortodokse ekklesiologier, som Volf karakteriserer som «episcopocentric», argumenterer han for en «polycentric» tenkning ved å framheve at: 1) Kirken er ikke et enkelt subjekt, men et fellesskap av «interdependent subjects»; 2) Formidlingen av frelsen skjer ikke bare gjennom «officeholders», men gjennom alle medlemmene i kirken; 3) Kirken er konstituert av Ånden – ikke så mye gjennom «the institution of office» som gjennom «the communal confession in which Christians speak the word of God to one another» (Volf 2002:231).

8 Se også Kärkkäinen's informative kapittel om Volfs ekklesiologi i *An Introduction to Ecclesiology* (2002:134–141).

Volf identifiserer denne modellen med det paulinske materialet på dette punkt, og bruker 1 Kor 14,26 (jf. 1 Pet 2,5–10; 4,10) som bibelsk belegg: «Når dere kommer sammen, har den ene en salme, én annen har lære, én har åpenbaring, én har tungetale, en annen har tydning. Men la alt tjene til å bygge opp.» Kirkehistorisk peker Volf på at Martin Luther gjenoppdaget denne «polysentric-participative» modellen for menighetslivet – med betoningen av det allmenne prestedømme, et presteskap som han ikke bare forstod soteriologisk, men også ekklesiologisk. I den tyske konteksten var det spesielt Philipp Jakob Spener, Nicholas Ludwig Graf von Zinzendorf og Johann Hinrich Wichern, som prøvde å vitalisere Luthers ekklesiologiske innsikt. Og Volf (2002:231) sier: «Such an insight, however, was unable to establish itself fully within Protestantism.» I den engelskspråklige verden var det ifølge Volf Free Church-grupperinger, som baptister, kongregasjonalister, kvekere og pinsevenner, som forsøkte å holde liv i denne visjonen om det allmenne prestedømme.

2. «A Charismatic Church»

Den polysentriske og partisipative modellen for menigheten karakteriserer Volf videre som «a charismatic church»:

Because the church is born through the presence of Christ in the Holy Spirit, the thesis that the church is constituted by way of the entire called and charismatically endowed people of God presupposes that the exalted Christ himself is acting in the gifts of the Spirit. (Volf 2002:231–232)

Volf ønsker å bygge på Paulus' forståelse av *karismata*, og framholder at nådegaver ikke kan bli adskilt fra Kristi nærvær i mennesker – som stiller seg til hans disposisjon. Volf siterer i denne forbindelse den tyske teologen Käsemann, som i sin bok *Amt und Gemeinde* sier at Kristus selv er «present in his gifts and in the ministries attesting those gifts and made possible by those gifts» (Käsemann sitert i Volf 2002:232). Og siden alle har en nådegave, virker Kristus gjennom alle medlemmene i kirken, og ikke bare gjennom ordinerte tjenester (*officeholders*). Flere trekk karakteriserer eller identifiserer karismene, ifølge Volf:

- (1) Karismenes Kristus-bekjennende funksjon (1 Kor 12,2–3). Dette skiller karismene fra annen aktivitet eller engasjement i kirken og verden. Dersom Kristus virker i karismene, må han også implisitt og eksplisitt bli bekjent som Herre og frelser av «karismatikerne» selv:

Just as every charisma is a concrete manifestation of Christ's grace, so also is every charismatic activity a concrete manifestation of Christ's grace, so also is every charismatic activity a concrete form of confession to him. (Volf 2002:232)

- (2) Karismenes «universal distribution». Gavene er ikke knyttet til et utvalg av personer i kirken, men til alle (1 Kor 12,7; Rom 12,3; Ef 4,7; 1 Pet 4,10). Ingen

person som er lem på Kristi legeme, som er menigheten, er uten karismer. Volf begrunner dette også med Apg 2,17–21 og ordet om at Ånden er utgytt over alt kjød – og dermed distribueres gaver til alle. Det gjør at det å dele menigheten inn i noen som tjener og noen som ikke gjør det, er uakseptabel. Etter Volf's oppfatning skal alle medlemmer i en menighet kunne tjene med sin spesifikke gave, og alle skal oppleve å bli betjent ut fra sine spesielle behov. Universell distribusjon av karismene impliserer også, ifølge Volf, felles ansvarlighet for livet i menigheten.

- (3) Karismenes avhengighet av hverandre (*their interdependence*). Alle medlemmer har noen nådegaver, men ingen har alle. Fylden av gaver finnes i hele den lokale menigheten/kirken. Flere steder understreker Paulus at medlemmene har «forskjellige gaver» (Rom 12,6; 1 Kor 12,7–11).

The church is not a club of universally gifted people or self-sufficient charismatics, but a community of men and woman whom the Spirit of God has endowed in a certain way for service to each other and to the world in anticipation of God's new creation. (Volf 2002:233)

Siden medlemmene av menighetene er avhengig av hverandre, må livene deres være karakterisert av gjensidighet. Menigheten er et fellesskap av «gi og ta», der «charismata of office» må være integrert i denne gjensidigheten, og denne typen tjenester i menigheten ikke må stå mot (*opposite*) menigheten som om de handler eksklusivt på Kristi vegne (*in persona Christi*). Siden Kristus handler i og gjennom dem – ikke i kraft av deres tjeneste, men i utførelsen av den – handler deres tjeneste i prinsippet om samme type tjeneste som andre medlemmer har, som tjener med sin nådegave (Volf 2002:233).

- (4) Karismene deles ut «suverent» av Guds Ånd: «[...] som deler ut sine gaver til hver enkelt, slik han vil» (1 Kor 12,11). Ånden arbeider først og fremst når Ånden velger gaver til den han vil (*as the Spirit Chooses*). Ånden arbeider også, når Ånden får velge (*when the Spirit Chooses*). Ingen kirke kan bestemme når Ånden gir gavene. Kirken lever dermed av en dynamikk som ikke utgår fra den selv:

Questions regarding who is to do what in the church, in a real and important sense, are not church matters at all. It is not the church that «organizes» its life, but the Holy Spirit. Hence the pneumatological structure of the church follows from the sovereignty of the Spirit in the bestowal of charismata. (Volf 2002:233)

Volf ser også nådegavene i lys av «tidens gang»; de er ikke ugjenkallelige (Rom 11,39). Gaver kan avløse hverandre over tid. Noen gaver er framtrepende én tid, andre en annen tid. Det betyr ikke at en gave ikke er en livslang sak, men det behøver ikke være slik. Guds Ånd er livets Ånd, og Åndens gaver er tilsvarende så variert og dynamisk som menighetslivet selv.

3. Treenighetens betydning for kirkelige strukturer

Det tredje kjennetegnet den polysentriske og partisipative menighetsmodellen har, ifølge Volf, er at den er trinitarisk. Det vil føre for langt å gi en utdypende framstilling av det som på mange måter er Volfs hovedanliggende, nemlig treenighetstankens grunnleggende betydning for ekklesiologien, men sammenfattende kan vi si at trinitariske relasjoner tjener som modell for kirkens strukturer (*institutions of the church*) fordi den treenige Gud er nærværende i kirken gjennom Den Hellige Ånd, og former den i den treenige Guds bilde (Volf 2002:235). Gjennom Åndens aktivitet blir frelsende nåde formidlet og kirken konstituert.

En partisipativ modell krever derfor mer enn verdier og virksomheter som korresponderer med deltakende strukturer. Kirken er ikke først og fremst et sted eller en sfære for moralske hensikter, men også en forsmak og foregripelse av den eskatologiske samlingen av hele gudsfolket i fellesskap med den treenige Gud – slik Den Hellige Ånd konstituerer dette ved sitt nærvær. Derfor er menigheten/kirken avhengig av Åndens levendegjørende nærvær. Uten dette nærværet vil selv en kirke med en desentralisert og deltakende struktur og kultur bli steril – kanskje til og med mer steril enn en kirke med hierarkiske strukturer, sier Volf, som legger til:

Successful participative church life must, therefore, be sustained by deep spirituality. Only the person who lives from the Spirit of communion (cf. 2 Cor 13:13) can participate authentically in the life of the ecclesial community. (Volf 2002:235)

Konfesjonelt basert «ekkleiologi-strategiteori»

I den innledende beskrivelsen av hver av de to casemenighetene har jeg beskrevet hvilken forståelse av lokalmenighetens vesen og funksjon som finnes i de respektive kirkesamfunnene. På mange måter fungerer denne beskrivelsen som en tolknings- eller forståelsesbakgrunn for det som skjer i de aktuelle menighetene. Men for å kunne vurdere kritisk den utviklingen som finner sted i casemenighetene, har jeg for Voie menighets vedkommende søkt hjelp i Hegstads (2004) menighetstypologi for Den norske kirke, og spesielt hans refleksjon knyttet til folkekirke og trosfellesskap (Hegstad 1996:407414). Tilsvarende teoriutvikling har jeg ikke funnet for å kunne vurdere Misjonsforbundets lokalmenighetstenkning og -utvikling knyttet til det som skjer i Grimstad Misjonsmenighet. Derfor tilpasser jeg Hegstads teori også for å kunne vurdere utviklingen der. Den ekklesiologiske refleksjonen som Hegstad foretar på basis av ulike menighetsforståelser i Den norske kirke, vil selvsagt ikke kunne brukes for Misjonsforbundet. Derfor tilpasser jeg teorien for å bruke den på casemenighet 2. Ut fra Hegstads distinksjon mellom enkel eller dobbel ekklesiologi/strategi, vil jeg kalle dette en «ekkleiologi-strategimodell». Grunnen til denne betegnelsen er altså forholdet mellom grunnleggende ekklesiologisk tenkning og aktuell menighetsstrategi som de sentrale faktorene i teorien.

Hegstads utgangspunkt er de tre menighetstypene som han har funnet i Den norske kirke: folkekirkemenigheten, bedehusmenigheten og kjernemenigheten (Hegstad 1996; 2004). Jeg kommer i kap. 5 til å gi en mer utdypende beskrivelse

av hva som særpreger disse modellene – og da i særdeleshet kjernemenigheten. I sin sammenligning og vurdering av de ulike menighetstypene reiser Hegstad (1996:407ff) spørsmålet om hvorvidt modellene har en enhetlig eller en todelt ekklesiologi og strategi for menighetsutviklingen. Folkekirkemenigheten betoner en enhetlig ekklesiologi med en påfølgende enhetlig tenkning for menighetsutviklingen. Bedehusmenigheten forutsetter både en todelt ekklesiologi og en todelt menighetsutviklende strategi, der kirken utvikles etter ett spor og bedehusarbeidet etter et annet.

Kjernemenigheten bygger på mange måter videre på en todeling av ekklesiologien, men den strategiske tenkningen får et mer enhetlig preg – man ønsker å utvikle folkekirkemenigheten gjennom trosfellesskapet. Den aktuelle menighetsutviklingen (som altså er i fokus i dette forskningsprosjektet) plasserer seg klart inn som en tenkning og strategi for å utvikle kjernemenigheten. Et fjerde alternativ ut fra en slik tenkning ville være å operere ut fra en mer enhetlig ekklesiologisk plattform, men tenke seg den menighetsutviklende strategien mer todelt eller «dobbel» (Hegstad 1996:413/414). Tabellmessig kan dette framstilles på følgende måte:

Tabell 2: Hegstads «eklesiologi-strategiteori» for case 1

	Folkekirke- menigheten	Bedehus- menigheten	Kjerne- menigheten	Hegstads alternativ
Ekklesio- logi	Enhetlig	Todelt	Todelt	Enhetlig
Strategi	Enhetlig	Todelt	Enhetlig	Dobbel (men ikke todelt i for- skjellige spor)

Med *trosfellesskap* sikter Hegstad (1996:15) til «de ulike former for gruppedannelse som skjer i kraft av en felles religiøs selvforståelse og et felles engasjement hos dem som tilhører fellesskapet». I kap. 5 vil jeg på basis av den menighetstypologien som Hegstad har utviklet for Den norske kirke, redegjøre mer inngående for hva som kjennetegner kjernemenigheten som trosfellesskap. Med *folkekirke* eller *folkekirkelig* mener Hegstad (1996:16) «den form for kirkelig tilhørighet som er en del av den allmenne kultur i samfunnet – både på det lokale og det nasjonale plan». Som «tilhørighetsform» sier Hegstad (1996:17) at den «avviker fra den form for tilhørighet som deltakelse i et trosfellesskap representerer», og han viser til at tilhørigheten til et trosfellesskap bygger på et individuelt valg, mens den folkekirkelige tilhørigheten er «en mer kollektiv størrelse, som man mer eller mindre har del i i kraft av sin tilhørighet til den allmenne kultur» (Hegstad 1996:17)

Ifølge Hegstad er det to ulike sosialformer som preger Den norske kirke. Kirken framtrer som folkekirke samtidig som «den også framtrer som trosfellesskap innenfor folkekirkens ramme» (Hegstad 1996:17). Og Hegstads tese er at folkekirke og trosfellesskap ikke bare står i motsetningsforhold til hverandre, de

forutsetter også hverandre, som to deler av en helhet. Han erkjenner folkekirkens ekklesiologiske gyldighet, spesielt ut fra betraktninger om dåpens betydning, men det «er ikke ensbetydende med en absoluttering av folkekirken» (Hegstad 1996:411). Han viser til at folkekirken har mange ekklesiologiske mangler, som man til gjengjeld finner i trosfellesskapet. Her finnes nattverdfellesskapet, regelmessig gudstjenesteliv og fellesskap i tro og bekjennelse. Hegstad etterlyser en ekklesiologi med et mer «differensiert kirkebegrep», der det ekklesiologiske begrepssettet ikke anvendes ensidig – enten på folkekirken eller på trosfellesskapet: «Min posisjon er at det her i stedet er nødvendig å formulere en ekklesiologi som kan gi en sakssvarende fortolkning både av folkekirkens og trosfellesskapets virkelighet, samt av den helhet de begge er en del av.» (Hegstad 1996:412).

Trosfellesskapet må da ikke fortolkes på en slik måte at det opphever eller underkjenner folkekirkens ekklesiologiske status. Samtidig må det være bevisst på at det skal realisere det kristne fellesskap i kvalifisert teologisk forstand. Hegstad bruker begrepene manifestasjon og representasjon for å vise det særegne i denne måten å tenke på. I trosfellesskapet, sier han, manifesteres det åndelige fellesskap som kirkemedlemmet er døpt inn i. Dermed representerer trosfellesskapet det folkekirkelige fellesskap gjennom deltakelse i det kirkelige liv. Presten og andre kirkelig ansatte må være en del av dette trosfellesskapet for å kunne utøve åndelig lederskap både i trosfellesskapet og i folkekirken. Menighetsbygging i folkekirken må derfor ha en «dobbelstrategi», ikke to forskjellige strategier. Og det kan legges til at disse to strategiene etter Hegstads oppfatning ikke er adskilte, men innbyrdes relaterte.

Min bruk av Hegstads teori vil primært handle om å vurdere hvor egnet den nyutviklede menighetstenkningen og strategien i Voie menighet er for å utvikle en folkekirkemenighet. Jeg vil også stille spørsmålet om hvor egnet den for å utvikle kjernemenigheten i Voie, og her vil Hegstads teori til en viss grad kunne brukes, men de andre ekklesiologiske teoriene vil være mer relevante.

Selv om Grimstad Misjonsmenighet tilhører en helt annen kirkelig tradisjon enn Voie menighet, er det mulig å bruke den formelle tenkemåten i Hegstads teori for å kritisk vurdere utviklingen i denne menigheten. Mitt arbeid med Grimstad Misjonsmenighet har vist at denne menigheten på mange måter kan sies å oppfylle kriteriene for å ha vært en «tradisjonell» misjonsforbundsmenighet – slik jeg forsøker å beskrive denne i min historiske og teologiske bakgrunnskisse. Det gjelder både menighetens teologiske basis, dens organisatoriske struktur, menighetsprofil og -kultur og måte å virke på. Menigheten har hatt både en enhetlig ekklesiologi (dvs. grunnleggende konfesjonelt betingede forestillinger om hva en menighet skal og bør være) og en enhetlig strategi (dvs. måte å virke eller fungere på).

Vi kan ikke bruke samme typeinndeling av menigheter i DNM som det Hegstad har for Den norske kirk, men vi kan si at utviklingen i Grimstad Misjonsmenighet har ført til en ny måte å tenke og drive menighet på, som på mange måter er annerledes og skiller seg fra den tradisjonelle – den karismatiske og vekkesensorienterte. Ekklesiologien – eller i hvert fall deler av den – er blitt «todelt» ved at gammel og ny menighetstenkning lever side om side, mens strategien frem-

deles er enhetlig, i den forstand at de nokså ensidig velger den nyutviklede menighetstenkningen som hovedstrategi for menigheten. En alternativ utviklingsmodell vil handle om at man utvikler en enhetlig menighetstenkning (dvs. at gammel og ny menighetstenkning integreres) og en todelt eller «dobbel» strategi (dvs. at menighetens nye strategi bør ha kontakt med menighetens tradisjon og historiske røtter). Skjematisk kan disse ulike ekklesiologiske og strategiske alternativene framstilles slik:

Tabell 3: Hegstads «ekkleiologi-strategiteori» for case 2

	Tradisjonell karismatisk vekkelsermenighet i DNM-utgave	Ny og konseptbasert menighetstenkning	Alternativ og mer kontekstuell basert tenkning
Ekklesiologi	Enhetlig	Todelt	Enhetlig
Strategi	Enhetlig	Enhetlig	Dobbel

Denne teoribruken vil gå parallelt med at jeg stiller spørsmålet om hvor anvendelig NaMu/WCCC/SCC-materialet har vært for å utvikle Grimstad Misjonsmenighet som DNM-menighet, og om det finnes belegg for at det utvikler seg en ny type DNM-menighet i Grimstad.

Endring ved bruk av «institusjonaliserte organisasjonsoppskrifter»

I kap. 4 vil jeg bruke Røviks (1998) definisjon og forståelse av «institusjonaliserte organisasjonsoppskrifter» for å identifisere og tydeliggjøre NaMu/WCCC/SCC-materialets karakter som populære endringskonsepter. Gjennom denne teorien forsøker Røvik blant annet svare på følgende spørsmål: Hvordan kan vi forklare hvorfor man i organisasjoner begeistres for og tar i bruk populære oppskrifter? Hvordan adopteres og tilpasses slike populære konsepter en organisasjon? Hva kan vi si generelt om hva resultatet blir om man bruker slike konsepter?

Bak min bruk av Røviks teori ligger altså antakelsen om at de konseptene som casemenighetene bruker i sitt utviklingsarbeid, kan karakteriseres som populære «organisasjonsoppskrifter». I tillegg tar jeg utgangspunkt i at denne aktuelle organisatoriske teorien kan ha noe vesentlig å bidra med til forståelsen av hvorfor casemenighetene velger populære konsepter for å håndtere de utfordringene de står overfor, hvordan slike konsepter «oversettes» og tilpasses i menighetstenkning og praksis, og hva effekten eller resultatet kan sies å være.

Et populært endringskonsept kommer inn i en organisasjon ved at noen i organisasjonen/menigheten blir kjent med konseptet eller ideene, og de matcher og begeistrer, før prosessen leder til at man fatter beslutninger om å adoptere konseptet i virksomheten (Røvik 1998:118). Røvik sier at det finnes tre hovedforklaringer på hvorfor organisasjoner «blir oppmerksom på og motiveres til frivillig å

adoptere en organisasjonsoppskrift» (Røvik 1998:118). Den første forklaringen er at import og bruk av populære konsepter motiveres av at man vil gjøre noe med det man mener er «objektive» problemer som rammer alle typer organisasjoner, og at institusjonaliserte oppskrifter er godt utprøvde løsninger (Røvik 1998:119ff).

Den andre forklaringen er at adopsjon av konsepter er motivert av «eksternt skapte problembeskrivelser» og «tidstypiske problembeskrivelser på reise» (Røvik 1998:123ff). Konseptene eller oppskriftene beskriver da gjerne både problemet og løsningen, og er «ofte utformet slik at selve oppskriften fremstår som den 'naturlige' og gjerne den eneste riktige måten man kan løse problemene på» (Røvik 1998:124), og bare sjelden presenteres og diskuteres alternative løsninger. Problemene framstilles gjerne som universelle – alle organisasjoner kan bli rammet av dem i nær framtid (Røvik 1998:124). Problemene beskrives også som så alvorlige og dyptsittende at de truer organisasjonens eksistens (Røvik 1998:125).

Den tredje forklaringen er at adoptering av populære konsepter er et uttrykk for identitetsforvaltning. Det er organisasjonens identitet som er utfordret, og som oppleves som problematisk, og de aktuelle konseptene kan vise hvem det kan være fornuftig å ligne på, og hvem man ikke bør ligne på (Røvik 1998:132ff). Røvik snakker om «de uforbilledlige andre», som man altså ikke bør ligne på. Her er det spesielt den byråkratisk pyramideformete organisasjonen som er et negativt modelleksempel for mange (Røvik 1998:137).

Om det som er felles for disse tre forklaringene, sier han:

Felles for alle disse tre forklaringene er at søking etter nye oppskrifter og etterfølgende adoptering antas å være motivert av at aktørene subjektivt oppfatter at man har et *problem* i organisasjonen. Med «problem» menes her en forestilling blant aktører i en organisasjon om at det er en uakseptabel stor avstand mellom ens situasjon og ens aspirasjoner, dvs. det som oppfattes å være den ønskelige eller normale tilstand. (Røvik 1998:119)

På spørsmålet om hvorfor slike «tidstypiske» problembeskrivelser aksepteres, viser Røvik (1998:126–132) til tre forhold: De bygger på forestillinger om at organisasjoner er like (og dermed at de har de samme typer problemer), de tilbyr forenklinger som organisasjoner gjerne etterspør, og de forsøkes vitenskapeliggjort og dermed bli framstilt som fakta. Om denne vitenskapeliggjøringen sier Røvik at den virkeligheten og de problemene som konseptet framstiller, «ofte pakkes inn i en rasjonalistisk språkdrakt og representeres som objektive fakta, noe som er observert og dokumentert og som fremstilles som nært opp til *vitenskapelig* baserte innsikter» (Røvik 1998:130). Han henviser samtidig til forskere som har vist hvordan sunn fornuft (*common sense*) virker mer overbevisende på organisasjonsmedlemmer dersom den gir et pseudovitenskapelig preg. Det viser at rasjonalitet og vitenskap oppfattes som synonymt med objektivitet og sannhetssøking og har et enormt legitimerende potensial i vår kulturkrets (Røvik 1998:130). Jeg mener at disse grunnleggende forestillingene om hvorfor tidstypiske problembeskrivelser aksepteres, også er aktuelle for konseptforståelsen i mine casemenigheter.

Når det gjelder hva som skjer når en organisasjon bestemmer seg for å ta i bruk et bestemt endringskonsept, sier Røvik at innføringsfasen er spennende og kritisk, og han framstiller også «en teori om organisatorisk bearbeiding – eller oversettelse – av populære oppskrifter» Røvik (1998:14). Røvik refererer videre til tre antakelser på hva som kan skje med moderne konsepter i innføringsfasen: For det første kan de raskt koples til organisasjonen som et slags kvikt svar på de problemene man måtte erkjenne å ha. For det andre kan det være snakk om det motsatte – det Røvik kaller frastøting, dvs. at man forkaster konseptets oppskrift på problemløsning. For det tredje kan det være snakk om frikopling. Det skjer i de organisasjonene som «snakker som om man har adoptert et moderne konsept, mens daglige aktiviteter og 'produksjon' forløper nokså upåvirket av skiftning i 'ideverden'» (Røvik 1998:149). Populære organisasjonsoppskrifter kommer oftest først til uttrykk nettopp i måten folk snakker på, altså på idéplanet. Derfra sprer ideene seg «langsomt – og omtrent som et aktivisert 'virus' – nedfeller seg og preger aktiviteter i organisasjonen» (Røvik 1998:149). Denne beskrivelsen av et populært konsepts veg inn i en organisasjon vil jeg også å studere i casemenighetene. At det ikke kan være snakk om frastøting, er nokså opplagt, siden de nettopp har valgt NaMu/WCCC/SCC-konseptene for å utvikle menighetene. Men jeg vil se spesielt på de andre måtene konseptene kan koples til organisasjonen/menigheten på, nemlig enten rask tilkopling eller frikopling – eller en kombinasjon av disse.

Den kanskje mest fruktbare delen av Røviks teori for min undersøkelse er den som handler om «oversettelse av organisasjonsoppskrifter» (Røvik 1998:151). Denne oversettelsesmodellen stammer fra Latours (1986) framstilling av teoretiske modeller for spredning av ideer. Den handler kort og godt om at populære konsepter blir bearbeidet og justert til sitt bruk. De blir ikke «tatt inn 'fullt og helt', men snarere 'stykkevis og delt'» (Røvik 1998:152). Med andre ord vil oversettelse si at noe bringes «fra én form eller versjon over til en eller flere andre former og versjoner» (Røvik 1998:160). Røvik peker også på at de ter tilnærmet ubegrensede muligheter når det gjelder typer og antall empiriske varianter som kan oppstå i slike prosesser.

Røvik (1998:160–168) foretar allikevel en analytisk klassifisering av fire hovedoversettelser: konkretisering, delvis imitering, kombinerer og omsmelting. *Konkretisering* handler om å bringe en oppskrift fra sin generelle form over i en mer konkret, virksomhetstilpasset form, noe som bl.a. innebærer å velge hvilke aktiviteter som skal berøres av oppskriften, hvilke gamle rutiner som må omformes, og hvilke nye som må utformes, hvordan ansatte skal forholde seg til det nye, osv. *Delvis imitering* vil si at man kun henter inn og tar i bruk utvalgte deler av konseptene. *Kombinerer* handler om at man skjører sammen elementer fra ulike konsepter til egne lokale kombinasjonsformer. Sammenkoplingen er ofte såpass løs «at de enkelte elementer eller grunnkonsepter fortsatt lar seg identifisere som relativt selvstendige deler» (Røvik 1998:164–165). *Omsmelting* innebærer at den opprinnelige ideen, når den iverksettes, resulterer i noe helt annet. Det vil da være vanskelig å kjenne igjen det opprinnelige endringskonseptet.

Jeg vil senere forsøke å identifisere hva slags type oversettelse som har vært i bruk i hver av de to casemenighetene. Det vil også være av interesse å stille spørsmål om hvordan disse oversettelsesformene står i forhold til tidligere beskrevne strategier for ekklesiologisk kontekstualisering.

Organisasjoner som har utviklet særlig stor kapasitet på å ta opp i seg og håndtere mange, inkonsistente, overlappende og flyktige oppskrifter fra institusjonelle omgivelser, kaller Røvik (1998:281) «multistandardorganisasjoner». Dette er organisasjoner med «høy inntakskapasitet» og «dekoplingskapasitet», dvs. de har stor evne til å søke, oppdage og hente inn mange og ulike oppskrifter fra forskjellige deler av sine institusjonaliserte omgivelser. Samtidig er de i stand til å holde ulike oppskrifter adskilt og sammenholde dem uten at inkonsistens mellom oppskriftene forstyrrer. Videre har de høy «oversettelseskapasitet», noe som innebærer at de kan transformere populære oppskrifter til en mer passende form. Slike organisasjoner har også høy «uttakskapasitet» og «lagrings- og reaktiveringskapasitet» – de kan både kvitte seg med ideer og oppskrifter som ikke lenger er populære, og beholde ideer og oppskrifter etter at de har tapt sin status som populære forbilder. De har med andre ord utviklet en evne til å hente fram oppskrifter fra en «slumrende» tilværelse og reinstitusjonalisere disse (Røvik 1998:284–315).

På bakgrunn av mitt empiriske materiale fra casemenighetene, har jeg primært mulighet til å si noe om menighetenes inntakskapasitet, dekoplingskapasitet og oversettelseskapasitet. Når det gjelder eventuell uttakskapasitet og lagrings- og reaktiveringskapasitet, har jeg ikke empirisk belegg for kunne si noe om dette.

Planlagt endring

Min tolkning av det som skjer i casemenighetene som organisatorisk endringsprosess, baserer jeg på Røviks (1998) teori om organisasjoners bruk av institusjonaliserte oppskrifter for å oppnå endring, og på mer tradisjonell teori om planlagt endring – her primært basert på Jacobsens framstilling (2004). Jeg har valgt å sammenfatte og tilpasse flere teoretiske delstudier om planlagt endring. Dette gjør jeg fordi jeg ønsker å følge casemenighetenes endringsbestrebelse ut fra hvilke behov som ligger til grunn for endring og menighetenes valg av endringsideer, og beskrive og tolke hva som faktisk skjer med disse ideene underveis i endringsprosessene, samt hva utfallet blir.

Med utgangspunkt i Van de Ven og Pooles (1995) fire hovedtyper av endring, presenterer Jacobsen (2004) fire endringsmodeller: planlagt endring, endring som livssyklus, endring som evolusjon og endring som dialektisk prosess og makt-kamp. Han legger også til en femte type: endring som tilfeldighet. Planlagt endring vil alltid være menneskers *forsøk* på å endre organisasjoner. Det er ikke nødvendigvis det samme som at det også lykkes (Jacobsen 2004:35). Van der Ven og Pool definerer endring som en empirisk observasjon av forskjeller i form, kvalitet eller tilstand over tid i en organisasjon.

Organisasjoner er komplekse sosiale enheter og systemer som ikke kan underkastes en enkel endringslogikk. Planlagte endringer kan få utilsiktede virkninger,

og endringer kan godt tenkes å ikke være planlagt. Endring er en svært kompleks prosess som innebærer samspill mellom flere faktorer. At én endringsprosess kan være bedre enn andre, blir ofte avgjort av omstendighetene, eller den enkelte endringssituasjon – også kalt situasjonsavhengig tilnærming til endring. Et grunnleggende element i modellen planlagt endring er at endringen settes i gang pga. at enkeltpersoner eller grupper av mennesker i en organisasjon ser noen problemer, setter seg mål for å løse disse og finner løsninger.

Når det gjelder planlagt endring, snakker vi gjerne om en endringsprosess i fire faser. Fase 1 er diagnosen, der aktører i eller utenfor organisasjonen oppdager at ting ikke går som de skulle, og ser et behov for endring. Fase 2 er å analysere hva problemet egentlig handler om og å beskrive en løsning. I fase 3 er lager man en handlingsplan og gjennomfører denne. Fase 4 handler om å evaluere om de løsningene man iverksatte, faktisk løste problemene. Hvis endringene var vellykkede, vil man prøve å stabilisere eller institusjonalisere endringen.

En endringsprosess er et komplekst samspill mellom flere faktorer: endringens drivkrefter, endringskonteksten, endringens innhold og omfang, og selve endringsprosessen (Jacobsen 2004:44). Jeg vil i det følgende gi en kort beskrivelse av hver av disse faktorene, og til slutt vil jeg vise hvordan jeg vil bruke denne presentasjonen av planlagt endring til å kaste kritisk lys over endringsprosessene i casemenighetene.

Endringens drivkrefter

Drivkrefter i endringsprosessen kan forstås som «forhold som skaper en opplevelse blant noen mennesker i en organisasjon om at organisasjonen ikke fungerer godt nok, eller at den kunne ha fungert bedre» (Jacobsen 2004:47). Planlagt endring vil i de fleste tilfeller være et svar på slike opplevde behov for å endre. Vi skiller gjerne mellom indre og ytre drivkrefter bak endring. Indre drivkrefter er forhold som skaper en opplevelse av at organisasjonen ikke fungerer godt nok, eller så godt som den kunne ha fungert, og ytre drivkrefter er når man opplever en ubalanse mellom krav omgivelsene stiller, og slik organisasjonen fungerer. Endring blir på denne måten et forsøk på å skape balanse mellom organisasjonen og ytre krav.

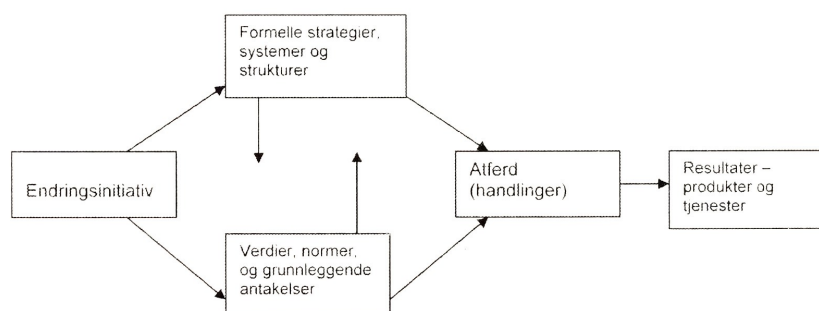
Planlagte endringsprosesser starter gjerne med at man identifiserer de drivkreftene man skal forholde seg til. Dernest utarbeider man løsninger eller planer for hvordan man skal møte utfordringene – før man gjennomfører de faktiske endringene. En slik prosess ofte er et usikkert prosjekt, siden ulike mennesker gjerne har egne oppfatninger av virkeligheten. Både det uttrykte behovet for endring og forslagene som aktørene kommer med, bør derfor – pga. sin subjektive og usikre karakter – betraktes som *ideer*.

Endringens innhold/omfang

Et sentralt spørsmål i all endringsteori er hvordan man skal få mennesker til å handle på en ny måte. Organisasjonsteorien sier at adferd endres enten ved at man endrer de strukturelle rammene som menneskene i en organisasjon befinner seg

innenfor, eller man endrer medlemmenes holdninger, normer og verdier – dvs. kulturen i organisasjonen. For å kunne presisere endringens innhold er det dermed nødvendig å forstå hva en organisasjons formelle og uformelle elementer består av. Som *formelle elementer* regner vi strategi, systemer og struktur. Det er den måten en organisasjon er bygd opp på, hvordan arbeidet er fordelt mellom mennesker og grupperinger, hvordan man har fordelt beslutningsansvar, og hvilke systemer man har for å samordne og styre aktivitetene i organisasjonen. Disse er som oftest drøftet og vedtatt i formelle fora, og skriftlig nedfelt. De er også normative elementer, som setter krav til hvordan organisasjonen skal opptre. Som *uformelle elementer* regner vi verdier, normer og uformelle maktforhold. Organisasjonskulturen defineres ofte som de grunnleggende antakelsene, normene og verdiene som vi finner blant menneskene i en organisasjon (Shein 1985:5). Disse elementene særpreges bl.a. av at de ikke er direkte synlige. Ulike maktrelasjoner, som også vil være sentralt i alle endringsprosesser, kan være formelt (eller uformelt) forankret, knyttet til hvilke oppgaver man kontrollerer, hvilken informasjon man har tilgang til, og personlig utstråling.

Hvordan kan vi vurdere endringens omfang? Jacobsen (2004:89) gir følgende oversikt over antatte kausale sammenhenger i organisasjonsendringer:

Figur 3: Antatte sammenhenger i organisasjonsendringer

Problemet kan være at endringen kan være uforutsigbar – i den forstand at den ikke er mekanisk virkende (kausalt sett). Endring i ett ledd gir seg nødvendigvis ikke utslag i endring i adferd og/eller i resultatene.

Resultat av endringsprosesser

Med utgangspunkt i modellen i figur 3 skisserer Jacobsen (2004:90–93) opp fem–seks mulige utfall av endringsprosesser. Den første er «idealtypen». Her er det snakk om endring i både formelle og uformelle elementer, med påfølgende endring i adferd og med forbedrede resultater. Den kalles også «holistisk» endring fordi den trekker inn alle elementer i organisasjonen. Den andre kalles «adferdsendring uten endring i synlige resultater». Her er det snakk om endring i formelle og uformelle elementer som virker til endret adferd, men av ulike grunner berører det ikke resultatet. Den tredje er «kulturendring uten adferdsendring,

og den forutsetter at strukturene er uendret. Her er poenget at holdninger og adferd bare løst er knyttet sammen; man mener noe, men i visse sammenhenger gjør man det motsatte. Fjerde type er «strukturendring uten kultur eller adferdsendring». Det kan skyldes at folks måte og tenke på og deres faktiske adferd ofte er relativt løst koplet til den formelle strukturen. Dette fenomenet kalles «tomme endringer», altså en endring uten at adferd eller resultater endres. En variant av denne typen er «strategisk symbolsk endring», som altså er lik den forrige, men likevel er en egen «type» fordi det kan være en egen strategi – dvs. at intensjonen med endringen ikke er endring av formelle elementer og adferd. Den siste typen er *ingen endring*. Den handler om at det ikke skjer noen endring til tross for alle planlagte endringsforsøk. Det kan skje der motstanden mot endring er svært sterk.

For å kunne påvise at endring har funnet sted, må vi kunne sammenligne to eller flere forskjellige tilstander som utviser en viss grad av stabilitet. Endring krever altså at vi også kan beskrive relativt stabile tilstander og påvise empiriske forskjeller mellom dem. Utfallet i en planlagt endringsprosess må vi også sammenligne med intensjonene for å sette i gang endringsprosessen. Endringens sluttresultat er det imidlertid umulig å forutsi, ikke minst fordi organisasjoner er komplekse sosiale systemer, med samhandling mellom ulike grupper og individer, og mellom ulike aktørers handlinger. Utfallet vil derfor som regel være forskjellig fra den opprinnelige intensjonen. Kompleksiteten i endringsprosessen krever at en må skaffe seg relativt dyptgående forståelse for endringsprosessen om man vil forsøke å forstå forholdet eller misforholdet mellom intensjon og utfall.

En endrings innhold og omfang kan også vurderes ut fra om det har vært noen justeringer eller en omveltning. Disse to typene endring brukes det ulike navn på i faglitteraturen. Det skilles mellom stegvise kontra strategiske endringer, eller mellom endring som evolusjon eller som revolusjon. Endring som revolusjon er naturligvis en omfattende sak, som vi kan snakke om når en organisasjon velger en helt ny strategi, som bryter helt med etablert struktur eller med sentrale elementer i organisasjonens kultur. En mindre endring, som vi kan karakterisere som en evolusjon, er når en organisasjon foretar mindre endringer i sin strategi, struktur og kultur.

Kulturen i en organisasjon kan være dyp og stabil, gjerne fordi den har en lang historie bak seg. Å endre en slik dypt forankret kultur vil derfor være som en revolusjon å regne. Men ikke alle kulturelle endringer er slik. Vi kan skille mellom kulturens mer perifere elementer og dens kjerneelementer, der endringer i de mer perifere elementene er mer skrittvis (evolusjonær). Vi kan også vurdere endringene på en skala fra liten til stor, der endringen er liten dersom det er kun en justering i eksisterende verdier, normer og antakelser. Er det snakk om nye kombinasjoner av eksisterende kulturelle elementer, forkasting av elementer i den tidligere kulturen, eller både forkastning av elementer i den tidligere kulturen og tilnærming av ny kultur, er endringen derimot stor (Jacobsen 2004:100). Dersom det er sterkt samsvar mellom en organisasjons kultur og dens formelle systemer, er det ikke alltid slik at det kan være enklere å få til endringer i den formelle strukturen enn i den grunnleggende kulturen.

Endringens kontekst

Konteksten som endringen foregår i, spiller en avgjørende rolle for forløpet og utfallet. Vi har to typer kontekst: indre og ytre. Den ytre konteksten er de spesielle kjennetegnene ved de omgivelsene en organisasjon befinner seg i, og den indre konteksten er den organisatoriske ramme som endringen finner sted innenfor. Konteksten er viktig fordi den kan både hindre endring og skape muligheter for endring. Det er med andre ord konteksten som avgjør hvor lett eller vanskelig det er å gjennomføre en endring. Jansen (1996) hevder at organisasjoner har sin egen «komfortsone» når det gjelder omfang og tempo i endring. Dersom en organisasjon endrer seg ut over det en slik komfortsone tillater, vil motkrefter mot endringen aktiviseres.

Et viktig spørsmål er hvilke forhold ved organisasjonen og dens omgivelser (indre og ytre kontekst) som kan tenkes å fremme eller å hemme endring. Her er det viktig å forstå hvilke særtrekk den indre konteksten i en organisasjon har. Slike særtrekk kan handle både om en organisasjons formelle elementer (struktur og systemer) og om dens uformelle elementer (kultur og maktforhold). Organisasjoner som har lettest for å endre seg, er de som er tett koplet til omgivelsene ved at enkeltansatte eller grupper av ansatte hele tiden har et fokus mot hva som skjer i omgivelsene. Også en organisasjons historie kan ha betydning for endring. Dårlige resultater kan drive fram endring, og motsatt vil stabile eller gode resultater vanskeliggjøre endring. Samtidig kan organisasjoner overleve lenge på tross av kronisk dårlige resultater fordi de betraktes ut fra andre kriterier enn ren lønnsomhet (Meyer og Zucker 1989). Det gjelder spesielt organisasjoner som har spesielle verdier eller som er verdibaserte. Dette kan i aller høyeste grad være tilfelle i en menighet.

Også en organisasjons mer uformelle elementer, som dens kultur og interne maktforhold, vil være svært avgjørende når det gjelder å planlegge og gjennomføre endring. Det å endre en sterk og enhetlig kultur vil ofte kreve omfattende og til dels sterke tiltak. Jo sterkere kulturen er, desto sterkere vil også motstanden mot endring være. Om man forsøker å få til endringer i en organisasjon med flere kulturer, eller kanskje ikke noen sterk kultur i det hele tatt, så vil det være lettere. Er det mange ulike kulturer i en organisasjon, vil trolig organisasjonen motta flere impulser fra omgivelsene, og flere ulike synspunkter vil brytes.

Planlagt endring forutsetter ofte at det er «noen» som initierer endringen, og de må gjerne bruke makt. Det er sjelden at alle er enige om en endring, og derfor må ofte endringer «drives» igjennom. Ofte blir dette gjort av de som har den formelle ledelsen, men situasjonen kan også være den at det er stor avstand mellom de som har den formelle makten og de som har den reelle, og da kan det være vanskelig å få til toppstyrt endring.

Det ser ut til at det er organisasjoner som er preget av mangfold og fleksibilitet som har høyest endringskapasitet, ifølge Cohen og Levinthal (1990), som bruker begrepet «Absorptive Capacity» (absorberende kapasitet) om en organisasjons evne til å ta inn ny informasjon for å kunne forholde seg på en ny (og endret) måte til verden omkring seg. Men det er trolig ikke tilstrekkelig at organisasjoner oppfatter at det finnes noe nytt de bør ta hensyn til, det «nye» må også bringes inn i

organisasjonen og omformes slik at det faktisk blir brukt til å fornye eller forbedre et produkt eller en tjeneste.

Ulike måter å betrakte endringsprosesser på

For å forstå endringsprosesser må vi betrakte dem fra minst tre innfallsvinkler: som hendelser som finner sted i løpet av et tidsrom, som oversettelsesprosesser der abstrakte ideer forsøkes omgjort til konkrete handlinger, og som politiske og emosjonelle prosesser preget av motstand.

Først noen ord om tidsaspektet: Vi skiller mellom kvantitativ tid og kvalitativ tid. Den kvantitative tilnærmingen handler om å se på endringsprosessen som en serie av hendelser som kommer etter hverandre, og som i større eller mindre grad henger sammen. Ved en kvalitativ tilnærming er man derimot mer opptatt av hvordan tiden oppleves. Ulike hendelser i en endringsprosess har forskjellig emosjonelt innhold, der noen gjør sterkt inntrykk på oss, andre ikke. Tidsperspektivet på endring, der endring handler om hendelser som finner sted fra ett punkt til et annet, er ikke minst viktig for å forstå når vi kan måle endring i en tilstand. Og da vil ofte noen organisatoriske elementer kun endres i et langt tidsperspektiv, mens andre elementer kan endres raskere. Det som har å gjøre med organisasjonens uformelle elementer, som dens kultur og interne maktforhold, er eksempel på et område som trolig ikke kan endres særlig raskt. De mer formelle elementene, som struktur, strategi og systemer, kan la seg endre mye raskere, gjerne gjennom et sett av beslutninger i det formelle vedtaksapparatet. Men det som vil ta lang tid, er de mer omfattende endringene i organisasjonens kultur og maktforhold.

Det er svært vanlig at ideer om endring blir møtt med *motstand* – pga. interesseforskjeller eller følelsesmessige forhold. Endringsprosesser vil i de fleste tilfeller nettopp kjennetegnes av motstand. Motstanden kan opptre som likegyldighet, passiv og aktiv motstand, aggressiv motstand osv. i ulike faser av en endringsprosess. Individuelle forhold, som at man er faglig uenig i selve endringen, at man reagerer med frykt og andre følelsesmessige reaksjoner, kan være årsaker til motstand mot endring. Det samme kan sosiale forhold som tap av positive sosiale relasjoner, omdefinering av etablerte sosiale relasjoner, endringer i maktforhold og trusselen som en endring er mot en etablert og stabil kultur. Kulturer kan ha en sterk konserverende effekt, noe som gjør at forsøkene på å endre dem kan oppleves som et angrep på ens tilhørighet til et kollektiv eller en gruppe. Motstand kan også komme fra omgivelsene og kan bremse endringsprosessene. Ofte er det slik at de institusjonelle omgivelsene kan fungere som et press i retning av stabilitet. Det er dermed opplagt at også en kirkelig organisasjon (kirkesamfunn) kan bremse endringsvillige lokalmenigheter.

Motstand er imidlertid ikke bare en negativ trussel mot endringsprosesser – det kan også ha en positiv side. For det første er det usikkerhet forbundet med all endring. At man kan få fram ulike oppfatninger av den faktiske situasjonen, kan være positivt for det man vil oppnå. Usikkerheten går også på det at vi ikke kan være helt sikre på om den strategien vi har valgt, vil løse problemet. For det andre

kan en endringsprosess uten motstand bety at ingen bryr seg. Graden av motstand vil også variere, på samme måte som hvor klar og entydig selve endringsideen er, hva som endres, hvilket innhold endringen har, hvor omfattende den er, hvilket tidsperspektiv den har, og hvordan selve endringsprosessen er lagt opp (Jacobsen 2004:171–178). Av spesiell interesse for studiet av de endringsprosessene jeg er opptatt av i de to casemenighetene, er karakteren av og styrken i de ideene som har initiert endring i menighetene. Både endringsideens klarhet og styrke vil være utslagsgivende når det gjelder å vurdere den motstanden som oppstår. «Uklare drivkrefter og uklare tiltak med tilhørende uklare effekter kan lett møtes med motargumenter», og uklarheten «kan også øke angstfølelsen hos enkelte» (Jacobsen 2004:173). Videre vil endringsideens tyngde, dvs. ideenes innhold og hvor de kommer fra, være avgjørende. «Hvis det kan vises til at en idé faktisk er blitt anvendt med suksess et sted – helst i en organisasjon som ligner den som skal adoptere den –, vil det klart øke ideens ‘tyngde’.» (Jacobsen 2004:174).

I min tolkning av utviklingen i casemenighetene som planlagt endringsprosess kommer jeg til å vektlegge foregående forhold som særpreger planlagte endringsprosesser. Dessuten er det av stor interesse å se på samspillet mellom de fire sentrale elementene i en endringsprosess. Og spesielt relevant ut fra undersøkelsens fokus på NaMu/WCCC/SCC-materialets innflytelse og brukerkontekstens innvirkning er det å se på forholdet mellom endringsideenes og kontekstens rolle i et endringsorganisatorisk perspektiv.

KAPITTEL 3:

MATERIALE OG METODE

Undersøkelsens materiale

Denne undersøkelsens materiale består av to typer: materiale som allerede finnes, og materiale som skapes underveis i undersøkelsen. Den første gruppen er:

- Materiale fra NaMu, som i hovedsak baserer seg på den tyske kirkevekstforskeren Christian Schwartz' forskning og forfatterskap samt den norske formidleren av NaMu, Ommund Rolfsen.
- Materiale fra Willow Creek Community Church, Chicago, og fra Saddleback Valley Community Church, Lake Forest, California.
- Materiale som allerede fantes i casemenighetene før jeg gjennomførte feltarbeid der.
- Materiale som kan si noe om ekklesiologien og menighetstenkningen i det aktuelle kirkesamfunnet som casemenigheten er knyttet til.

Den andre typen materiale er intervjuer og feltobservasjoner. Innsamlingsmetoden for denne dette materialet har vært den samme i begge casemenighetene. Det ble gjennomført totalt 20 intervjuer, 10 i hver av menighetene. Hvert intervju varte fra 1 til 1,5 time og ble tatt opp på lydbånd og deretter skrevet ut. Utskrift av intervjuene ble så sendt til informanten for godkjenning.

Min deltakende observasjon i menighetene bestod – ut over uformelle samtaler og kontakter i menighetene – av gudstjenestebesøk, møter i menighetsråd og strategiutvalg, menighetens årsmøte, medarbeidersamling og inntrykkssamling med folk som hadde deltatt på Willow Creek-konferanser. Totalt ble det skrevet 20 referater fra observasjonene. I tillegg har jeg skrevet noen refleksjonsnotater underveis i feltarbeidet.

Valg av kvalitativ metode og casemenigheter

Siden jeg studerer sosiale fakta om menneskelige erfaringer, tanker, holdninger, oppfatninger, intensjoner, handlinger osv., og siden min intensjon er å forstå meningen av slike sosiale fakta, vil kvalitative metoder være mest adekvate for dette forskningsprosjektet. Grunnen er at disse metodene er tilpasset studiet av menneskelige fenomen som meningsfulle produkter av den menneskelige bevissthet. Med Holme og Solvang (1996:73) kan vi altså si at valg av metode ble gjort med bakgrunn i temaets særpreg og forskningsspørsmålenes art.

Kvalitative metoder anvendes for å studere (dvs. samle, tolke, analysere, systematisere etc.) kvalitative data. I mitt arbeid bruker jeg hermeneutikk, fenomenologi, innholdsanalyse, tekstanalyse, feltarbeid, deltakende observasjon og dybdeintervju. I følgende framstilling vil jeg først redegjøre for hvilke kvalitative metoder jeg bruker for å samle inn og skape data som jeg har behov for i min undersøkelse. Deretter vil jeg ta for meg hvilke metoder jeg vil bruke for å beskrive, tolke og analysere disse data og øvrig materiale. Til slutt vil jeg gjøre rede for hvordan jeg vil validere og forsvare forskningsresultatet som et kvalitativt vitenskapelig arbeid.

Aller først må det presiseres at mitt forskningsprosjekt altså er av kvalitativ type, hvor jeg har arbeidet med to casemenigheter. Som casestudium vil denne falle inn under Robsons (2002:181) «studies of organizations and institutions», som blant annet kan ha «processes of change and adaptation» som fokus. Et case-studium definerer for øvrig Yin (2003:13) slik: «Case study is an empirical inquiry that investigates an contemporary phenomenon within its real-live context, especially when the boundaries between phenomenon and context are not clearly evident.» Grunnen til at jeg har valgt flere enn én casemenighet, ligger i behovet for å undersøke sammenhengen mellom fenomenet jeg forsker på (forming av lokale ekklesiologier gjennom initierte endringsprosesser) og konteksten (den aktuelle casemenigheten). Det er viktig å presisere at selv om jeg opererer med to caser, har jeg i hver av de to menighetene valgt 20 informanter som jeg har gjort omfattende intervjuer med. Disse 20 informantene uttaler seg selvfølgelig ut fra sin kontekstuelle sammenheng, og derfor vil jeg sammenligne disse to kontekstene for å se om de kan påvirke hvordan lokale ekklesiologier formes når man ellers bruker tilnærmedesvis likt påvirkningsmateriale for prosessene. Min studie kan karakteriseres som «multiple case studies» (Robson 2002:183; Yin 2003:46–53) siden jeg opererer med to caser på menighets- eller institusjonsnivå, mens jeg altså opererer med 20 informanter på individnivå.

Følgende kriterier styrer valg av case og framgangsmåte i denne studien: 1) Menigheten må være opptatt av helhetlige prosesser i det menighetsutviklende arbeidet, dvs. en helhetlig strategisk tenkning for hvordan menigheten bør utvikles. 2) Menigheten må være aktiv bruker av materiale både fra NaMu og WCCC og/eller SCC. Det har vært ønskelig at menighetene i hovedsak bruker NaMu-konseptet i sitt menighetsutviklende arbeid, og at de to andre konseptene brukes mer utfyllende. 3) Menigheten må ha tilhørighet til et «etablert» kirkesamfunn. 4)

Ulikheter i konfesjonell brukerkontekst er viktig. Case 1 er en folkekirkemenighet med et aktivt trosfellesskap (kjernemenighet) i en luthersk folkekirketradisjon, mens case 2 er en frikirkelig menighet av frimenighetstype i en misjonsforbundsk karismatisk vekkelsestradisjon. Det er denne konfesjonelle forskjelligheten som er mitt anliggende i undersøkelsen. Jeg har ikke et metodisk og teoretisk apparat for å håndtere andre forskjeller mellom menighetene – som store sosiale og kulturelle forskjeller som kunne ha med geografisk plassering å gjøre. Det innebærer at jeg søkte etter menigheter som lå i by eller bynært område – helst i samme region.

Ved valg av menigheter gikk jeg ut fra en oversikt fra WCCC Norge over deres medlemsmenigheter som også bruker materiale fra NaMu. Jeg gjorde deretter en enkel forundersøkelse (gjennom besøk og samtaler) i aktuelle folkekirkelige og frikirkelige menigheter flere steder i Norge. Ganske tidlig i prosessen ble det klart at Voie menighet i Den norske kirke i Kristiansand var en god kandidat som representant for en luthersk og folkekirkelig menighet som er aktiv bruker av materiale fra NaMu og WCCC. Feltarbeid ble gjennomført her i løpet av våren 2005. Grimstad Misjonsmenighet, en frikirkelig menighet i Det Norske Misjonsforbund, baserte også sitt menighetsutviklende arbeid på materiale fra NaMu, men til forskjell fra Voie kirke brukte de i hovedsak materiale fra SCC ved siden av. Feltarbeidet i Grimstad Misjonskirke ble gjennomført i to perioder – våren og høsten 2007.

Metode for å samle og skape materiale og data

Jeg har gjennomgått arkivene til begge casemenighetene, for å finne fram så god dokumentasjon som mulig for de aktuelle prosessene. I tillegg har pastor/prest og andre aktive deltakere gitt meg kopier av aktuelle dokumenter som ennå ikke har funnet sin veg til arkivene. For øvrig har jeg brukt tre metoder for å innhente informasjon: intervju, deltakende observasjon/uformelle samtaler og skriftlig kildemateriale (Holme og Solvang 2003:94–130; Repstad 1998:26–85; Robson 2002:227–384; Yin 2003:85–97).

Utvalget av informanter skjedde etter den såkalte snøballmetoden (Hammersley og Atkinson 1996:165). Det vil si at hvem som skal intervjues, når og hvordan, bestemmes etter hvert som prosjektet skrider fram, «i samsvar med etnografens vurderinger av sine egne kunnskaper på ethvert tidspunkt, og i samsvar med forskerens ideer om hvordan prosjektet skal videreutvikles» (Hammersley og Atkinson 1996:165). Videre ble informantene valgt ut etter en strategisk tankegang, og ikke etter prinsippet om representativitet (Hammersley og Atkinson 1996:163). Mitt utgangspunkt har derfor hele tiden vært: Hvem kan gi meg best og mest mulig relevant informasjon om det som faktisk skjer i og med de prosessene jeg undersøker? Samtaler med prest/pastor og andre ledende personer i menigheten var viktige for å avgjøre hvem jeg ville intervju.

Jeg har også sett på representative kriterier som kjønn, alder og rolle, og har bl.a. prøvd å skape balanse i representasjon av kvinner og menn. Det er imidlertid

ikke alltid like lett, siden det som regel er en overrepresentasjon av menn i ledende og strategisk viktige posisjoner i kirkelig sammenheng. Det samme gjelder alder, der jeg også har forsøkt å spre intervjuene på eldre og yngre. Når det gjelder spredning av ulike roller, vil det være naturlig for en undersøkelse som denne å primært rette seg mot dem som driver prosessene, nemlig ansatte, valgte ledere (f.eks. menighetsråd) og frivillige medarbeidere som dekker ulike arbeidsgrener i menigheten. Den siste gruppen, samt vanlige kirkegjengere, har jeg primært hatt kontakt med gjennom uformelle samtaler.

Det ble gjennomført ti intervjuer i hver av casemenighetene. I Voie menighet ble de fleste intervjuene foretatt i menighetens lokaler, men to samtaler ble arrangert hjemme hos intervjupersonen og to andre ble avholdt på intervjupersons arbeidsplass. Intervjuene i Grimstad Misjonsmenighet ble alle avholdt i menighetens konferanserom. Jeg gjorde også en etterundersøkelse i Voie menighet to år etter første intervjurunde, for å sammenligne informantenes uttalelser om resultatet av de menighetsutviklende arbeidet de hadde igangsatt. Etterundersøkelsen var skriftlig, og jeg fikk inn sju svar fra informantene. Jeg gjorde ikke det samme i Grimstad Misjonsmenighets, for det har ennå ikke gått tilsvarende tid (dvs. to år) fra første intervjurunde til analysen av intervjuene.

Jeg har i tillegg gjennomført to intervjuer med representanter for kirkesamfunnets ledelse i de to kirkesamfunnene. Biskop Olav Skjevesland ble intervjuet som representant for Den norske kirke og generalsekretær Jarle Råmunddal ble intervjuet som representant for Det Norske Misjonsforbund. Disse intervjuene brukes nærmest som en intern tolkende røst (ved siden av min egen eksterne røst). Slik har jeg fått belyst den aktuelle og lokale menighetsutviklingen ut fra kirkesamfunnets perspektiv.

Intervjuguiden er en temaguide. Siden hovedsiktet med studien er å undersøke hvilken innvirkning importerte modeller for menighetsutvikling har på initierte utviklings- og endringsprosesser i lokale menigheter med ulik kirkelig kontekst, vil det være naturlig å starte med å stille spørsmål om informantens oppfatning av behovet for endring i den aktuelle menighet/forsamling, både før innflytelsen fra dette materialet startet og etter. Intervjuguiden har ellers spørsmål om hvorfor og hvordan lokale menigheter velger denne type materiale, hvordan modellene brukes, hvordan konseptene virker, og hvilket resultat bruken så langt har hatt. Spørsmålene er også formulert for å fange opp innflytelsen som NaMu/WCCC/SCC- materialet har hatt på valg og implementering av denne type utviklingsmateriale i menigheten, på utfall av endrings- og utviklingsprosesser som blir igangsatt, og på innvirkningen som brukerkonteksten har hatt på valg og implementering av dette materialet og på utfall av prosesser som blir initiert.

Mitt feltarbeid fikk også karakter av såkalt deltakende observasjon – ut over den mer «tekniske» gjennomføringen av informantintervjuene. Deltakende observasjon er en feltrolle som Thagaard (2003:68) definerer som en mellomting mellom «fullstendig observasjon» (der forskeren ikke deltar blant dem som observeres) og «fullstendig deltakelse» (der forskeren deltar i miljøet): «Deltakende observasjon innebærer at forskeren har en aktiv rolle i forhold til informantene og

til en viss grad deltar sammen med dem.» (Thagaard 2003:68). Han sier også at feltmetoden kan være velegnet for å studere nye felt der det finnes lite forhåndskunnskap. Det må kunne sies å være tilfelle for mitt prosjekt.

I begge casemenighetene hadde jeg en periode på ca. tre måneder da jeg aktivt samlet inn data. I Voie menighet gjennomførte jeg feltarbeid januar–mars 2005, og i Grimstad Misjonsmenighet ble feltarbeidet gjennomført april–juni 2007. Observasjonstiden måtte være lang nok til å bli kjent med «hva som foregikk» i menigheten med hensyn til valg og bruk av NaMu/WCCC/SCC-konseptene, men kort nok til at den tidsmessig og økonomisk kunne håndteres innenfor et studieprosjekt som mitt. Det viste seg å være nok tid til å få et godt inntrykk av både behovssituasjonen, motiver for valg av konsepter og hvordan tilpasningen av nye tanker og impulser i menigheten foregikk. Men for å få et godt nok bilde av virkningen av materialet, var den kanskje i korteste laget. Min tanke har derfor vært at jeg etter en tid kunne vende tilbake til den aktuelle menigheten for få et utdypende bilde. Siden det tok et par år før jeg kom i gang med casemenighet 2, bestemte jeg meg for å foreta en liten «test» i casemenighet 1.

Jeg valgte bevisst en «selektiv tilnærming» (Hammersley og Atkinson 1995:77), ut fra tanken om å finne berøringspunktene i menighetens daglige liv der det var mulig å observere hvordan ideene fra NaMu/WCCC/SCC-konseptene ble brukt i ulike deler av menigheten. Under feltarbeidet hadde jeg en forestilling om at tankene og ideene fra de importerte konseptene, traff menigheten som en stein som treffer vannflaten; den skaper bølger eller ringer i vannet. I den første «ringen» og ganske nær nedslagsfeltet befant menighetens lederskap seg. Derfor prioriterte jeg å være med på samlinger med menighetsråd/menighetsstyre/stab i observasjonsperioden. I «ringen» utenfor befant ulike typer frivillige medarbeidere seg, og derfor var jeg også med på noen utvalgte medarbeidersamlinger. Den tredje «ringen» var å observere hvilken innvirkning det nye menighetsutviklende materialet hadde på gudstjenester og menighetssamlinger (bl.a. menighetsmøter, ev. årsmøter). Siden gudstjenesten viste seg å være et sted som på en relativt markert måte fanget opp tanker og impulser fra konseptene, prioriterte jeg å være med på disse i observasjonsperioden.

Underveis, i min vandring mellom disse «ringene», la jeg vekt på å samtale med «vanlige folk» i menigheten. Noen av de beste observasjonene gjorde jeg nok i uformelle samtaler med en gruppe menighetsmedlemmer ved kaffebordet under menighetsmøter eller medarbeidersamlinger. Både saklige, usaklige og ironiske/sarkastiske kommentarer om «hva som var på gang» i menigheten, var av stor betydning for meg for å forstå litt av den underliggende dynamikken i prosessene.

Alle mine treffpunkter i menigheten, dvs. alle mine observasjoner, har jeg dokumentert gjennom fylldige observasjonsnotater. Disse er i mitt tilfelle gjerne todelt; jeg har skrevet et relativt fylldig referat om hva som foregikk, og hva som ble sagt, og i tillegg har jeg skrevet ned mine egne refleksjoner. I disse refleksjonene forsøkte jeg å sette det som foregikk inn i rammen av mitt studieprosjekt.

Metode for å beskrive, tolke og analysere materiale

Det materialet som eksisterte før undersøkelsen startet, har jeg undersøkt ved hjelp av *tekstanalyse*, som er en mye brukt metode innenfor humanistisk forskning. Barbosa Da Silva (1996:170) definerer det som «en undersøkning av en text ur olika metodologiska synvinklar för att få fram dess struktur eller logiska uppbyggnad och mening, innehåll eller budskap». Nå finnes det imidlertid mange måter å analysere en tekst på, avhengig av hvilke spørsmål man stiller til den. Ut fra min undersøkelses fokus på lokal ekklesiologisk forming vil spørsmålet om hva som særpreger ekklesiologi og endringsstrategisk tenkning i materialet fra NaMu og WCCC/SCC, stå sentralt. Primærmaterialet fra den enkelte casemenighet med tilhørende kirkesamfunn vil også undergå tekstanalyse.

Min undersøkelse har for øvrig en *deskriptiv* eller *fenomenologisk* karakter. Intensjonen med undersøkelsen blir dermed ikke å gi en kritisk «prøving» av denne typen menighetsutviklende materiale, men å undersøke hvorfor og hvordan materialet brukes og hvordan det virker. Det får konsekvenser også for den metodiske tilnærmingen til materialet som samles inn i de aktuelle menighetene, og spesielt for intervjutolkningen. Generelt sett kan vi snakke om to nivåer av fenomenologisk beskrivelse (Barbosa Da Silva og Ore 1996:69–70). Det første nivået er det brukerne av denne typen materiale selv mener er en riktig beskrivelse av situasjonen, med andre ord det som er intersubjektivt forståelig blant de som bruker det aktuelle materialet. Det andre nivået handler om naturen eller strukturen i fenomenet det forskes på. Her vil forskerens egne kriterier og fortolkende begrepsapparat være viktig, bl.a. for å finne det som er testbart og kommensurabelt mellom forskere.

Som en hovedmetode for å skape kvalitative data har jeg altså valgt det kvalitative forskningsintervjuet. Hensikten er å innhente beskrivelser fra informantens livsverden for å kunne tolke meningen i de fenomenene som beskrives. Tolkning av den informasjon som informantene gir står i forgrunnen, og jeg kommer til å operere med tre ulike tolkningskontekster eller -nivåer, (jf. Kvale 2001:144ff). Den første av disse tre tolkningskontekster eller -nivåer handler om at intervjupersonen godkjenner eller aksepterer den transkriberte teksten. I dette tilfellet er det den intervjuede person selv som avgjør om den teksten jeg har transkribert er gyldig. Det andre tolkningsnivået handler om at forskeren selv tolker det som sies innenfor rammen av allmenn og sunn fornuft. Gyldighetskriteriet her er hvorvidt man kan oppnå konsensus om en tolkning som er godt dokumentert og logisk. Det tredje tolkningsnivået handler om den teoretiske vurderingen – der det er forskningssamfunnet som avgjør gyldigheten av det som sies ut fra spørsmål om den aktuelle teoribrukens relevans og anvendbarhet.

I min beskrivelse og analyse av innsamlet materiale i casemenighetene, vil jeg være bevisst på disse analysenivåene. Det første tolkningsnivået er gjennomført ved utskrivning av intervjuene og informantens gjennomlesning og godkjenning av intervjuteksten. De to neste nivåene vil tydeliggjøres gjennom analysen av casemenighetene. I analysen bruker jeg spesielt analysemetodene som Kvale

(2001:126–135) kaller meningsfortetning, meningskategorisering og menings-tolkning. Sentralt i meningsfortetning og meningskategorisering er det å forkorte intervjupersonenes uttalelser, slik at det blir mulig å gjengi meningsinnholdet med få ord. Meningsstolkningen har som mål å gå dypere i tematikken enn det som blir direkte uttalt i intervjuene, og å utarbeide strukturer og meningsrelasjoner som ikke umiddelbart er synlige i teksten. Det vil skje ved hjelp av relevante teorier.

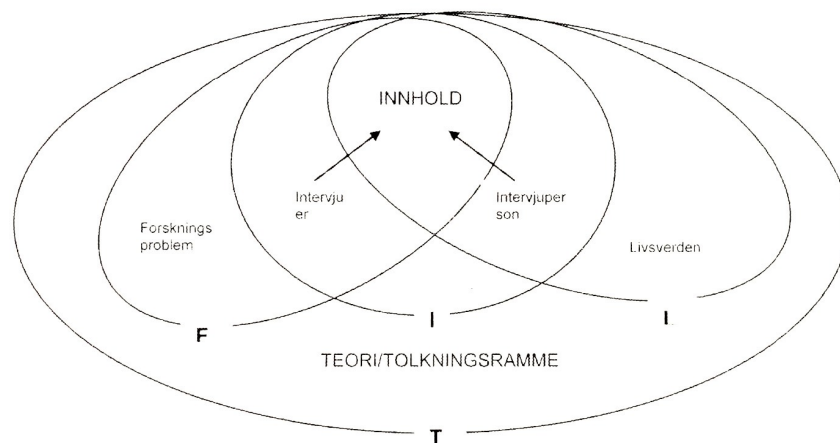
Hovedtilnærmingen i min undersøkelse er dermed det Thagaard (2003:153ff) kaller *temasentrert*.⁹ Det innebærer, ifølge Thagaard, at de temabaserte tilnærmingene knyttes til tematiserte presentasjoner av materialet. For denne undersøkelsen mener jeg at denne tilnærmingen er formålstjenlig. Blant annet sammenligner jeg informasjon fra alle informantene om hvert tema, og jeg går i dybden på de enkelte temaene. En slik sammenligning har som mål å gi en dyptgående forståelse av hvert enkelt tema. Temabasert tilnærming vil også si at teksten inndeles i kategorier eller hovedtemaer, som er sentrale i undersøkelsen. Det er viktig at informasjon fra ulike informanter på denne måten er sammenlignbar.

I tillegg til en tematisk sentrert analyse (som også kan beskrives som innholds-analyse, jf. Barbosa da Silva 1996:193–195) er det for min undersøkelse naturlig å velge en *hermeneutisk-fenomenologisk* metodisk tilnærming. Et hovedpoeng her er nettopp kombinasjonen av den hermeneutiske og den fenomenologiske tilnærmingen. Det vil innebære en kontinuerlig veksling mellom fenomenologisk beskrivelse – dels på konkret og dels strukturelt plan – og en hermeneutisk forståelse og tolkning av dataene. Min undersøkelse vil dermed ha preg av å være både fenomenologisk beskrivende og hermeneutisk analyserende og fortolkende. Følgende redegjørelse for denne metodiske tilnærmingen bygger på Barbosa da Silva (1996:188–195), Hummelvoll og Barbosa da Silva (1998:458–462) og Kvale (1983:183–189).

Fenomenologi handler i denne sammenheng om å beskrive handlinger og opplevelers mening ut fra motiv og/eller intensjoner slik informantene beskriver dem. Perspektivet som anlegges, er subjektets synsvinkel, og fokuset er på «delta-kernes forståelse av sine egne opplevelser» (Langdridge 2006:254). En fenomenologisk analyse bygger på konkret fenomenologisk beskrivelse og strukturell (dvs. abstrakt vs. konkret) beskrivelse. For å kunne si noe om et fenomens struktur, må vi ta utgangspunkt i intervjupersonens spesifikke og individuelle opplevelse av et fenomen, og deretter se på det som er felles i de ulike beskrivelsene (dvs. essensiell eller strukturell fenomenologi). Når vi spør etter fenomenets struktur, spør vi etter fenomenets vesen eller essens. Metodisk er det nødvendig å sammenligne intervjupersonenes beskrivelser av fenomenet. Videre er det nødvendig å gjennomføre en *transcendental reduksjon* – en intellektuell metode som bygger på Husserls tenkning og som innebærer en abstraksjon fra det enkeltstående og tidsbundne i fenomenet, til den universelle og tidløse essensen (Barbosa da Silva 1996:192–193; Langdridge 2006:272–273).

9 Thagaard (2003:153ff) drøfter temasentrert framstilling i relasjon til diskursanalyse og det hun kaller personorientert framstilling.

Den hermeneutiske tilnærmingen handler om å forstå og tolke. Denne metoden brukte jeg allerede under gjennomføringen av intervjuene, bl.a. ved at jeg testet min evne til innlevelse (forståelse) og min kunnskap om emnet, slik at samtalen skulle bli meningsfull. Min hermeneutiske forståelse og tolkning av det kvalitative forskningsintervjuet bygger jeg på Chaiklins (1993) modell. Modellen er omtalt og behandlet hos Hummelvold og Barbosa da Silva (1996:28–29). Siden denne modellen har bevisstgjort meg som forsker på hvilken innvirkning konteksten har på tolkningen av intervju, vil jeg kort beskrive den her.

Figur 4: Chaiklins (1993) modell over strukturelle relasjoner i et forskningsintervju

Chaiklins modell viser at intervjuet finner sted i en bestemt kontekst – her den aktuelle casemenigheten. Den indre sirkelen I (intervju) representerer relasjonen og interaksjonen mellom intervjuer og intervju person i intervjusituasjonen – intervjuets «nære» kommunikasjonssammenheng, som påvirkes av sirklene L (livsverden) og F (forskningsproblem). Sirkelen L markerer relasjonen mellom det intervju personen uttrykker i intervjuet, og de mange sfærene for interaksjon og aktiviteter som eksisterer i hans/hennes livsverden. Intervju personen er det medierende/formidlende leddet mellom sin egen livsverden og intervjuets innhold.

I min undersøkelse er ikke intervjuet personorientert, men temaorientert. Sirkelen F representerer relasjonen mellom den informasjonen forskeren samler inn og det spesifikke forskningsproblemet som undersøkes, nemlig de kvalitative dataene forskeren får som svar på sine spørsmål. Her er det forskeren som er det medierende leddet, og som bruker innholdet i intervjuet for å belyse forskningsproblemet. F vil også inneholde forskerens førforståelse av forskningsproblemet, som er en del av hans profesjonelle livsverden.

Det kvalitative forskningsintervjuer er rammet inn av sirkelen T (teori). I denne undersøkelsen har jeg som nevnt et dobbelt tolkningsperspektiv – et ekklesiologisk og et organisatorisk – og fortolkningen av relasjonene mellom I, L og F skjer derfor ved hjelp av en hermeneutisk-fenomenologisk tilnærming (forsk-

ningstradisjonen) og min førforståelse (bakgrunnsviden om intervjupersonens livsverden).¹⁰ For å få en mest mulig nøyaktig beskrivelse av menighetsutviklingen som er initiert og formet av NaMu/WCCC/SCC-materialet, er det nødvendig å bli bevisst egne forutsetninger og egen førforståelse under tolkning av intervjuene. Forskerens profesjonelle livsverden (og det doble teoretiske tolkningsperspektivet) fungerer nemlig som forståelseshorisont og referanseramme.

I denne framstillingen har to sentrale begreper innenfor hermeneutikken dukket opp: førforståelse og forståelseshorisont. Opprinnelsen til begrepene og til vår forståelse av dem finner vi hos filosofen Hans-Georg Gadamer (2003:265–79). Med *forståelseshorisont* mente Gadamer «mengden av de oppfatninger og holdninger som vi har på et gitt tidspunkt, bevisste eller ubevisste, og som vi ikke har vår oppmerksomhet rettet mot» (sitert i Føllesdal & Walløe 2000:95). Endelsen *-horisont* kan referere både til den helheten som vi alltid har omkring oss, og til det faktum at horisonten er i stadig forandring og ikke er fastlåst. *Førforståelse* handler om «alle oppfatninger og holdninger i vår forståelseshorisont» (Gadamer sitert i Føllesdal og Walløe 2000:103). Gadamerens syn på førforståelsen (eller fordommene) formulerer Krogh (2003:245) slik: «Fordommer er ikke hindringer, men positive forutsetninger for forståelse. Ett sted må vi begynne å forstå fortiden. Har vi egentlig noen annen eller bedre mulighet enn å begynne med den innsikt som vår egen tid har gitt oss?» Ifølge Gadamer er altså vår førforståelse en forutsetning for at vi i det hele tatt skal kunne forstå noe nytt.

Sentralt i tolkningen av et forskningsintervju står *den hermeneutiske sirkelen*. Føllesdal og Walløe (2000:100–102) sier at det med dette begrepet «siktes til flere forskjellige sirkelstrukturer som er karakteristiske for forståelsesprosessen». Siden jeg ser disse sirkelstrukturene i min analyse, vil jeg nevne dem her. «Helhet–del–sirkelen» handler om at helheten må forstås på grunnlag av delene, og delene på grunnlag av helheten. «Subjekt–objekt–sirkelen» innebærer at vi forstår noe ut fra det objektet/verket vi søker å forstå, men også oss selv og vår egen forståelseshorisont. Det Føllesdal og Walløe kaller «HDM–sirkelen», svarer til den bevegelsen vi foretar når vi bruker den hypotetisk–deduktive metoden (HDM) og går fra verket til hypoteser om hvordan det skal tolkes, og tilbake til verket for å teste disse hypotesene. «Spørsmål–svar–sirkelen» handler om at vi nærmer oss objektet/verket med spørsmål, som vi får helt eller delvis svar på. Det fører til nye og beslektede spørsmål som vi igjen søker svar på. Barbosa da Silva (1996:189) gjør et poeng av at sirkelbevegelsen i den hermeneutiske tolkningsprosessen egentlig er *en spiral*: «[...] forståelsen ökar när textdelar relateras till hela texten (helheten), texten till kontexten, och vice-versa.»

10 Min egen førforståelse av tematikken og undersøkelsesfeltet jeg har gått inn i, kan knyttes til tre forhold: min frikirkelige identitet og mine teologiske grunnperspektiver, min erfaring fra menighetsutviklende arbeid og mitt engasjement for «saken», og min faglige bakgrunn og arbeid som teologisk lærer, deriblant i praktisk teologi.

Metode for å presentere, validere og forsvare forskningsresultatet

Kvaliteten i forskning skal komme fram i måten akademisk tekst er bygd opp på, og i måten den presenteres på. Et grunnleggende krav er at det må bli vist til en intern logikk mellom forskningstema, problemstilling, materiale, metode og resultat. Kvalitet i denne sammenheng blir også vurdert ut fra etisk standard og *validitet* (Larsson 1996). *Intern validitet* går ut på om metoden som er valgt er adekvat for å forske på det fenomenet man bruker den på. Det er også et uttrykk for hvor godt det faktiske datamaterialet svarer til forskerens problemstillinger og intensjoner med undersøkelsesopplegget og datainnsamlingen. En undersøkelse har høy validitet når undersøkelsesopplegget og datainnsamlingen resulterer i data som er relevante for problemstillingene. *Ekstern validitet* handler om muligheten for generalisering og teoriutvikling (Askland 2000:110–111; Kvaale 2001:158–176; Thagaard 2003:178ff; Yin 2003:33–39). En undersøkelses *pålitelighet* eller *reliabilitet* har å gjøre med kvaliteten av innsamlingen, bearbeidelsen og analysen av data. Idealet er at andre forskere som bruker samme metode, skal kunne komme fram til (omtrent) samme resultat (Askland 2000:112–113; Yin 2003:37–39). «I den kvalitative forskningsprosessen ligger materialets og konklusjonenes troverdighet innbygd i hver del av forskningsprosessen.» (Holter 1996:22). Jeg kan for øvrig henwise til kapittel 11 der jeg drøfter dette arbeidets interne og eksterne validitet.

Forskningsetiske overveielser

Den typen kvalitativ undersøkelse som jeg har gjennomført, fører med seg spesielt strenge forskningsetiske krav. Relativt tidlig i prosjektet gjorde meg derfor kjent med de forskningsetiske retningslinjene til NESH 2006. Informasjonsbrevet med forespørsel om deltakelse som gikk til alle informantene, ble bygd opp etter anbefalt mal fra Personvernombudet for forskning.¹¹ I tillegg til en invitasjon til å delta som informant i dette prosjektet (med egen vedlagt samtykkeerklæring), inneholdt brevet en kort presentasjon av prosjektets tidsramme, formål og karakter. Det ble gitt informasjon om intervjuets omfang, og om at alle lovens krav om innhenting, formidlig og lagring av personopplysninger ville bli fulgt. Informantene ble også forsikret om min taushetsplikt som forsker, om anonymisering av informantene og om konfidensiell behandling av dataene som ble innhentet. I brevet ble det også presisert at deltakelse i forskningsprosjektet som informant var basert på frivillighet, og at de når som helst kunne trekke seg. Rent praktisk identifiserer jeg informantene i studien ved hjelp av et nummersystem fra 1 til 10, med stor bokstav A for informantene i casemenighet 1 og stor bokstav B i casemenighet 2.

11 Se www.nsd.uib.no

I én fase av arbeidet vurderte jeg om jeg skulle bruke denne bokstav- og nummeridentifikasjonen i aktøranalysen og typologien som jeg har utviklet for begge casene, men siden det er snakk om relativt «små forhold» i begge casemenigheten, og siden det kan være lett å gjenkjenne personer bak numrene, har jeg ikke gjennomført dette. Casemenighetenes navn har jeg imidlertid valgt å ikke anonymisere. Jeg har vurdert det slik at begge menighetene er såpass store at det vil være vanskelig å etterspore informantidentitet siden informasjonen også gis av ti personer i hver menighet.

En av de viktigste kildene til informasjon i denne studien er *informantintervjuene*. Intervjuene har ikke en personlig, men en tematisk karakter. Informantene blir bedt om å komme med sine tanker og meninger om de prosessene som er i gang i deres menighet. Ut fra dette kan det se ut som om de etiske implikasjonene kan være relativt små. Men jeg har fått demonstrert gjennom mine intervjurunder i de to menighetene at man også med en tematisk inngang i samtalene kan komme opp i etiske problemstillinger. Eksempler på dette kan være både informantens framstilling av seg selv og sin egen rolle i prosessene, og informantens omtale og meninger om andre menneskers oppfatninger og handlinger knyttet til de samme prosessene. Slike situasjoner har gjort at jeg både underveis i intervjuet og ikke minst i min gjengivelse og behandling av intervjudataene har måttet vise ekstra aktsomhet for ikke å utlevere personlig følsomme opplysninger.

Behandling av intervjudataene skjer for øvrig etter vanlige kvalitetssikrende rutiner for slik databehandling i kvalitative studier – noe som bl.a. innebærer at informantens identitet holdes skjult. Intervjuene er blitt tatt opp på lydbånd/digital opptaker og transkribert etterpå. Jeg har brukt dataprogrammet Atlas.ti for analyse av intervjuene, og også i dette programmet er intervjuene blitt anonymisert. I dag oppbevares alt av datamateriale ved Ansgar Teologiske Høgskole.

KAPITTEL 4:

NAMU/WCCC/SCC- KONSEPTENE

Opprinnelse, innhold og utbredelse

I dette kapitlet vil jeg presentere NaMu/WCCC/SCC-materialet som menighetsutviklende konsepter – slik de presenteres og brukes i norske menigheter. Det vil altså i stor grad være konseptenes brukssituasjon som bestemmer hva jeg tar med og utelater. Målet med framstillingen er altså ikke å gi en uttømmende analyse av teologien eller av ekklesiologien, eller for den saks skyld av den menighetsstrategiske tenkning i materialet. Hensikten bak denne presentasjonen er at den skal kunne fungere som nødvendig bakgrunnskunnskap både for den fenomenologiske beskrivelsen og for min tolkning av det som skjer i casemenighetene. Jeg kommer først til å ta for meg Naturlig menighetsutvikling (NaMu), og deretter si noe om hvordan impulsene og materialet fra de amerikanske menighetene Willow Creek Community Church (WCCC) og Saddleback Community Church (SCC) fungerer som menighetsutviklende konsepter i norske menigheter. Først litt om konseptenes opprinnelse/opphav, særegne innhold, utbredelse og bruk.

Naturlig menighetsutvikling (NaMu)

Casemenighetenes møte med Naturlig menighetsutvikling skjedde primært gjennom personer som videreformidlet konseptet og som talte varmt om tankene og ideene i det. Materialet fra Naturlig menighetsutvikling – eller Naturlig kirkevekst, som var det offisielle navnet fram til 2007 – ble i Voie menighet brukt bare «i begrenset grad» i første fase av prosessen i menigheten, sier informant A01, som legger til: «Vi har sett på overskriftene, og vi har sett på noen av de hovedlinjene som vi synes godt om, og som vi har ‘stjålet’ eller tatt med oss.» Først senere i prosessen begynte de å ta i bruk større deler av materialet. Også i Grimstad Misjons-

menighet skjedde møtet med NaMu-materialet primært gjennom personer (hovedsakelig pastoren) som videreformidlet tankene og ideene.

Det materialet fra NaMu som flere informanter forteller at de har hatt et forhold til, er det lille heftet *ABC i Naturlig menighetsutvikling* (Rolfen 2005) – som før navneendringen het *ABC i Naturlig kirkevekst*. Noen av dem som stod mest sentralt i prosessene, var også kjent med en del av det andre materialet fra NaMu som var utgitt på norsk. I hovedsak gjelder dette Schwarz' bok *Naturlig kirkevekst. Åtte kvaliteter ved sunn menighetsutvikling* (på norsk i 1998), som hele tiden har fungert som en slags hovedbok for dette konseptet. I 2007 kom den i ny utgave: *Fargelegg din verden med Naturlig menighetsutvikling*. Innholdet i denne boken er nesten identisk med den fra 1998, men et helt nytt element ble innført, nemlig det Schwarz kaller «det trinitariske kompasset». Dette «kompasset» handler kort sagt om å bruke tre farger for å se sammenhengen og samspillet mellom ulike sider ved det personlige liv og ved menighetens liv etter mønster fra Guds treenighet (Schwarz 2007:46–79). Disse nye ideene i konseptet kom imidlertid så sent på banen at det bare er i Grimstad Misjonsmenighet at informantene sier de har noe kjennskap til det. Her bruker de også til en viss grad «fargekartet», ikke minst i forbindelse med opplegget de har for nådegaveoppdagelse. K-vekst Norge har utgitt en rekke praktiske hjelpemidler, for eksempel *Nådegavenes 3 farger i gruppe* (Rolfen 2006).

Schwarz' bok *Nådegavetesten* (1999b) og testen i denne («60-minutterstesten») er – ved siden av de såkalte åtte kvalitetstegnene – den delen av NaMu-materialet som det er mest fokus på vurdert ut fra brukssituasjonen i casemenighetene. Boken gir også en relativt omfattende innføring i nådegavene, ut fra temaer som hva man bør vite om nådegaver, og hvordan man bør forholde seg til dem, hvilke nådegaver som finnes, og hvordan man skal finne sine nådegaver. Boken avslutter med hvordan en menighet kan bli mer «gaveorientert». Både i den grunnleggende forståelsen av nådegavenes karakter og funksjon og av hvordan den enkelte kristne og en menighet skal oppdage og forholde seg til nådegavene, er det mange likhetspunkter mellom Schwarz' framstilling og C.P. Wagners bok *Your Spiritual Gifts* (1979). Schwarz' forståelse og framstilling av nådegavene er verken original eller ny i forhold til Wagners bok, men nådegavetesten finnes ikke i Wagners framstilling.

Casemenighetene forholder seg noe forskjellig til både nådegaveteologien og praksisen som formidles i NaMu-materialet. I Voie menighet viser det seg at nådegavetesten av ulike årsaker er blitt såpass kontroversiell at de har valgt vente med å bruke den. I Grimstad Misjonsmenighet er de relativt ivrige brukere både av testingen og av nådegave-«teologien» i NaMu-materialet. De bruker også den nye utgaven av Rolfens bok *Nådegavenes 3 farger* (på norsk i 2005). Det er spesielt i undervisning og forkynnelse at NaMu's nådegaveforståelse videreformidles, men ikke uten spørsmål og innvendinger fra den fløyen av menigheten som har en mer pinsekarismatisk forståelse av nådegavene.

Schwarz' framstilling av nådegavene særpreges som sagt av at den har røtter i C.P. Wagners bok om nådegavene. Denne nådegaveforståelsen betoner nådegavenes mangfold og forskjellighet i tråd med det paulinske materialet. Her står alle

nådegavelistene i Det nye testamente sentralt, og både Schwarz og Wagner har en liste med nærmere 30 gaver. Videre betoner denne nådegaveforståelsen en helhetlig tenkning der man ikke skiller mellom ulike gavetyper eller mellom organisasjon og ånd. Forskjellene er derfor relativt markerte i forhold til den tradisjonelle pinsekarismatiske forståelsen av gavene, som har hatt et spesielt fokus på de ni «overnaturlige» eller «åndelige» nådegavene i 1 Kor 12,7–11. Både Wagner og Schwarz betoner nådegavenes kollektive funksjon. Det er altså nådegaveoppdagelse på menighetsnivå som er det endelige siktemålet med den enkeltes oppdagelse av sine gaver. Dermed er det menighetens «totale» funksjon – både innad (alle lemmene i funksjon) og utad (jf. menighetens funksjon i verden/samfunnet) – som blir hensikten med å utvikle nådegavene i en menighet.¹²

I tillegg til nevnte materiale fra NaMu har begge casemenighetene, i forbindelse med at de har gjennomført den såkalte menighetsprofilen, gjennomgått diverse veiledende materiale med ulik framstillingsform og faglig nivå. Schwarz' bøker *Naturlig kirkevekst* (1998) og *Die Dritte Reformation. Paradigmenwechsel in der Kirche* (1993, engelsk utgave 1999) er eksempler på ideologisk og teologisk basismateriale som det kan være relativt krevende å sette seg inn i. En del av materialet/litteraturen kan karakteriseres som hjelpemateriale for menigheter som ønsker å arbeide med NaMu, f.eks. Schwarz' og Schalks bok *Naturlig kirkevekst i praksis* (1999, dansk utgave).

Begrepet *Naturlig menighetsutvikling* – eller *Naturlig kirkevekst* (engelsk: *Natural church development*, tysk: *Natürliche Gemeindeentwicklung*) – ble altså skapt av den tyske kirkevekstforskeren Christian A. Schwarz i forbindelse med at han undersøkte mer enn 1000 menigheter i 32 land på alle seks kontinenter tidlig på 1990-tallet. På K-veksts hjemmeside sies det i tillegg at NaMu «er grunnlagt på forskning og analyser Christopher A. Schwarz og Christoph Schalk har gjort i 26 000 kristne menigheter på alle kontinenter, uavhengig av kultur, konfesjonelt ståsted og åndelig profil».¹³ Etter publiseringen av den store kirkevekstundersøkelsen i 1996 har NaMu «slått rot i mer enn 50 000 menigheter» og «i løpet av få år blitt lansert i 70 land» (Schwarz 2007:5, 14). Om NaMu's utbredelse i Norge sies det på K-vekst hjemmeside: «Naturlig menighetsutvikling benyttes i alle bispedømmer og evangeliske kirkesamfunn. Nærmere 300 menigheter har undersøkt hvor sunne de er. De har gjennomført minst én menighetsprofil.»¹⁴

Både nevnte verdensvide undersøkelse og konseptets globale utbredelse brukes i markedsføringen av konseptet. Konseptet bygger på «et vitenskapelig grunnlag», sier Rolfsen i forordet til *Naturlig kirkevekst* (Schwarz 1998:3), og han sikter her nettopp til denne undersøkelsen. I markedsføringen brukes også argumenter som går ut på at NaMu-tenkningen/-prinsippene samsvarer med og bekreftes av både Skriften og livet/naturen. Prinsippene for NaMu har Schwarz (1998:13) «oppda-

12 En skjematisk sammenligning av en mer pinsekarismatisk forståelse av nådegavene og nådegaveframstillingen hos Schwarz og Wagner finnes i kap. 8.

13 Se http://www.k-vekst.no/om_nkv.html (lastet ned 30. januar 2008)

14 Se http://www.k-vekst.no/om_nkv.html (lastet ned 30. januar 2008)

get» gjennom tre kilder: gjennom vitenskapelige undersøkelser, ved å observere naturen/skaperverket og ved å studere Skriften. På denne bakgrunn påstår han at konseptet formidler «universelle prinsipper» (Schwarz 2007:6) for sunne og voksende menigheter.

Det Schwarz fant ut i sin undersøkelse, var at voksende menigheter har noen kvalitetstegn felles (Schwarz 1998:18–19). En av de viktigste konklusjonene fra undersøkelsen er at kvalitet er grunnlaget for tallmessig vekst, og at det forklarer sammenhengen mellom kvalitet/sunnhet og tallmessig vekst:

Denne konklusjonen bekreftes også av andre kirkevekstforskere og pastorer som sier at menighetens helse er det avgjørende for menighetens tallmessige vekst. Denne konklusjonen har også en teologisk basis i det bibelske prinsippet om at et godt tre produserer god frukt (Matt 7,17). Det betyr at fordi treet er godt (har høy kvalitet), vil det bære frukt (flere kristne vil delta i menigheten). Det er fascinerende å se hvor godt en vitenskapelig undersøkelse bekrefter det bibelske utsagnet.¹⁵

De åtte kvalitetstegnene som er karakteristiske for alle voksende menigheter er:

- 1 utrustende lederskap
- 2 nådegavebasert tjeneste
- 3 engasjert trosliv
- 4 hensiktsmessige strukturer
- 5 inspirerende gudstjenester
- 6 livsnære grupper
- 7 behovsorientert evangelisering
- 8 varme relasjoner.

I NaMu-materialet betones det at det ikke er substantivene (lederskap, tjeneste, gudstjeneste osv.) som uttrykker kvalitet, men adjektivene (utrustende, gaveorientert, inspirerende osv.).

For å kunne hjelpe menigheter til å få innsikt i hvordan deres «helsesituasjon» er, har Schwarz utviklet en analysemetode. Hensikten er å finne ut hvilke tegn på kvalitet som skårer høyest og lavest på en skala – den såkalte menighetsprofilen. Her opererer man med et eget poengsystem der en skåre over 50 betyr at helsen (til menigheten) er god, mens en skåre under 50 betyr at den er under gjennomsnitt. Det kvalitetsområdet som er minst utviklet i en menighet (eller som skårer lavest), er «minimumsfaktoren». Schwarz' teori er at dersom en menighet utvikler det området de er svakest på, vil veksten øke: »'Minimumsstrategien' går ut fra at det er de tegn på kvalitet som er minst utviklet, som hindrer vekst i menigheten.» (Schwarz 1998:50). Men framstillingen har ikke ensidig fokus på minimumsfaktoren. Han understreker også at «naturlig kirkevekst handler om å skape et harmonisk samspill mellom alle de åtte tegnene på kvalitet» (Schwarz 1998:51). Rent praktisk gjennomføres menighetsprofilen ved at et spørreskjema deles ut til

15 Se http://www.k-vekst.no/om_nkv.html (lastet ned 30. januar 2008)

presten/pastoren og 30 av menighetens aktive medlemmer. Svarene samles inn og analyseres av K-vekst, som i tillegg bistår med veiledning i hele prosessen. NaMu har også godkjente veiledere menighetene kan bruke. For menigheter som følges opp av NaMu, følger man en «Naturlig kirkevekst-syklus» som består av følgende seks trinn:

Trinn 1 og 2: Man forbereder og gjennomfører undersøkelsen.

Trinn 3 og 4: Man analyserer menighetens profil og utvikler en tiltaksplan.

Trinn 5 og 6: Man gjennomfører tiltakene og gjentar syklusen.

(*Arbeidshefte for Grimstad Misjonsmenighet* 2006)

I det foregående har jeg redegjort for den delen av NaMu-konseptet som er mest framtrædende i casemenighetenes bruk og omtale av dette materialet. Men man skal ikke ha studert NaMu særlig lenge for å se at det ligger noen mer teoretiske forutsetninger for tenkningen og den menighetspraksis som etterstrebes. Det gjelder spesielt de seks biotiske prinsippene og det bipolare paradigmat. Dette tankestoffet i NaMu-konseptet dukker imidlertid sjelden opp i casemenighetene. Muligens er det denne delen av konseptet som noen informanter sikter til når de påpeker at materialet er «vanskelig tilgjengelig». Kort sagt handler det bipolare paradigmat om vår grunnleggende måte å tenke på, og NaMu presenteres som «en helt annerledes teologisk tankemodell» som verken er spiritualistisk eller teknokratisk, men derimot biotisk (Schwarz 1998:83). Nå må det også sies at verken i casemenighetenes bruk av NaMu-materialet eller i K-vekst sin presentasjon av dette materialet, finnes denne bipolare tankemodellen anvendt eller forklart. Det er grunnen til at jeg heller ikke her går videre inn i denne.

De biotiske prinsippene, derimot, brukes aktivt både i K-vekst sin framstilling av NaMu-tenkningen og i den undervisningen og veiledningen som gis i menighetene. Kort fortalt handler de biotiske prinsippene om at man ved å utvikle de åtte kvalitetsstegnene i en menighet frigjør livets egne mekanismer eller krefter, slik at menigheten vokser av seg selv (Schwarz 1998:61). De biotiske prinsippene handler altså om livsprinsipper som ligger i naturen – eller i skaperverket. Og når man i NaMu-materialet bruker ordet «naturlig», handler det om at «vi følger det bibelske rådet om å lære av lovene i skaperverket og anvender dem på livet i Guds rike» (Schwarz 1998:61). De biotiske prinsippene har Schwarz altså funnet i naturen eller skaperverket, men han betoner også at Bibelen bekrefter dem. Kunnskap og innsikt i denne naturens eller livets måte å fungere på hevder Schwarz vil kunne bidra til «å frigjøre det vekstpotensialet som er i enhver organisme og enhver menighet».¹⁶ De seks «av seg selv»-prinsippene er: *Innbyrdes avhengighet, multiplikasjon, omforming av energi, gjenbruk, gjensidig fordel (symbiose) og funksjonalitet* (Schwarz 1998:66–82). K-vekst bruker denne tenkningen i sin presentasjon av NaMu's materiale overfor norske menigheter, men jeg kan ikke se at noen av casemenighetene egentlig bruker tenkningen/prinsippene aktivt i sin

16 Se http://www.k-vekst.no/om_nkv.html (lastet ned 30. januar 2008)

NaMu-orienterte utvikling av menigheten. Derfor går jeg heller ikke dypere inn i denne delen av materialet.

Willow Creek Community Church (WCCC) og Saddleback Community Church (SCC)

Begge casemenighetene bruker NaMu-konseptet aktivt – om enn på noe forskjellig måte. Når det gjelder WCCC- og SCC-konseptene, er Voie menighet i hovedsak inspirert og påvirket av Willow Creeks måte å tenke og drive menighet på. Det er noen av informantene som kjenner til Saddleback-materialet, men de bruker det ikke aktivt. I Grimstad Misjonsmenighet har de hovedsakelig arbeidet med Saddleback-materialet. I én fase av utviklingen i denne menigheten var det faktisk hovedfokus på boken *Målrettet menighet*, slik at det også overskygget bruken av NaMu-materialet. Men også Willow Creek-tenkningen har fått noe innpass i denne menigheten.

Saddleback- og Willow Creek-konseptene er forskjellige, men ligner også på hverandre. Menighetstenkningen vokste fram i evangelikale menigheter i USA på 1970- og -80-tallet. Selv om begge disse menighetene er bygd opp fra grunnen av, blir det lagt vekt på at materialet også er egnet for å endre og utvikle etablerte menigheter. De to har felles hensikt og visjon, nemlig å bygge moderne, tidsrelevante kristne forsamlinger på bibelsk og konservativ teologisk grunn. Skulle vi ut fra brukssituasjonen i norske menigheter forsøke å skille de to konseptene fra hverandre (ut over forskjellig bakgrunn, historie osv.) kan vi si at mens Saddleback-konseptet har hovedfokus på hvordan menigheten kan bli mer målrettet eller styrt av sin hensikt, handler Willow Creek-konseptet om hvordan menigheten kan bli mer utadrettet og søkerorientert. I det følgende har jeg derfor sett på disse to konseptene sammen, og jeg vil først si litt om de to konseptenes opprinnelse og utbredelse – for deretter å se mer på den innholdsmessige siden.

Willow Creek-kirken i Chicago ble startet midt på 1970-tallet av pastor Bill Hybels og entusiastiske ungdommer som ville skape et tidsrelevant og evangelisk menighetstilbud (Hybels 1995). Siden da har WCCC vokst til å bli en av USAs største menigheter. Willow Creek Association (WCA) ble stiftet i 1992 med det formål å hjelpe menigheter rundt om i verden å bygge bibelsk fungerende fellesskap (*Church Leaders Handbook* 1996:17–40).¹⁷ I dag presenteres WCA som et nettverk med 12 000 medlemskirker/-forsamlinger fra 90 kirkesamfunn i 45 land. Den norske avleggeren av WCA er Willow Creek Norge, som presenterer seg selv som et tverrkirkelig ressursenter som har som visjon å hjelpe menigheter og forsamlinger til å nå sitt gudegitte potensial. Det vil de gjøre ved å bygge et nettverk av ledere som vil skape levende menigheter som hjelper mennesker til en levende tro på Jesus.¹⁸ Sentralt i Willow Creek Norge sin måte å arbeide på står det å arrangere konferanser. De siste årene har de blant annet avholdt Willow Creeks

¹⁷ Se også www.willowcreek.com

¹⁸ Se <http://www.willowcreek.no>

årlige konferanser for menighetsledere under navnet *Global Leadership Summit*. Willow Creek Norge arrangerer også inspirasjonsreiser («visjonsreiser») til konferanser i WCCC-menigheten i Chicago. Willow Creek Norge både videreformidler og utvikler ressursmaterieell for bruk i norske menigheter. *Promiseland*-materialet er et eksempel på denne type materiale, som begge casemenighetene har brukt i sitt barnearbeid.

Saddleback Church i Lake Forest, California ble startet av pastor Rick Warren i 1980 og har vokst til over 20 000 ukentlig besøkende siden da. Menigheten er den største i California og den fjerde største i USA.¹⁹ Menigheten presenterer seg med mer enn 200 ulike tjenester eller virkeområder som skal tjene både kirken og samfunnet, og mer enn 200 000 menighets- og kirkeledere fra hele verden «have been trained in Saddleback's purpose-driven philosophy».²⁰ Slik opplæring og trening (under navnet *The Purpose-Driven Church Conference: Biblical DNA for the Church*) blir primært avholdt i menighetens lokaler i Lake Forest og baserer seg i stor grad på Warrens bok *The Purpose Driven Church* (1995, norsk utgave i 1999: *Måltrettet menighet*). I en amerikansk undersøkelse i 2005 ble denne boken vurdert som den andre mest innflytelsesrike bok i amerikanske pastores liv.²¹

Boken *The Purpose Driven Church* består av fem deler, der det meste av stoffet er en svært god gjengivelse og bruk av tankestoffet som har utviklet seg innenfor kirkevekkstradisjonen de siste 20–30 årene. Det «originale» og særegne ved Purpose Driven Church-konseptet, presenteres i del 2 av boken, som på norsk har fått tittelen «Bli en måltrettet menighet». Her anbefaler Warren pastorer og menighetsledere å ha Guds hensikter (*God's purposes*) for sin menighet. Og han poengterer at alle menigheter er drevet av noe, enten tradisjon, økonomi, programmer, personligheter, begivenheter eller til og med bygninger. Men skal en menighet utvikle seg sunt, må den bygges opp rundt Guds hensikter med menigheten. Warren argumenterer med at sunnhet kommer før vekst – dersom menigheten er sunn, vil veksten komme naturlig.

Guds mål med menigheten finner Warren i det dobbelte kjærlighetsbudet (*the Great Commandment*) i Matt 22,37–40 og i misjonsbefalingen (*the Great Commission*) i Matt 28,19–20. Guds fem hensikter formuleres i SCC-materialet slik – med henvisning til de sentrale skriftstedene som Warren bruker:

- 1 Tilbedelse (*worship*), jf. «elske Gud av hele ditt hjerte»
- 2 Fellesskap (*fellowship*), jf. «døp dem»
- 3 Disippelskap (*discipleship*), jf. «lære dem å holde»
- 4 Tjeneste (*ministry*), jf. «elsk din neste som deg selv»
- 5 Evangelisering (*mission*), jf. «gå ut – og gjør disipler»

19 Se http://en.wikipedia.org/wiki/Saddleback_Church

20 Se <http://www.saddleback.com/flash/default.htm> (lastet ned 15. januar 2009)

21 Den boken som ble vurdert til å hatt mest innflytelse, var en annen av Warrens bøker, *The Purpose Driven Life* fra 2002 (på norsk i 2003: *Måltrettet liv*).

Disse fem hensiktene bruker Warren for å formulere en hensiktserklæring – «Saddleback's Purpose Statement»: «Å føre mennesker til Jesus og medlemskap i hans familie, utvikle dem til Kristus-lik modenhet og utdanne dem til deres tjeneste i menigheten, liv og verdensmisjon for å opphøye Guds navn.» (Warren 1999:84). Denne erklæringen inneholder også et program for hvordan en menighet bør arbeide «hensiktsmessig».

Warren (1999:108ff) gjennomgår ti måter eller veier som en menighet kan bli målrettet på: For det første må menigheten vektlegge å oppta nye medlemmer. Den vokser utenfra og inn, ikke innenfra og ut, sier Warren (1999:102), som opererer med et sirkelsystem med «innvielsessirkler». Den ytterste sirkelen er «samfunnet», der de «kirkefremmede» befinner seg. Sirkelen innenfor er «skaren», som består av «regulære møtegjengere». Innenfor der igjen er «menigheten», der vi finner «medlemmene». Innenfor menigheten er «de innviede», som kalles «modne medlemmer». Helt innerst i sirkelen er «kjernen», som består av «leke tjenere».

For det andre må det lages programmer eller tiltak for hver hensikt i menigheten. Hensikten «fellesskap» kan for eksempel få «smågrupper» som program/tiltak. For det tredje må mennesker i menigheten utdannes eller undervises også etter menighetens hensikt og mål. I Saddleback opererer man med ulike seminar-nivåer, der 100-nivået handler om å lede mennesker til Kristus og til medlemskap i menigheten, 200-nivået om å hjelpe mennesker til å vokse til åndelig modenhet, 300-nivået om å utruste mennesker med det de trenger for sin tjeneste, og 400-nivået om å inkludere mennesker i misjon og evangelisering.

De neste måtene menigheten kan bli målrettet på (4–9) er: å danne smågrupper i tråd med menighetens hensikt, å ansette personale og strukturere/organisere menigheten etter hensikten, å preke, å budsjettere og å planlegge etter hensiktene Gud har for menigheten. Til slutt må man også være villig til å evaluere om man faktisk oppnår hensiktene eller målene. Grimstad Misjonsmenighet er aktiv bruker av Warrens bok *Målrettet menighet* (1999).

Begge casemenighetene har et forhold til Willow Creek, men påvirkningen derfra er noe annerledes enn deres forhold til – og bruk av – NaMu-konseptet og SCC-materialet. Selv om en av informantene i Grimstad Misjonsmenighet sier at de har brukt Willow Creek-materiale om frivillig tjeneste i sitt strategiske arbeid, og selv om det er informanter i Voie menighet som forteller om en del konkrete tiltak, som montering av videokanon etter å ha vært på konferanse i Chicago, vil jeg påstå at påvirkningen fra Willow Creek primært handler om inspirasjon. Jeg spurte lederskapet og andre engasjerte i begge menighetene om hvilken betydning Willow Creek hadde for dem i etterkant av konferanser de hadde vært på, og her blir dette svært tydelig: «Ånden fra Willow Creek» hadde grepet dem. De hadde blant annet fått et fornyet syn på Guds plan og tanker om menigheten. De ble i tillegg inspirert av det faktum at de ble møtt som mennesker i Willow Creek, og av det å få se en såpass velfungerende menighet.

Men også i strategisk tenkning og planlegging tror jeg vi kan si at menighetene er blitt inspirert av Willow Creek. Kanskje handler den strategiske inspirasjonen om å utvikle menigheten på «innsiden», slik at man kan bety noe for mennesker

utenfor menigheten, for nærmiljøet/byen osv. Dessuten ønsker de å utvikle en menighet som er evangelikal (i tradisjonell forstand) og teologisk konservativ, samtidig som de ønsker frihet og åpenhet med tanke på fellesskap og virkemidler for å formidle evangeliet i dag. To områder peker seg ut i begge menighetene som områder der det hentes inspirasjon fra alle konseptene, og spesielt fra Willow Creek. Det ene er «frivillighetsrevolusjonen»²², dvs. å hjelpe mennesker til å finne sin nådegave og plass i menigheten. Det andre er å arbeide med gudstjenesten slik at den også kan fungere som en møteplass for søkende mennesker. I Willow Creek snakker man gjerne om «seeker sensitive» gudstjenester.

Siden casemenighetene ser ut til å være mer opptatt av strategiske enkeltimpulser enn å importere sammenhengende strategisk materiale (slik de gjør fra NaMu og Saddleback), ser jeg her ikke behov for å mer inn på den innholdsmessige beskrivelsen av WCCC-konseptet. Her vil jeg kun ta med det mest sentrale i Willow Creek-filosofien, som også formidles på ulikt vis i ulike WCCC-konferanser som folk fra casemenighetene også har deltatt på.²³ Willow Creek-menigheten har følgende formål («Mission Statement»): «The mission of Willow Creek Community Church is to turn irreligious people into fully devoted followers of Jesus Christ.» (*Church Leadership Handbook* 1996:63). For å oppnå dette har man laget en «Seven-Step Strategy»: 1) Først skal man bygge en relasjon til ikke-kristne. 2) Deretter skal man dele et verbalt vitnesbyrd, og 3) invitere til «a Seeker Service». 4) Før eller senere vil den ikke-kristne da bli en del av det nye fellesskapet og bli undervist i hva Bibelen sier. 5) Deltakelse i smågrupper er en viktig del av strategien for å bli en «fully devoted follower of Jesus Christ» (*Church Leadership Handbook* 1996:63).

Steg 6 handler om å begynne å tjene i Kristi legeme som er menigheten. Her vektlegger man blant annet at den enkelte skal få hjelp til å finne sin nådegave: «Whether in small group or on a serving team, every participating member knows he or she is truly part of the church when his or her spiritual gifts are being used to further God's work in the church – and beyond.» (*Church Leadership Handbook* 1996:66). Det kommer også fram i begrunnelsen for «participating membership», hvor «Gifts» er en av de fem g-ene man bruker for å beskrive hvor bibelsk det er å være medlem i menigheten. De andre fire er: «Grace», «Growth», «Group» og «Good Stewardship» (*Church Leadership Handbook* 1996:70). Her begrunnes nådegavenes viktighet og betydning ved at de gjør den enkelte i stand til å tjene i menigheten/Kristi legeme «according to spiritual giftedness and passion». Det siste punktet i «sjustegsstrategien» er 7) at alle medlemmene i menigheten skal tjene med sine finansielle ressurser.

Mye av Willow Creek-filosofien gjenspeiles også i «Ten Core Values» (*Church Leadership Handbook* 1996:72–73). Sentralt her er det tidligere omtalte «doble» fokuset. Det ene er «utad», mot ikke-kristne. «Lost people matter to God», og

22 Jf. B. Hybel: *The Volunteer Revolution* (2004).

23 Det jeg her refererer til, finnes mer utdypende beskrevet i *Church Leaders Handbook* (1996:63–81).

derfor skal det også angå menigheten, heter det for eksempel i en av verdiene. Det andre er «innad», mot menighetens funksjon som fellesskap og som et sted der medlemmene opplever vekst og utvikling i sine liv. Flere av verdiene har formuleringer som viser hvor stor vekt man legger på denne dimensjonen i menighets-tenkningen. Menigheten er et sted der menneskeliv blir forvandlet. Den første verdien i listen over «Ten Core Values» er i denne sammenheng interessant, for den framhever spesielt «anointing teaching» som katalysator for forvandling (*transformation*) av menneskers liv. Begrepet «anointing teaching» defineres imidlertid ikke, men sannsynligvis handler det om en eller annen «pinsekarismatisk» forståelse av «salvet forkynnelse».

Også en annen særegen dobbelhet ser vi i Willow Creeks verdibeskrivelse. I en av verdiene understrekes det nemlig at de legger vekt på å være «culturally relevant while remaining doctrinally pure», (*Church Leadership Handbook* 1996:72). Den type kulturell relevans som man tilstreber i Willow Creek, vil man nok finne i den type «excellence» som ærer Gud, og som omtales i en av de andre verdiene, selv om «excellence»-begrepet her ikke bare går på kulturelle uttrykk og former (som sang og musikk, dramaoppsetninger osv.) – alle sider ved menighetsdriften skal være preget av «excellence». Den delen av verdibeskrivelsen som handler om «læremessig renhet», er ikke nærmere beskrevet i de ti verdiene. Derimot kan vi ut fra «Statement of Faith», som også er gjengitt i *Church Leadership Handbook* (1996:75–76), fort registrere – både i beskrivelsen av bibelsyn og av de tradisjonelle lærespørsmålene – at Willow Creek faller innenfor den konservative og evangelikale delen av kirkebildet.

Ekklesiologisk særpreg

Hvilken type ekklesiologi er det menighetene egentlig blir påvirket av, og hva særpreger denne ekklesiologien? Ingen av konseptene har som hensikt å utvikle ny ekklesiologi i tradisjonell forstand. Selv om alle konseptene har opprinnelse hos personer eller i menigheter med konfesjonell bakgrunn og tilhørighet, er for eksempel sakramentene eller nådemidlene så å si fraværende i det materialet som norske menigheter har tilgang til. Sannsynligvis er dette fraværet av konfesjonelt betinget lærestoff noe av forklaringen på at de tre konseptene uten nevneverdige innvendinger har funnet sin veg inn i – konfesjonelt sett – ulike norske menigheter.

Men hva kan vi si særpreger ekklesiologien som formidles av NaMu/WCCC/SCC-konseptene? Jeg vil her peke på tre fellestrekk: Ekklesiologien er av evangelikal type, den har et hovedfokus på vekst, og den er funksjonsorientert. Først: Hva ligger det i at konseptenes ekklesiologi er evangelikalt orientert og at den er vekstorientert?

NaMu/WCCC/SCC-konseptene må beskrives noe forskjellig ut fra sine særegne tilblivelseskontekster, men de har det felles at den ekklesiologiske utviklings- og veksttenkningen har sine røtter i evangelikal kristendomsforståelse og

teologi.²⁴ Siden evangelikalismen har sine røtter i reformasjonstiden, kan vi si at flere av reformasjonsteologiens kjernepunkter eller «slagord» – Nåden alene, Troen alene, Skriften alene og Kristus alene – står sentralt også i den evangelikale kristendomsforståelsen. Men de mer spesifikke evangelikale karakteristika er blant annet den sterke vektleggingen av Bibelens autoritet og aktualitet, hvor viktig erfaringen av nåden som et personlig gjensvar på evangeliet er, hvor viktig det kristne fellesskapet er for åndelig modning, fellesskap og vekst, og at man prioriterer evangelisering og misjon (Knight III 1997:18).

I tillegg vil vi i disse menighetsutviklende konseptene finne igjen en visjon om hva det vil si å være en kristen, som alltid har preget evangelikalismen (Knight III 1997:18–19). Sentralt i den evangelikale kristendomsforståelse står nemlig den personlige livshistorien (Grenz 1993). Denne livshistorien, som er forskjellig fra person til person, handler egentlig om «the reality of a personal, lifechanging transformation» (Grenz 1993:33). Videre beskriver Grenz den evangelikale spiritualitet i spenningsfeltet mellom «piety and activity» og «the inward and the outward» – samt etterlevelsen av bibelordet i personlig kristenliv og i menighetsfellesskapet – som helt sentrale punkter i den evangelikale spiritualitet. Evangelikale kristne er «Bible-centered people» som er av den oppfatning at Bibelen har svarene for den troendes daglige liv (Grenz 1993:30–32).

Jeg tror også det er grunnlag for å si at NaMu/WCCC/SCC-konseptene preges av at «gammel» evangelikal iver etter å vinne mennesker for Kristus blir kombinert med kirkevekstbevegelsens fokus på systematisk vekstarbeid. Når det gjelder WCCC/SCC-konseptene, har det også kommet inn et forsterkende element av moderne strategisk markedsføringstenkning.²⁵ I lys av den evangelikale tilnærmingen til ekklesiologien er det interessant å merke seg at både vekstbegrepet og evangeliseringsforståelsen i disse konseptene blir knyttet til den lokale menighets funksjon. Her ligger det kanskje også noe (i evangelikal forstand) nyutviklende i konseptene. Det er nemlig blitt påstått at evangelikalismen har vært preget både av individualisme og av mangel på ekklesiologi for det lokale fellesskap (Marsden 1991:81). Derfor vil det bli spennende å se hvilket bidrag konseptene på sikt vil være til evangelikal ekklesiologi for den lokale menigheten.²⁶

NaMu/WCCC/SCC-konseptenes ekklesiologi kan etter min oppfatning karakteriseres som evangelikalt orientert *veksteklesiologi*. Vekstbegrepet og i det hele tatt spørsmålet om hvordan menigheten kan vokse – i både kvalitativ og

24 For generell innføring i evangelikalismen, se Marsden (1991), Knight II (1997) og McGrath (1996). For generell innføring i evangelikal ekklesiologi, se Husbands og Treier (2005) og Stackhouse (2003).

25 I sin bok *Church Next* (2000:41-50) gir E. Gibbs en relativt omfattende kritikk av «the Marketing Mentality» som vi finner i menigheter som Willow Creek og Saddleback.

26 I min artikkel *Vekststrategier i norske frikirker* framholder jeg at bruken av disse og andre menighetsutviklende konsepter av evangelikalt merke i norske lokalmenigheter i dag, er ett av flere signaler om at det foregår et paradigmeskifte i den ekklesiologiske vekstforståelsen i mange norske frikirkelige menigheter (Råmunddal 2004).

kvantitativ forstand – står som nevnt svært sentralt i alle tre konseptene. Alle tre framhever også, om enn på noe forskjellig måte, at menighetens vekst og utvikling henger sammen med menighetens «helsetilstand». Vekstpotensialet har med andre ord å gjøre med hvor sunn menigheten er. Selv om NaMu og Schwarz (2007) er influert av kirkeveksttradisjonens vekstforståelse, markerer Schwarz også en kritisk holdning til det han kaller «den klassiske kirkeveksttradisjonen». Den er nemlig etter hans oppfatning sterkt preget av en pragmatisk og teknokratisk tankegang, der hovedfokuset er kvantitativ vekst. Mens man i den klassiske kirkeveksttenkningen kan sies å bli ateologisk, på grunn av et pragmatisk fokus på kvantitativ vekst, framholder Schwarz at NaMu er teologisk fundert på et «reformatorisk prinsipp», og at veksttenkningen i hovedsak er av kvalitativ type. Han oppgir seks grunner for at «det pragmatiske utgangspunktet er upassende innenfor kirkevekst» (Schwarz 1998:100–102). Nå kan vi nok si at Schwarz sin beskrivelse og kritikk av den «klassiske» kirkeveksttenkningen er uriktig og til dels uberettiget. Teologiske/bibelske perspektiver og betoning av bønnens rolle, nådegavenes og Åndens virke for menighetens vekst og utvikling, understrekes i mye av kirkevektlitteraturen fra 1980- og -90-tallet (jf. f.eks. Jenssen 1995).

Den teologiske begrunnelsen eller overbygningen for vekstforståelsen finner vi i naturen/skaperverket og i Bibelen. I alle tre konseptene er den nytestamentlige, og spesielt paulinske, forståelsen om menigheten som Kristi kropp og lemmenes ulike funksjoner på menighetslegemet svært sentral. Derfor legger alle tre konseptene så stor vekt på å hjelpe enkeltmedlemmer til å finne sin gudegitte nådegave og sin oppgave i menigheten. At menighetstenkningen i disse konseptene er *funksjonsorientert*, har å gjøre med dette. Men funksjonsorienteringen i den menighetstenkningen vi finner i konseptene, handler også om en helhetlig strategisk tenkning for hvordan menigheten skal kunne fungere som menighet, og for hvordan menigheten skal kunne oppfylle de målene eller hensiktene som Gud har for dem. I sin bok *Die Dritte Reformation* gir Schwarz (1993:76–86) en teologisk og teoretisk begrunnelse for funksjonalitet som teologisk kriterium. Han framholder at praktisk kirkelig arbeid tradisjonelt sett er blitt betraktet som ren pragmatisme, så lenge man har med seg den rette akademiske teologien. Schwarz argumenterer for en funksjonell forståelse av kirken som institusjon bl.a. fordi det er et sentralt punkt i Bibelens forståelse av kirken, og fordi det er Ånden som skaper denne typen funksjonalitet. Fokuset på den funksjonelle siden av menighetstenkningen gjør også at man har fokus på den empiriske dimensjonen av menigheten. Denne delen av ekklesiologien, som altså handler om menighetsliv og menighetsvekst som noe som er empirisk målbart, gjør også at ekklesiologien kan bli kontroversiell i lys av en mer tradisjonell tilnærming, jf. Dokkas (2000:4) kritikk av denne type ekklesiologi.

Hvilket forhold er det mellom ekklesiologien i NaMu/WCCC/SCC-konseptene og ekklesiologien i Volfs (1998; 2002) «participatory ecclesiology»? Selve presentasjonen av ekklesiologiene er svært forskjellige: Volfs framstilling er en fagteologisk begrunnet «Congregational Model of Church Order and Life» (jf. Volf 2002), mens Schwarz' presentasjon av NaMu er en teologisk begrunnet veksttenk-

ning og utviklingsstrategi for menigheter, og WCCC og SCC-konseptene er videreformidling av enkeltmenigheters erfaringsmateriale. Men til tross for de relativt store forskjellene i presentasjonsform og «format», er det sammenfallende synspunkter mellom dem.

For det første mener jeg at Volf med sin Free Church-ekklesiologi har et felles anliggende med den reformatoriske og evangelikale ekklesiologien, som jeg foran har påpekt er selve rotsystemet for ekklesiologien i konseptene. Bibelsk uttrykt handler dette om å forstå menigheten som en organisk størrelse, som et legeme der alle lemmene finner sin funksjon. Mer teologisk eller dogmatisk uttrykt handler det om betoningen av – eller virkeliggjøringen av – det allmenne prestedømmet. Denne menighetsforståelsen er i Volfs (1998) språkbruk «polycentric-participative». I kontrast til katolsk og ortodoks ekklesiologi som betoner biskopens konstitutive betydning for kirkeforståelsen, sier Volf at kirken lever gjennom deltakelsen av alle medlemmene, både de som har en ordinert tjeneste (*officeholders*) og alle de andre medlemmene. Det harmonerer godt med hva som vektlegges i det meste av evangelikal ekklesiologi og med den menighetstenkningen som presenteres i konseptene.

For det andre betoner Volf også at denne «polycentric-participative» menighetsmodellen er «charismatic», og han gir en teologisk begrunnelse for det ved å framheve nådegavenes Kristus-bekjennende funksjon, deres spredning til alle medlemmene på menighetslegemet, hvordan nådegaver er avhengig av hverandre, og hvordan Ånden er suveren i å utdele gaver «slik han vil». En slik tenkning om nådegavenes karakter og betydning for menighetstenkning og praksis, finner vi tydelig igjen i NaMu/WCCC/SCC-konseptenes mer praktiske opplegg for hvordan en menighet kan arbeide om man ønsker å hjelpe mennesker til å oppdage og ta i bruk nådegaver i sin tjeneste.

«Institusjonaliserte organisasjonsoppskrifter»

NaMu/WCCC/SCC-konseptene kan identifiseres som populære endringskonsepter ved hjelp av Røviks teori om «institusjonaliserte organisasjonsoppskrifter» og endring som «oversettelse» av disse inn i en organisasjon. Røvik (1998:13) definerer institusjonaliserte organisasjonsoppskrifter som «en legitimert oppskrift på hvordan man bør utforme utsnitt eller elementer av en organisasjon. Det er en oppskrift som fenger og som har fått en forbilledlig status for flere organisasjoner». At en oppskrift er «institusjonalisert», betyr «at den innenfor en periode av mange blir oppfattet og gjerne omtalt som den riktige, den hensiktsmessige, den effektive, den moderne – og sogar den naturlige måten å organisere på» (Røvik 1998:13).

Institusjonaliserte oppskrifter er vanligvis ikke totalløsninger for hvordan man skal utforme en hel, kompleks organisasjon, men de «kan snarere betegnes som institusjonaliserte formelementer, komponenter eller byggesteiner» (Røvik 1998:14). Han lister opp ulike typer oppskrifter (vurdert ut fra innhold/form og

siktemål): på formell organisasjonsstruktur, på god organisasjonskultur, på god ledelse, på hvordan man bør rekruttere ansatte, på personalpolitiske programmer og rutiner, og på prosedyre- og prosessoppskrifter (Røvik 1998:14–15). Selv om mange av disse oppskriftene kan virke «konkurrerende», dvs. at de framstår med alternative ideer om hvordan organisasjoner bør organiseres, kan vi allikevel snakke om «familier» av populære oppskrifter. Det betyr at de blir «gyldige» som forbilder for en gruppe organisasjoner omtrent samtidig, og at de ofte har klare fellesnevner (Røvik 1998:14–15).

At NaMu/WCCC/SCC-konseptene både har fenget og har fått forbilledlig status, kan det ikke være tvil om ut fra deres utbredelse og popularitet. Sentrale aktører i casemenighetene anser konseptene både som den riktige, hensiktsmessige, aktuelle og ikke minst naturlige måten å utvikle menigheten på. Flere av informantene bruker faktisk slike ord. At populære organisasjonsoppskrifter gjerne tar sikte på å utvikle utsnitt eller deler av en organisasjon, kan stemme for NaMu/WCCC/SCC-konseptene – i hvert fall om vi ser dem ut fra brukssituasjonen i menighetene. Begge casemenighetene bruker nemlig dette materialet som komponenter eller byggesteiner i en strategisk helhetstenkning for menigheten. Det ser også ut til at det kan være relevant å bruke ordet «familie» om de oppskriftene som casemenighetene bruker. NaMu/WCCC/SCC-konseptene er ganske forskjellige, men samtidig brukes de sammen og utfyllende i en enhetlig, strategisk tenkning. I denne oppskriftsfamilien kan vi egentlig også legge til Alpha-konseptet, som brukes sammen med de andre oppskriftene.²⁷

Typisk for disse moderne og populære organisasjonsoppskriftene er at de blir spredt langt og fort – «over hav og mellom verdensdeler, nasjoner og organisasjoner [...]». Som ideer er oppskriftene lagret i tekst og tale, og kan derfor reise fort og friksjonsløst, ofte pr. faks og fly» (Røvik 1998:16). Nettopp dette idépreget som oppskriftene har, innebærer også at det gis rimelig slingringsmonn for alternative tolkninger og omforming underveis mens ideene/konseptene spredes. Nok et særpreg disse oppskriftene har, er at de som immaterielle ideer materialiseres «når de 'reiser inn' i de enkelte organisasjoner og får handlingskoordinerende konsekvenser» (Røvik 1998:16–17). Det kan gå på ting som møblering, materialvalg, design og farger osv. Men vanligvis vil slike oppskrifter sette lite tydelige spor etter seg og kun avleires for eksempel i nye rutiner. Aller helst vil oppskriften komme til uttrykk som et «hett» tema som for en periode setter seg organisasjonsinterne diskurser. Da vil oppskriftenes ideer nedfelle seg i de ansattes språk, dvs. deres begreper, målestokker og analytiske inndelinger som brukes i dagligtale (Røvik 1998:17).

NaMu/WCCC/SCC-konseptene er de siste 10–15 årene blitt spredt vidt og bredt via populære bøker og hefter, gjennom Internett og ikke minst (spesielt mht. WCCC- og SCC-konseptene) ved hjelp av inspirerende konferanser med populære talere. De nye ideene gjenspeiles og avleires både i medarbeideres språk og

27 For en presentasjon av Alpha-kursene, se www.alpha-kurs.no

samtaler om menighetens liv og virksomhet og i planlegging og gjennomføring av nye tiltak for å utvikle menigheten.

De institusjonaliserte oppskriftene særpreges videre av at de har gjerne begrenset varighet; de er gyldige som forbilder for en gruppe organisasjoner innenfor et begrenset tidsrom, og er «med andre ord forbilder som 'har sin tid'» (Røvik 1998:17). Her viser Røvik riktignok til oppskrifter som har fungert som institusjonaliserte standarder over en lengre periode, men mye tyder på at det kommer stadig flere oppskrifter som er gyldige som slike standarder kun en kort periode. Utfordringen for både forskere og praktikere er å forklare det dynamiske og syklusaktige aspektet som moderne organisasjonsoppskrifter har (Røvik 1998:19). Dette dynamiske og syklusaktige handler om at populære oppskrifter oppstår og spres – for så å tape seg og bli fortrent av nye oppskrifter. Populære oppskrifter har altså en tendens til å bli *avinstitusjonalisert*, dvs. at de taper sin forbildestatus etter en tid, ifølge Røvik, som legger til at oppskrifter også kan *re-institusjonaliseres*, dvs. dukke opp igjen – gjerne i en ny språkdrakt – og igjen få forbildestatus.

Nok et kjennetegn ved moderne og populære organisasjonsoppskrifter er at de får innflytelse over store områder. En del av dem får verdensomspennende utbredelse (Røvik 1998:20–21). Røvik lager en interessant oversikt der han krysspeiler oppskrifter ut fra variablene varighet (lang/kort) og gyldighetsområde (få/mange organisasjoner). Én gruppe er «virksomhetsspesifikke (lang)varige ordninger» og en annen er «lokale døgnfluer». En gruppe med lang varighet og stor utbredelse kaller han «institusjonaliserte megastandarder», og gruppen med kort varighet, men stor utbredelse er «institusjonaliserte superstandarder». Disse institusjonaliserte superstandardene definerer Røvik som

[...] oppskrifter som observert over tid avtegner et bølgeliknende spredningsforløp; de slår i løpet av en relativt kort periode inn over svært mange og svært ulike typer virksomheter og stort sett uavhengig av virksomheters geografiske plassering. Men deres raske etablerte status som allestedsnærværende forbilder er tidsbegrenset. Etter en periode avtar gjerne populariteten, og nye oppskrifter fanger oppmerksomheten. (Røvik 1998:22–23)

Selv om slike superstandarder altså kjennetegnes ved at de kan få en tilnærmet global utbredelse, er det også typisk at de omformes og får en lokal koloritt når de tas i bruk lokalt (Røvik 1998:24). Hovedsakelig er det globaliseringen som skaper rom for institusjonaliserte superstandarder (Røvik 1998:24). En sentral forestilling om oppskrifter med tilnærmet allmenn gyldighet blir, ut fra en globaliserings-tenkegang, at et helt verdenssamfunn med svært mange – og tilnærmet like – enheter har behov for tilnærmet like komponenter, som for eksempel ledelse, organisasjonsstruktur, organisasjonskultur, rutiner for rekruttering av medarbeidere, kvalitetssikring.

På bakgrunn av NaMu/WCCC/SCC-konseptenes raske spredning, deres utbredelse og deres temamessige likhet med Røviks «institusjonaliserte superstandarder», kan det være naturlig å sammenligne dem. På ett punkt må jeg imidlertid

ta et forbehold: Ut fra den empirien som jeg har til rådighet, kan jeg ikke si noe om konseptenes «levetid» som populære oppskrifter. Jeg kan bekrefte at en «bølge» har startet, men ikke hvor lenge oppskriftsbegeistringen i menighetene vil vare. Kanskje vil disse oppskriftene lide samme skjebne som de mer sekulære som Røvik snakker om, men det kan bare tiden vise. Jeg kan tolke signaler – ikke minst fra etterundersøkelsen i Voie menighet – i retning av at begeistringen er i ferd med å gå over, og det kan også bety at oppskriftene er i ferd med å bli «avinstitusjonalisert». Det jeg derimot kan bekrefte, er at disse konseptene både slik de presenterer seg selv og slik de oppfattes av brukere i menigheter, har nærmest allmenn gyldighet. Menighetstenkning og metoder som har vært vellykkede for superkirkene Willow Creek og Saddleback i USA, mener man kan fungere for små og mellomstore menigheter i Norge. Samme type vekstproblematikk gjelder i casemenighetene som for de tusen menighetene verden over.

Røvik spør også om hva som gjør at en oppskrift oppnår status som en institusjonalisert superstandard, dvs. at den oppnår stor popularitet og får omfattende utbredelse. Ett forhold som Røvik nevner, er at mange av disse oppskriftene ofte har «sin egen omfattende og gjerne raskt etablerte litteratur» (Røvik 1998:45). I tillegg visualiseres ofte ideene gjennom egne videofilmer. Personene som er opphav til oppskriftene høster som regel stor ære, berømmelse og rikdom. «De blir lyttet til, lest, diskutert og sitert i stort omfang og hylles ofte som særs fremsynte pionerer og guruer.» (Røvik 1998:45). Det er i tillegg ofte tilfældigheter som avgjør hvorvidt en organisasjonsoppskrift får stor utbredelse eller ikke, og gjennom forskning kan vi få innsyn i hvilke faktorer som sikrer en oppskrift rask popularitet og utbredelse (Røvik 1998:46). Selv har Røvik undersøkt tre populære oppskrifter, innenfor målstyring, medarbeidersamtaler og total kvalitetsledelse, og han har funnet fram til syv faktorer som antas å virke inn til en oppskrifts legitimering og utbredelse/popularitet (Røvik 1998:109–110). Han antar at disse ulike faktorene virker sammen – ved at oppskrifter som oppfyller mange av disse «kravene», har lettere for å bli populære og få stor utbredelse enn andre som oppfyller få eller ingen av dem. Dersom vi ser på NaMu/WCCC/SCC-konseptene i lys av disse faktorene, kan vi raskt konstatere en berøring på så å si alle punkter.

1 *Sosial autorisering*: Dersom en oppskrift utvikles innenfor, formidles av eller blir positivt assosiert med instanser som oppfattes å være autoritative sentra i forhold til store grupper av organisasjoner, så øker dette sannsynligheten for stor utbredelse og popularitet (Røvik 1998:109). Når det gjelder NaMu-konseptet, kan vi nok omtale opphavsmannen selv, hans forfatterskap og hans forskningsinstitutt som «et autoritativt sentrum». Men samtidig markedsføres NaMu i Norge ved hjelp av henvisninger til vel ansette kirkesamfunn og menigheter – noe som også gir autoritet til konseptet. WCCC/SCC-konseptene har sitt naturlige autoritative sentrum i de amerikanske «modellmenighetene» som de kommer fra – og i to vel ansette pastorer og suksessforfattere. Men også disse menighetene har sine avleggere og imitatorer som kan bekrefte konseptenes egnethet i menighetsutviklende prosesser.

- 2 *Teorisering*: Dersom en oppskrift lykkes med å bli framstilt som et universalmiddel som vil gi positive resultater i alle typer virksomheter, øker dette oppskriftens gjennomslagskraft. Denne typen teorisering handler om at oppskriften virker i henhold til universelt gyldige kausalsammenhenger. Bare oppskriften «installeres» riktig, vil den virke slik at stort sett de samme positive effektene oppnås avhengig av organisasjonens størrelse, lokalisering osv. (Røvik 1998:109). Vi kan nok si at WCCC/SCC-konseptene framstår som et «universalmiddel» i den forstand at man mener å ha sett noen allmenngyldige vekstprinsipper for kristne menigheter som man videreformidler. Den kulturelle formen disse menighetene framstår med, har jeg verken i materialet selv eller i folks oppfatning av det sett skulle ha noen universal gyldighet. Det er NaMu-konseptet som i størst grad framstår som et «universalmiddel» for å oppnå sunn utvikling og vekst i kristne menigheter.
- 3 *Produktivering*: Dersom en oppskrift blir framstilt som lett omsettelig «vare» på et marked, øker dette sjansen for dens suksess. Det innebærer både at den blir formulert som kommuniserbart – og nyttig – budskap om løsning på aktuelle problemer, og at den er lett tilgjengelig (Røvik 1998:109–110). Ut fra mitt kjennskap til NaMu/WCCC/SCC-konseptene er det mitt inntrykk at man er svært opptatt av salgbarheten i konseptet. Alle disse konseptene tilbys på bakgrunn av en behovs- eller problembeskrivelse, som i dette tilfellet handler om mangel på sunnhet og vekst i kristne menigheter. Tilgjengeligheten av budskapet må også sies å være noe man vektlegger. Blant annet gjennom internettpresentasjoner, diverse litteratur og inspirasjonskonferanser markedsføres konseptene effektivt.
- 4 *Tidsmarkering*: Dersom en oppskrift blir «tidsmarkert» eller timet riktig, øker sjansen for dens utbredelse og popularitet. Det innebærer bl.a. at oppskriften må settes inn i en tids- og utviklingssammenheng der den defineres som et moderne svar på organisasjonens aktuelle utfordringer (Røvik 1998:119). Det er også viktig at oppskriften framstår som noe nytt – framtidsorientert og bedre enn «gamle» oppskrifter eller måter å gjøre ting på. På 1980- og -90-tallet, da WCCC/SCC-konseptene fikk sin utforming og sin første utbredelse, framstod de som en oppdatert og moderne løsning på menighetens aktuelle problemer og utfordringer. I dag vil noen påstå at det er nettopp «moderne» disse konseptene er, og ikke «postmoderne» i egentlig forstand. Men at konseptene, både slik de selv framstår og slik de oppfattes og brukes i norske menigheter, er ment å skulle gi svar på noen av de tidsaktuelle utfordringene som menigheter står overfor, er åpenbart. I Schwarz' presentasjon og beskrivelse av hvordan NaMu-konseptet er blitt til, betones hans «naturlige» kirkeveksttenkning – ikke bare som det nye og det som er mye bedre enn den gamle kirkeveksttenkningen, men ved at den er den bibelske og den

allmenngyldige måten å tenke sunn utvikling og vekst på i alle typer kristne menigheter og kirkesamfunn.

- 5 *Harmonisering*: Dersom en oppskrift formuleres og framstilles slik at den verken favoriserer eller støter an mot bestemte organisasjonsmessige gruppeinteresser, øker dens gjennomslagskraft (Røvik 1998:110). Det gjelder også for NaMu/WCCC/SCC-konseptene. Men kanskje er det riktigst å si at konseptene faktisk ivaretar visse gruppers syn og oppfatninger mer enn andres. Det finnes det eksempler på i casemenighetene.
- 6 *Dramatisering*: Dersom oppskriftens opprinnelse og utvikling framstilles som historier og dramatiske innslag, øker sannsynligheten for stor utbredelse (Røvik 1998:110). Her kan vi godt si at WCCC/SCC-konseptene er typiske eksempler. Både gjennom litteraturen og ikke minst i ulike typer konferanser brukes disse to menighetenes historie og utvikling, små og store kriser, oppturer og nedturer som viktige inspirasjonselementer. Det er en del av legitimeringen av oppskriften. Konseptets opprinnelse og brukshistorie er også viktig i markedsføringen av NaMu.
- 7 *Individualisering*: Dersom oppskriften framstår som et tilbud om utvikling, vekst, karriere og myndiggjøring for organisasjonsmedlemmene, øker sjansen for at den blir brukt av mange (Røvik 1998:110). Er det noe som kan sies å være fellesnevner og et helt sentralt tema for NaMu/WCCC/SCC-konseptene, må det være det som jeg i dette arbeidet kaller «den deltakende menighetstenkningen», der det er en forutsetning for sunn utvikling og vekst i menigheten at alle medlemmene hjelper hverandre til å finne sin nådegave, og at den enkelte på den måten også skal kunne tjene frivillig ut fra sine egne forutsetninger, lyst og glede. Dette fenomenet kan vi med Røviks begreper karakterisere som «individualisering», men i en menighetssammenheng vil vi nok betone den mer kollektive fellesskapsdimensjonen i dette.

Jeg mener å ha grunnlag for å kunne identifisere og betegne NaMu/WCCC/SCC-konseptene som populære og institusjonaliserte organisasjonsoppskrifter, men som en kirkelig utgave av disse. I tabell 4 nedenfor gir jeg en oversikt over en del sentrale punkter i NaMu/WCCC/SCC-konseptene.

Tabell 4: NaMu/WCCC/SCC-konseptene

	NaMu-konseptet	WCCC-konseptet	SCC-konseptet
Opprinnelse	Den tyske lutherske presten Chr. A. Schwarz undersøkte tidlig på 1990-tallet mer enn 1000 menigheter verden over. Boken <i>Naturlig kirkevekst</i> kom ut av dette, og den formidler den sentrale tenkningen i konseptet. En rekke skrifter og bøker om menighetsutvikling har kommet de siste ti årene.	Willow Creek-kirken ble startet av B. Hybels midt på 1970-tallet. Hybels ville skape et mer tidsrelevant menighets tilbud. Menigheten har vokst til å bli en av USAs største menigheter.	Saddleback-kirken i Los Angeles ble startet av R. Warren i 1980 og har vokst til over 20 000 besøkende hver uke.
Særpreg som menighetsutviklende konsept	Schwarz påstår han har funnet «universelle prinsipper» for kirkevekst gjennom tre kilder: vitenskapelig undersøkelse, observering av naturen og Bibelen. Hans åtte kvalitets tegn er sentrale: utrustende lederskap, nådegavebasert tjeneste, engasjert trosliv, hensiktsmessige strukturer, inspirerende gudstjenester, livsnære grupper, behovsorientert evangelisering og varme relasjoner. Forbedring av «minimumsfaktoren» gir økt vekst. Nådegavetesten er sentral fordi den hjelper mennesker til å finne sin «gudegitte» plass i menigheten og menighetens rette funksjon i verden.	Konseptet dreier seg hovedsakelig om hvordan menigheten kan bli mer utadrettet og søkerorientert. WCCC sin visjon er «to turn irreligious people into fully devoted followers of Jesus Christ.» For å oppnå dette har man utviklet en syv-stegs strategi som beskriver prosessen fra å bygge en relasjon til ikke-kristne til å lede mennesker til å bli ansvarsfulle medlemmer i menigheten.	Konseptet dreier seg hovedsakelig om hvordan menigheten kan bli mer målrettet og styrt etter sin hensikt. Saddleback-kirkens <i>Purpose Driven Statement</i> sammenfatter det Warren kaller Guds fem hensikter med menigheten: tilbedelse, fellesskap, disiplinskap, tjeneste og evangelisering/misjon. Boken <i>Målrettet menighet</i> formidler de viktigste elementene i konseptet.

Tabell 4: *forts.*

	NaMu-konseptet	WCCC-konseptet	SCC-konseptet
Utbredelse og bruk	Sentralkontor lokalisert i Tyskland, og konseptet har fått en verdensvid utbredelse. I Norge formidles NaMu gjennom K-vekst. NaMu er brukt på en selvstendig måte i casemenighet 1, med noe kontakt med K-vekst, men uten fast NaMu-veileder. I casemenighet 2 har de etter en fase med hovedvekt på SCC-konseptet, endt opp med NaMu og Ommund Rolfsen som veileder.	Willow Creek Association er et nettverk på 12 000 medlemskirker/menigheter fra 45 land. Willow Creek Norge er et tverrkirkelig ressursenter som arrangerer konferanser og formidler materiell. I casemenighet 1 har WCCC-konseptet vært en sterk inspirasjonskilde for sentrale personer i utviklingsarbeidet. I casemenighet 2 har dette konseptet spilt en mer beskjeden rolle.	Gjennom en rekke konferanser øver SCC stor påvirkning på prester, pastorer og menighetsledere fra hele verden. I casemenighet 1 kan vi ikke spore noen merkbar innflytelse fra SCC-konseptet, men i casemenighet 2 var innflytelsen fra SCC/ <i>Måhretten menighet</i> markert i en fase av prosessen jeg har forsket på.
Ekklesiologisk særpreg	Konseptet har et funksjonsorientert og vekststrategisk særpreg. Den ekklesiologiske plattformen er evangelikal. Sentrale ekklesiologiske lærepunkter, som f.eks. sakramentforståelse, er fraværende.	Selv om WCCC og SCC har som hovedstrategi å være moderne og tidsrelevante menigheter, er de tydelig plassert innenfor den evangelikale delen av det amerikanske kirkebildet. I teologi er de nemlig konservative og bibelsentrerte. I ekklesiologisk forstand betones også i disse konseptene funksjonalitet og vekst.	

Tabell 4: *forts.*

	NaMu-konseptet	WCCC-konseptet	SCC-konseptet
Særpreg som kirkelig «organisasjonsoppskrift»	NaMu-konseptet oppfyller de fleste av de kjennetegnene som moderne og populære organisasjonsoppskrifter har: Det presenteres som den riktige, mest hensiktsmessige og den mest naturlige måten å organisere menigheten på. Konseptet har hatt rask spredning og blitt populært – spesielt i den evangelikale delen av kirkelandskapet. NaMu framstilles som et «universalmiddel» som gir vekst (om det brukes riktig). Konseptet selges som «vare» på markedet – som en nyttig og aktuell løsning på menigheters vekstproblemer. Konseptet bidrar til å utvikle og «myndiggjøre» det enkelte medlem – gjennom programmet for nådegaveoppladelse i menigheten.	Til forskjell fra NaMu er WCCC/SCC-konseptene basert på erfaringsmateriale fra enkeltstående menigheter. Men menighetene selv presenterer seg ikke som «modeller» – heller som idéleverandører for utviklings- og vekstarbeid i andre menigheter. Dermed blir avstanden relativt liten til den samme typen tankestoff som i NaMu-konseptet. Også WCCC/SCC-konseptene kan betegnes som en kirkelig utgave «organisasjonsoppskrifter» som brukes for å utvikle og forme en menighet, og som har oppnådd å få forbillig status. DE presenteres som – og blir av brukerne oppfattet som – den riktige, den hensiktsmessige, den effektive, den moderne og den naturlige måten å organisere på.	

KAPITTEL 5:

VOIE MENIGHET SOM BRUKERKONTEKST FOR NAMU/ WCCC-KONSEPTENE

Voie menighets historie og plass i lokalsamfunnet

Menighetens historie og virksomhet i dag²⁸

Da Voie ble eget kirkebokføringsdistrikt fra 1. januar 1973, hadde man allerede i to–tre år tenkt tanken om at det burde komme en kirke i ytre Vågsbygd. Kirkeforeningen ble stiftet allerede i februar 1972, og fra høsten 1973 rykket «menigheten» inn i nybygd Voie skole for å holde gudstjenester. Da hadde Vågsbygd menighet fått egen prest med spesielt ansvar for Voie. Kommende år ble det avholdt ti gudstjenester på skolen, og det ble etablert flere menighetsaktiviteter, bl.a.: Unge Hjem-grupper, barnegrupper, ungdomsgruppe, søndagsskole osv. Etter at alternative plasseringer av kirketomt hadde vært utredet og gått sin gang i flere år, ble det besluttet enstemmig i bygningsråd og bystyre 18. juni 1980 å legge kirketomten til Blandtjønn. Departementet hadde den 24. juni 1977 meddelt at Voie var blitt utskilt som eget sogn med virkning fra 1. januar 1978. Det første menighetsrådet ble valgt i 1978, og menighetens første sogneprest ble ansatt juli 1978. Samtidig ble en klokke ansatt i full stilling.

Siden kommunens økonomi var anstrengt, vedtok menigheten at dersom prosjektet realiseres, måtte finansieringen ordnes i hovedsak utenom kommunal medvirkning. Kommunen tok ansvar for tomtekjøp og bygging av parkeringsplass, vei, vann og kloakk. Menigheten tok selv ansvar for finansieringen av første byg-

28 Kildene for følgende framstilling er: *Fra bondebygd til industrisamfunn. Festskrift til innvielsen av Voie kirke* (Voie menighetsråd 1990), www.kristiansand.kirken.no og www.vagsbygdvel.net

getrinn av sognekirken. Et eget styre fikk, ved siden av byggekomiteen, finansielle og juridiske fullmakter til å gjennomføre prosjektet. En privat næringslivsgründer ga for øvrig 1 mill. kroner til byggeprosjektet, samtidig som han tilbød kommunen et lån på 500 000 kroner. Et dugnadslag på 80 personer brukte over 2000 dugnadstimer, og i årene fram til åpningen av kirken ble det samlet inn 1,3 mill. kroner gjennom en rekke frivillige aktiviteter. Den 12. desember 1982 ble første byggetrinn av Voie kirke vigslet, og andre byggetrinn stod ferdig i juni 1990. Fullt utbygd danner kirkerommet en tilnærmet halvsirkel med alterpartiet i sentrum. Kirkesalen kan slås sammen med tilstøtende møterom ved hjelp av foldevegger og gi plass til ca. 600 personer. Kirkebygget rommer også en kontorfløy, og i underetasjen er det møterom, klubbrom etc. I 1988 vedtok Voie menighet å ansette enda en prest, lønnet gjennom innsamlede midler i menigheten. Voie menighet var da den første menigheten i Agder-fylkene som tok på seg det hele og fulle ansvaret for en pretestilling.

Som folkekirkelig menighet har Voie menighet en lovpålagt plikt til å velge et menighetsråd «som selv skal organisere arbeidet i menigheten, i samarbeid med statlige og fellesrådliges ansatte» (*Strategier og strukturer* 2004:9). I dette dokumentet redegjøres det også for at det er to såkalte statlige tilsatte i «kirkelige stillinger», nemlig sogneprest og kapellan. Disse er ansatt av henholdsvis Agder og Telemark Bispedømmeråd. I tillegg er det gjennom Kristiansand Kirkelige Fellesråd («Fellesrådet») gitt stillingshjemler for følgende stillinger: daglig leder (10 %), kirketjener (80 %), kantor (60 %), ungdomskordirigent og miljøarbeider (begge i 20 %). Menighetsrådet kan også ta initiativ til ytterligere ansettelser «for menighetenes egne innsamlede lønnsmidler» (*Strategier og strukturer* 2004:9). På den tiden jeg gjennomførte min undersøkelse i menigheten (våren 2005), hadde menigheten følgende ansatte ut over sogneprest og kapellan (sistnevnte sammen med Flekkerøy sogn): daglig leder, kantor, menighetsdiakon, barne- og ungdomskateket og kirketjener. Antall ansatte vitner altså om en livskraftig og svært aktiv menighet. Det samme gjør gudstjenesteaktiviteten. I tillegg til 52 ukentlige gudstjenester arrangeres det årlig en rekke andre typer gudstjenester (23 i 2006). I 2006 deltok i gjennomsnitt 159 personer i gudstjenestene på søn- og helligdager. Det er også en rekke aktiviteter knyttet til menighetens «kirkelige» virksomhet, knyttet til for eksempel dåp og dåpsopplæring og konfirmantarbeid.

Ellers finnes det en rekke ulike aktiviteter og virkegrener – for ulike aldersgrupper. På menighetens hjemmeside opplyses det om at antallet frivillige medarbeidere i menigheten er 175, noe som vitner om en menighet med en stor frivillig innsats. Ikke minst kan vi se at menigheten har hatt et svært aktivt barne- og ungdomsarbeid. Det drives to søndagsskoler: Voie kirkes søndagsskole og Andøya søndagsskole (som er knyttet til Andungen barnehage). Voie Minigospel er et kortilbud for barn og har ca. 40 deltakere. Junior'n og Arken er også tilbud for barn. Ungdomskoret Convoy er for ungdommer over 14 år og har mellom 20 og 30 medlemmer. Voie Ungdomsgruppe (forkortet VUG) er også et tilbud for tenåringer/ungdom som samles på fredagskveldene i kirken. På voksenfronten finnes tilbud som Voie kirkekor, seniordans og formiddagstreff. De siste årene har det

også kommet til tilbud om gruppefellesskap, med smågrupper på 6–10 medlemmer.

Ut over det faktum at Voie menighet er en godt fungerende folkekirkelig menighet, har altså menigheten og arbeidet der helt fra starten vært preget av en svært aktiv kjerne frivillige medarbeidere. Både historien og dagens aktivitetskart viser et stort engasjement. I den perioden jeg gjorde mitt feltarbeid i menigheten, stiftet jeg også bekjentskap med et svært aktivt menighetsråd, som var svært engasjerte i det menighetsutviklende arbeidet som jeg forsket på.

Menighetens plassering i Voie og Vågsbygd

«Fra å være et lite bygdesamfunn med omkring 360 mennesker i 1899, da bedehuset ble bygd – så økte befolkningen utover 1950- og 60-årene til 16.000–17.000 innbyggere.» (Liene 1990:60). Liene snakker her om bydelen Vågsbygd som ligger vest for Kristiansand – og Voie er altså et bydelsområde i Vågsbygd. Geografisk nær Voie, og nå forbundet med undervannstunnel, ligger Flekkerøya. Den prestestillingen som man i Voie menighet finansierer med hjelp av frivillige gaver, er delt med Flekkerøy kirke.

Bakgrunnen for veksten ut over 1900-tallet i bydelen Vågsbygd er den raske industrialiseringen som skjedde ut over på 1900-tallet. I 1907–1910 ble det etablert tre storbedrifter som fikk svært stor betydning for Vågsbygd: Fiskaa Verk (1907), Falconbridge Nikkelverk (1910) og Lumber (treforedling, 1917). Store områder av Vågsbygd utviklet seg fra landsbygd til bystrøk i etterkrigstiden, folketallet steg kraftig, og næringslivet ble stadig mer preget av bynæringer som industri, handel og service. Det ble en utstrakt boligbygging med tilhørende institusjoner som skoler, kirkebygg, samfunnshus etc. Bydelene Voie og Møvig i Vågsbygd hadde 6491 innbyggere pr. 1. januar 2004.

I dag er det tre folkekirkelige menigheter og tre bedehusforsamlinger i Vågsbygd og på Flekkerøya: Voie Kirke, Vågsbygd Kirke og Flekkerøy Kirke. Bedehusene er: Vågsbygd Bedehus, Tryggheim Bedehus og Flekkerøy Bedehus. Dessuten har Den Evangelisk Lutherske Frikirke menighet i Vågsbygd Frikirke, som ble etablert på 1980-tallet. Vineyard-bevegelsen etablerte egen forsamling i Vågsbygd i 2002. Ungdom i Oppdrag driver sin virksomhet på Skjærgårdsheimen på Flekkerøya – et sted de overtok i 1994. Foursquare (en pinseretning) og Filadelfia (pinsemenigheten i Kristiansand) har begge husgrupper på Flekkerøya, og pinsevevnenene driver også menighet i Vågsbygd. Etter at jeg avsluttet min undersøkelse, har Misjonsforbundet også etablert seg med egen menighet i Voie/Vågsbygd.

En av informantene gir en interessant beskrivelse av hva som særpreger Voie. Han peker på at lokalsamfunnet kan sies å være både «et tradisjonelt bygdemiljø» der folk kjenner hverandre, og «en drabantby» der folk ikke kjenner hverandre og heller ikke kirken. Selv om Voie i dag bærer preg av å være en type drabantby – både fordi det bor så mange mennesker der at ikke alle kjenner alle, og fordi bydelen ligger nær Kristiansand som sørlandsk «storby» – så oppleves Voie tydeligvis også som et «tradisjonelt bygdemiljø», der folk føler en nærhet til hverandre.

Jeg kan imidlertid ikke se at menigheten i de siste års strategiske arbeid har tatt utgangspunkt verken i geografiske, befolkningsmessige eller kulturelle særtrekk ved lokalstedet Voie når de for eksempel skal definere hva som er målgruppe(r) for menighetens arbeid. Her er det tydeligvis «folkekirke»-tanken som slår igjennom. Det er hele befolkningen i Voie som er målgruppe for menighetens arbeid.

Voie som lokalmenighet i Den norske kirke

Voie menighet har helt fra starten formelt og bekjennelsesmessig sett vært en menighet i Den norske kirke. Ut fra mitt kjennskap til menigheten og forholdene der er det ingen som setter spørsmålstegn ved menighetens konfesjonelle tilhørighet, men spørsmålet om hvordan man oppfatter seg som en menighet i Den norske kirke, er allikevel svært aktuelt. Og siden det ikke bare finnes én, men opp til flere måter å oppfatte en lokalmenighet på, vil det være nødvendig å stille spørsmålet om hvilke menighetsforståelser vi finner i Den norske kirke. Videre vil jeg spørre hvordan Voie menighet framstår – og oppfatter seg selv – som menighet tilknyttet Den norske kirke. Metodisk vil svaret som gis på disse to spørsmålene, danne en tolkningsbakgrunn for min egen tolkning og beskrivelse av den siste tidens menighetsutviklende prosesser som har funnet sted i Voie menighet.

Når det gjelder hvordan Voie menighet framstår som folkekirkelig menighet i dag, vil svaret på sett og vis bli todelt. Det bygger delvis på diverse presentasjoner (menighetens statutter, menighetsblad, brosjyrer, nettsider etc.) og delvis på observasjoner og samtaler jeg har hatt med informanter og andre mennesker i menigheten. Jeg vil først gi et foreløpig svar, og så ta med meg spørsmålet om hvordan menigheten framstår som menighet i Den norske kirke videre i min beskrivelse av menigheten og de strategiske prosessene den har vært inne i de siste årene.

Hvilken menighetsforståelse har man i Den norske kirke?

Den som ønsker å skaffe seg en oversikt over den kirke- og menighetstenkningen som finnes innenfor Den norske kirke, vil møte et brokete bilde. En lang og kompleks historie samt en sammensatt og mangfoldig kirkelig situasjon i dag bidrar til dette. Blant annet presenterer Skjevesland (1993:73–84) ikke mindre enn seks ulike «posisjoner i kirkesynet». Det sier seg selv at denne boken ikke er stedet for verken en historisk eller aktuell grundig analyse av ekklesiologien i Den norske kirke basert for eksempel på slike posisjoner i kirkesynet. Men for å få et klartest mulig bilde av menighetstenkningen på lokalt plan i Den norske kirke, har jeg valgt å gå vegen via en typologi som kan tydeliggjøre ikke bare ulike måter å forstå lokalmenighetens vesen og oppgave på i Den norske kirke, men også hvor Voie menighet kan befinne seg i sin konfesjonelle kontekst. På bakgrunn av Hegstads (1996; 2004) arbeid med å kartlegge ulike menighetstyper innenfor Den norske kirke vil jeg fokusere spesielt på kjernemenigheten, siden det er denne typen

menighet de både identifiserer seg med og framstår som i Voie menighet. Jeg ønsker å få klarhet i hva som er bakgrunn for og som kjennetegner denne måten å tenke lokalmenighet på innenfor Den norske kirke, slik at jeg kan analysere og tolke materialet og dataene fra Voie menighet på en sakssvarende måte. Det vil altså være viktig å beskrive og forstå på hvilken måte en menighet som kan karakteriseres som kjernemenighet, også er en folkekirkemenighet.

Først kan vi se på den menighetstypologien som Hegstad har utviklet. I boken *Folkekirke og trosfellesskap* (1996) etablerer han en menighetstypologi basert på en undersøkelse om hvordan forholdet mellom kirken som folkekirke og kirken som trosfellesskap arter seg på ulikt vis innenfor tre lokalmenigheter i Den norske kirke: I Mære i Nord-Trøndelag preges det kirkelige livet av en tradisjonell folkekirkelighet; i Varhaug i Rogaland spiller vekkelseskristendommen og bedehusene en avgjørende rolle; og i Kolbotn i Akershus domineres kirkebildet av den moderne arbeidskirken. Begrepene «folkekirkemenighet» og «trosfellesskap» etableres her som hovedbegreper for å beskrive den ekklesiologiske dobbelheten i Den norske kirke. Hegstad har også skrevet noe mer utdypende om denne typologien i et upublisert notat fra desember 2004: *Ulike menighetstyper i Den norske kirke. Utkast til en typologi*. Her viser han til at lokalmenigheter i Den norske kirke kan være svært forskjellige, men på tvers av ulikhetene hevder han det er det mulig å påvise strukturelle trekk som har sammenheng med lokale religiøse tradisjoner og kulturer. På denne bakgrunn kan vi peke på noen «hovedtendenser» og «hovedtyper», sier han. Den lavkirkelige vekkelsesbevegelsen er svært avgjørende for «den religiøse konfigurasjon i norske lokalsamfunn» (Hegstad 2004:1). Jeg har selv sett at lokalt menighetsliv, ikke minst i det sørlandske kirkelandskap, som historisk sett har vært sterkt berørt av denne bevegelsen, kan være sterkt formet av lavkirkelig vekkelsestenkning.

Den tredelte typologien som Hegstad har utviklet – med *folkekirkemenigheten*, *kjernemenigheten* og *bedehusmenigheten* – fanger ikke opp alle variabler som preger lokalt menighetsliv i Den norske kirke. «De færreste menigheter vil være 'rene' typer, men vil snarere romme trekk som tilhører ulike typer.» (Hegstad 2004:1). Selv om den ene typen menighet kalles folkekirkemenigheten, er det ikke slik at folkekirken er fraværende i de to andre typene. Det viser materialet og dataene fra Voie menighet også tydelig. Derfor kommer jeg i det følgende til å si noe både om kjernemenighetsidentiteten og folkekirkeidentiteten i Voie. Typen *folkekirkemenighet* framstår for øvrig som en menighet «uten noen markert tendens til en indre kjerne, og med få spesifikt kirkelige eller kristelige aktiviteter utenom det som er knyttet til prestens virksomhet» (Hegstad 2004:2). Hegstad påpeker også at det vil være en tendens til høy lojalitet til kirken i lokalsamfunnet samt stor oppslutning om spesielle anledninger, men ellers relativ lav oppslutning om nattverdfeiring og gudstjenestebesøk. Menighetsrådet vil som regel rekrutteres relativt bredt i lokalsamfunnet, og det vil ha en nokså «begrenset agenda, knyttet til kirkehus, kirkelige handlinger og prestens virksomhet» (Hegstad 2004:2).

Historisk sett kan vi si at *bedehusmenigheten* (Hegstad 1996:391ff; 2004:2) er den typen menighet innen folkekirken som gjenspeiler vekkelseskristendommens

innslag og plass i kirken. Denne typen menighet utviklet seg i løpet av 1800-tallets norske kristenliv – i kjølvannet av folkevekkelsene på 1800-tallet og med organiseringen av indre- og ytre misjon (se Agedal 2003:30–70). Bedehusmenigheten står for noe mer enn en arbeids- eller oppgavefordeling i kirken – det ligger en begrunnet ekklesiologi bak menighetstypen. En ikke uvanlig forestilling er at folkekirkens funksjon er å være et «stillas» for den levende, troende menigheten, representert i bedehusene. I praksis preges denne typen menighet av det aktive arbeidet som en eller flere av de kristelige organisasjonene driver på det lokale stedet. De aktive på bedehuset er de som preger den lokale menigheten, og de er hovedtyngden av de faste kirkegjengerne. Også menighetsrådet er gjerne rekruttert fra «bedehusfolket», og siden det meste av aktivitetene foregår utenfor selve kirkehuset, vil dagsorden for menighetsrådet ofte ligne den vi finner i den typiske folkekirkemenigheten (Hegstad 2004).

Så til hva som kjennetegner *kjernemenigheten*, slik Hegstad (2004) beskriver denne.²⁹ Siden det er denne menighetstypen man i Voie menighet ganske tydelig identifiserer seg med, er det naturlig å gi en noe mer utdypende beskrivelse av den. Historisk sett har denne menighetstenkningen utviklet seg fra vekkelseskristendommen og fra pietismen. Det har skjedd en slags «kirkeliggjøring» av vekkelseskristendommen, slik at den kommer sterkere til uttrykk i det aktive trosfellesskapet i lokalmenigheten (Hegstad 1996:395). Både i vekkelseskristendommen og i pietismen finner vi betoning av personlig omvendelse, ofte med vekt på de ytre manifestasjoner av troen, fokus på kristen livsførsel osv. Kjernemenigheten har utviklet seg fra denne kristendomsformen, men den har også utviklet trekk som avviker fra denne (Hegstad 1996:393). Vi finner betoning av det individuelle og personlige, men livsstilskravene kan være mindre tydelige enn i tradisjonell pietistisk bedehustradisjon. Kriteriene for å avgjøre om et menneske er en troende, er også blitt langt mer diffuse enn i den klassiske vekkelseskristendommen. Aktiv deltakelse kan sies å ha blitt et hovedkriterium for «opptak» i et arbeids- og aktivt fellesskap i en slik menighet. I det hele er veien inn i trosfellesskapet langt mindre formalisert og entydig enn i vekkelsen (Hegstad 1996:394–395).

Ut over et svært aktivt møteliv for å skape ulike typer fellesskap (menighetsfester, weekender, ulike typer gruppefellesskap osv.) står gudstjenesten som det sentrale samlingspunktet i kjernemenigheten. Dåpen oppfattes som «det folkekirkelige sakrament», mens nattverden blir noe som er forbeholdt de faste kirkegjengerne, som regner seg som personlig troende (Hegstad 1996:279). Men kjernemenighetens mest typiske kjennetegn er kanskje at den framstår som et arbeidsfellesskap, og et fellesskap der mennesker ikke bare deltar, men bidrar og gjør noe sammen for å nå felles mål (Hegstad 1996:298). At man er «aktiv», er vesentlig ved det å tilhøre kjernemenigheten. Og i motsetning til foreningsfellesskapet på bedehuset er kjernemenigheten ikke avgrenset gjennom formelt medlemskap. Det er en menighet der de aktive kristnes engasjement i stor grad utfol-

29 I sitt notat fra 2004 betegner Hegstad denne også som *arbeidskirkemenigheten*. I mitt arbeid bruker jeg imidlertid begrepet *kjernemenigheten*.

der seg i regi av kirkens «egne» organer, under ledelse av presten og andre kirkelig ansatte, og kirke og prest blir sentrum både for dem som oppfatter seg som personlig troende og for den videre kretsen av folkekirkemedlemmer (Hegstad 1996:391). Kjernemenigheten blir altså et miljø i folkekirkemenigheten som består av mennesker som identifiserer seg med visse grunnleggende verdier og formål, og som samhandler med andre innenfor dette miljøet. Det som binder denne menigheten sammen som et slikt miljø, er den organisatoriske faktoren, og der spiller menighetsrådet en viktig rolle. Dessuten fungerer gudstjenesten og sakramentforvaltningen som en sammenbindende faktor.

I en typisk kjernemenighet er det også stor grad av samvirke mellom profesjonelle yrkesutøvere og frivillige, ulønnede medarbeidere. Disse er som regel rekruttert fra den indre kjernen av menigheten, og de fleste av dem som regner seg med til «menigheten» i denne betydningen, vil gjerne ha en eller annen form for funksjon eller oppgave ut over det å være passiv deltaker. Gudstjenesten er eksempel på et sted der dette samspillet av ansatte og frivillige kommer til syne. Andre steder kan være utredende og planleggende virksomhet og dugnadsinnsats på forskjellige områder. De kirkelige aktivitetene drives i regi av den offisielle kirkelige strukturen (menighetsrådet). Også de kristelige organisasjonene kan være representert i menigheten, men disse er gjerne «undergrupper» i menighetens samlede virksomhet (Hegstad 2004:2). Menighetsrådsmedlemmene vil oftest være rekruttert fra kjernemenighetens faste kirkegjengere og nattverddeltakere, og menighetsrådets dagsorden er gjerne knyttet til et stort mangfold av aktiviteter i kirkelig regi (Hegstad 2004:2).

Kjernemenigheten framstår altså som både et trosfellesskap, et sosialt fellesskap og et aktivitetsfellesskap (Hegstad 1996:307ff). Og Hegstad peker på at det skal tre ulike faktorer til for å høre til i dette fellesskapet: personlig tro, aktivitet og sosiale relasjoner. Disse faktorene vil fungere konstituerende for fellesskapet i kjernemenigheten.

Det primære mål med menighetens virksomhet er nettopp å skape, styrke og bevare den kristne tro hos flest mulig. [...] Selv om den felles tro utvilsomt er en grunnleggende faktor for fellesskapet i menigheten, preges menighetsfellesskapet samtidig av bestemte aktivitetsmønstre og sosiale mønstre. (Hegstad 1996:307)

Hegstad viser til at man er bevisst på å være folkekirke i kjernemenigheten – men det er ulike oppfatninger av folkekirken. En vanlig oppfatning er at folkekirken blir sett på som rekrutteringspotensial – den gir store kontaktmuligheter med befolkningen. Hegstad finner slike holdninger spesielt i Varhaug menighet, en representant for bedehusmenigheten. De «ordinære» folkekirkemedlemmene blir dermed sett på som en misjonsmark, mennesker som skal rekrutteres inn i trosfellesskapet og til ulike aktiviteter (Hegstad 1996:342). Han peker videre at man i kjernemenigheten på Kolbotn finner utsagn og vurderinger blant folk der folkekirken blir sett på som en egenverdi. Ikke minst finner vi en positiv vurdering av folks bruk av kirkens tjenester. I kjernemenigheten reserveres altså de ekklesiologiske kategoriene for trosfellesskapet på bedehuset eller i kjernemenigheten. Det

blir da den virkelige menigheten og den normative ekklesiologien. Hovedmålet blir å rekruttere til og styrke trosfellesskapets indre liv. Likevel føler man en forpliktelse til å opprettholde folkekirken gjennom å betjene dem som ønsker det med folkekirkelige ritualer, og bidra med kristen opplæring for barn og ungdom. I verste fall kan man oppleve folkekirken så problematisk at man tar til orde for en oppløsning av folkekirkesystemet til fordel for et mer frikirkelig system (Hegstad 1996:410).

Hvordan framstår Voie menighet som lokalmenighet i Den norske kirke?

De fleste av informantene i Voie menighet har relativt klare oppfatninger av «dobbelidentiteten» som folkekirkemenighet og trosfellesskap/kjernemenighet; de er fortrolige med typologien folkekirkemenighet og kjernemenighet/trosfellesskap, og de reflekterer bevisst rundt menighetens selvforståelse. I det følgende vil jeg forsøke å strukturere informantenes uttalelser slik at de som primært handler om folkekirkeidentiteten kommer først, og oppfatninger og vurderinger av menigheten som aktivt trosfellesskap eller kjernemenighet kommer som påfølgende punkt. Jeg tar også med noen av informantenes opplevelser av spenningen mellom disse to tyngdepunktene i menighetsforståelsen.

Folkekirkeidentiteten i Voie menighet

Voie menighet ble som nevnt etablert som en folkekirkemenighet. I det materialet som jeg har hatt tilgang til i Voie kirke, blir det ikke satt spørsmålsteget ved den folkekirkelige statusen som menigheten har hatt og har. Tvert imot uttrykkes det lojalitet fra alle hold. Informant A04 sier det slik:

For min del, så tenker jeg at jeg vil være lojal mot Den norske kirke, jeg ser det veldig positivt. Jeg ser mer muligheter enn begrensninger, egentlig, og ønsker å videreutvikle det innenfor disse rammene. Om det blir en fri folkekirke eller hva det blir, det synes jeg ikke er det viktigste. Det at en kan greie å beholde den der brede kontakten med befolkningen, det tenker jeg er verdifullt. Og hvis en da kan greie å forene det med en levende menighet, så mener jeg at da kan en gjøre det veldig bra.

Selv om lojaliteten til folkekirkeidentiteten er stor i Voie, er det allikevel å spørre hvordan de oppfatter seg som folkekirkemenighet, og hvilken profil de mener at menigheten bør ha – nettopp som folkekirkemenighet. I sitatet ovenfor er det også tanker om dette. Å ha folkekirken som «ramme» for utviklingen av et levende menighetsfellesskap er ikke et uvanlig syn på folkekirkemenigheten innenfor Den norske kirke. Det er en oppfatning som ser ut til å deles av de fleste av informantene. Avstanden er heller ikke stor til den mer klassiske oppfatningen av folkekirkemenigheten som «misjonsmark», slik jeg har vist til i beskrivelse av kjernemenighetstypen ovenfor.

Selv om representanter for «rammeforståelsen» og «misjonsmarksforståelsen» er i flertall, er det flere informanter som gir klart uttrykk for at det også finnes en annen fløy i menigheten – de mer folkekirkebevisste, som ikke uttrykker motvilje mot å utvikle en aktiv kjerne i menigheten, men som nok oppgraderer folkekirkemenighetens ekklesiologiske status noe i forhold til ramme- og misjonsforståelsene. Informant A01 bekrefter at disse to tradisjonene – eller synene – finnes i menigheten:

Men i menigheten og i menighetsrådet er det jo eksponenter for begge tradisjoner, da. Så det er de som er veldig «Den norske kirke» – altså den store norske folkekirken og veldig bevisst på den sammenhengen vi står i. Det skinner igjennom i alle samtaler og i alle temaer vi snakker om. Og så er det den andre typen, som er mer operative og operasjonelle, og som gjerne vil få til noe i sitt nærmiljø – «make a difference on people».

Kjernemenighetsidentiteten i Voie menighet

Voie menighet kan ut fra sin historie karakteriseres som en relativt typisk kjernemenighet. I lys av menighetens historie, og før påvirkningen fra NaMu/WCCC, er det flere faktorer som har virket sammen til at Voie kirke framstår med en aktiv kjerne av mennesker som har vært opptatt av å bygge et trosfellesskap innenfor den folkekirkelige rammen. Vi har tidligere nevnt faktorer som den store dugnadsinnsatsen i starten av menighetens historie, frivillig innsats fra mange mennesker i et stort spekter av ulike aktiviteter, og ikke minst en systematisk givertjeneste knyttet til menighetsdriften. Det har også kommet mennesker til menigheten med bakgrunn i aktiv bedehustradisjon og – spesielt de siste årene – fra frivillige misjonsorganisasjoner, som for eksempel Ungdom i Oppdrag. Det har styrket kjernemenigheten som aktivt tros- og tjenestefellesskap. I tillegg til å vektlegge at menigheten er et «arbeidsfellesskap», skal den også være et trosfellesskap og et sosialt fellesskap. Et typisk trekk for kjernemenigheten er samspillet mellom menighetsråd/prest og frivillige medarbeidere i menigheten (Hegstad 1996). Dette finner vi også i Voie menighet. Menighetsrådet i denne menigheten spiller en svært aktiv rolle i menighetsutviklingen. Ikke bare viser de sitt engasjement i de mange «tradisjonelle» aktivitetene i menigheten, men de har også tatt ansvar for en krevende strategisk og nyutviklende prosess i menigheten.

De fleste informantene bekrefter også tanken om at man ved å utvikle den aktive kjernen i menigheten kan få en «god folkekirkemenighet». Informant A08 sier det slik:

Hvis de som går i menigheten, finner det å utvikle trosmenigheten eller kjernemenigheten som en felles plattform, så har de muligheter for å være en god folkekirkemenighet. For så i neste omgang for å gå videre ut for både å evangelisere og undervise i hele folkekirkemenigheten. Da får du en sterk kjerne, som jeg tror er noe av det viktigste for å nå ut og være en god folkekirkemenighet.

Informant A04 er av den oppfatning at Voie menighet også er en «utradisjonell» folkekirkemenighet, i den betydning at den er en svært aktiv kjernemenighet. Den er såpass «aktiv» at den kanskje ligner mer på en frikirkemenighet enn en vanlig folkekirkemenighet, sier informanten:

Jeg har jo fått forståelsen av at denne menigheten har vært litt utradisjonell til å være en statskirkemenighet. Det har ligna litt mer på en frikirkemenighet, kanskje. Det har vært mange engasjerte mennesker og mange ressurspersoner inne i bildet her. Det er liksom mitt inntrykk av hvordan det har vært tidligere.

Noen av informantene er også opptatt av de spenningene som kan oppstå i en menighet med en sterk og aktiv kjerne – i forhold til de som tenker mer allment folkekirkelig om menigheten. Også biskop Olav Skjevesland uttaler i en samtale om menighetsutvikling i Den norske kirke og i Voie kirke at den typen utviklingsprosesser som man har vært igjennom i Voie, nødvendigvis vil føre til brytninger og spenninger. «Men når det skjer en mer bevisst kirketenkning, så vil det utfordre det sedate og selvfølgelige, og da vil man kunne få brytninger», sier biskopen i samtalen jeg hadde med ham. Og den spenningen som oppstår, fører ofte til et skille mellom A- og B-medlemmer. Eller kanskje er det riktigere å si at intensjonen med det menighetsutviklende arbeidet ikke er å få A- og B-medlemmer, men noen vil allikevel *oppleve* det slik. Det at informant A07 betegner de som ikke engasjerer seg aktivt i menighetsarbeidet, som «tilskuere», er vel heller ikke ment å skulle sette denne typen skille mellom medlemstyper. Men uttalelsen vitner uansett om tanker og holdninger i menigheten.

Ja, jeg oppfatter det som at det er en del av de som går i menigheten som er fornøyd hvis de selv kan gå der og få et gudsord, og at barna deres skal gå der og bli bevart, og at de egentlig ikke ønsker å bruke mer tid eller ressurser på å delta selv. Det er behagelig å sitte og være tilskuer på gudstjenesten. [...] Vi har en del mennesker i dag som ønsker å bruke menigheten og komme til Guds hus når de har behov for det, men som ellers ikke vil være så veldig aktive. Og en har følelsen av at det snakkes litt om en slags A-medlemmer og B-medlemmer, og da er det liksom en fokusering av at vi må ønske at vi får mest mulig A.

Voie menighets innføring og bruk av NaMu og WCCC-materiale

Hvilken framdrift har innføringen av materialet hatt i Voie menighet, og hva særpreger prosessen i akkurat denne menigheten?³⁰

Naturlig menighetsutvikling (NaMu) i Voie menighet

Ifølge en av informantene ble den første informasjonen om NaMu gitt gjennom en artikkel i menighetsbladet i 1999. Da var det en ung vikarprest som skrev en

presentasjonsartikkel på eget initiativ om NaMu. Vi må imidlertid fram til januar 2001 før vi finner den første presentasjonen av NaMu-materialet i menighetsrådet.³¹ I mars samme år ble Naturlig kirkevekst presentert på en menighetskveld, og fram til november ble det arrangert ni temagudstjenester om de åtte tegnene på kvalitet i NaMu-materialet. I april ble NaMu også presentert på ledersamling i menigheten. I juni samme år ble den første NaMu-analysen, eller «menighetsprofilen», gjennomført. Der viste det seg at den største veksthindringen var på området «behovsorientert evangelisering», med en indeks på 33. Menigheten kom best ut på «utrustende lederskap», med en indeks på 62. De andre kvalitetsstegnene var fordelt mellom 40 og 49.

Året 2002 startet med at et nytt menighetsråd bekreftet valget av materialet fra NaMu som forrige menighetsråd hadde foretatt, og de vedtok også å legge prinsippene i NaMu til grunn for sitt arbeid. I tillegg besluttet de å opprette en ressursgruppe på seks personer for arbeidet med NaMu i menigheten. Denne gruppen bestemte seg for å sette seg inn i NaMu-tenkningen, arbeide med «minimumsfaktoren» og lage en framdriftsplan eller modell for framdriften. I mars 2002 ble det etablert en evangeliseringsledergruppe (ELG), som fikk som oppdrag å motivere/inspirere hele menigheten til evangeliserende livsstil og finne og støtte evangelistene i menigheten. I tillegg ble en rekke evangeliserende tiltak satt i gang. I november samme år var det bispevisitas i Voie. Her var det fokus på menighetens situasjon i dag og dens framtid, men også på Naturlig kirkevekst.

Kirkevektsmessig startet året 2003 i februar i Voie menighet. Da besøkte NaMu-veileder Ommund Rolfsen menigheten. I brev til sognepresten den 13. mars 2003 oppsummerte han tilstanden i menigheten i lys av kvalitetstenkningen i NaMu: Han så det som svært positivt at stab og menighetsråd stod sammen om prinsippene fra NaMu, og han anbefalte at en ressursgruppe skulle lede arbeidet med innføringen av NaMu i menigheten. Han viste til menighetsprofilen som menigheten hadde gjort tidligere, som viste «en menighet med god helse», med en gjennomsnittsskår på 43 på NaMu's indeks.³² Menighetens svakeste område var «behovsorientert evangelisering», hvor skåren var på 33.

Resepten for å gjøre noe med minimumsfaktoren var ifølge Rolfsen å øke den åndelige drivkraften i menigheten, samtidig som de burde styrke menighetens vit-

30 Det er overlapping mellom begrepene *innføring* (som jeg bruker her) og *implementering* (som jeg bruker i neste kapittel). At jeg har valgt å bruke to forskjellige begreper, kan gis følgende begrunnelse: Innføring handler i dette kapitlet om det å ta materialet i bruk i en prosess over en begrenset tid. Begrepet implementering brukes derimot om den mer dyptgående strategiske og ekklesiologiske tilpasningen av det valgte menighetsutviklende materiale i den eksisterende menighetstenkningen og -strukturen.

31 Følgende framstilling er basert på sogneprestens skriftlige oversikt over NaMu-tiltak i Voie menighet. Hva som faktisk har skjedd er også kontrollert mot menighetsrådsprotokoll og dokumenter knyttet til ulike arbeidsutvalg knyttet til prosessen.

32 I sogneprestens liste over hva som har skjedd med NaMu-materialets innføring i menigheten, kommenteres også status slik etter Rolfsens besøk: «Menighetens helse er god, men ikke så god som biskopen tror.»

netjeneste. Han viste også til at «ytre» faktorer som «utrustende lederskap» og «funksjonelle strukturer» var sterke, mens «indre» faktorer som «engasjert trosliv» og «nådegavebasert tjeneste» var svakere. Han avsluttet med å anbefale at menigheten i en systematisk prosess over minst to år skulle hjelpe minst 75 prosent av den nattverdfeirende menigheten (kjernemenigheten) til å finne og benytte sine nådegaver. «Mange menigheter benytter Nådegavetesten, trener og benytter nådegaveveiledere og lar de Livsnære gruppene være stedet for denne prosessen.», (Rolfsen i brev til soknepresten, 13. mars 2003)

Ut over våren 2003 kom det et økt fokus i menigheten nettopp på nådegaver og smågrupper. I mars 2003 ble det derfor opprettet en undergruppe for cellegruppestrategi. Den fikk som mål å involvere så mange som mulig av menighetens medlemmer i ulike typer cellegupper. I denne tiden fokuserte de også mer på spørsmålet om nådegavetenkningen i NaMu-materialet. Det ble relatert til NaMu's nådegavetest, som de «smakte» litt på internt i menighetsrådet. Det er betegnende at sognepresten i sine notater skrev følgende ord med spørsmålsteget: «Strekk i laget?». ³³ Det viser at NaMu's nådegaveteologi ga menighetsrådet og ledelsen en relativ stor utfordring.

I mai 2003 var visjonen for Voie menighet ferdig utarbeidet: «Voie menighet – et fellesskap i tilgivelse, tilbedelse, tilhørighet, tjeneste.» Menigheten var opptatt av at det skulle satses på å markedsføre visjonen i menigheten, og i tillegg skulle de arbeide videre med visjoner, mål og strategier på menighetens ulike arbeidsområder (barn, ungdom, gudstjenesteliv, undervisning, diakoni osv.) I november 2003 ble sognepresten bedt om å ha en presentasjon av NaMu og tiltakene som er gjort i Voie menighet, på Stiftsdager for Agder bispedømme. Og i desember 2003 drøftet man NaMu-prinsippene man arbeidet etter, i lys av impulser fra en Willow Creek-konferanse i Chicago.

Mot slutten av 2003 drøftet lederskapet en «bredere og dypere implementering», som det heter i et notat knyttet til strategiarbeidet. I den forbindelse var menighetens gudstjenesteprofil og spørsmålet om et gudstjenesteteam på dagsorden. De drøftet opprettelsen av et undervisningsteam og spørsmålet om en ny veiledningsrunde med Rolfsen og en ny menighetsprofil. Allerede i februar året etter ble det vedtatt en visjon for gudstjenestelivet og et mandat for gudstjenesteutvalget i menighetsrådet. En komité hadde nå startet arbeidet med et nytt undervisningskonsept for menigheten. I mai 2004 var det nye undervisningsopplegget for menigheten på plass for ungdom over 16 år, voksne og eldre. I tillegg til Alpha-kurset, som ble lagt inn her, skulle det tilbys «videregående» kurs, kalt Beta-kurs og Omega-seminarer.

Våren 2004 vedtok de også å opprette et utvalg som skulle arbeide for å tilrettelegge og øke menighetsmedlemmers frivillige tjenesteengasjement. Fra mars dis-

³³ Uttrykket dukker opp i referatene fra møter i Naturlig kirkevekst-gruppen i februar og mars 2003 – etter besøk av Ommund Rolfsen og gjennomføring av menighetsanalysen. Spørsmålet her er om lederskapet gikk for fort i prosessene, og om menigheten ble hengende etter.

kuterte gruppen som hadde arbeidet med NaMu i menigheten, om den skulle bli utvidet til å bli et strategi- og strukturutvalg som favnet hele menigheten – dvs. et videre siktemål enn å implementere verktøyet NaMu. I juni 2004 ble det besluttet å opprette dette utvalget (SSU). De som skulle sitte i utvalget, var begge prestene, daglig leder, menighetsrådsleder og tre medlemmer oppnevnt av menighetsrådet.

Den 21. september 2004 godkjente menighetsrådet en ferdig strategiplan: *Strategier og strukturer for Voie menighet* – et relativt omfattende dokument på 13 sider, med 12 vedlegg med mandatbeskrivelser for følgende utvalg: bønn, undervisning, delaktighet, givertjeneste, varme relasjoner, livsnære grupper, inspirerende gudstjenester, behovsorientert evangelisering, og arbeid blant barn og ungdom. I tillegg var det generelle regler for menighetsråd, mandatbeskrivelse for menighetsrådets arbeidsutvalg og mandat for strategi- og strukturutvalget. Etter at strategiplanen ble godkjent, begynte arbeidet med å få de ulike utvalgene operative. Det er tydelig at det skjedde en overgang i den strategiske arbeidsmetodikken etter at strategiplanen lå ferdig. Fra en slags «prøve og smake»-fase, der NaMu/WCCC-materialet ble testet og «smakt» på, gikk menigheten over i en fase der de etter vedtatt plan ville implementere ny strategi og menighetstenkning.

I Voie menighet har det altså foregått en målbevisst prosess i forbindelse med valg og innføring av menighetsutviklende materiale fra NaMu. Prosessen består av to faser: fram til strategiplanens ferdigstilling og etter. I perioden fra 2001 til 2004 ser det ut til at ideer og materiale ble «kastet» inn på arenaen. Selv om idémyldringen var relativt begrenset til sentrale anliggender i NaMu-materialet, og selv om menigheten relativt tidlig i prosessen foretok den såkalte menighetsprofilen og derved knyttet seg opp til NaMu-materialet, var denne perioden noe ustrukturert, og personer stod mer sentralt enn vedtak og strukturer. Sognepresten og menighetsrådslederen var åpenbart de som loset utviklingen mot strategidokumentet i 2004. Fra andre fase av strategiutviklingen ble prosessene formalisert i langt større grad enn tidligere, idet de ble knyttet til ni ressursgrupper/utvalg med egne ledere.

Det har også skjedd en bevisst integrering av NaMu i de etablerte kirkelige strukturene i Voie menighet. Det kan beskrives som en slags «tosporstenkning» for innføring og integrering av NaMu-prinsippene i menigheten. Innføringen har vært målbevisst, men også langsom og noe utprøvende i forhold til de kontekstuelle betingelsene.

Proessen kjennetegnes videre av at menigheten ikke har betraktet den som en ren strategisk-organisatorisk sak, men en åndelig utviklingsprosess for hele menigheten. I materialet er ordet bønn gjentatt flere ganger. Det oppfordres til bønn, og bønnegrupper er i satt i gang for å be for arbeidet med å utvikle menigheten. Sentral tematikk i utviklingsprosessene tas opp i forkynnelsen og undervisningen i menigheten, og det er tydelig at de som er med på å lede de aktuelle utviklingsprosessene, betrakter seg selv som et «åndelig» lederskap.

Willow Creek Community Church (WCCC) i Voie menighet

Flere av informantene viser til at det var sognepresten som tok initiativ til kontakten med Willow Creek. Det skjedde i 1998, da sognepresten deltok på konferanser både i Saddleback Community Church i Los Angeles og i Willow Creek-menigheten i Chicago. Han begynte da, sier han selv, «å drømme om å ta medarbeidere med på det samme». Og i slutten av oktober 2003 arrangerte han tur til Chicago med totalt elleve personer, åtte av disse fra menighetsledelse og stab. I en samling jeg hadde med flere av de som var med på turen, uttrykte mange at de var noe skeptiske til hva de skulle være med på, primært på grunn av «det amerikanske», som flere av dem sa.

Konferansen i Willow Creek var todelt og bar overskriftene: «Communicating in Today's Reality, Willow Creek's Preaching and Teaching Conference 2003» og «Renew the Passion, 2003 Prevailing Church Conference». Sistnevnte konferanse handlet om den grunnleggende menighetstenkningen i Willow Creek, og den førstnevnte hadde fokus på et av Willow Creeks hovedtemaer, nemlig å formidle evangeliet til dagens mennesker. Folk fra menigheten har også etter denne konferansen 2003 deltatt på Willow Creek-konferanser som er avholdt i Norge. Et halvt år etter den første konferansen deltok over 30 personer fra Voie menighet på et todagers Willow Creek-seminar i IMI-kirken i Stavanger. Det samme gjentok seg i 2005. Høsten 2004 deltok en del frivillige medarbeidere i barnearbeidet på en såkalt Promiseland-konferanse i Göteborg. Selv om påvirkningen fra Willow Creek ikke primært har vært knyttet til skrifter og materiell (slik tilfelle er for NaMu's del), har den «verbale» og «miljømessige» innflytelsen fra Willow Creek vært ganske dominerende i den perioden vi snakker om her.

Så tilbake til den første Willow Creek-konferansen og hva den har betydd for deltakerne og menigheten. Jeg spurte informant A07 om hva han opplevde på denne Willow Creek-konferansen. Vedkommende, som karakteriserer seg selv som «skeptiker», kunne da fortelle:

Jeg opplevde det som en sterkt åndelig fornyelse og som et sterkt fornya kall til tjeneste. Som er en sånn type kall til tjeneste som ikke er over i løpet av et år eller to etterpå, men som jeg tror er et kall som jeg håper vil ligge der til jeg dør. Jeg er litt skeptiker av natur, så når jeg satt i møtene der, og opplevde dette veldig sterkt, så tenkte jeg på alle mulige ting som at hva er dette egentlig? Er det massesuggesjon? Hva er det som skjer på denne konferansen? For meg ble det sånn at når jeg et par dager etterpå våkna om morgenen, og tårene bare rant og rant og rant, at jeg tenkte at en massesuggesjon kan ikke virke sånn at du flere døgn etterpå så sterkt at bare du tenker på det – så renner tårene. Det var veldig slående også hvordan de snakka om – og forventa – at Den Hellige Ånd gikk rundt i salen, og de oppfordra folk til at – når han stopper ved din stol, så åpne opp og ikke la anledningen eller sjansen til å slippe han inn gå fra deg. Og selv opplevde jeg det.

De fleste av mine informanter som var med på denne konferansen, forteller om sterke personlige inntrykk. Deltakerne satt igjen med nesten bare positive opplevelser og erfaringer fra konferansen. De sier at konferansen «oversteg alle forvent-

ninger», og at de personlige opplevelsene var sterke. Én av dem vitner om «et radikalt og livsforvandlende møte med Gud» og en annen om at «mitt liv er ikke det samme etter Willow Creek». Sognepresten selv sier: «Og jeg vil si altså at i løpet av mine 30 år som prest, så har jeg ikke hatt maken til inspirerende opplevelser sammen med så mange nære medarbeidere.»

De som har deltatt på Willow Creek-konferanser, gjør seg få kritiske refleksjoner – verken til den kulturelle (amerikanske) eller den kirkelige (evangelikale og baptistisk orienterte) sammenhengene fenomenet står i. Tvert imot er de tydelig imponert over kvaliteten i det som blir servert i konferansen. Det gjelder ikke minst inspirasjonsnivået. Konferansen var «mer enn livsviktig for det vi sysler med», sier en av deltakerne. Og disse refleksjonene over lærdommer man har fanget opp for eget menighetsliv, går igjen i evalueringene fra begge Willow Creek-samlingene og i intervjuene. En informant sier at han har erfart «gjenkjennelser i Willow Creek for ønsker i Voie menighet». En annen sier at han er blitt overbevist om at «det går an» også i en statskirkemenighet, om man bygger menigheten innenfra. En annen sa at møtet med Willow Creek «fungerte som en slags konkretisering av Naturlig kirkevekst, sånn at vi ble tent av en større brann for det som relativt teoretisk for oss fra før av». Denne siste uttalelsen er interessant, ikke minst fordi den bekrefter at inspirasjonen fra Willow Creek fungerer «utfyllende» sammen med NaMu-materialet. Konferansedeltakerne har altså fått visualisert og konkretisert flere av menighetsideene som kanskje har fortont seg noe teoretiske ut fra NaMu's presentasjon av dem.

Den inspirasjonen som flere ønsker å ta med seg inn i egen menighet, går på flere områder. Her er noen av disse områdene som ble nevnt både i oppsummeringsmøtet 2003 og i min samtale med deltakerne våren 2005:

- Utvikling av et fellesskap preget av entusiasme, gjestfrihet og «latter» (som en av deltakerne uttrykker det)
- Flere smågrupper som fungerer relasjonsbyggende
- Flere arenaer for å nå nye mennesker – spesielt voksne søkende
- Økt fokus på frivillig tjeneste i menigheten, der også den personlige overgivelsen (*commitment*) til fellesskap og tjeneste poengteres
- Mer fokus på nådegavebasert tjeneste
- Mer livsnær forkynnelse, der man gjerne bruker drama for å aktualisere
- Det å bli flinkere til å hilse på kirkefremmede hver søndag

Noen konkrete og kortsiktige forslag fra oppsummeringsmøtet var blant annet:

- Etablere et gudstjenesteutvalg som kan arbeide for å fornye gudstjenesten
- Satse på lyd og bilde, slik at folk ser og hører det som skjer
- I sterkere grad la mennesker merke at folk i menigheten bryr seg om dem når de kommer til kirken
- Ha mer variert og utviklende undervisning for tenåringer og voksne
- Fornye barnarbeidet

En av deltakerne hadde til oppsummeringsmøtet levert et eget ark med konkrete forslag til hva man kunne gjøre i Voie menighet – på fire områder: gudstjenesten, frivilliges tjeneste, barnarbeidet og overfor de som faller utenfor i samfunnet og i kirken. Det som sies her – og alle forslagene ovenfor – er tydelig inspirert av Willow Creek. Flere av tankene og ideene er også kjent stoff fra NaMu-materialet. Menighetsrådsformannen påpeker at det to–tre konkrete ting som har kommet ut av Willow Creek-inspirasjonen: Det første er bruk av teknologi i samlingene og i gudstjenestene. Blant annet har de bygd en plattform over inngangspartiet i kirkesalen, slik at de som styrer lyd og bilde, kan sitte der. Det andre er, sier han, «et mer avansert og ambisjonsrikt opplegg for undervisning», og det tredje er et fornyet fokus på mennesker som ikke bekjenner seg som kristne eller som går i kirken.

Valget av Willow Creek som inspirasjonskilde for menigheten var altså et bevisst valg for sognepresten, mens resten av lederskapet og menighetsfolket var passive eller lite informerte før Willow Creek-konferansen våren 2003. Målt ut fra uttrykt oppslutning og begeistring blant annet etter konferansen i 2003, må vi vel kunne si at dette strategiske trekket fra sogneprestens side var svært vellykket. Det han selv drømte om da han deltok på konferansen i Saddleback og Willow Creek i 1998, har gått i oppfyllelse. Hans medarbeidere ser ut til å ha fått inspirasjon – i massevis!

Kontakten med Willow Creek har vært en svært sterk personlig inspirasjon for dem som har deltatt på konferansene. Deltakerne sier imidlertid også at denne typen inspirasjon lett kan bli noe for de få, mens menigheten som sådan blir stående utenfor. Det er blitt jobbet konkret på lederplan og menighetsplan for å formidle inspirasjonen i egne møter og samlinger, men inspirasjonsnivået synes aldri å kunne bli like høyt gjennom slik videreformidling som det blir ved direktekontakt med kilden. De som har deltatt på Willow Creek-samlingene har også vært overraskende lite kritiske til påvirkningen, til tross for at både de kulturelle og teologiske føringene er relativt tydelige. Det forhindrer ikke at deltakerne har vært – og er – reflekterte med hensyn til kontekstualiseringsproblematikken. Dette skal jeg komme tilbake til.

Påvirkningen fra Willow Creek bekrefter, konkretiserer og visualiserer på mange måter den menighetstypen vi forestiller oss at også NaMu-materialet presenterer. Dette uttrykkes svært klart fra informantene som uttaler seg om saken, og det stemmer med det som formidles både fra NaMu/Rolfen og fra Schwarz.³⁴ Menigheten har fått tanker og ideer om menighetsarbeidet som har inspirert dem til å utvikle seg i den samme retningen som NaMu-materialet også peker, og de har fått konkrete ideer om aktiviteter og tiltak.

34 I K-vekst sin selvpresentasjon i Norge poengteres nærheten og slektskapet – både tankemessig og intensjonsmessig – mellom NaMu-konseptet og Saddleback og Willow Creek, jf. f.eks. artikkelen: «Saddleback bygger på Naturlig menighetsutvikling» (se www.k-vekst.no/ressurs/artikler/saddleback).

KAPITTEL 6:

FENOMENOLOGISK BESKRIVELSE OG KRITISK VURDERING AV CASE 1

Behovssituasjonen og valg av konsepter

Intervjuene viser at informantene i Voie menighet har hovedsakelig tre utgangspunkt for uttalelsene sine om menighetens behov:

- 1 Voie menighet som en lokalmenighet i Den norske kirke., dvs. som folkekirke-menighet i dag
- 2 «Drømmemenigheten» i Voie, eller et eller annet ideal for menigheten
- 3 Prosesser og tiltak som skal til for at Voie skal bli den menigheten man drømmer om

Første gruppes oppfatninger handler om den virkeligheten man faktisk befinner seg i som folkekirkemenighet. Andre gruppe tar utgangspunkt i det man drømmer om, eller det man ønsker å være eller bli som menighet, og tredje gruppe fokuserer på vegen som kan føre dit man ønsker å være. Alle informantene er lojale folkekirkfolk, men de har også sine drømmer/visjoner og tanker om hva som bør gjøres for at menigheten skal bli bedre.

Folkekirkemenighetens situasjon

Flere av informantene relaterer utfordringen den lokale menigheten står overfor, til den folkekirkelige situasjonen. Informant A05 sier at folkekirkekristne kan mangle noe «praksis i troen», og at de trenger å oppdage betydningen av fellesskapet for sin tro. Han oppfatter det jevne folkekirkemedlem som lite involvert i menighetslivet, de er «mer tilskuere enn deltakere». «De største utfordringene er», sier han, «at det norske folkekirkehavet representerer en individualistisk kristendomsform, noe som gjør at de trenger å oppdage betydningen av fellesskapet for sin tro».

Informant A01 setter ord på et tema som på ulike måter dukker opp hos flere av dem jeg intervjuet: folkekirkemenighetens manglende evne til å utvikle mennesker «som åndelige vesener», som denne informanten sier det. Det er lite fokus på «åndelig vekst» i en folkekirkemenighet, lyder påstanden. Grunnen er at man har ofret noe av «det viktigste» og det som er kjernen, til fordel for den «veldige folkekirkelige romsligheten og veldige folkekirketenkningen». Noen av informantene er også innom temaet organisering og styring i kirken når de skal si noe om behov og utfordringer menigheten står overfor. En av dem, A05, problematiserer dagens ordning med menighetsråd. Han kaller dagens system med gjenvalg av menighetsråd hvert fjerde år for «forelda og stivna» i lys av det ledelsesmessige behovet for kontinuitet som Voie menighet har i sin strategiske utviklingsprosess.

I sin analyse av menighetens behovssituasjon er informant A02 spesielt opptatt av den aktive menighetens kontakt med nærmiljøet. Som erstatning for begrepet evangelisering bruker han ordet *brobygging*. Det informanten er ute etter, er at man med utgangspunkt i et levende menighetsmiljø i folkekirkesammenheng kan bygge gode, personlige relasjoner til sine naboer, slik at mennesker kan komme til personlig tro og få møte Jesus. Også informant A07 viser til at det største behovet egentlig ligger utenfor kjernen av faste kirkegjengere. Det å være kirke for alle 6000 som bor i bydelen, er utfordringen. Informanten påpeker at NaMu's første menighetsprofil, som ble gjennomført i menigheten i juni 2001, viste at menighetens svakeste område var «behovsorientert evangelisering». Dette begrepet fra NaMu-materialet tolkes ofte i folkekirkelig sammenheng som kjernemenighetens behov for å nå folkekirkedelen av menigheten med sitt tilbud.

Intervjuet med informant A05 trekker i tillegg inn den generelle åndssituasjonen i Voie-samfunnet. Utgangspunktet er et utsagn om situasjonen blant prester i Den norske kirke og hvor de står når det gjelder det menighetsutviklende arbeidet som Voie menighet driver med. Informantens engstelse ser ut til å gå på at prester ikke forstår alvoret i det kulturelle tidsskiftet vi befinner oss i – og nødvendigheten av å tilpasse folkekirkemenighetene til en ny tid. Informanten setter altså behovssituasjonen menigheten befinner seg i, inn i et større kulturhistorisk – eller åndshistorisk – perspektiv. Og det gjør han under henvisning til overgangen til postmoderne tid som et historisk epokeskifte på linje med andre store epokeskifter i kirkehistorien. Informanten hevder at de (prestene) innenfor Den norske kirke som ikke har sett behovet for å gå denne vegen i menighetsutvikling, lukker øyene for åndssituasjonen og det store tidsskiftet som foregår.

Behovsbeskrivelsene ser ut til å få et preg av en dobbelhet. På den ene siden er en del informanter opptatt av å påpeke det de ser på som mangler i menigheten. Flere slike «ekkleziologiske mangler» i folkekirkemenigheten nevnes: lite praktisering av troen, lite syn for fellesskapet og lite involvering i menighetslivet fra mange av medlemmene. Dessuten pekes det på at det i folkekirkemenigheten er lite fokus på åndelig vekst, og at det er lite egnet miljø for slik vekst. En av informantene peker på at dagens menighetsrådsordning er lite egnet til å møte de utviklingsmessige behovene i menigheten. Og en annen informant påpeker at folkekirkemenig-

hetene er dårlig rustet til å møte den åndelige og kulturelle utfordringen som har oppstått i overgangen fra modernitet til postmodernitet.

På den annen side er det informanter i Voie som også har fokus på de positive mulighetene som gis i en folkekirkemenighet. Egentlig er vel det faktum at alle informantene er lojale folkekirketilhengere, et tegn på at de ser på folkekirkemenigheten som en positiv mulighet. Den ene informantens uttalelser om «brobygging» tar nettopp utgangspunkt i et slikt positivt syn på folkekirkemenigheten som en mulighet for å nå mennesker med kirkens budskap. Vi kan imidlertid si at bak et slikt syn på folkekirkemenighetens «muligheter» ligger den klassiske kjer-nemenighetsforståelsen om at folkekirken brukes som rammeverk for evangelisering og misjon ut fra en kjerne av aktive troende.

Drømmen om «den sunne og gode menigheten»

Flere av informantene er som nevnt opptatt av å beskrive hva som er deres drømmemenighet eller menighetsideal. Informant A01 reflekterer over menighetens behov i lys av siste bispevisitas og biskopens måte å vurdere menighetsutviklingen på. Biskopen har nemlig vist til gudstjenestebesøk som målestokk for utviklingen i menigheten. Denne målestokken har ikke informanten tro på – han hevder dette bare er symptom på noe annet. Tydelig påvirket av materialet fra NaMu, setter han opp det kvalitative kriteriet «en sunn og god menighet» som målestokk og ideal for menighetsutviklingen. Han nøler heller ikke med å beskrive menighetsidealet for Voie menighet på samme måte som man har gjort i Willow Creekmenigheten – ut fra Apg 2,42–47 og hva som preget den første kristne menigheten i Jerusalem: «Det er kanskje litt drøyt å trekke ut alle de praktiske applikasjoner fra Apg 2-tenkning ut i vår tid, men jeg tror det er mye der som er like gyldig i dag som for 2000 år siden.»

Informanten A01 forteller også at denne type uttalelser kan skape problemer i kommunikasjonen i den aktuelle konteksten. «Sånn går det jo ikke an å tenke i 2004», er det en del som har sagt til ham. Uttalelsen kan kanskje si noe om at denne typen bibelsk idealtenkning kan ha relativt trange kår i et folkekirkelig miljø. Men Willow Creek-visjonen er like fullt levende hos en del mennesker i Voie menighet. Det viser samme informants henvisning til at den gruppen som besøkte Willow Creek i Chicago fikk tro på at menigheter kunne «komme tilbake til det som basis». Informanten gir også uttrykk for det er «ingen grenser for hva hvilken betydning den lokale menigheten har». Informanten avslutter med å si at «hvis vi ikke klarer å gå i den retningen og komme tilbake til det, så ser jeg litt mørkt på framtiden i norske statskirkemenigheter».

Informant A02 kopler menighetsdrømmen opp med et godt fungerende trosfelleskap i folkekirkemenigheten. Dette «idealtrøsfellesskapet» kjennetegnes ved en rekke bibelske kvaliteter, bl.a. oppmuntring, omsorg, kjærlighet, medansvar, tjeneste og en kombinasjon av at «her kan jeg komme, høre hjemme, ta imot», og samtidig også «bidra, yte». Idealmenigheten skal være en kombinasjon av «en kraftstasjon» og «en arbeidsplass», sier informanten, som også er av den formening

at et fellesskap med slike kvaliteter vil «virke tiltrekkende for mennesker som står på utsida». I årsmøtet for Voie menighet 2005 hadde sognepresten en PowerPoint-presentasjon om NaMu og om statusen for bruken av materialet. Her ble det også vist et sammendrag av «idealet» på den menigheten man ønsker å utvikle ved hjelp av NaMu-materialet:

En menighet hvor lederskapet helhjertet arbeider med kirkevekst, hvor *nesten* alle kristne bruker sine gaver for å fremme denne veksten, hvor medlemmene lever ut troen med smittende entusiasme, hvor man vurderer om strukturene tjener vekst eller ikke, hvor gudstjenesten er ukens høydepunkt for størstedelen av menigheten, hvor man i grupper kan erfare et kjærlig og helbredende fellesskap, hvor *nesten* alle kristne er med og bruker sine gaver for at misjonsbefalingen skal fullføres og hvor Kristi kjærlighet gjennomsyrrer det meste av aktivitetene i menigheten. (Sogneprestens PowerPoint-presentasjon 2005)

Denne idealbeskrivelsen av menigheten fanger opp alle kvalitetsutviklende områder som er del av NaMu-strategien. Bak ordet «nesten» (som jeg har kursivert i teksten) kan det ligge en realistisk vurdering av hva som er mulig å oppnå i medlemmers engasjement i en menighet. Men det kan også være at man har hatt tilpasningen til folkekirkevirkeligheten i tankene når man utformet idealet.

Drømmen om «den sunne og gode menigheten» er åpenbart preget av materialet fra NaMu og fra Willow Creek. Menighetsidealet man offentlig presenterer, er en oppsummering av de åtte kvalitetsområdene i materialet fra NaMu. Det jeg her vil kalle «Acta 2-drømmen», der de første kristnes menighetsfellesskap karakteriseres som et ideelt kjærlighetens fellesskap, har utgangspunkt i Willow Creek, og har også vært brukt i Voie menighet. Menighetsidealet i Voie oppsummeres på mange måter i beskrivelsen som informant A02 gir av «idealtrosfellesskapet». Indirekte ligger det vel også i denne «idealoppfatningen» av en menighet, som altså er påvirket av NaMu/WCCC-materialet, en mangelforståelse som ikke bare retter seg mot mangler som kan defineres ut fra folkekirkesituasjonen, men også ved det aktive trosfellesskapet, slik dette tradisjonelt har fungert.

Menighetens behov for ny strategi og endring

Avstanden mellom den gjennomsnittlige folkekirkemenigheten og «den gode» menigheten, beskrives som stor hos en del av informantene. A01 sier, tydelig påvirket av NaMu-materialet, at det er «et stort avvik» mellom de to størrelsene:

Jeg synes alle de åtte [kvalitetstegnene] til Naturlig kirkevekst er gode eksempler på hva som er viktig. Og veldig mange av dem, faktisk, var og er fremdeles for dårlig ivaretatt i en typisk statskirkemenighet, og da spesielt med utgangspunkt i Voie. Jeg tror ikke vi var dårligere enn andre, men jeg tror vi var altfor dårlig kommet på alle de åtte. Det er et langt, langt løp, et stort avvik, mellom det som jeg ser på som en god menighet, og det som er typisk for en statskirkemenighet pr. i dag.

«Det store avviket» og «det lange løp» mellom dagens lokale folkekirkevirkelighet og den sunne, gode menigheten, blir utfordret av de fleste informantene. Et par av dem bruker begreper som «snuoperasjon» om det man har behov for å gjøre i menigheten. Informant A07 sier at selv om Voie menighet er en «statskirkemenighet», er de «åpne for nye ting – nye uttrykksformer, nye tanker og ideer», men han sier også at «det fortsatt er mye som må gjøres for å snu». Sammenlignet med mange andre «statskirkemenigheter», tror informanten at «denne menigheten er lettere å snu – men det er allikevel tungt å snu han». Ellers har informantene forskjellige beskrivelser av hva som er de største strategiske utfordringene for menigheten. I et par av intervjuene betones den mer teologiske eller ekklesiologiske beskrivelsen av situasjonen. Det skyldes nok at personene som uttaler seg, er de som er mest teologisk skolert. «Den største utfordringen er faktisk å ta Luthers allmenne prestedømme på alvor», sier informant A10. Han er også kjent med den bibelske terminologien på dette, og snakker om «Kristi legeme», «gavene», «lemmene» og «funksjonene». Utfordringen blir å aktivisere alle gavene som er gitt menigheten.

Mange betoner den strategiske siden og etterlyser «en mer målrettet menighet». De knytter gjerne sin analyse opp mot tenkning fra NaMu- og Willow Creek-materialet. Andre er mer opptatt av personlige holdninger og forpliktelser knyttet til frivillig innsats i menigheten. Ord som «engasjement» og «bevisstgjøring» brukes ofte i her. Atter andre konkretiserer behovene og utfordringene ned på aktivitetsnivået. Hyppigst nevnt i denne sammenhengen er barnearbeidet, trosopplæringen og -undervisningen, ungdomsarbeidet, unge familier, gudstjenesten og forkynnelsen. En av informantene, A02, har spesielt fokus på behovet for endring som ligger i tiden, og som det aktuelle menighetsutviklende materialet kan være et svar på. Informanten antyder også en grunnleggende implementeringsstrategi for det valgte strategiske materialet, som interessant nok er identisk med det som uttrykkes i menighetene Willow Creek og Saddleback: fasthet og uforanderlighet på det bibelske innhold, men forandringsvilje på former og andre ting.³⁵ Evangeliet og Bibelens budskap er det samme – det kan ikke forandres, sier informant A02, men «former, strategier, metoder, program, de må heile tida kunne endres».

Behovsanalysen som informantene bidrar med, er altså tydelig på at det må endringer til i Voie kirke for at menigheten skal kunne utvikle seg i den retningen man ønsker. I den forbindelse framkommer det også oppfatninger om hvilke egenskaper Voie menighet har, og som på mange måter ser ut til å bli betraktet som forutsetninger for det som skjer av menighetsutviklende arbeid i dag, og for at endring kan skje i menigheten. En av disse egenskapene eller forutsetningene er entusiasme og engasjement. Denne typen egenskap har vist seg for eksempel i givertjenesten, men også i ulike typer aktiviteter, ikke minst i ungdomsarbeidet, forteller informant A03. Åpenhet for nye impulser, former og stiler, samtidig som

35 Jf. undertittelen på Rick Warrens bok: *Purpose Driven Church: Growth Without Compromising Your Message & Mission*.

man har hatt en vilje til å balansere mellom gammelt og nytt, det tradisjonelle og det mer moderne, karakteriserer også menigheten, ifølge informant A02. Informant A10 forteller at menighetens pionerer hadde som «programerklæring» at de «ønsket at Voie skulle være en menighet i vekst og endring og som våget å ta inn nye impulser».

Et annet forhold som flere av informantene nevner – og som kan sees på som en forutsetning for det fornyelsesarbeidet man i dag står i – er det vi kan kalle en sentralkirkelig positivitet overfor lokalt menighetsutviklende arbeid. Utviklingen i Voie menighet settes ofte sammen med den friheten man har gitt fra biskops- og sentralt kirkelig hold om at lokale menigheter får frihet til å utvikle arbeidsformer og gudstjenester – selv om man er en tradisjonell geografisk menighet. Informant A08 sier at den sentralkirkelige positiviteten rundt det å utvikle og eksperimentere med gudstjenesten har vært til det gode for Voie helt fra starten av. Og Voie menighet har hele tiden vært «annerledes» enn mange andre menigheter i byen, sier han, noe som blant annet har ført til at de ser ut til «å tåle» det fornyelsesarbeidet som nå er i gang.

Informantene er tydelige på hva den strategiske *utfordringen* består i for Voie menighet. Det er nemlig stor avstand mellom virkelighet og drøm. Skal de oppnå at virkelighet og drøm for menigheten nærmer seg hverandre, må det til en snuoperasjon. Men informantene er også opptatt av det vi kan kalle den strategiske *retningen* som menigheten bør bevege seg i. Beskrivelsene av denne varierer noe – noen formulerer seg strategisk og snakker om å være målrettet, forpliktet osv., mens andre formulerer seg mer teologisk og snakker om realisering av det allmenne prestedømme, som altså betyr større lekt engasjement i menigheten. Vi har også sett at flere av informantene er opptatt av de strategiske *forutsetningene* som ligger i menigheten. Mange informanter viser her til menighetens bakgrunn og historie, og betoner menighetens (historiske) åpenhet og vilje til å gå nye veier.

Valg av menighetsutviklende materiale

I en PowerPoint-presentasjon for årsmøtet 2005 i Voie menighet ga sognepresten følgende begrunnelse for hvorfor man har valgt menighetsutviklende materiale fra NaMu. Materialet gir ifølge presentasjonen

- en bibelsk forståelse av menighetens vesen og oppdrag,
- bibelske prinsipper for menighetsutvikling,
- et kart å styre «kirkeskipet» etter,
- utfordringer til å tenke igjennom hva det vil si å arbeide riktig,
- impulser til å utarbeide visjoner, mål og strategier for menighetens ulike arenaer.

Bibelsk-idealistiske og strategiske begrunnelser dominerer denne framstillingen. En oversikt over informantenes begrunnelser for valg av menighetsutviklende materiale i Voie kirke viser også at de idealistiske og strategiske begrunnelsene fore-

kommer hyppig. I tillegg er det en tredje hovedtype begrunnelse: den pragmatiske. Jeg skal i det følgende utdype alle tre, og jeg starter med den pragmatiske begrunnelsen.

Pragmatiske begrunnelser

De som gir pragmatisk orienterte begrunnelser, sier at valget av materiale er gjort av praktiske, fornuftige, hensiktsmessige grunner. Informant A05 er opptatt av samtidssituasjonen eller åndssituasjonen og av forholdet mellom modernitet og postmodernitet – i relasjon til behovene i det menighetsbyggende arbeidet. Han har en del synspunkter på hvordan kirken skal kunne møte en vår tids utfordringer, og hevder at NaMu/WCCC-materialet er «blant de beste tingene som foreligger pr i dag til å hjelpe oss inn i en ny tid. Ikke det at jeg tror at de er eneste veien til mål, men det er praktiske redskaper som foreligger pr i dag». Begrunnelsen er altså klart pragmatisk. Informant A03 har samme utgangspunkt og beskriver valget av menighetsutviklende materiale som «fornuftig», og at det derfor også var «naturlig» å begynne å bruke det. Avgjørelsen om å bruke materialet er ifølge denne informanten ikke bare basert på at man synes at valget er fornuftig og naturlig, men også at man stoler på menighetens egne pådriveres vurdering av materialet. Svært tydelig blir dette siste for valget av WCCC-materialet. Her har menigheten stolt på sogneprestens valg, siden han «var mer oppdatert enn noen av oss andre på det». Dette kan også være en type pragmatisme. Flere av informantene uttrykker faktisk samme tillitsfulle holdning overfor pådriverne i valg av nettopp slikt menighetsutviklende materiale.

Pragmatismen ser også ut til å slå ut med hensyn til hvordan menigheten forholder seg til den vitenskapelige profilen i NaMu-materialet. Informantene ble blant annet spurt om denne profilen skaper tillit til materialet, eller om det har skapt spesielle problemer i forbindelse med valget av materialet. Svarene på spørsmålet ser ut til å dele seg i tre grupper. Noen av informantene ser den vitenskapelige begrunnelsen for materialet som et ikke-problem, andre ser stort sett bare det positive i den spesielle profilen materialet har, og én av informantene uttrykker seg sterkt kritisk. De aller fleste refererer til at det har vært noe diskusjon om utvalgsmetoden (valg av 30 aktive personer i menigheten) som de bruker for å finne profilen på menigheten. Men til tross for dette kan vi finne uttalelser som: «Jeg har ikke oppfattet at dette har skapt noen problemer.» Informant A10 er imidlertid mer skeptisk og vurderer den vitenskapelige profilen som «et skinn av nøytralitet», og at det «er hentet inn i menigheten av en gruppe som gjerne vil ha fram det de ønsker». Men han er også klar over at bruken av denne typen materiale har en viss nytteverdi. Han hevder at materialet ikke gir spesielle fordeler til fløyer eller grupper i menigheten, det er «relativt nøytralt» og gir «en slags» objektiv forståelse av menighetens situasjon i dag. Denne siste nytteverdien i materialet har også informant A01 sett, og han sier at materialet ikke må brukes som «en slags fasit på hvordan menigheten er». Samtidig vurderer han NaMu og metoden her som god nok i «grove trekk, og mye bedre enn det vi har hatt før» for å kunne gi en forstå-

else av menighetens situasjon og behov. Hovedinntrykket er altså at de som har hatt mulighet til å sette seg inn i materialet fra NaMu, på pragmatisk vis vurderer den funksjonelle eller strategiske nytteverdien av materialet, framfor den vitenskapelige holdbarheten som det påberoper seg.

Noen pragmatiske begrunnelser for valg av menighetsutviklende materiale betoner at det materialet som Voie menighet har valgt, er de beste praktiske redskapene som foreligger for menighetsutvikling pr. i dag. Andre legger vekt på at det har vært både fornuftig og naturlig (med hensyn til omstendighetene) å velge dette materialet. Atter andre understreker materialets nytteverdi (med hensyn til den strategiske prosessen i i Voie) og dets nøytralitet (vurdert ut fra den vitenskapelige profilen i NaMu-materialet).

Strategiske begrunnelser

Det jeg her kaller strategiske begrunnelser for valg av menighetsutviklende materiale, handler primært om at materialet er et hjelpemiddel for å komme videre i det menighetsutviklende arbeidet. Ønsket om at «menigheten skal vokse og utvikle seg», som en av informantene uttrykker det, ligger gjerne bak disse begrunnelsene. Ofte ligger de pragmatiske hensynene og de strategiske overveielserne svært nær hverandre. Biskop Olav Skjevesland er nok den som klarest har uttrykt at denne typen materiale velges fordi man ser at det her «ligger noe som kan åpne opp, altså nøkler som kan åpne opp for noe». Han viser først til den «lengselen» eller det behovet som finnes i menigheter i dag etter å fungere bedre, etter å oppfylle det bibelske oppdraget på en bedre måte.

Informant A10 reflekterer over valget av NaMu-materialet i lys av andre modeller og metoder fra kirkeveksthold i dag. Begrunnelsen for valget av NaMu hevder han ligger i den kulturelle og teologisk-strategiske nærheten til vår kultur og kirkens behov. Dessuten begrunner han valget av NaMu med at materialet relativt enkelt lar seg kombinere med den organisatoriske strukturen i Den norske kirke. Videre understreker han at NaMu er «greit anerkjent i brede kretser» og ikke «veldig kontroversiell». Han reflekterer også over forskjellene mellom valg av NaMu-materiale og WCCC-materiale. Willow Creek er heller viktig som «inspirasjon av den enkelte», sier han. Dessuten er WCCC-påvirkningen tydelig ved at denne amerikanske menigheten er et forbilde i utfordrende forkynnelse, evangeliserende iver og diakonale gjerninger. Informant A04 begrunner også oppmerksomheten Willow Creek har fått i menigheten med at de kan være forbilder i det «å nå dagens mennesker med forskjellige uttrykksformer». Det er også utfordringen for Voie menighet, hevder han. Derfor er det fornuftig å ha kjennskap til dem og hente ideer fra dem.

Informant A09 begrunner valget av menighetsutviklende materiale i et generelt behov for «fornyelse», eller etter å komme videre. Han gjør seg refleksjoner over menighetens historie, og hvordan de kanskje kunne se at «dugnadsgenerasjonen» i menigheten nå etter 20–25 år har mistet noe av iveren. Denne generasjonen har «ramla litt av lasset», men arbeidet «har gått sin gang», sier informanten, som

legger til: «Men jeg tror vi følte at vi trengte noe fornyelse, og da måtte vi begynne et eller annet sted. Og da var det veldig godt å kjenne at det var en riktig vei.» Valg av retning for menigheten (som knyttes til valg av menighetsutviklende materiale) beskrives av samme informant som «noe som Gud også ønska – sånn så vi det i hvert fall, at Gud ønska den veien som vi går på».

Flere av informantene er i sine strategisk pregede refleksjoner opptatt av hvor viktige de åtte kvalitetskriteriene i NaMu-materialet er for kirken i dag. Informant A01 uttrykker sin begeistring for «åtte dønn viktige punkter som enhver menighet må være bevisst på og ha tiltak for å sikre at det blir ivaretatt på en god måte». Synsvinklene varierer ellers noe. Informant A02 understreker spesielt at NaMu/WCCC-materialet er strategisk godt «anvendbart» i den folkekirkelige virkeligheten det brukes i. Det lar seg lett kombinere med den organisatoriske strukturen i Den norske kirke, sier han, og har spesielt NaMu-materialet i tankene. Andre informanter, for eksempel A01, sier at materialet gir en klar strategisk retning for menigheten, spesielt ved at det har fokus på folk «utenfor» den aktive delen av menigheten. Her nevnes inspirasjonen fra Willow Creek spesielt. Informant A09 understreker også at valget av NaMu/WCCC-materialet har gitt sårt tiltrengt – og ny – strategisk inspirasjon i menigheten. Spesielt ser han dette i dugnadsgenerasjonen, som har «ramla litt av lasset». Samme informant beskriver den retningen som NaMu/WCCC-materialet gir menigheten, som «noe Gud har ønska». Begrunnelsen får dermed også et åndelig tilsnitt.

Fokus på den ideelle menighet

De fleste av informantene som uttaler seg om begrunnelse for valg av materiale, bruker ord og formuleringer som er beslektet med pragmatiske og strategiske begrunnelser. Men det er også noen som er opptatt av en tredje type – de mer idealistiske. De tar utgangspunkt i det som oppfattes som et ideal, som noen beskriver som «det bibelske» synet på menigheten. Informant A02 markerer at det valgte menighetsutviklende materialet svarer til det bibelske materialet, det er med på å gi menigheten identitet, og det tydeliggjør oppdraget menigheten har også i dag. Ikke minst kan det bibelske materialet skape begeistring for menigheten, noe det for øvrig er et stort behov for i kirken, sier informanten. Informant A04 viser til karakteren NaMu-materialet har med tanke på at det har vokst fram fra en større vitenskapelig undersøkelse i mange land. Tydelig påvirket av NaMu-materialets egen tilrettelegging av denne undersøkelsen og koplingen til det bibelske materialet, vurderes resultatet av denne undersøkelsen og innholdet i NaMu-materialet, som bibelsk, eller «i samsvar med Bibelen». Ut fra denne type vurderinger er det «gode grunner» til at menigheten har valgt dette materialet, sier informanten.

Tidligere siterte og noe skeptiske informant A06 er kritisk både til den «basantante» framstillingen i «de skrivene og de bøkene» som man bygger på, og til det å låse tankegangen til bibelvers. Det kan binde tankegangen og gi mindre åpenhet for hvordan ting kan gjøres, sier han. Denne kommentaren er interessant ikke bare fordi den uttrykker skepsis til å bruke Bibelen til å begrunne valg av menighetsut-

viklende materiale, men også fordi den avspeiler en forsiktighet når det gjelder å begrunne menighetsforhold «direkte» med Bibelen eller bibelord. Slike begrunnelser finner vi som kjent langt oftere i frikirkelige og lavkirkelige sammenhenger.

De idealistiske begrunnelsene som noen informanter gir, handler altså i stor grad om at «det bibelske synet» på menigheten skal bli en virkelighet – ved å bruke NaMu/WCCC-materialet. Å tydeliggjøre dette bibelske synet på menigheten vil både gi menigheten identitet, tydeliggjøre dens oppdrag, og skape begeistring for menigheten, ifølge informant A02. Informant A04 hevder at NaMu-materialet «samsvarer» med Bibelen, og det oppgis igjen som grunn til at materialet er valgt. Men en av informantene, A06, er som nevnt skeptisk til å «låse» tankegangen i slike bibelske begrunnelser.

Implementering av NaMu/WCCC-materialet i Voie menighet

Implementeringsprosessen

Implementeringen av NaMu/WCCC-materialet i menigheten vil i min framstilling ha to aspekter. Det første handler om *innføring og bruk* av NaMu/WCCC-materiale med fokus på hva som faktisk skjer i en prosess over tid. Dette har jeg i det foregående redegjort for. Det andre aspektet handler om hva som særpreger prosessen, og hvordan tilpasning av strategiske og ekklesiologiske elementer fra det valgte menighetsutviklende materiale i den eksisterende menighetsstrukturen faktisk skjer. Det vil jeg redegjøre for i det følgende. Det siste jeg vil si noe om er iverksettingen av ny menighetstenkning og strategi på det operative plan – i menighetens ulike aktiviteter.

Den prosessen Voie menighet har vært igjennom når det gjelder innføring og bruk av menighetsutviklende materiale fra NaMu/WCCC, er preget av en dobbelhet: både målrettet og demokratisk, og vanskelig og spenningsfylt.

En målrettet og demokratisk prosess

Bevisstheten om at man utvikler en menighet innenfor den folkekirkelige ramme er stor i Voie. Alle informantene viser også stor lojalitet til den kirkelige sammenhengen menigheten står i. Samtidig er de fleste av informantene svært klare over at det vil være riktig å utvikle – eller videreutvikle – trosfellesskapet (som gjerne brukes som betegnelse på kjernemenigheten) ved hjelp av det materialet de har valgt fra NaMu og Willow Creek. Dette strategiske håndgrepet er i prinsippet likt den tradisjonelle kjernemenighetsstrategien: å utvikle folkekirkemenigheten gjennom et levende og aktiv trosfellesskap.³⁶ Å bygge menigheten «innenfra», kaller informant A02 denne strategien, dvs. å legge til rette for gode fellesskap i

36 Se tidligere gjennomgang av hva som står sentralt i kjernemenighetstenkningen, kap. 5.

«menighetshjemmet». Skal mennesker kunne føres til tro, er «vi avhengige av å ha fellesskap å tilby, altså et åndelig hjem, grupper, gudstjenester, omsorgsfellesskap», sier han. Om man ikke kan tilby dette, tror han at man «er kirke på feilaktig måte».

Også andre informanter omtaler den utfordringen og problematikken som ligger i dette strategiske dobbeltsporet. Informant A03 er opptatt av de store mulighetene som finnes i folkekirken, «hvis vi klarer å bruke dem, og å anvende dem og være på hugget». Han kaller dette «å ri to hester samtidig», nemlig å drive «sånn folkekirkelig – med masse seremonier og hele pakka der» og samtidig å se at det er «veldig viktig for trosmenigheten å møte den lille ytre kretsen». Dette er «to biter» som gir store muligheter, sier informanten. Informant A05 bruker også begrepet «å ri to hester samtidig», men i tillegg bruker han uttrykkene «dobbeltspill» og å ha «to tanker i hodet samtidig». Det man må holde sammen er «å fortsette å være folkekirke på tradisjonelt vis» og å «bygge menighet i en nyere forstand». Informanten uttrykker seg videre slik:

Vårt problem er at vi må ri to hester. Vi er nødt til å fortsette å være en statskirkemenighet, samtidig som vi – litt flåsete sagt – driver frimenighet i statskirkemenigheten. Det er muligens en veldig god karakteristikk, muligens er den flåsete. Så jeg opplever det som å ri to hester, og at den ene hesten – folkekirken – er på den ene siden sett en hemske, en klamp om foten, som tar masse av vår tid, og som sinker oss noe aldeles forferdelig, og som kan drive oss til vanvidd og gjøre oss motløse. Samtidig er folkekirken en unik mulighet for menneskefisking.

Denne uttalelsen er spesielt interessant – den viser tydelig hva en aktiv menighetsbygger – som er opptatt av å utvikle en aktiv kjernemenighet – kan oppleve i relasjon til den store folkekirkemenighetens behov, og den uttrykker det som kan skille Voie menighets nyvalgte strategi fra den mer klassiske eller tradisjonelle strategien for å utvikle en kjernemenighet innenfor folkekirkens rammer. Selv om utsagnet om at man «driver frimenighet i statskirkemenighet» er noe «flåsete», sikter det til karakteren av NaMu/WCCC-materialet og hvordan dette preger menighetsutviklingen.

Informant A01 sier at hensikten og siktemålet med strategiutviklingen har vært å «revitalisere en visjon». Den kirkelige fellesvisjonen om en åpen og inkluderende kirke signaliserer at utgangspunktet har vært det som «lå der», som informanten sier. Det må bety at det er folkekirkemenigheten i Voie og det menighetsutviklende arbeidet som er lagt ned i den, som er utgangspunktet for det «nye» arbeidet med visjon og strategi. Informanten betegner imidlertid denne visjonen som «nokså intetsigende», men allikevel har den fungert som utgangspunkt for å bygge en strategi og en struktur. Ellers er svært mange av informantene opptatt av den prosessen menigheten har vært igjennom for å komme fram til ny strategi. Det er spesielt to temaer som går igjen i uttalelsene: prosessens demokratiske karakter og organiseringen av det som har skjedd. Informantene framstiller disse to temaene som om det er forutsetninger eller vilkår for at strategiprosess og implementering kan gjennomføres. Informant A10 kommenterer prosessen som

har foregått i Voie menighet ganske treffende som noe som «er bestemt fra ledelsen i menigheten sånn at det har en trøkk ovenfra, men det møter respons nedenfra – fra vanlige folk». Dette utsagnet viser den dobbeltsidigheten i prosessen som har gjort at man har kommet «i mål» med strategien. «Trøkket ovenfra» er de lokale aktørenes eller pådriverens betydning for å få gjennomført ny strategi. «Responsen nedenfra» er blant annet det flere av informantene kaller «en demokratisk prosess». Informant A02 framhever spesielt at det at utviklingsarbeidet er forankret i demokratiske prosesser og vedtak, gir en «betryggelse».

Flere av informantene betoner altså dobbeltsidigheten i implementeringsprosessen – at det har vært en ledet eller styrt prosess, og at det samtidig har vært en demokratisk prosess der menighetens demokratiske organer som menighetsråd, menighetsmøte og årsmøter har gitt sin tilslutning til ny tenkning og strategi. Men i tillegg påpeker også mange informanter at prosessen har vært godt organisert. De organisatoriske faktorene som flere nevner, er forholdet mellom staben (prestene og øvrige ansatte) og menighetsrådet, og forholdet mellom menighetsrådet og menighetsmøtet. Men nøkkelen til suksessen i utviklingen av ny strategi, tilskrives strategi- og strukturutvalget. Informant A01 sier dette, men han hevder også at denne typen prosesser er tunge å drive gjennom menighetsrådet. Begrunnelsen er at menighetsrådet er et stort organ med over ti personer, og det er lite homogent. Dermed er det også åpent for mange «særagendaer», sier informanten.

En vanskelig og spenningsfylt prosess

Samtidig som mange informanter betoner positive kvaliteter ved strategiprosessen i Voie, framhever de også at prosessen har vært vanskelig, og at de har hatt en rekke utfordringer underveis. Informant A02 sier om situasjonen at «den har ikke foregått uten motforestillinger – heller ikke uten en rekke spørsmål», men han vil ikke «ta i bruk ordet konflikt». Det som nevnes som problematiske momenter går både på endringsmaterialet, dvs. den karakteren og profilen det har, og på menigheten, dvs. på menighetsrådet/ledelsen, strategiprosessen menigheten er inne i og noen av konsekvensene bruken av de importerte konseptene har hatt.

Når det gjelder problematiske sider ved det menighetsutviklende materialet man har valgt å bruke i Voie, er det temaet som nevnes oftest, den presentasjonen spesielt NaMu-materialet har av nådegaveteologi og nådegaveoppdagelse hos den enkelte kristne og i menighetsfellesskapet.³⁷ Ni av ti informanter nevner nådegavetesten og registrering av nådegaver som et problemfelt i implementeringen av NaMu-materialet i menigheten. I tillegg dukker spørsmålet om økt delaktighet i tjenesteoppgaver og frivillighet ofte opp. En av informantene sier at det er problematisk at menigheten har gått i retning av en sterkere aktivitetsbetoning. Informant A06 viser spesielt til forkynnelse og undervisning som har betont aktivitets-siden av kristenlivet framfor «Mariaplassen», som han mener ikke blir verdsatt

³⁷ Se omtalen av *Nådegavetesten* og de sentrale tankene i NaMu's nådegaveframstilling i kap. 4.

nok. Informanten nevner spesielt et kurs avholdt i menigheten, der det skal ha blitt framstilt slik at man på den siste dag kommer til å bli spurt om hva man har gjort med sine talenter. Informanten mener at det bryter sterkt med det man tidligere har forkynt i kirken, nemlig at på den siste dag vil man bli spurt om man har tatt imot frelsen, om man har fått tilgivelse for sine synder. Den sterke aktivitetsbetoning opplever han som at «det hele tiden er litt krav», og at det handler om «å passe inn i et opplegg», ikke å bekrefte det engasjementet den enkelte kirkegjenger har på sin arbeidsplass og ellers. Dette siste vil man i tradisjonell luthersk terminologi kalle den kristnes verdslige kallsgjerningen.

Informant A05 gir også en interessant vurdering av hvordan folk kan oppleve økt fokus på nådegaver og frivillig tjeneste i menigheten. Han bekrefter det som A06 gir uttrykk for, at aktivitetsbetoning basert på nådegavetenkningen i NaMu-materialet kan oppleves i som «lovisk» i forhold til den tradisjonelle lov- og nåde-forkynnelsen, og «stressende» i forhold til den personlige frihet. Informanten gir også bakgrunnen for hvorfor nådegavetesten «er lagt død» på grunn av motstand:

Jeg har også opplevd at folk opplever det for pågående, for nærgående å skulle drive med både undersøkelser av menigheten på statistisk grunnlag og undersøkelser som nådegavetesten, på et veldig personlig nivå som de vil ha seg frabedt. [...] Det går både på det med det personlige og det går på ulik forståelse av nådegaver, og masse på tidligere opplevelser av forkynnelse omkring nådegaver og usikkerhet rundt det. Og derfor er det mange som opplever kirken som et fristed, Den norske kirke, i forhold til såpass personlige greier som dette med nådegaver er.

Informant A05 påpeker også at den teoretiske formen som NaMu-materialet har, kan appellere mer til velutdannede middelklassefolk mer enn andre. Det er også informant A02 opptatt av. Han viser til at «NaMu-materialet er fremstilt på en måte som gjør det vanskelig å tilegne seg». Informanten tenker her på både den vitenskapelige formen og terminologien i materialet, og gir uttrykk for at «deler av dette uttvilsomt trenger en revisjon». Men det er ikke bare materialet som kan oppleves problematisk. Det handler i like stor grad om menighetens situasjon som bruker av materialet. Et problem, som viser hvilke utfordringer man står overfor i en menighet der man forsøker å involvere så mange som mulig i ny tenkning og ny strategi, er noe så trivielt som gjentakelsens kjedsomhet. Informant A07 sier det er et problem at ideene måtte presenteres flere ganger fordi det var stadig noen nye personer som skulle høre om dette første gang. Dermed var det flere som «fikk høre det samme budskapet både to og tre og fire ganger [...]». Så da ble det etter hvert ganske kjedelig for de som hadde hørt det før – å få presentert det på nytt og på nytt det samme.»

Informant A02 er som nevnt opptatt av at det har oppstått noe «strek i laget» eller «spenninger i lederskapet». Sannsynligvis tenker han her på menighetsrådet, som er et relativt bredt sammensatt organ. Verken de som har sittet i strategiutvalget eller de som er pådrivere i endringsprosessen, er preget av disse spenningene. Menighetsrådet nevnes av noen informanter som «problematiske» fordi valgordningen gjør

at det er en relativt hyppig utskifting av rådsmedlemmer. Informant A03 forteller at «dette menighetsrådet har da trengt tre år på å tilpasse seg denne tenkningen, og om ett år bytter vi menighetsråd igjen». Da er han redd for at de må igjennom «samme prosess». Samtidig er det også informanter som peker på at menighetsrådet er et nødvendig og viktig organ i det strategiske arbeidet i menigheten.

Informant A05 hevder imidlertid at det ikke bare er menighetsrådet som kan være et problematisk ledd i den typen strategisk nyutvikling som Voie menighet er inne i, men viser til at Den norske kirkes struktur generelt sett ikke legger opp til at man jobber som man gjør i Voie. Han peker spesielt på at det ikke er lagt til rette verken økonomisk eller personalmessig for å jobbe på den måten menigheten ønsker. Det ser han som en «kjempetfordring», og han framholder at «det kan ta knekken på oss». Informanten setter altså ord på den vanskelige ressursituasjonen man har i en menighet som har satt i gang slike menighetsutviklende prosesser. Han tror derfor at «prosessen vil fortsette å gå langsomt og i verste fall dø hen». Denne informanten tegner et rimelig dystert bilde av ressursituasjonen i menigheten med hensyn til målsettinger og ambisjoner i den nye menighetsstrategien. Og dette er nok en situasjon man lett befinner seg i dersom slike prosesser ikke starter med tilføring av ekstraressurser, eller hvis det ikke tilføres ekstra mannskapsressurser underveis. Men informanten ser også på det menighetsutviklende prosjektet i Voie menighet som en test om denne typen prosjekter «er liv laga» i en folkekirkemenighet eller «om statskirka er liv laga».

Også når det gjelder virkeområder eller aktiviteter beskriver informantene at det har oppstått spenninger ved innføring og bruk av NaMu/WCCC-materialet. Flere nevner gudstjenesten som et «sårbart» område. Informant A04 beskriver de nye impulsene fra NaMu og Willow Creek som en spenning som kan forsterke krav som kan være til stede i en menighet om at gudstjenesten må fornyes og bli «friskere». Barnearbeidet i menigheten blir også framhevet av informant A03 som et område der det har oppstått «spenning» mellom gammelt og nytt opplegg. Han viser til at Willow Creeks opplegg for barnearbeid (*Promiseland*) «popper opp» flere plasser, og at det har vakt reaksjoner også i Voie.

At implementeringsprosessen i Voie menighet kan karakteriseres som målrettet, innebærer altså ikke bare at selve den strategiske prosessen har vært målrettet, men også at man har ser ut til å ha vært svært tydelig og bevisst på at man har laget en strategi for å utvikle trosfellesskapet. At prosessen også har vært demokratisk, innebærer at strategiutviklingen – som for øvrig har vært styrt av et lederskap som er bevisste både på hva man vil oppnå, og hvordan man bør gjøre det – er preget av menighetens tilslutning i alle faser av prosessen. Prosessens gode organisering styrker åpenbart inntrykket av en demokratisk framgangsmåte.

At implementeringsprosessen i Voie menighet kan karakteriseres som vanskelig og spenningsfull, bygger på refleksjoner informanter gjør seg om NaMu/WCCC-materialets karakter og den situasjonen som menigheten har kommet i som bruker av dette materialet. NaMu's nådegavetesting har skapt så store spenninger at man har lagt den til side. Også NaMu-materialets terminologi og framstillingsform oppleves som utilgjengelig og vanskelig for folk flest i menigheten. Informantenes

refleksjoner rundt menighetens situasjon handler om interne spenninger i lederskapet (menighetsrådet) og spenninger i forbindelse med det å virkeliggjøre ny tenkning og strategi. Her nevner informantene spesielt gudstjenesten og barnearbeidet. I tillegg peker en av dem på den vanskelige ressursituasjonen menigheten befinner seg i – som følge av en ambisiøs menighetsutviklende strategi.

Aktørenes rolle

I denne boken definerer jeg en *aktør* som en person som på en eller annen måte er aktiv i de menighetsutviklende prosessene som jeg forsker på. Det er i mitt materiale en nær sammenheng mellom informanter og aktører, av den enkle grunn at informantene er valgt ut blant folk som er engasjert i de aktuelle prosessene og som har noe å fortelle. Men de aktive har forskjellige roller i utviklingsprosessene i menigheten, og det er det jeg ønsker å si noe om. Spesielt er jeg interessert i å se hvordan aktørenes rolle henger sammen med innføring og bruk av NaMu/WCCC-materialet samt med utforming av implementeringsstrategien).

Jeg har først gått igjennom hva informantene selv sier om hvem som er pådrivere og aktører i prosessene i Voie. Her har jeg hatt et fokus på hvordan de betrakter sin egen rolle og andres rolle i prosessene. Ut fra denne analysen og en gjennomgang av intervjuene har jeg laget en liste over informantprofiler der også de ulike aktørenes rolle og betydning framkommer. På basis av denne oversikten har jeg delt inn aktørene etter ulike typer.

Informant A02 gjør seg flere refleksjoner om betydningen av å ha påvirkere eller et tydelig lederskap i de prosessene menigheten nå er inne i. «Det må være noen som ser behovet for det, noen som ser nødvendigheten av den, og som i bønn og arbeid og refleksjon og drøftinger blir enige om kurs og retning og vegstykke en ønsker å gå», sier han, og føyer til: «Og så må vi jo da være villige til å være en slags tetgruppe, ja, jeg holder fast ved det.» Å ha et tydelig lederskap «er alfa og omega det i en sånn prosess. Det er helt tvingende nødvendig», sier han videre. Samtidig er han opptatt av at disse personene er klar over farene ved denne typen lederskap. Informanten viser her både til usunn selvforståelse og til at lederne kan framstå som «bedrevitere» med arrogante holdninger. Dermed, sier han, kan det også skapes avstand mellom lederskap og medlemmer. Også informant A03 peker på hvor viktig det er å ha pådrivere for å komme noen veg i en prosess. Han deler aktørene i to hovedgrupper: «teoretikerne» og «praktikerne», og viser til at i en treårsperiode har teoretikerne vært sterkt inne i bildet, og at det nå «er på tide at praktikerne også blir satt på kartet og kommer på banen». Endringspådrivere kan i denne sammenheng defineres som ansatte eller frivillige personer som er villige til å ta den personlige belastningen det kan være å ta initiativ til og lede fornyelsesprosesser i organisasjoner/menigheter uten at den ressursmessige situasjonen knyttet til endringsprosessene er avklart (Jenssen og Jørgensen 2004).

Aktørenes ulike roller og betydning ser vi tabellen nedenfor. Grensene mellom de ulike typene kan være flytende.

Tabell 5: *Aktørtyper i Voie menighet*

Aktørtype	Rolle i implementeringsprosessen	Ca. antall
Strategiske pådrivere	Visjonsbærere og igangsettere. De utformer endringsprosessen og er aktive pådrivere i disse prosessene.	To–fem personer. Er avgjørende for både utforming og gjennomføring av prosjektet.
Lojale pådrivere	Ledere som går inn i allerede eksisterende visjon, strategi og struktur og tar lederansvar for et utviklingsområde.	10–20 personer.
Lojale deltakere	Mennesker i kjernemenigheten i Voie som ikke direkte er involvert i nye strategier og tiltak, men som er lojale og aktive deltakere i menighetslivet. De vet hva saken dreier seg om, og er positive til utviklingen.	Ca. 100 personer.
Tvilende deltakere	Mennesker som er ganske godt informert om materialet og kursen menigheten har valgt, men er likevel tvilende – pga. folkekirketenkning og teologisk vektlegging i det nye materialet – men de stopper ikke prosessene.	Vanskelig å angi antall – antakelig klassiske kjernemenighetsfolk som er vant til å være aktive i menigheten, men som reagerer negativt på profilen i materialet.

Når det gjelder antallsangivelsen i første gruppe, vil antallet variere noe i de ulike intervjuene. To av de strategiske pådriverne står sentralt i all dokumentasjon av prosessen som jeg har oversikt over – nemlig sognepresten og formannen i menighetsrådet. Ut over disse angir de fleste informantene at det er to–tre personer som kan plasseres her, og også noen andre ansatte i menigheten tilhører denne gruppen. Når det gjelder gruppenes lojale pådrivere og lojale deltakere, bygger jeg på hva informant A05 uttaler. Han sier at den «indre kjerne» består av 10–20 personer. Det tolker jeg som de to første aktørgruppene. Sirkelen utenfor, som jeg beskriver som de lojale deltakerne, kan ifølge denne informanten bestå av ca. 100 personer. Det er personer som «har bevega seg i den retningen», dvs. i retning av å gi sin oppslutning til prosessene i Voie. Informant A07 snakker om 30–50 personer som har funnet hverandre fordi det er «en god del som har et like sterkt kall» og «som er like brennende». I denne flokken er de som deltok på Willow Creek-konferansen i 2003, samt personer som har vært knyttet til Kings Kids – et familiearbeid som Ungdom i Oppdrag driver. Fellesskapet av disse karakteriseres som «et fellesskap i fellesskapet» som ser likt på flere saker. Denne gruppen må trolig sees på som en sentral kjerne i aktørgruppene «lojale pådrivere» og «lojale deltakere».

I tillegg til disse aktørgruppene har jeg sett konturene av to «grupper» som ikke er involvert i de aktuelle prosessene i menigheten, men som allikevel har et forhold til det som skjer. Jeg har imidlertid ikke grunnlag i materialet eller i mine observasjoner for å si noe særlig presist om disse gruppene. Den ene gruppen er mennesker som jeg i intervjuene og i mine observasjoner skimter i bakgrunnen, og

som kan karakteriseres som skeptiske til det som skjer i menigheten. Dette er personer som er informert om materialet og menighetens valg, men ønsker seg en annen utvikling i menigheten. Det refereres f.eks. i et par av intervjuene til mennesker som har «gått til domkirken». Den andre gruppen er mennesker i menigheten som i stor grad er uengasjerte. De lar seg ikke engasjere i denne typen prosesser i en menighet, de er generelt lite engasjerte i det aktive livet i menigheten.

Intervjuene viser at aktørene som er påvirkere i endringsprosessene i menigheten, har visse kvaliteter som også særpreger arbeidet deres i menigheten. Først og fremst er de «profesjonelle» på sitt område. Det gjelder både ansatte og frivillige medarbeidere. Ikke minst har det oppstått et godt samarbeid mellom formannen i menighetsrådet og sognepresten, som biskop Olav Skjevesland kommenterer slik: «Når en prest av en viss støpning treffer en lekmann av en viss støpning, så kan det bli en synergi – det er vel de to et godt eksempel på.» Informant A01 reflekterer over hvor viktig samspillet mellom prestene og menighetsrådet har vært for framdriften i prosjektet, og han sier at det må være «en stor grad av egendrift i menighetsrådet [...] og i tillegg må det være tilsvarende drivkraft på prestesiden for at det skal kunne bevege seg noe særlig». For informant A03 er sognepresten en av de sentrale personene i prosessen, som ideolog og drivkraft. På spørsmål om sognepresten er «håndplukket» for stillingen, svarer informanten: «Ja, i den grad det går an å håndplukke i Den norske kirke. Så vi hadde det med i utlysningen vår fra menighetsrådet – kjennskap til Naturlig kirkevekst.» Denne typen aktører i menigheten jobber også sammen om felles mål i menigheten, og de har tilstrekkelig tålmodighet til å følge prosessene langsiktig. Alle framstår de som optimistiske realister. Det betyr at de evner å beholde en virkelighetsrealisme, der problemene de møter underveis i slike prosesser ikke underslås, og der man også holder fast i visjon og mål i den prosessen man har begynt på.

Foregående beskrivelse har vist at samspillet mellom aktører og samspillet mellom ulike aktørtyper er viktig både for framdrift i prosessen og for implementeringsprosessens karakter. Det tydeligste eksemplet på samspill mellom aktører i Voie er mellom sognepresten og menighetsrådslederen i utviklingen av ny strategi, samt mellom alle aktørene som har deltatt i den strategiske ledergruppen. Betydningen av samspillet mellom ulike aktørtyper ser vi tydelig om vi betrakter implementeringsprosessen over tid. I første fase av prosessen fra 2001 og første menighetsprofil med NaMu til våren 2004 og godkjenning av strategiplan for menigheten samme høst, er det åpenbart at det er de strategiske pådriverne som sørger for både innhold og framdrift i prosessen. I denne fasen settes det spesielt store krav til visjonskraft og entreprenørisk lederskap, noe denne ledergruppen har demonstrert besittelse av. I andre fase, etter ferdigstilt strategiplan, tar ulike utvalg hånd om forskjellige deler av den operative implementeringen. Her blir de to påfølgende aktørtypene, lojale pådriverne og deltakere, mer betydningsfulle som «bærere» av implementeringsprosessen.

Måten implementeringen har foregått på i Voie menighet³⁸

Informantenes refleksjoner om implementeringen

«Luthring» kaller informant A09 den prosessen Voie menighet har vært igjennom. Det betyr at de har lagt «en luthersk forståelse» til grunn for bruken av materialet, slik at de kan «pelle vekk» det som ikke passer og gjerne justere det de ønsker å bruke. Ifølge informantens uttalelse kommer det klart fram at det har foregått en kritisk eller utprøvende bruk av NaMu/WCCC-materialet i Voie menighet – og de problematiserer verken den kulturelle eller den teologiske siden ved implementeringen av materialet. Informant A02 tenker på samme måte rundt bruken av materialet som A09, men betoner sterkere det kristne og teologiske elementer som er felles mellom brukermenighet og materiale, enn de kulturelle og teologiske forskjellene. Informanten sier: «Altså, det handler jo om den fundamentale forståelsen om hva vi er og hva vi skal – den blir felles når det kommer til stykke. Det er det også som gjør at disse konseptene for menighetsarbeid blir tjenlige.» Og derfor, sier han, må de hele tiden «vurdere hva som er anvendbart i i vår sammenheng».

Også informant A07 avdramatiserer det kulturelle aspektet i implementeringsproblematikken, selv om han er svært oppmerksom på at mange har «piggene» ute når det gjelder det som kommer fra Amerika – mens ting som kommer fra England (f.eks. Alpha-kursene) og Tyskland (f.eks. NaMu) ofte oppfattes som «mer spiselig». Under henvisning til hvordan han har opplevd den amerikanske Willow Creek-menigheten, påstår han at 95 prosent av dette «er basert på noe som er bibelsk og allmenngyldig i alle kulturer til alle tider». Informant A05 sier at det er en forskjell på implementeringen av NaMu-materialet og WCCC/SCC-materialet, og mener det er behov for å bruke «mer filter» i bruken av WCCC/SCC-materiale enn ved bruken av NaMu.

Informant A03 beskriver relativt grundig hvordan Promiseland-materialet fra Willow Creek er blitt brukt. De bruker det, men omformer og tilpasser det til lokale kirkelige behov. Samtalen jeg hadde med A03 viser – kanskje i motsetning til generelle utsagn om den noe svake kulturelle bevisstheten i implementeringsprosessen som jeg tidligere har vist til – en relativt høy grad av bevisst refleksjon rundt bruken av denne delen av det importerte materialet. Denne informanten reflekterer både over den generelle kulturelle forskjellen mellom USA og Norge og over amerikanske og norske barns forutsetninger for å delta i denne typen opp-

38 Fenomenet *implementering* handler her om hvordan NaMu/WCCC-materialet brukes i de menighetsutviklende prosessene i menigheten. Idet implementeringen av materialet skjer, anstrenger man seg for å tilpasse materialet til brukerkonteksten slik at konteksten er med på å bestemme hvordan materialet brukes. Jeg forsøker her å beskrive implementeringen som en prosess som skjer på to nivåer. Det første nivået er den overordnede teologiske og strategiske menighetstenkningen, der kjernemenighets- og folkekirketenkningen i Voie møter de ekklesiologiske og strategiske utfordringene i NaMu/WCCC-materialet. Det andre nivået er det operasjonelle, der både aktivitetstenkningen og aktivitetskartet i menigheten formes av de nye impulsene.

legg. Han viser også til at på Willow Creek-konferansen i Gøteborg var de fra Willow Creeks side bevisste på at deres materialet skulle tilpasses en ny brukergruppe. Å ta «blå kopi» vil ikke være en farbar vei. Endelig viser informanten til lederne som nøklene for å lykkes med å implementere, eller «tillempe», slikt nytt materiale.

Informantene har også meninger om innholdet i materialet som implementeres i Voie menighet. Det er tre–fire hovedtemaer som går igjen:

- 1 Mer organisk menighetstenkning
- 2 Virkeliggjøring av det allmenne prestedømme
- 3 Nådegaveoppdagelse
- 4 Økt delaktighet/frivillighet i tjenesteoppgaver

Rekkefølgen her angir også den teologiske logikken i temaene. Hos de mer teologisk bevisste informantene kan vi finne en slik logikk – fra en bestemt menighetstenkning til en bestemt praksis. Men også motsatt: Den måten man tenker seg økt delaktighet og frivillighet på i menigheten knyttes til nådegavepresentasjonen og menighetstenkningen, der det allmenne prestedømme og en organisk menighetsforståelse står i fokus.

Informant A02 er en av de mest teologisk bevisste på hva som er i ferd med å skje i menigheten – der det altså er en sammenheng mellom den grunnleggende menighetstenkningen til nytt fokus for fellesskap og tjeneste i menigheten:

Men jeg tror at jeg vil våge å si at vi er i bevegelse i retning av i større grad enn tidligere å forstå menigheten som en organisme – mer enn som en organisasjon, for å si det på den måten. Så det at vi er i ferd med å forstå menigheten mer som organisme i nytetamentlig forstand, hvor altså medlemmene er tenkt å skulle virke sammen med sine gaver og sine talenter og være et fellesskap i tilbedelse og tilhørighet og tjeneste, enn som en del av en statskirkelig institusjon, hvor det bare er noen få som tjener – og gjerne noen profesjonelle – mens de fleste andre de andre de nærmest bare konsumerer. Jeg tror dette kan være et forsøk på å beskrive en bevegelse som vi er inne i.

På dette ekklesiologiske grunnlaget er man altså, ifølge informant A02, i ferd med «å skape et nytt system for frivillig tjeneste». Dette systemet er basert på «nådegaver, i hvert fall talenter og interesser og ferdigheter som mennesker har», og denne tenkningen er man i ferd med å implementere i menighetens strategi og struktur, sier informanten. Informant A10 tenker på samme måte som A02, og er opptatt av at den store utfordringen for Den norske kirkes menigheter er «å ta Luthers allmenne prestedømme på alvor». Det er å «ta tak i Kristi legeme», som han uttrykker det, «i alle gavene, alle lemmene, alle de funksjonene som Gud faktisk har gitt til folk som tilhører også en geografisk menighet». Å aktivisere gavene, menneskene med utrustning som finnes der, er den største utfordringen, sier han, som har «levd hele livet i kirka» og har sett «det veldig ofte har vært en prest som har tatt hele byrden». Denne type resonnement knytter han også opp til den grunnleggende menighetstenkningen i Den norske kirke som er basert på sogn:

Vi har denne underlige inndelingen av menighetene hvor det er adressen din som avgjør hvor du hører hjemme. Det er en veldig merkelig måte å definere Kristi legeme på, men sånn er det nå. Og innenfor disse rammene så finnes det et stort utvalg av mennesker som har fått gaver, har fått utrustning. Og det å aktivisere disse, det er kanskje den største utfordringen i kirken.

Informant A10 begrunner sine synspunkter med at dette er en mer bibelsk modell enn den tradisjonelle og presteorienterte menighetstenkningen i Den norske kirke. Han har lett «med lys og lykte» i Bibelen etter prestatetjenesten som Den norske kirke har, uten å finne den der. Men nå er Voie menighet inne i en prosess som er «en aktivisering av det allmenne prestedømmet og bredden av gaver i Kristi legeme», som er en mer bibelsk modell, ifølge informanten. Han ser altså for seg en utvikling der flere nye tjenester blir «institusjonalisert» som følge av at mennesker får bruke sin nådegave. Og han nevner flere tjenesteområder som eksempler der «et myndiggjort lekfolk» blir de som profilerer og «driver» disse tjenesteområdene. Dette, påstår informanten, er noe som er «i ferd med å endre noe i menigheten».

Man tenker seg altså at en mer organisk orientert menighetstenkning og en intensjon om å i større grad enn tidligere realisere det allmenne prestedømme, vil innebære at man bør ha fokus på hvilken utrustning det enkelte menighetsmedlemmet har av talenter og nådegaver. Men spesielt NaMu-materialets nådegavepresentasjon og testmetode har skapt relativt store problemer i implementeringsprosessen. Jeg var selv til stede på en strategidag menighetsrådet hadde i januar 2005, der bl.a. dette temaet stod på dagsorden. Problemstillingen for rådets drøfting var: Hvordan finne fram til en felles forståelse av nådegaver – og en sunn praktisering? Men både i denne samlingen, i uformelle samtaler med aktive personer i menigheten og i intervjuene har jeg sett en vilje hos flere av lederne til å gjøre noe med saken, selv om det er en utfordring å finne en bedre teologi og metodikk for oppdagelse og tjenestegjøring på basis av nådegaver, enn den materialet fra NaMu presenterer. Informant A02 har imidlertid tro på at «det foregår en utvikling også hos ledende personer når det gjelder dette», og at menigheten vil ta i bruk en mer aktiv nådegaveregistrering om ikke så lenge. Informant A04 sier at «det er store utfordringer på en måte å dra dette ned på et praktisk plan og få det til å fungere i praksis». Han karakteriserer også posisjonene i Voie menighet ut fra spørsmålet om nådegaver, som «de som er veldig åndelige» på den ene siden og «de som ikke er det» på den andre. «Å greie å dra dette sammen, det ser jeg som en utfordring,» sier informanten, og han betegner vegen videre som «en balansegang mellom det tradisjonelle og det nye».

Det som faktisk har skjedd i menigheten, er at etter en gjennomkjøring av NaMu's nådegavetest i menighetsrådet, og som følge av reaksjonene det skapte, ble det besluttet å stille videre bruk av testen i menigheten i bero. Det var status etter at jeg avsluttet mitt feltarbeid våren 2005. Informant A06 uttaler seg nok som «representant» for den skeptiske delen av menighetsrådet med hensyn til testen. Informanten forteller at han har gjennomført NaMu's nådegavetest for seg selv, og er blitt overrasket over resultatet. Han hevder at at en del spørsmål kunne tolkes

veldig forskjellig, og dermed blir resultatet deretter. Hva informanten har i tankene når han etterlyser en «objektiv vurdering av disse tingene», kan imidlertid være noe uklart.

Opprinnelig ser det ut til at menigheten har hatt en intensjon om å bruke nådegavetesting for å kunne registrere frivillige medarbeidere. Men selv om selve testingen er stilt i bero, har medarbeiderutvalget anbefalt en registrering av medarbeidere på grunnlag av samtaler med medlemmer. Disse samtalene har primært ikke karakter av en nådegavetest, men er en registrering av data knyttet til personen, samt en avkrysning av hvor i menigheten vedkommende kan tenke seg å være aktiv. På mange måter kan denne registreringen sees på som en slags lightutgave av nådegavetesten. Sannsynligvis vil menigheten nå samme resultat, uten å gå vegen gjennom nådegaveteologien og testmetodikken fra NaMu-materialet. Informant A04 medgir at det har vært diskusjon om denne registreringen, og at både han selv og flere andre har vært «veldig skeptiske til å registrere sånne ting», mens andre igjen har vært villige til å «gå lengre den veien».

Det nye engasjementet i menigheten rundt temaet nådegaver og nådegaveoppdagelse har altså, foruten å skulle «virkeliggjøre» en mer organisk menighetstanke og det allmenne prestedømme, også hatt som intensjon å øke graden av delaktighet og frivillighet blant menighetsmedlemmene når det gjelder ulike tjenesteoppgaver i menigheten. Opplegget for samtalebasert registrering av frivillige medarbeidere er altså den «metoden» de drøftet mens jeg var der og gjorde mitt feltarbeid. På denne tiden var også utvalget for frivillighet etablert – som en følge av strategiarbeidet. Jeg vil under analysen av strategiplanen komme tilbake til dette utvalgets oppdrag og funksjon med hensyn til å øke den frivillige tjenesteinnsatsen i menigheten.

Informantene har mange interessante refleksjoner rundt det med frivillig tjeneste i en folkekirkemenighet. Informant A01 sammenligner situasjonen i folkekirkemenigheter og frimenigheter og hevder at andelen frivillig engasjerte er langt større i frimenigheter enn i folkekirkemenigheter. Informant A04 sammenligner situasjonen i en folkekirkemenighet både med frikirkemenigheter og med Willow Creek, og sier at man «kan kanskje få lyst til å gå litt mer den vegen, men foreløpig er jeg veldig usikker på det – om det er vegen å gå for oss». Samtidig framholder han at «det handler om å utfordre folk [...] ta vare på folk og vise at de betyr noe». Informant A07 begrunner større deltakelse i tjenesteoppgaver i menigheten både ut fra ressursituasjonen i folkekirken, respekten for den utrustningen Gud har gitt den enkelte, oppdraget som er gitt kirken og at fellesskapet blir mer spennende om den enkelte får tjene ut fra sin særegne utrustning. Han kaster også fram påstanden om at det «vil være avgjørende for framtida til statskirka i Norge» om man lykkes med prosjektet med å få involvert medlemmer med sine nådegaver og naturgaver i aktiv tjeneste. Det skal skje ved at «enkeltmennesker, vanlige mennesker blir påvirket og forvandlet av Den Hellige Ånd og at det skapes fornye kall til tjeneste», sier informanten. Informant A04 reflekterer over den praktiske siden ved utviklingen av frivillige medarbeidere i menigheten – som handler om å ta vare på alle de frivillige medarbeiderne. «Det kan være ved at de får tilbud om

kurs, samtale, medarbeiderfest en gang i året, kanskje forskjellige former for påskjønnelse», sier han.

Informantuttalelsene viser at personer som er pådrivere og aktive i prosessene oppfatter implementeringen av NaMu/WCCC-materialet som kontekstualisering. Det betyr at alle som uttaler seg om saken, er innforstått med at materialet må tilpasses brukerkonteksten. «Luthringen», som en av informantene kaller prosjektet, innebærer nettopp en tilpasning til en norsk luthersk folkekirkemenighet. Eller kanskje mer presist: en tilpasning til en folkekirkelig kjernemenighet som ønsker å finne en passende strategi for arbeidet sitt. I denne tilpasningen ser det ut til at sentrale informanter betoner sterkere «det bibelske» og «det allmenngyldige» i materialet, enn det konfesjonelt betingende og kulturelle. Sitatene ovenfor gjelder Willow Creek-materialet og kanskje i enda høyere grad NaMu-materialet. Men informantuttalelser viser også at det finnes en erkjennelse om at man trenger «mer filter» ved innføring av Willow Creek-tenkning enn ved NaMu.

Foregående fenomenologiske beskrivelse viser også at implementeringsstrategien som utvikles i Voie menighet, ser ut til å ha et tydelig fokusområde: mer organisk menighetstenkning, virkeliggjøring av det allmenne prestedømme, nådegaveoppdagelse og økt delaktighet/frivillighet i tjenesteoppgaver. Flere av informantene viser stor grad av teologisk refleksjon rundt sammenhengen mellom disse begrepene. I tillegg ser det ut til at de fleste forstår at disse temaene er viktige om menigheten skal, som en av informantene sier det, «våge en annen tilnærming til aktiviteten i menigheten enn den vanlige». Den «vanlige» tilnærmingen er ikke bare systemet med lønnede medarbeidere og prester som gjør jobben, men også den måten man har drevet kjernemenighetens aktiviteter på, der man i liten grad har spurt frivillige medarbeidere om hvilke nådegaver og utrustning de har – før de settes i arbeid. Den praktiske intensjonen med denne «nye» tenkningen er å øke medlemsdeltakelsen og få fram entusiasme og glød for frivillig tjeneste i menigheten. Noen informantuttalelser viser imidlertid også at denne tenkningen om nådegaveoppdagelsen (basert på en bestemt type nådegaveframstilling og oppdagelsesmetodikk presentert i NaMu-materialet) har skapt visse komplikasjoner, noe som gjør at menigheten har vært tvunget til å modifisere denne delen av materialet ganske sterkt.

NaMu/WCCC-implementering uttrykt i Strategiplan av 21. september 2004

Hva kan så strategiplanen som ble ferdigstilt mot slutten av året 2004, si om måten Voie menighet tenker seg implementering av NaMu/WCCC-materialet på? Strategiplanens tilblivelse er omtalt tidligere. Den utgaven som ligger til grunn for følgende analyse, er datert 21. september 2004, versjon 1.0, og bærer navnet: *Strategier og strukturer for Voie Menighet*. Planen er bygd opp med følgende punkter eller deler:

- 1 Forord – intensjonen med planen presenteres.

- 2 Oppdrag – virksomhetsideen for menigheten formuleres og begrunnes ut fra en rekke skriftsteder.
- 3 Visjon – visjonen presenteres i tekst og bilde.
- 4 Strategi – de grunnleggende valgene bak strategien presenteres sammen med en beskrivelse av hovedstrategi.
- 5 Strukturer – det redegjøres for den grunnleggende organisasjonsstrukturen i Voie menighet som folkekirkemenighet, og ny styringsmodell presenteres på basis av menighetens nye strategi.
- 6 Menighetsrådet – menighetsrådets funksjon i en folkekirkemenighet beskrives, og det redegjøres for menighetsrådets arbeidsutvalg og for rådets nye strategi- og strukturutvalg.
- 7 De operasjonelle utvalgene med mandatbeskrivelse for totalt ni utvalg (som vedlegg) presenteres.

Den konfesjonelle tilhørigheten menigheten har, tydeliggjøres allerede i strategiplanens forord (s. 2), der det presiseres at «Voie Menighet er en menighet i Den norske Kirke – 'statskirken'», og at disse «ytre rammer for menigheten kan vi vanskelig påvirke». Det er derimot «det indre livet i menigheten» man gjennom strategiutviklingen ønsker å forme og utvikle. NaMu's påvirkning i ord og formuleringer kan slå ut som for eksempel i omtalen av strukturene i menigheten, som må være enkle og «hensiktsmessige», som det heter i forordet. «Hensiktsmessige strukturer» er som kjent et NaMu-begrep. Ellers dukker en Willow Creek-formulering opp i forordet, som et Bill Hybels sitat: «There is nothing like the local church when it is working right.»

Visjonssetningen som er valgt for menigheten, lyder slik (s. 5): «Voie Menighet – et fellesskap i tilgivelse, tilbedelse, tilhørighet og tjeneste.» Denne setningen står uten begrunnelse eller forklaring. Sett i forhold til brukerkonteksten og det materialet som menigheten bruker i sitt strategiske arbeid, kan vi si at visjonen ikke gjenspeiler en spesiell «avhengighet» verken i tradisjonell kirkelig eller NaMu/WCCC-retning. Menighetens virksomhetsidé, derimot, gir sterkere signaler om tilhørighet og påvirkning:

Voie Menighet er et trosfellesskap, som er villet av Kirkens Herre, Kristus. Som tilgitte syndere ønsker hver av oss å leve hellige liv, til ære for Gud. Vi vil bygge vår lokale menighet videre, gjennom enhet og kjærlighet, være vitner for alle mennesker i vår nærhet og bidra til videre utbredelse av evangeliet. Vi tror at Den Hellige Ånd utruster oss til tjeneste i menigheten og at hver enkelt har et bidrag til fellesskapet. Vi vil søke kunnskap, visdom og innsikt, og engasjere oss i tjeneste i menigheten vår. Vi forventer frukt i våre liv, i vårt fellesskap og i vår nærhet. (*Strategier og strukturer* 2004:4)

I virksomhetsideen slås det altså fast at Voie Menighet er et trosfellesskap. Denne presiseringen er interessant fordi den kan fortelle noe om hva som står sentralt i menighetsbevisstheten i Voie: De oppfatter seg altså primært som en lokalmenighet av kjernemenighetstype innenfor Den norske kirke. Ord og begreper som

brukes i beskrivelsen av virksomhetsideen, inneholder flere av «kjernesakene» i en forståelse av folkekirkemenigheten som trosfellesskap: fokus på det kristne liv – eller «å leve et hellig liv» – evangelisering og misjon, og aktiv tjeneste i menigheten. I formuleringene kan vi finne igjen mange av NaMu's prinsipper, men ikke som spesifikk NaMu-terminologi. Flere av NaMu's prinsipper kan vi også kjenne igjen i beskrivelsen av menighetens virksomhetsidé:

Den overordnede strategien baseres på følgende grunnleggende valg: først det som i strategiplanen betegnes som «bibelske realiteter»: (1) bønn, som omtales som «nødvendig» – og må omslutte alle sider av menighetens arbeid; (2) bibel, som også «er nødvendig» og som må være fundament og autoritet for alle sider av menighetens arbeid; (3) delaktighet, dvs. tid og evner, som er «nødvendig» for at menigheten kan drives og bygges av menighetens egne medlemmer, på frivillig basis; (4) givertjeneste, dvs. penger, som «er nødvendig fordi menigheten i stor grad må basere seg på gaver fra medlemmer for å opprettholde og videreutvikle menighetens ulike tilbud». Dernest baserer strategien seg på de åtte prinsippene fra Naturlig kirkevekst: engasjert trosliv, varme relasjoner, livsnære grupper, inspirerende gudstjenester, hensiktsmessige strukturer, nådegavebasert tjeneste, utrustende lederskap og behovsorientert evangelisering.

I forklaringen til denne strategiske framstillingen sies det at strategien har fire «bjelker» (s. 7) – bønn, bibel, delaktighet og givertjeneste – som er identisk med de bibelske realitetene, og som er forutsetningene og fundamentet for strategikutviklingen i menigheten. Strategien har videre åtte «søyler», som er identisk med NaMu's åtte prinsipper. De åtte søylene framstilles som «strategiske satsningsfelter (investeringsområder), men representerer samtidig størrelser som uttrykker fremgang og vekst (evnt det motsatte)» (s. 7). Tallene på søylene i figuren er hentet fra NaMu's menighetsprofil høsten 2001. Denne profilen kalles her «tilstandsrapporten» (s. 7). Det kan være vanskelig å vite hva som egentlig skiller bjelker og søyler i denne framstillingen, for alt er jo bærende elementer i den nye menighetstenkingen og strategien for Voie menighet. Jeg velger å tolke dette som to ulike (bygning)sbegreper som er valgt for å skille mellom materialer de hadde fra før i menighetsbyggverket i Voie, og nye materialer som de har hentet fra NaMu-tenkingen.

Denne bevisstheten om å kople sammen gammelt og nytt i strategitenknningen, finner vi også uttrykt i planen på en annen interessant måte. På side 8 er det gjengitt et bilde av Jesus som stiller stormen, og det blir bevisst koplet sammen med den figurative strategiframstillingen, slik at det forsterker forankringen av «det nye» til menighetens egen identitet og historie. Det omtalte bildet handler om et grafisk blad som kunstneren og presten Bjørn Bjørneboe forærte menigheten da første trinn av kirkebygget stod ferdig i 1981 – og som ble solgt for å skaffe penger til kirkebygget. Bildet bærer tittelen «Jesus stiller stormen» og siterer nederst Paul Gerhardts salme oversatt til norsk av M.B. Landstad: «Velt alle dine veie». Også her det et signal om forankring i kirkens tradisjon. På side 8 i strategiplanen sammenlignes dette bildet og menighetens nye strategi slik den figurativt framstilles i planen: Båten blir menigheten, og de åtte årene som skal sørge for

båtens/menighetens framdrift, er de åtte prinsippene fra NaMu, som karakteriseres som «redskapene for manøvrering og fremdrift av menigheten». Roerne, «som iherdig jobber med årene», er menighetens medarbeidere som «jobber iherdig med sine tjenester i utvalg og komiteer og på andre måter». Roerne karakteriseres også som «trofaste teammedlemmer» som har holdt sammen gjennom lang tid. De har satset tid og krefter på prosjektet.

Videre på samme side heter det: «Menigheten verdsetter samhold og utholdenhet, og vektlegger fellesskap og tilhørighet. Medlemmene gir villig både av sin tid og sine midler for å bidra til å oppfylle menighetens visjon.» Visuelt trekkes det dermed en linje fra roerne på bildet til delaktighet og givertjeneste på strategifiguren. Men det presiseres også i forklaringen til bildet at «seilasen angår alle om bord». Åtte disipler ror, og et par holder utkikk. Det blir brukt på situasjonen i menigheten, og det at «alle» skal få delta i menighetsbyggingen. Jesus er skipper på (menighets)skuta, og han sikrer trygg seilas og har ansvaret for seilasen og for mannskapet, også gjennom utfordringer og motganger, som «ofte gir grunnlag for personlig og kollektiv vekst», som det heter. I den figurative framstillingen trekkes det en linje fra Jesus-skikkelsen på bildet til «bibel», som menighetens autoritet.

I planens pkt. 4 «Struktur» og pkt. 5 «Menighetsrådet» presenteres ny organisasjonsstruktur sammen med beskrivelse av den «gitte» eller folkekirkelige etablerte strukturen. Den nye strukturen begrunnes ut fra NaMu-prinsippet «funksjonelle strukturer», og i mandatbeskrivelsen for menighetsrådets strategi- og strukturutvalg heter det at «organiseringen av arbeidet i menigheten må være hensiktsmessig og til enhver tid avspeile menighetens behov og ambisjoner og støtte opp under de strategiske valg som er tatt».³⁹ Den mer funksjonsorienterte organisasjonsplanen for Voie menighet viser at de har organisert seg med ulike utvalg direkte underlagt menighetsrådet – for eksempel utvalg for de mer tradisjonelle aktivitetsområdene bønn, undervisning delaktighet, givertjeneste, og arbeid blant barn og ungdom. I tillegg har de, tydelig inspirert av NaMu, opprettet utvalg for varme relasjoner, livsnære grupper, inspirerende gudstjenester og behovsorientert evangelisering. Det nye i strukturen er at menigheten har etablert et strategi- og strukturutvalg (SSU) som skal vurdere menighetens gjeldende strategier og strukturer fortløpende og fremme forslag til endringer i strategi og struktur for menighetsrådet. Dette utvalget består av menighetsrådets leder, daglig leder, sogneprest og kapellan og to andre menighetsrådsoppnevnte representanter.

Det er primært NaMu-materialet som dominerer i planen. I beskrivelsen av ny strategi for menigheten brukes NaMu's åtte prinsipper som «søyler», eller strategiske satsningsfelter – som kan testes gjennom «tilstandsrapporten» eller menighetsprofilen. Ny styringsmodell for menigheten struktureres i stor grad etter NaMu's prinsipper. Fire av de ni operative utvalgene benevnes med NaMu-termer, og tenkningen om «hensiktsmessige strukturer» fra NaMu ligger tydelig bak gjennomgangen av den eksisterende strukturen. Jeg mener også at vi indirekte kan skimte NaMu-prinsippene bak beskrivelsen av virksomhetsideen for menigheten.

39 Mandat Strategi Struktur, Original: 2004-06-16, rev. 2004-06-17.

Men samtidig er strategiplanen svært klar på hva menighetens identitet og historie er. Allerede i forordet slås det altså fast at menigheten er en menighet i Den norske kirke, og at det ikke kan påvirkes av det strategiarbeidet som har foregått i menigheten. Ellers framkommer menighetens kirkelige bakgrunn og identitet på en spesiell måte i begrepet *trofelleskap*, som brukes i beskrivelsen av virksomhetsideen. «Funksjonsbeskrivelsen» for menigheten er typisk for en folkekirkemenighet som forstår seg selv som kjernemenighet. I beskrivelsen av ny strategi for menigheten knyttes funksjonsbeskrivelsen til lokal kirkelig identitet og historie gjennom koplingen av Bjørneboes bilde til den figurative framstillingen av ny strategi. Den etablerte og lovfestede organisasjonsstrukturen for menigheten beskrives også relativt grundig – som basis for den nye styringsmodellen. Hovedinntrykket er at det er stor vilje til å integrere NaMu-prinsippene i både ny og eksisterende menighetstenkning og struktur.

Iverksetting av ny menighetstenkning og strategi

De operative utvalgenes funksjon

Hvordan tenker man seg i Voie menighet at den nye strategien skal implementeres i menigheten, og hvordan har de begynt å implementere den operative strategien? Den operative delen av implementeringsstrategien ser i stor grad ut til å være knyttet til de ni utvalgene. Det ble som nevnt opprettet ni operative utvalg som en konsekvens av strategiarbeidet i menigheten. Fire av disse benevnes med termer fra NaMu, og resten har navn som relaterer til behovene menigheten har sett underveis i strategiprosessen. Noe av det særegne ved alle disse utvalgene er at de kombinerer arbeid med etablerte virkeområder i menigheten med nye tiltak og aktiviteter. Noen av utvalgene har da naturligvis sterkere fokus på nye eller fornyede virkeområder og funksjoner enn andre.

Tenkningen rundt de operative utvalgene og de mandatbeskrivelsene som var klare ved ferdigstillingen av strategiplan 1/2004, preges av at elementer fra NaMu/WCCC-materialet koples til etablerte aktiviteter og tjenester i menigheten.⁴⁰ I mai 2005 var alle utvalgene operative eller i funksjon for å virkeliggjøre menighetens strategi, men ikke alle utvalgene eller tjenesteområdene var like sterkt i fokus for informantene eller i den øvrige dokumentasjonen jeg har fra menigheten. I intervjuene er det gudstjenesten, barnearbeidet, undervisning og evangelisering som er de hyppigst nevnte områdene. Det kan selvfølgelig skyldes utvalget av informanter og hva de er mest opptatt av. Det kan også skyldes at disse områdene har fått mest oppmerksomhet i den strategiske prosessen. Og det kan skyldes at dette er aktivitetsområder som kan ha blitt sterkest berørt av ny strategi.

⁴⁰ Ved avslutningen av mitt feltarbeid våren 2005 forelå det mandatbeskrivelser kun for utvalget for undervisning, delaktighet, givertjeneste og inspirerende gudstjenester. Følgende analyse baserer seg derfor på de mandatbeskrivelsene som da forelå, på informantintervjuene og på øvrig materiale, som f. eks. gudstjenesteutvalgets referater.

En annen interessant observasjon er at oppfølgingsarbeidet etter første NaMu-menighetsprofil har satt fokus på minimumsfaktoren «behovsorientert evangelisering» og menighetens (manglende) utadvendte engasjement. Det ser ut til at dette kan ha påvirket retningen for den operative tenkningen i strategiplanen. De fire virksomhetsområdene som står i fokus for informantene, gjenspeiler for øvrig tydelig et dobbeltfokus fra den strategiske helhetstenkningen; nemlig det utadvendte og evangeliserende (jf. «behovsorientert evangelisering» som minimumsfaktor i menigheten) og det innadvendte, oppbyggende og utrustende. En rask gjennomgang av utvalgenes mandat og funksjon vil vise dette.

Gudstjenestearbeidet – i en særstilling

Utvalget for inspirerende gudstjenester er ett av utvalgene som har fått mest oppmerksomhet. Det er gjennom en lengre prosess utarbeidet egen visjon for gudstjenesten, og mandatbeskrivelsen med vedlagte strategi for gudstjenesten er spesielt detaljert og innholdsrik. Det foreligger også en relativt omfattende dokumentasjon av gudstjenesteutviklingsarbeidet gjennom gudstjenesteutvalget, som har vært i funksjon siden 2003. De siste årenes gudstjenesteutvikling i Voie kirke har hatt som intensjon å gjøre gudstjenestesamlingen «inspirerende», i tråd med tenkningen i NaMu-materialet. Det er imidlertid interessant å merke seg at verken informantene eller referater og dokumenter som har med gudstjenesteutviklingen i Voie å gjøre, refererer til NMU-litteratur eller skrifter utgitt i tilknytning til NMU. Informant A04 kaller gudstjenesten «utfordring nummer én for Den norske kirke, altså det at folk blir tiltrukket av gudstjenesten», og sier at gudstjenesten ligger langt fra folks hverdag, og at besøkstallet stadig går nedover.

Informant A03 snakker om «å nå ut med det vi ønsker» med hensyn til de endringene som har skjedd i gudstjenesten. Han knytter også spørsmålet om gudstjenestens relevans for mennesker til de nye formene som tas i bruk. Informanten sier videre, under henvisning til hvordan trosopplæringsprosjektet kan bringe lokalmenigheten i kontakt med mennesker som den tradisjonelle gudstjenesten er fremmed for, at «vi får inn ei helt ny gruppe mennesker som ikke har den der tradisjonen og som ikke skjønner hvorfor de reiser seg, og ikke skjønner de hvorfor de setter seg». Sentralt i gudstjenesteutviklingen i Voie kirke står altså ønsket om å gjøre samlingen mer relevant for mennesker i dag. Men jeg har ikke sett noe ønske om å gjøre gudstjenesten «seeker-sensitiv», med for eksempel Willow Creek-menigheten som forbilde. Vi kan også kalle utviklingen av gudstjenesten en modernisering, selv om det er tydelig i tenkningen rundt gudstjenesten at Voie menighet ikke ønsker å plassere seg utenfor Den norske kirkes gudstjenestetradisjon.

I gudstjenesteutvalgets referat fra møte 6. mars 2003 heter det at man skal ha plass for «gamle tradisjoner og normer», men at de gamle tradisjonene «ikke skal ha så dominerende plass» som de har hatt. Man ønsker ikke «å drukne i tradisjoner». Dette ønsket om relevans og modernisering har gitt seg uttrykk i nye virkemidler og former, som PowerPoint- og videoanlegg, dans og drama, temagudstje-

nester, omlegging av gudstjenestetid til én kl. 17-gudstjeneste i måneden, forsøk med å bytte liturgier, trosbekjennelser og syndsbekjennelser, veilednings- og bønn-tjeneste knyttet til gudstjenesten, nye musikk- og kunstformer – bl.a. med moderne lovsang representert på enkelte gudstjenester. Et interessant nytt tiltak i gudstjenesten som menigheten har besluttet å innføre, er «en diskret forsangergruppe på alle gudstjenester», som det heter i referat fra møte i gudstjenesteutvalget 1. oktober 2003. Denne gruppen skal stå mellom orgelet og flygelet, og de skal styrke sangen og liturgien. I tillegg ønsker utvalget seg spesielle lovsangsteam i enkelte gudstjenester. For den som kjenner litt til form og stil i menigheter som ønsker å framstå som moderne og relevante, er det ikke vanskelig å kjenne igjen både forsangergruppen og lovsangsteamet. I det hele tatt prøver man «å gjøre en del mer sprell enn det vi gjør i en tradisjonell høymesse», sier informant A03.

Gudstjenesten skal også være en arena for frivillig tjeneste ved «utstrakt bruk av frivillige i gudstjenesten», som det heter i dokumentet *Gudstjenestestrategi for Voie Menighet*. I sak 05/03 fra møte i gudstjenesteutvalget argumenteres det med behovet for større fleksibilitet i utviklingen av høymessen og gudstjenesteordningen. Fleksibilitet er bl.a. viktig «for å muliggjøre større medvirkning fra menighetens medlemmer i gudstjenesteplanleggingen og gjennomføring [...]». Dette er egentlig et spørsmål om gudstjenestens eierforhold, er det presten og kantorens gudstjeneste, eller er det hele menighetens gudstjeneste». I samme dokument nevnes «menighetens medlemmers deltakelse i gjennomføring av gudstjenesten» som en kjerneverdi, og det presiseres at det også «gjelder tradisjonelle presteoppgaver som forkynnelse og hilsener».

Mandatbeskrivelsen for utvalget for inspirerende gudstjenester gjengir visjonen for gudstjenesten. Den viser tilknytning til fornyelsestenkningen rundt gudstjenesten, til gudstjenestetradisjonen i menigheten, og til menighetens strategiske tenkning og overordnede visjon (de fire sentrale begrepene i menighetens visjon er kursivert):

Vi vil at gudstjenesten i Voie menighet skal være en regelmessig feiring med Gud i sentrum, hvor alle generasjoner kommer sammen for å møte Ham som er større enn oss. Vi vil *tilbe* og lovsynge Herren, motta Hans *tilgivelse*, åpne oss for Hans ord, ta imot gavene i dåp og nattverd, legge av oss hverdagen, få påfyll av ny kraft og glede og bli inspirert til *tjeneste* for Ham, og slik bli ført nærmere Gud. Sammen ønsker vi å delta aktivt og kreativt med våre talenter og sanser, gaver og opplevelser. Vi vil ha gudstjenester som er hellige og allmenne, som gir rom for bønn, stillhet, levende utfoldelse, nye impulser og verdifulle tradisjoner. Vi ønsker at gudstjenestens ramme og atmosfære skal bidra til at alle føler seg velkommen, blir inkludert og bygger varme relasjoner, slik at vi opplever *tilhørighet* til menigheten. Vi lengter etter et gudstjenestefellesskap som blir så viktig for menighetens medlemmer at vi er til stede og kan tenke oss å invitere andre med.

Det synes tydelig at det ligger påvirkning både fra tenkningen om inspirerende gudstjenester og fra Willow Creek (og sannsynligvis fra Saddleback Church) i utviklingen av gudstjenesteordning og -strategi for Voie menighet. Men gudstjenesteutviklingen har også gått parallelt med sentralkirkelige prosesser. Det har

gjort, som informant A03 sier det, «at vi har sluppet opp for det meste av gamle føringer». Og signalene fra sentralkirkelig hold (kirkemøte/biskopen) er nå at «dere kan prøve ut hva dere vil, men vi vil gjerne ha beskjed om det», ifølge denne informanten. Han viser også til at menighetene får lov til å sette sitt lokale særpreget på gudstjenesten i sterkere grad enn tidligere.

De operative utvalgenes «sentral»: utvalget for frivillighet

Ett av utvalgene kan som nevnt ikke direkte knyttes til aktiviteter eller konkrete tjenester, nemlig utvalget for delaktighet (eller frivillighet).⁴¹ Helt fra utvalget ble opprettet, har man vært klar over den «særstillingen» som dette utvalget har. I referat fra møte i Naturlig kirkevekst-gruppen (som ble til strategi- og strukturutvalget) fra 19. februar 2004, sak 3, sies det at det nå nedsettes en frivillighetskomité, og at «[d]ette er den 'tyngste' komiteen vi har. Dette kommer til å være 'mye' arbeid».⁴²

Hvor viktig det er å øke delaktigheten i tjenesteoppgaver blant menighetsmedlemmene i den nye strategiske tenkningen, viser mitt feltarbeid i menigheten. Sentrale tema i flere av samlingene jeg var med på, var frivillighetstjeneste, større delaktighet, nådegavebasert tjeneste og medarbeiderskap. Økt frivillig innsats eller deltakelse i menigheten kan på mange måter sies å være et nøkkelområde i den nye strategien i Voie. Og utvalget som ble gitt mandat til å arbeide med saken, fikk også en formidabel utfordring. Uten at det blir framstilt slik i strategiplanen, er det tydelig at dette utvalget er en slags «sentral» blant de ni operative utvalgene. Svikter motiverings- og rekrutteringsarbeidet som er dette utvalgets oppgave, svikter også den operasjonelle kraften i de andre utvalgene.

Hva viser denne beskrivelsen av den operative delen av den nye menighetsstrategien i Voie? Én av de tingene som synes å prege den operative delen av Voie menighet har vært selektive når det gjelder bruk av betegnelser på utvalgene, dvs. de følger ikke slavisk de åtte prinsippene eller kvalitetstegnene i NaMu-konseptet. Men selv om ikke alle de formelle utvalgene bærer NaMu-navn, kan vi si at NaMu's strategiske menighetstenkning integreres, ikke bare i beskrivelsen av «hovedstrategien» for menigheten, men også i den operative strategien.

Både i NaMu-materialet (jf. de åtte prinsippene eller kvalitetstegnene) og i menighetens implementeringsstrategi, er det også et dobbelt fokus: det utadvendte og evangeliserende vs. det «innadvendte» eller oppbyggende og utrustende. Dette preger også tenkningen og mandatbeskrivelsene for de operative utvalgene.

41 Strategiplanen er inkonsekvent i betegnelsen på utvalget; mandatbeskrivelsen kaller utvalget *utvalget for frivillighet*, med NaMu-betegnelsen «nådegavebasert tjeneste» i parentes. Men etter at strategiarbeidet var avsluttet, ser det ut til at betegnelsen *medarbeiderutvalget* har festet seg.

42 Også *strategi- og strukturutvalget* kan vi for så vidt si står i en særstilling, siden det ikke tar seg av spesifikke aktiviteter, men har fokus på den helhetlige strategitenkningen for menigheten. Jeg har beskrevet og omtalt utvalget tidligere under gjennomgangen av strategiplanen.

Vi kan finne dette doble fokuset i alle utvalgene, selv om noen har mer fokus på det ene enn det andre. Ikke minst har analysen vist hvordan man i de siste års gudstjenesteutvikling bevisst innarbeider det doble fokuset i tenkningen rundt gudstjenesten.

Foregående analyse viser også at utvalget for delaktighet/frivillighet har en spesiell plass eller funksjon i forhold til de åtte øvrige. Og vi kan kanskje si at utvalget er «en operativ konsekvens» av et sentralt trekk i implementeringsstrategien, ikke minst sett i lys av informantenes beskrivelse av den. Det handler om nådegaveoppdagelse og økt eller «alternativt», som en informant kaller det, fokus på frivillig tjeneste. Jeg har også vist med noen eksempler fra gudstjenester og andre typer samlinger at denne saken står sentralt både som debattert tema og som en sak man søker å få oppmerksomhet og tilslutning rundt.

Utfall av implementering og endringsprosesser⁴³

Utfall relatert til menighetens behovssituasjon

Voie menighets behovssituasjon kan sies å ha to sentrale elementer: 1) behov for en mer målrettet, strukturert og endringsvillig menighet, og 2) behov for å utvikle en menighet som er mer i samsvar med det bibelske menighetsidealet. Både i beskrivelsen med utgangspunkt i folkekirkevirkeligheten og i den mer strategisk orienterte beskrivelsen, står behovet for mer målrettet menighetstenkning og arbeid sentralt. Det går både på interne forhold som større bevissthet på åndelig vekst og sterkere involvering fra medlemmenes side, og på forholdet til lokalsamfunnet rundt menigheten. Her er det kontaktskaping og evangelisering man kan bli mer målrettet på. Menighetens evne og vilje til endringer er også sentralt her. Har Voie menighet blitt mer målrettet som følge av at de har brukt menighetsutviklende materiale?

⁴³ Begrepet *utfall* viser i denne boken til virkningen av utviklingsprosessene i menigheten ved bruk av NaMu/WCCC-materiale. Begrepet brukes også med en dobbel mening: 1) et konkret utfall av implementeringen, dvs. at det er utviklet en strategisk plan med grunnleggende ekklesiologiske refleksjoner og en strategi for hvordan den nye menighetstenkningen skal iverksettes, og 2) et forventet utfall, dvs. både en forventet virkning av utviklingen av ny menighetstenkning og -strategi (jf. strategiplanen), og forventninger og behov som informantene beskriver og som var utgangspunkt for valg av NaMu/WCCC-materialet. Beskrivelse og vurdering av utfall skjer på et kvalitativt grunnlag, dvs. at informantenes oppfatninger av utfall står i fokus. Jeg gjorde en etterundersøkelse på spørsmålet om utfall i Voie menighet våren 2007 – nokså nøyaktig to år etter første intervjurunde våren 2005. Alle ti informantene fikk i denne sammenheng tilsendt temaguidens spørsmål om utfall til ny uttalelse. Jeg fikk inn syv svar. I den grad svarene inneholder ny og relevant informasjon, vil informantenes synspunkter fra etterundersøkelsen bli referert og kommentert i etterkant av hvert tema på utfall i dette kapitlet.

Bak ønsket om en mer målrettet menighet ligger også forestillinger om en mer ideell menighet. I informantenes beskrivelser av «drømmemenigheten» ligger koplingen av NaMu/WCCC-materialets menighetsideal og sentrale nytestamentlige forestillinger om menigheten som Kristi legeme, fellesskapet i den første menighet presentert i Apg 2, osv. Et sentralt behov kan derfor være å utvikle en menighet mer i samsvar med det bibelske idealet. Har man i Voie fått en menighet mer i samsvar med det bibelske idealet, og slik man gjenkjenner det i NaMu/WCCC-materialet?

I mine intervjuer ble informantene bedt om å vurdere utfall av påvirkningen fra NaMu/WCCC-materialet satt i sammenheng det de oppfattet som menighetens behovssituasjon og forventningene de hadde da materialet ble tatt i bruk. Informantene ble også utfordret til å svare på spørsmålet om det har skjedd endringer som gjør at menigheten oppfyller sin bibelske beskrevne funksjon bedre enn før, etter at de begynte å bruke dette materialet.

En mer målrettet menighet?

Spørsmålet om de har fått en mer målrettet menighet som følge av at de bruker menighetsutviklende materiale fra NaMu/WCCC, synes alle informantene å svare et relativt klart ja på. Samtidig sier de at oppfyllelsen av det de har drømt om og forventet i utgangspunktet, skjer sakte og gradvis. Informant A03 bekrefter at forventninger er blitt oppfylt når det gjelder behovene menigheten hadde for mer struktur og målrettethet. Han har spesielt menighetsrådets arbeidsmåte i tankene – der «fløyt» det litt før, sier informanten. Informant A02 er opptatt av at menighetens lederskap gjennom bruk av NaMu/WCCC-materialet er blitt ført «inn i en mer gjennomtenkt strategisk og målbevisst prosess i ønsket retning», og informant A03 trekker fram kjernemenigheten, eller «den indre trosmenigheten» som nedslagsfelt for denne NaMu/WCCC-tenkningen. Han mener å kunne registrere «en endring i måten å tenke på» og at holdninger er i ferd med å bli endret. Disse utsagnene må sees i sammenheng med den tidligere beskrevne strategiske intensjonen med bruk av NaMu/WCCC-materialet. Det strategiske utgangspunktet og tyngdepunktet i menighetsutviklingen i Voie er «den indre trosmenigheten». Tenkningen går ut på at dersom den indre kjernen i menigheten utvikles på en målrettet måte, vil virkningen spre seg utover i menigheten – og veksten vil komme. Det informanten har sett, er at det begynner å skje noe i denne kjernen, en holdningsendring eller en endring i måten å tenke på. Og det opplever altså informant A03 som løfterikt.

Ellers er de fleste informantene opptatt av treghetsproblematikken omkring forventninger de har hatt til en mer målrettet menighet. Informant A04 refererer til en skepsis som finnes til den typen strategiarbeid som har foregått i menigheten – til at det hele vil ende opp som en fin plan i en skuff. Det informanten gir uttrykk for, er nok en «vent-og-se-holdning» til den strukturerte og målrettede menighetsutviklingen som strategiplanen gir uttrykk for. Når det gjelder forventninger og den «overoptimismen» de hadde i utgangspunktet, viser informant A04

til at det går tregt med prosjektet om å få en mer målrettet menighet. Men i det ligger det ikke at menigheten mislykkes – kun at resultatet må sees i et langt tidsperspektiv. Han sier:

Ting går tregere enn forventet [...]. Det er jo en treg materie vi har å jobbe med, og livet er nå en gang sånn. Jeg tror generelt at vi skal gjøre ting riktig over mange år, eller i hvert fall flere år, før en begynner å se resultater.

Når det gjelder forventninger de hadde til virkningen av materialet i utgangspunktet, bekrefter også informant A08 troen på en positiv virkning når det gjelder det de har som mål for utviklingsarbeidet. Men han kommer med en indirekte kritikk av menighetsrådet, som kan ha formidlet et inntrykk av at det skal gå raske resultater. Og siden det ikke skjer, maner informanten til tålmodighet. Siden «menighetsrådet har gitt inntrykk av resultatene kommer fort», som han sier det, «har folk litt forventninger til at det skal eksplodere her». Siden man «snur ei skute veldig langsomt», må man ha tro på at resultatene vil komme, sier han. Informanten understreker også at «saken står og faller på folks lojalitet og vilje til å følge opp det som man har bestemt seg for å gjøre» – for «modellen er god», men den må følges opp ved at folk tar ansvar og stiller opp på gudstjenestene og andre aktiviteter. Informant A09 viser til at man må «regne med flere år faktisk», og han understreker at «vi må bruke så mye tid for at folk skal få inn bevisstheten om hva det er – selv i menighetsrådet».

Flere av informantene bekrefter altså at det menigheten har oppnådd i utviklingsprosessen ved hjelp av NaMu/WCCC-materialet, svarer til forventningene om at de skal bli mer målrettet. Et mer strategisk bevisst lederskap framheves spesielt i denne sammenhengen. Og med lederskapet tenker man nok her både på de sentrale aktørene i det strategiske arbeidet og på menighetsrådet. Men også endringer i holdninger hos den indre kjernen i menigheten sies også å være i ferd med å endres. Dermed er man også optimist med tanke på at den nye tenkningen kan spre seg utover i menigheten. Samtidig som det framheves at menigheten er blitt mer strategisk bevisst, strukturert og målrettet gir informantene klart uttrykk for at utviklingen går langsomt, og at det er en «treg» prosess. Det skyldes ifølge informantene en vent-og-se-holdning, overoptimisme i starten og folks manglende vilje til å følge opp og prioritere ting.

*

I etterundersøkelsen jeg gjennomførte to år etter første intervjurunde, svarte majoriteten av de syv informantene som sendte inn sine svar, at resultatet av de siste årenes strategiske prosesser i menigheten ikke helt svarer til forventningene. Informant A01 er av den oppfatning at mange «er mer bevisste nå enn tidligere i forhold til visjon og konkrete mål», og han vektlegger også at WCCC-materialet svarer til forventningene, men at forventningene til bruken av NaMu-materialet «ikke er oppfylt ennå – ut over kanskje 25 prosent». Informant A04 sier at «ting går tregere enn forventet og hva jeg hadde håpet». Denne tregheten forklarer

informant A05 med «rammevilkårene» som bruken av materialet har i en folkekirkemenighet, og han er «usikker på breddevirkningen i en statskirkemenighet». Informant A07 sier rett ut at han er «skuffet over resultatene» av den innsatsen som er blitt lagt ned, og at «dette materialet ikke har revolusjonert menigheten». Informant A09 synes at påvirkningen fra NaMu/WCCC-materialet er «svakere enn forventningene».

En menighet mer i samsvar med det bibelske idealet?

Det bibelske menighetsidealet som man ønsker å virkeliggjøre i Voie, beskriver informant A10 ved hjelp av teologiske termer som Kristi legeme og det allmenne prestedømme. Og dette idealet med mangfold av nådegaver og funksjoner setter han opp mot den presteorienterte menighetstenkningen han har sett i Den norske kirke. Informanten er heller ikke i tvil om at «en aktivisering av det allmenne prestedømme» er «en mer bibelsk modell» enn den tradisjonelle og presteorienterte tenkningen. Informant A02 følger opp i samme bane og sier at «materialet gir en dypere forståelse av bibelsk menighetstenkning enn hva som er typisk for de fleste lokalmenigheter innenfor Den norske kirke».

På spørsmålet om Voie menighet er blitt mer i samsvar med det bibelske idealet, svarer informantene stort sett ja. Informant A08 knytter spørsmålet om man er blitt mer bibelsk til forkynnelsen og prestenes rolle, men ender opp med en svært positiv vurdering:

Så jeg tror vel at vi er blitt bevisstgjort litt mer på hva det vil si å være en menighet, hvilke mål den skal ha, og hva den skal bety. Og hvilke nådegaver som da må være til stede for at det skal være en bibelsk menighet, det tror jeg for så vidt er et resultat i menigheten etter at vi har fått dette. I den grad folk har vært på gudstjenester og hørt dette her, så har de fått med seg veldig mye. Og noe av dette har også forandret aktiviteter i kirka.

Det som informant A08 sier er «forankret i aktiviteter i kirka» (av bibelske anliggender for menigheten), konkretiserer informant A09 ved å vise til forkynnelsen (som er rettet «mer inn i livene våre»), givertjenesten (som på to–tre år er fordoblet), og undervisningen i Alpha- og Beta-kurs. Diakonien blir også nevnt av informant A08 som et tidligere forsømt område som nå er på veg til å bli prioritert. Informant A01 sier også et klart ja på spørsmålet om menigheten har blitt «mer bibelsk», og knytter det til den «revitalisering» som har skjedd i menigheten som følge av bruken av NMU/WCCC-materialet. Informanten konkretiserer også hva som ligger i «større bevissthet og større bibelnærhet», som han sier det. De som hjelpes inn i tjenesteoppgaver, kommer «mer i pakt med de bibelske fundament for sin tjeneste». Når det gjelder undervisning, slår bibelnærheten ut i vekst i kunnskap, visdom og forstand. Informanten viser også til mandatene som er gitt de ulike operative utvalgene, som har «en bibelsk motivasjon i starten».

Selv om de fleste informantene svarer ja på spørsmålet om menigheten har kommet mer i overensstemmelse med det bibelske idealet, legger også noen av

dem inn modifikasjoner og betenkninger i sin positive bekreftelse av spørsmålet. Informant A05 sier: «Ja, definitivt [...] men et kvantitativt mål er ikke jeg i stand til å gi.» Også informant A03 svarer et klart ja på spørsmålet, samtidig som han modererer seg noe med å si at det i hvert fall «dreier den vegen», selv om det går sent. Informanten knytter også dette til mennesker som blir hjulpet til å finne sin tjeneste i menigheten, og «da er vi inne på trosmenigheten», sier han. For ham handler dette dermed om hvor «min plass og hva min funksjon er».

Informant A06 påpeker at det bibelske ideelle fellesskapet betyr en del for prestene, og at det vektlegges på prekestolen «hvordan de ønsker at menigheten skal bli mer som den første menigheten – med dette veldig sterke fellesskapet». Han sier videre: «Andre deler av det bibelske føler jeg vel kanskje har fått litt mindre plass.» Og da tenker han på det «som kanskje er hovedsaken», nemlig tilgivelsen. Informanten synes at prestene har vært for opptatt av den menneskelige dimensjonen i tilgivelsen, på bekostning av betoning av Guds rolle. Han gir også uttrykk for at den tradisjonelle og lutherske lov–nåde-forkynnelsen har kommet noe i bakgrunnen som følge av NaMu/WCCC-materialets innflytelse. Også informant A04 problematiserer spørsmålet om menigheten er blitt mer i samsvar med det bibelske idealet noe. Han knytter imidlertid denne problematiseringen til virkningen av utviklingsarbeidet. «Når en legger så mye inn i å få ny vekst og så går besøkstallet fremdeles nedover», så mener han at tiden er inne for å «stikke fingeren i jorda».

Informantenes uttalelser viser altså en viss ambivalens rundt spørsmålet om menigheten har utviklet seg til å komme mer i samsvar med det bibelske idealet, som følge av inspirasjonen fra NaMu/WCCC-materialet. Denne ambivalensen kan forklares ut fra det faktum at informantene tydeligvis har forskjellig forståelse av hva det vil si å komme mer i samsvar med det bibelske menighetsidealet. Noen av informantene gir et relativt klart ja på spørsmålet, riktignok med ulike typer modifikasjoner i svaret. Det menigheten er i ferd med å utvikle, er i hvert fall mer i samsvar med det bibelske idealet enn en prestestyrte statskirkemenighet, sier en informant. En annen framhever at vurderingen avhenger av om de greier å hjelpe flere mennesker inn i tjeneste.

En av informantene har betenkeligheter med å svare ja på spørsmålet om menigheten har oppnådd større bibelnærhet, og understreker at de kan ha oppnådd større bibelnærhet på noen områder, mens «andre deler av det bibelske har fått mindre plass». Her framheves spesielt én bestemt gudstjeneste, hvor en av prestene vektla den menneskelige siden i tilgivelsen på bekostning av Guds rolle. En annen av informantene framhever at virkningen av utviklingsarbeidet ikke akkurat tilsier at menigheten er kommet mer i overensstemmelse med det bibelske idealet siden besøkstallet har gått nedover.

*

Når det gjelder etterundersøkelsen, tolker jeg de syv informantenes uttalelser slik at det ikke har skjedd noen nevneverdig endring i deres oppfatning av spørs-

målet om man ved bruk av NaMu/WCCC-materiale har fått en menighet mer i samsvar med det bibelske idealet. Flere av informantene gir fremdeles bekreftende svar på spørsmålet. Informant A01 viser til at «menighetsforståelsen» er blitt «større» i bibelsk forstand. Informant A08 synes det har skjedd endringer, de har fått «en større bevissthet om det bibelske perspektivet på hvordan en menighet skal/bør fungere», og det har ført til «at arbeidet fungerer bedre [...] i så måte».

Noen av informantene knytter spørsmålet til konkrete utviklingsområder eller tjenester i menigheten. Informant A05 er opptatt av at «den indre råds-/komitéstrukturen» fylles med «overgitte mennesker», noe han tydeligvis ser som et «bibelsk» anliggende i en statskirkemenighet. Informant A07 viser til at menigheten har ansatt en kateket og en diakon i 50 %-stilling på givermidler. Også informant A09 er opptatt av diakonien i menigheten som «en sentral, kanskje den mest sentrale, bibelske funksjon» i en menighet. Informantene synes altså å bekrefte oppfatningen av at menigheten beveger seg mot det bibelske idealet, selv om informant A04 også sier at dette har skjedd «i mindre grad enn jeg hadde håpet».

Utfall relatert til endringsprosessens mål – økt medlemsdeltakelse og relevans

Informantenes uttalelser om utfall kan også relateres det man ønsker å oppnå ved å bruke denne typen menighetsutviklende materiale, nemlig en mer deltakende og relevant menighet. Om menigheten er blitt mer deltakende, har å gjøre med om man med utgangspunkt i ny menighetstenkning og strategi har lyktes i å engasjere flere av medlemmene i frivillige tjenesteoppgaver. Men hva betyr det at menigheten er blitt mer relevant for mennesker som en konsekvens av ny menighetstenkning og strategi?

Når vi snakker om en menighet er relevant eller ikke, har det å gjøre med om menigheten «tjener sin sak». I vår sammenheng handler denne «saken» om hvorvidt menigheten med sitt budskap, sine samværsformer og sine aktivitetstilbud tjener menneskers behov både innad i menigheten og utad mot nærmiljøet. Sentrale spørsmål her, som også informantene kommer inn på, er om menigheten i det hele tatt appellerer til menneskers livssituasjon og behov i dag. En relevant menighet er dermed en menighet som «følger med tiden» og oppfattes som aktuell og attraktiv.

Både i NaMu/WCCC-materialet og i den nye ekklesiologiske og strategiske tenkningen i Voie er det en nær sammenheng mellom forestillingene om en mer deltakende og en mer relevant menighet. Logikken er at en menighet som blir mer deltakende, også blir mer relevant fordi flere mennesker opplever at det er bruk for dem i tjenesteoppgaver, og dermed kan menigheten dekke flere behov både internt og eksternt. Motsatt kan vi si at en menighet som ønsker å framstå som relevant, er avhengig av at medlemmene er deltakende.

Et interessant spørsmål som også noen av informantene reflekterer over, er om anstrengelsene for å få til en mer deltakende og mer relevant menighet gir en menighet som vokser. Og vekstbegrepet er tydelig tosidig for informantene. Enten

tenker de kvantitativt, for eksempel det at få nye har kommet med i menigheten – eller så handler det om å vokse åndelig som kristen, om å vokse i bruk av nådegaver og i tjeneste, om å utvikle fellesskapet osv. I mine intervjuer ble informantene spurt om medlemmene i menigheten er blitt mer motivert til å tjene og delta i ulike aktiviteter, og om flere er blitt engasjert i tjenesteoppgaver, som en følge av påvirkningen fra de aktuelle menighetsutviklende konseptene. Jeg spurte også om menigheten totalt sett er blitt mer velfungerende. I tillegg ble informantene spurt om de mener det har skjedd noe som gjør at menigheten nå framstår som mer relevant for mennesker i vår tid og i nærsamfunnet.

En mer deltakende menighet?

Informant A07 kan stå som talsmann for et flertall av informantene og aktørene i det menighetsutviklende arbeidet i Voie kirke, når han snakker om at det å få engasjert medlemmer i menigheten etter deres gaver og utrustning, er det viktigste i den lokale folkekirkelige menigheten i dag. Det er så viktig at det vil være avgjørende for folkekirkens framtid i Norge. Foregående beskrivelse av implementeringen av NaMu/WCCC-materialet i Voie menighet har vist at de tar denne utfordringen på alvor der. Beskrivelsen har også vist at økt medlemsdeltakelse må sies å være selve kjernen i ny menighetstenkning og ny strategi. Flere av informantene uttrykker store forventninger til hva som kommer ut av arbeidet i utvalget for delaktighet, som det kalles i strategiplanen. Derfor er det ekstra interessant å lytte til informantenes oppfatninger av om de faktisk ser en mer deltakende menighet i Voie.

Informantene er som nevnt opptatt av tidsaspektet i vurderingen av utfall, også når det gjelder spørsmålet om implementeringen av NaMu/WCCC-materialet har gitt større medlemsdeltakelse. Å forklare virkning eller resultat av prosessene som er igangsatt i menigheten etter så kort tid, sammenligner informant A10 med å skulle vurdere hvor mye frukt det blir på epletreet «i begynnelsen av juli måned». Han ser frukt som er til stede og som utvikler seg, men som også «er umulig å kontrollere før høsten kommer». Først etter to–tre år vil det være mulig å se virkning av de ulike tiltakene i Voie.⁴⁴

I vurderingen av hva som faktisk har skjedd i Voie når det gjelder økt medlemsdeltakelse, legger noen av informantene vekt på hvordan menigheten har lagt til rette for mer deltakelse og frivillig tjeneste, samt endringer på aktivitetskartet i menigheten. Dette gjelder blant annet evangeliserende tiltak, nytt opplegg i barnearbeidet og for undervisning, nytt opplegg for gudstjenesten. Men de fleste informantene som uttaler seg her, er opptatt av at det har skjedd noe på det personlige plan hos mange mennesker i menigheten. Informant A01 viser til at det er «veldig gode eksempler på folk som er blitt mer motivert enn før», og at de har «fått en ny glød og lengsel og iver i sin tjeneste». Informant A02 sier at «motiva-

44 På dette punktet har jeg altså tatt informantens utfordring på alvor, jf. tidligere omtalte etterundersøkelse.

sjonen til å tjene er voksende» i menigheten, men også at «vi har en lang vei å gå fortsatt i retning av bredere og sterkere engasjement». Informant A03 viser til at de «merker en endring i måten de tenker på», og at det er i ferd med å skje «en holdningsendring» med hensyn til deltakelse og frivillig tjeneste i menigheten. Informant A04 formulerer seg på tilsvarende måte og legger til: «Og den holdningsendringen tror jeg bare må bli enda mye større.»

Et par av informantene viser til et fenomen de fleste menigheter som foretar endringer og omlegginger i den etablerte aktivitetsstrukturen, opplever. Informant A06 sier at noen mennesker blir utfordret og aktivisert, noen får en fornyelse i sitt engasjement, og noen som har vært aktive, blir passivisert. Informant A03 er også opptatt av forholdet mellom aktivisering og passivering, og når det gjelder mennesker i Voie menighet som takker av for lang og tro tjeneste, uten å melde seg til nye oppgaver, sier han følgende: «Vi har skrelt ut en del som ble stilt fritt til å takke av fra aktiviteter de hadde hatt i 30 år. Og det var det en del som benytta seg av, samtidig som vi ikke har fått den nye [...]» Informant A06 er opptatt av spørsmålet om hvem, dvs. hvilke personer, man appellerer til, og hvem man rekrutterer med den nye tenkningen og strategien for økt deltakelse i Voie menighet. Informanten bekrefter at en del nye er kommet og blitt engasjert, men (i folkekirkekonteksten) er dette blitt en «eksklusiv gruppe» som «de» (som antakelig er de mer folkekirkesinnede medlemmene i menigheten) ikke føler de passer sammen med. Slike synspunkter kan sees i lys av informantenes tidligere refererte påstand om at det har oppstått et A- og et B-lag i menigheten som følge av påvirkningen fra NaMu/WCCC-materialet. Her er det tydelig A-laget som oppfattes som «en litt mer eksklusiv gruppe». De «andre» som informanten refererer til, kan tolkes både som de andre mer folkekirkeorienterte i menigheten, og som andre (personer og/eller menigheter) utenfor Voie menighet.

De fleste informantene svarer altså et bekreftende ja på spørsmålet om bruk av NaMu/WCCC-materialet har gitt større medlemsdeltakelse. Det som har skjedd, ligger på to plan ifølge informantuttalelsene: på det strukturelle plan (organisering av aktiviteter og tiltak) og på det personlige plan (holdninger og måten å tenke menighet og tjeneste på). Ellers er flere av informantene opptatt av tidsaspektet her. Beskrivelsen har også vist at et par av informantene er opptatt av fenomenet aktivisering og passivering. Problematikken man står overfor i menigheten på dette punkt er at når man endrer aktivitetskartet, vil nye kunne aktiviseres og noen allerede aktive reaktiviseres, men noen tidligere aktive vil også falle ut og bli passivisert. Denne problematikken knytter en av informantene spesielt til den noe eldre delen av menigheten («dugnadsgjengen» for 20–30 år siden), der man har sett en viss passivering. En av informantene er også opptatt av eksklusiviteten i den nye tenkningen og strategien for å delaktiggjøre medlemmene i menigheten. Fenomenet informanten beskriver, handler om NaMu/WCCC-materialet som tenkning og strategi for å utvikle kjernemenigheten, der informanten opplever at materialet appellerer til og «passer» den indre og mest aktive delen. Nye som rekrutteres og de som aktiviseres, passer inn i denne delen av menigheten.

*

Etterundersøkelsen bekrefter langt på veg informantenes oppfatninger av spørsmålet om bruk av NaMu/WCCC-materialet har gitt større medlemsdeltakelse. Flere av de syv som svarte på etterundersøkelsen, bekrefter større deltakelse i tjenesteoppgaver. Spesielt gjelder dette, som informant A09 uttrykker det, «flere ganske ferske i menigheten». Informant A05 gir også klart uttrykk for at flere har blitt engasjert, «men i langt mindre grad enn jeg hadde forestilt meg». Informant A08 viser også til at selv om det synes som at flere «er blitt motivert og villig til å delta på grunn av påvirkningen» (fra NaMu/WCCC-materialet), er det «ikke til å stikke under en stol at en del også synes dette ikke har noe for seg og reagerer negativt når temaene kommer på banen». Informant A07 er av den oppfatning at motivasjonen for å gå inn i tjenesteoppgaver i menigheten «kun i liten grad» er blitt større som følge av påvirkningen fra det brukte menighetsutviklende materialet. Informant A06 markerer i etterundersøkelsen stor skepsis til den nye betoningen av nådegaver, økt deltakelse og registrering av personer som er villige til å tjene med sin nådegave og utrustning i menigheten. Det fører til «dyp frustrasjon», «dårlig samvittighet» og til «et press» om å være aktiv, som han sier det.

En mer relevant menighet?

Informant A02 hevder at Voie menighet «er i bevegelse med hensyn til å framstå som en relevant menighet for nye mennesker», og at «forhåpningen er at vi skal bevege oss i langt større grad enn hittil». Menigheten har, sier han,

fått klare signaler om behovet for å utvikle seg i retning av å være mer utadrettet og inkluderende, å stimulere dens aktive medlemmer til å relatere sterkere til mennesker som befinner seg «på sidelinja», å engasjere legfolket i direkte gudstjenestearbeid, å legge konkret til rette for at frivilligheten kan forsterkes, med mer.

Signalene informanten refererer til, kan nok være resultatet av menighetsprofilen som NaMu stod for, der «behovsorientert evangelisering» ble minimumsfaktoren. Begrepene «utadrettet og inkluderende» kan tyde på dette. Men informanten knytter også spørsmålet om menighetens relevans til det diakonale engasjement og sterkere engasjement hos medlemmer, for eksempel i gudstjenesten.

Informantene er ellers opptatt av å beskrive tiltak eller aktiviteter menigheten har jobbet med for å bli mer relevante, eller som er opprettet nettopp for at menigheten kan framstå som mer relevant. Alpha-kurs nevnes av flere av informantene i denne sammenheng. Som et tiltak for å gjøre kurset mer tilgjengelig for folk flest, er det flyttet «ut av kirka og inn på samfunnshuset». Det er et bevisst valg, understreker informant A01, fordi man da kommer i nærheten av blokkbebyggelse der det også bor «en del familier som er understøttet av kommunen». Der bor det også en del innvandrerfamilier, og «de har nok en for stor terskel å gå over kirkeporten, så vi flytter inn i deres nærmiljø», sier informanten.

Informant A01 viser videre til «evangeliseringsgjengen» som nå har «tatt menigheten ut på en del mer sekulære arenaer, nærmiljødagene eksempelvis, der menigheten hadde stor stand og stor oppmerksomhet» – slik at menigheten «melder seg inn som en relevant aktør» i nærmiljøet. Informant A10 viser til påvirkningen fra Willow Creek når det gjelder det fornyede fokuset på «behovsorientert evangelisering». Han vil ikke påstå at menigheten er blitt mer relevant, men at det er «en vandring som har begynt». Informantens synspunkter er også interessante fordi han knytter spørsmålet om økt relevans opp til spørsmålet om den utviklingen som nå er startet i menigheten, får fortsette, om de da ikke «får en prestilsetting som ødelegger for saken». En slik uttalelse kan si noe om hvor avhengig denne typen prosesser i en folkekirkelig menighet er av den enkelte prests engasjement – eller eventuelt mangel på sådan.

Informant A02 setter spørsmålet om menigheten er blitt mer relevant i sammenheng med «betydningen av relasjonsbygging mellom mennesker», og ser det sammen med en invitasjon til å bli med i smågrupper. Og her har man sett en beskjeden vekst, sier informanten. Ellers viser han – og flere andre informanter – til den fornyelsen som har skjedd i gudstjenesten for å øke dens relevans og attraktivitet for folk flest. Stikkordene for en mer relevant gudstjeneste i Voie er ifølge flere av informantene: mer aktuell forkynnelse, modernisering i uttrykksformer (dans, drama og PowerPoint osv.) og større lekt engasjement. Informant A05 viser til enkeltresponser etter gudstjenestene som tilsier at det «er veldig mange mennesker som opplever gudstjenestene i Voie som positive, og som utfordrende i forhold til sine liv og menigheten». Men han sier også at «det er et stykke å gå fra det å komme på en gudstjeneste og oppleve den positiv – til det å komme igjen og begynne å gjøre ting». Vi kan heller ikke avgjøre spørsmålet om større relevans ut fra antall mennesker på gudstjenesten, ifølge denne informanten. Er man opptatt med å være relevant, bl.a. med det informanten kaller «livsnær forkynnelse», vil resultatene komme gradvis.

To andre aktivitetsområder som jeg tidligere har beskrevet ut fra et endringsperspektiv, er barnearbeidet og undervisningstilbudene i menigheten. Det er også områder som nevnes av noen informanter i forbindelse med spørsmålet om økt relevans. Informant A03 er spesielt opptatt av å beskrive hva som har skjedd i barnearbeidet, og hvordan man der har brukt Promiseland-materialet fra Willow Creek for å gjøre det mer «up to date» for barna. Informant A10 poengterer at man både «gjennom forkynnelse og undervisningstilbud også har sett mennesker komme til personlig tro». Motivet for å utvikle undervisningstilbudene i menigheten har nettopp vært ønsket om å være mer relevant. Dette har blant annet ført til at nye typer undervisningstilbud er blitt utviklet.

Flere av informantene nevner også godt etablerte aktiviteter og tiltak i menigheten under spørsmålet om relevans, selv om disse aktivitetene ikke nødvendigvis har blitt direkte influert av NaMu/WCCC-materialet. Her nevnes dåps- og konfirmasjonsarbeidet, ungdomsarbeidet, minigospel, fredagssamling, misjons- og hjelpearbeid (i Baltikum), diakoni, kirkebibliotek og opplegget på julaften. Grunnen til at slike aktiviteter og tiltak nevnes, er nok at de har en utadrettet

adresse, og generelt sett kan det også være naturlig å tenke at fokuset på en mer evangeliserende og utadrettet menighet har økt bevisstheten på dette området også når det gjelder de tradisjonelle og godt etablerte aktivitetene.

Samtidig som informanter inkluderer denne type aktiviteter i forståelsen av Voie kirke som en relevant menighet, finnes det kritiske røster. Informant A07 hevder at for å nå ut til dagens mennesker – og ikke minst ungdom – må menigheten tenke «langt mer radikalt når det gjelder ytringsformer». Han er også kritisk både til begrepet diakoni og til måten man har forstått og drevet diakoni på i en folkekirkelig sammenheng. Grunnen er at diakonien blir bundet opp til «tradisjonelle aktiviteter» i kirken, og primært til alle kristnes ansvar for å «hjelpes mennesker». Budskapet fra denne informanten er at man på en del av de etablerte aktivitetsområdene i menigheten også må våge å tenke radikalt nytt for å få en menighet som blir mer relevant og som når flere mennesker. Informant A09 er av en litt annen oppfatning, i hvert fall i vurderingen av den tradisjonelle diakonien i menigheten. Han bekrefter at målet for menigheten er å bety noe for mennesker i lokalmiljøet, og sier at et økt engasjement i lokalmiljøet «er kanskje noe her som vi ser under diakonene». Under henvisning til at det vil komme en person fra bispedømmekontoret «for å inspirere oss» til større diakonal innsats, slår informanten fast at de da ikke trenger å gå til Willow Creek «for å lære det» – dvs. diakoni.

Informantene bekrefter altså behovet for økt relevans og hevder at en bevegelse er i gang mot dette. De beskriver også aktiviteter og tiltak i menigheten som hjelper menigheten til å bli mer relevant. De fleste av disse tiltakene har både et utadvendt og et innadvendt siktemål: Alpha-kurs og andre undervisningstiltak, gudstjenesten, barnarbeidet osv. Andre aktiviteter/tiltak som nevnes – som evangelisering i bydelen og intern relasjonsbygging/smågrupper – har et mer ensidig fokus innad eller utad. Informantuttalelsene viser videre at en del av aktivitetene/tiltakene som nevnes her, er påvirket av NaMu/WCCC-tenkningen, mens andre er ikke det. Det kan bl.a. vise at tenkningen og intensjonen om økt relevans er noe som angår totaliteten av det menigheten driver med – ikke bare utvalgte aktiviteter som påvirkes direkte av NaMu/WCCC-tenkningen. Iblant ser det ut til at aktiviteter og tiltak i menigheten kommer i klemme mellom mer tradisjonell og «ny» menighetstenkning. Diakonien er eksempel på det. En av informantene vurderer diakonien som et begrep som kunne vært avskaffet (fordi det diakonale aspektet ligger i de fleste av de andre aktivitetene og tjenestene menigheten har), mens en annen informant ønsker å fornye diakonien ved hjelp av kirkens egne folk.

*

I etterundersøkelsen bekrefter noen av informantene at menigheten er blitt mer relevant som følge av påvirkning fra NaMu/WCCC-materialet. Informant A07 hevder at «noe har skjedd», flere er blitt «mer observante på å hilse på folk som kommer slik at de skal føle seg sett og inkludert». Informant A08 bekrefter

at etter at menigheten tok NaMu/WCCC-materialet i bruk, har de begynt å vektlegge «det utadvendte» noe mer. De fleste av de syv informantene er imidlertid ikke like optimistiske som A07 og A08 når det gjelder hvorvidt menigheten har oppnådd større relevans. «Jeg kan ikke svare ja på dette spørsmålet ennå», sier informant A01. Informant A06 «tror ikke menigheten er blitt mer relevant for vår tid og i nærsamfunnet». Han er faktisk av den oppfatning at menigheten «er blitt en mer indre gruppe» som følge av NaMu/WCCC-påvirkningen. Men han sier at det på ett punkt kan virke som at menigheten når ut til mange, og det er i konfirmasjonsarbeidet. Han kan imidlertid ikke se at det henger sammen med NaMu eller Willow Creek. Han knytter altså spørsmålet om større relevans til menighetens totale aktivitetstilbud – ikke bare til aktiviteter som direkte er påvirket av NaMu/WCCC-tenkning. Informant A04 ser for sin del noe framgang i menighetens relevans, men savner «større dristighet».

Hvor egnet er NaMu/WCCC-materialet for å utvikle en folkekirkemenighet?

Hvilket svar vi gir på dette spørsmålet, kommer an på hvem vi spør i menigheten. Det går an, med utgangspunkt i situasjonen i Voie menighet, å skissere to ulike posisjoner her – enten at man mener at materialet er egnet, eller at man mener at det ikke er det (men selvfølgelig er det nyanser her). Søker vi etter mennesker i Voie menighet som kan svare positivt på spørsmålet, er det naturlig å gå til de som jeg i aktøranalysen kaller «strategiske pådrivere» og «lojale pådrivere» – samt til «lojale deltakere». I disse gruppene finner vi både ansatte og frivillige i menigheten som er av den formening at NaMu/WCCC-materialet kan møte de ekklesiologiske og strategiske manglene i menigheten. De vil begrunne valget av denne typen menighetsutviklende materiale ut fra en strategisk-pragmatisk tankegang. Et slikt syn går ut på at man ser på bruk av slike konsepter som «fornuftig», «naturlig» og «nyttig», for å låne ord fra en av informantene. Denne pragmatiske holdningen er tydeligvis hos flere av informantene, kombinert med et evangelikalt preget syn på utviklingen i menigheten. Det vil si at de er opptatt av at mennesker i (folkekirke)menigheten skal komme til personlig og aktiv tro, og at menighetsfellesskapet skal være et sted for åndelig vekst og utvikling. NaMu/WCCC-materialet vurderes som egnet til å «utvikle» folkekirkemenigheten nettopp ut fra det at man i disse konseptene har funnet en formålstjenlig og «matchende» ekklesiologi og strategi for å utvikle kjernemenigheten – som et redskap for å «utvikle» folkekirkemenigheten (Rolfen 2005).

Foregående beskrivelse av utviklingen i Voie menighet har vist at pådriverne for bruken av denne typen menighetsutviklende materiale er svært klar over det strategiske problemet man står overfor, både i Voie og i andre folkekirkemenigheter med en aktiv kjernemenighet. Informanter beskriver som nevnt strategien som er valgt i Voie, som «å ri to hester samtidig» og «drive dobbeltspill». Problemet

man står overfor, er ofte, sier informant A05, at folkekirken gir «en unik mulighet for å få kontakt med mennesker», mens den også fort kan bli «en klamp om foten» som sinker en forferdelig når man vil utvikle en menighet.

Søker vi etter mennesker i menigheten som *ikke* kan gi et positivt svar på spørsmålet om NaMu/WCCC-materialet er egnet til å utvikle en folkekirkemenighet, vil vi nok finne dem i gruppene «tvilende deltakere» og de «skeptiske». Her er de personene som er opptatt av menighetens egenart som «folkekirke». Og at det finnes mer «genuin» folkekirketenkning i Voie, kan flere av informantene bekrefte. Flere av dem refererer til mennesker i menigheten som tenker «veldig folkekirkelig», som en av informantene sier det. Noen av dem som tenker slik, og som tydeligvis savner noe i egen menighet, har begynt å gå i domkirken, kan en av informantene fortelle. Andre er fremdeles med i menigheten, men uttrykker skepsis til utviklingen. Informant A06 er en av disse, og han gjør seg til talsperson for flere i menigheten. Han gir uttrykk for en relativt sterk opposisjon mot deler av innholdet i konseptene og mot den utviklingen som er i gang i menigheten. Han taler tydeligvis ikke bare på vegne av den mer tradisjonelle folkekirkemenigheten, men også for den «gamle» måten å forstå kjernemenighetens rolle og funksjon i folkekirken på.

Flere av informantene i Voie vil nok si at disse konseptene er egnet egnet til å utvikle en folkekirkemenighet, men de burde kanskje heller plasseres i en mellomposisjon, som vi kan kalle «delvis egnet». I første intervjurunde med informantene blir dette tydelig ikke minst ved at flere sier at prosessen går langsomt. De fleste informantene er imidlertid mest opptatt av folks manglende oppslutning i prosessen for å forklare dette. I etterundersøkelsen retter skuffelsen over treghet og manglende resultater seg også mot det materialet man har brukt i de menighetsutviklende prosessene. For eksempel sier en av informantene at han bare har sett at 25 prosent av NaMu-materialet «er oppfylt», mens WCCC-materialet stort sett svarer til forventningene. Andre sier, som jeg tidligere har vist til, at de er «skuffet over resultatene», og at materialet «ikke har revolusjonert menigheten».

Spørsmålet om materialets egnethet til å utvikle en folkekirkemenighet kan også vurderes i lys av responsen eller virkningen som det aktuelle materialet har hatt på menigheten. Og bruken av NaMu/WCCC-materialet har som nevnt skapt spenninger i Voie menighet på noen områder – blant annet skaper ny nådegavetenkning «strekk i laget», som en av informantene sier det. Denne «strekken» skyldes spesielt den nye måten å framstille nådegavene på, som for mange kan virke fremmedgjørende, både i tradisjonell kjernemenighetssammenheng og i folkekirkesammenheng. Fremmedgjøring er det nok også en del som har opplevd når det gjelder nye gudstjenesteformer, ny lovsangspraksis, dans og drama osv. Den sterke utfordringen til økt delaktighet og engasjement i tjenesteoppgaver i menigheten har tydeligvis, etter noen medlemmers mening, forsterket skillet mellom A- og B-kristne i en folkekirkemenighet med en aktiv menighetskerne – i den forstand at skillet nå også kan oppleves i selve kjernemenigheten.

Spørsmålet om materialets egnethet for å utvikle en folkekirkemenighet kan altså problematiseres ut fra den mer interne situasjonen og utviklingen i Voie

menighet. Men det kan også problematiseres ut fra mer «eksterne» og prinsipielle betraktninger. Dokka (2000) er et eksempel på en luthersk teolog som har uttalt seg om spørsmålet om menighetsutvikling i folkekirken – og da spesifikt om NaMu. Han er av den oppfatning at den typen ekklesiologi som vi finner i disse konseptene, «ikke lar seg kombinere med en luthersk kristendoms- og kirkeforståelse» (Dokka 2000:4). Som en del av min teoribaserte vurdering av utviklingen i menigheten vil jeg bruke Hegstads (1996) teori om forholdet mellom folkekirke-menighet og trosfellesskapet til å gi en mer prinsipiell og teoribegrunnet vurdering av NaMu/WCCC-materialets egnethet til å utvikle en folkekirkemenighet.

Utvikles det en ny type kjernemenighetsforståelse i Voie menighet?

At materialet fra NaMu/WCCC er valgt for å utvikle kjernemenigheten eller trosfellesskapet med folkekirkemenigheten som «ramme» og «misjonsmark», er åpenbart. Derfor kan det også være interessant å spørre om hvor egnet dette materialet er for å utvikle Voie kirke som kjernemenighet. Kan vi si at menighetsutviklingen basert på NaMu/WCCC-materialet kun er en variant av den mer «klassiske» kjernemenigheten slik den beskrives i Hegstad (1996), og slik den framtrer i Voie i etablerings- og oppbyggingstid? Eller kan det som skjer, karakteriseres som en ny type kjernemenighetstenkning som er under utvikling? Vil utviklingen som er i gang i Voie kirke, styrke folkekirkemenighetens «trosfellesskap», eller trekker den i frimenighetsretning? Hva kan i så fall tyde på det siste?

Det som er helt klart, er at det som har skjedd i Voie menighet, bygger på den tradisjonelle kjernemenighetens fundament. Ifølge tidligere gjennomgang av Hegstads beskrivelse av kjernemenighetens kjennetegn finner vi i Voie menighet betoning av både en subjektiv, personlig faktor (menigheten som trosfellesskap) og en mer utadvendt aktivitetsorientering. Samvirket mellom profesjonelle (prestene og andre ansatte) og frivillige, og menighetsrådets sentrale organisasjonsmessige betydning, er også tydelig i Voie. Og spørsmålet blir da: Hva består da det «nye» i? Er det noe i den «nye» måten å tenke og drive menighet på (og som er påvirket av NaMu/WCCC-materialet) som er annerledes enn tidligere? Hva er det som ligger bak en av informantenes utsagn om at man egentlig i Voie «driver frimenighet i statskirkemenighet»? Informanten selv er klar over at en slik uttalelse er noe «ubeskyttet» og «flåsete», men uttalelsen sikter uansett til den retningen han mener utviklingen går i. Hvilke holdepunkter kan vi så finne i den fenomenologiske beskrivelsen av prosessen i Voie for å si at en type kjernemenighetstenkning, som skiller seg fra den mer tradisjonelle kjernemenigheten og som Hegstad beskriver, kan være under utvikling?

For det første kan det være grunnlag for å påstå at den teologiske eller ekklesiologiske begrunnelsen eller motivasjonen for tjeneste/aktivitet er annerledes enn tidligere. Det blir bl.a. synlig gjennom framstillingen i NaMu-materialet, som

menigheten har jobbet en del med. At det faktisk har blitt så stor motstand mot bruk av nådegavetesten at menigheten har vært tvunget til å sette videre bruk av denne på stedet hvil, bekrefter at dette er nytt og fremmed i denne konteksten. Det ligger som nevnt en helt bestemt ekklesiologi eller menighetsforståelse bak denne nye typen tenkning for tjeneste og frivillig aktivitet. Informant A10 sier at det de ønsker å utvikle, et «et kjernemenighetsfellesskap som preges av den organiske forståelsen av menigheten i større grad enn hva som har vært vanlig i Den norske kirkes sammenheng». At menighetstenkningen skal bli mer «organisk», er som nevnt selve kongstanken i NaMu og hos Schwarz (1998). «Gjenoppdagelsen» av det såkalte allmenne prestedømme er teologisk sett en av grunntankene i denne ekklesiologien. De ekklesiologiske føringene synes derfor tydelig. Det at denne måten å tenke menighet på ikke har vært så vanlig i Den norske kirke, må sees i lys av intensjonen med NaMu-materialet, som handler om å ta alle kristnes gaver og utrustning mer på alvor i det menighetsutviklende arbeidet enn tidligere. Verken den organiske menighetsforståelsen eller betoningen av det allmenne prestedømme er nye tanker i luthersk menighetstenkning, men konsekvensene denne tenkningen får i en menighet som er påvirket av NaMu/WCCC-materialet, kan sies å være ny og noe fremmed i den konteksten vi her snakker om.

I forbindelse med denne nye framstillingen eller betoningen av tjeneste og engasjement i menigheten, kan vi også registrere en sterk utfordring til delaktighet som nok en del i menigheten oppfatter som «stress», som en av informantene sier det. Både i NaMu og i WCC-materialet finner vi dette betont. NaMu har «engasjert trosliv» som det tredje kvalitetstegnet. De fleste av de andre kvalitetstegnene er også relativt personlig utfordrende i forhold til tro og engasjement. I Willow Creek-kirken snakker man om *commitment*, dvs. overgivelse til menigheten og den forpliktelsen eller tjenesten man har tatt på seg der.

For det andre: I tillegg til ny teologi og en noe annerledes praksis rundt tjeneste og frivillig engasjement, finner vi i den nye menighetsutviklingen nye tanker rundt praktiseringen av fellesskap. Her kan vi identifisere både nye former og tiltak – kanskje også en ny type spiritualitet – som er på veg inn i menigheten. Vi ser det i gudstjenesten, der bl.a. dans og drama er tatt i bruk som virkemidler. Moderne lovsang har også fått sin plass, selv om vi vel egentlig ikke kan si at det er en direkte følge av impulsene fra NaMu og WCCC. Smågruppefellesskap som har dukket opp, er vel heller ikke en følge av disse impulsene, men disse fellesskapene har fått en ny og strategisk betydning. Ingen av informantene har vært opptatt av at konseptene man har brukt i det menighetsutviklende arbeidet har kommet med noen «ny» og «fremmed» lære, men noen av dem har nevnt at konseptene kan ha formidlet en ny type spiritualitet, eller en ny måte å leve ut kristenlivet på i menigheten. Et par av informantene karakteriserer utviklingen for at den går i «karismatisk» retning. Forbønnsaktiviteten er intensivert bl.a. med forbønnstilbud i etterkant av gudstjenesten. En av informantene savner som nevnt den «gamle» lov–nåde-forkynnelsen – som han tydeligvis har opplevd å være mer i tråd med egen tradisjon og identitet.

For det tredje: En noe sterkere polarisering i kirke- og menighetsforståelsen som følge av de nye impulsene, kan også gi en indikasjon på hvilken veg utviklingen går. Her er det nok ikke bare snakk om en økt polarisering mellom det aktive trosfellesskapet og folkekirkedelen av menigheten (noe som i så fall ikke ville være nytt), men også mellom tidligere kjernemenighetstenkning og den nye menighetsforståelsen som vokser fram. Informant A06, som for øvrig viser til flere i menigheten som tenker på samme måten, «tror det er mer polarisering i menigheten» nå. Han viser til at «menigheten levde sitt tradisjonelle liv», men at en del som var med for noen år siden, nå er ute av menigheten, selv om det også har kommet med «en del nye mennesker nå». Det «tradisjonelle» livet som menigheten har levd – og som informanten viser til – handler sannsynligvis om det aktive menighetslivet som fantes i kjernemenigheten før NaMu/WCCC-materialet ble tatt i bruk. Selv om informanten krediterer det nye som har skjedd ved å påpeke at en del nye har kommet til, sier han også at noen mennesker har forlatt menigheten. Og selv om han er noe usikker på grunnen til at mennesker blir borte, må er han nok av den oppfatning at den økte polariseringen han ser, skyldes innføring eller bruk av det menighetsutviklende materialet.

For det fjerde: Vi kan også tolke det som skjer i Voie menighet som en utvikling i retning av en selvstendiggjøring (kongregasjonalisering) av menigheten når det gjelder det kirkefellesskapet menigheten er med i. Informant A01 uttrykker seg relativt klart om at menighetsutviklingen kan lede menigheter i Den norske kirke i en litt annen retning enn den samme som «den store norske folkekirken» går i. Han prioriterer en «selvstendig», lokal menighetsutvikling, framfor å være «veldig Den norske kirke», dvs. forkjemper for tradisjonell menighetsforståelse i kirkelig sammenheng. Uansett hvordan vi velger å tolke denne type uttalelser, er det klart at informanten gjør seg til talsmann for en selvstendiggjøring av den lokale utviklingen av Voie menighet. Det spørsmålet vi kan stille på et mer overordnet plan, er om det som skjer i Voie menighet, virker «kongregasjonaliserende», dvs. om det er en selvstendiggjøring av lokalmenigheten overfor det større kirkefellesskapet? Den NaMu/WCCC-baserte utviklingen i Voie menighet kan føre kjernemenigheten mer i frimenighetsretning enn i folkekirkelig retning, og begrepet «frimenighetsretning» bruker jeg da i betydningen en selvstendiggjøring/kongregasjonalisering. Jeg vil imidlertid ikke stille spørsmål ved om dette er bra eller mindre bra for utviklingen av menigheten, men konstaterer bare at utviklingen er i gang.

For det femte: Når det gjelder om utviklingen i Voie menighet kan virke kongregasjonaliserende, kan vi også spørre om den kan virke avkonfesjonaliserende? Vil i så fall konfesjonelle kjennetegn og særtrekk dempes, og vil andre, nye og konseptbaserte særtrekk begynne å kjennetegne menighetstenkning og praksis i menigheter som gjennomgår denne type prosesser? Jeg tror det er grunnlag for at dette skjer, men vil vurdere spørsmålet mer inngående senere, på basis av både case 2 og en sammenligning av casene.

KAPITTEL 7:

GRIMSTAD MISJONSMENIGHET SOM BRUKERKONTEKST

Grimstad Misjonsmenighets historie og plass i lokalsamfunnet⁴⁵

Menighetens historie og virksomhet i dag

Grimstad Evangeliske Misjonsmenighet ble stiftet 22. september 1939 med bakgrunn i en større vekkelse som gikk over Grimstad og omegn i 1939. Tidlig ble det opprettet kontakt både med Misjonsforbundets (DNM) forsamling i Arendal og med formannen i Søndre distrikt i DNM, noe som gjorde at tilknytningen til Misjonsforbundet var klar allerede fra starten. Menighetens første misjonshus ble innviet i november 1941, og det lå på Skaregrømsjordet, relativt sentralt i Grimstad. Dette huset ble fort for lite, og på slutten av 1960-tallet ble det utvidet, blant annet med kjøkken og spisesal i kjelleren. I 1990 ble den gamle garveribygningen i Storgata kjøpt, og etter lengre tids ombygningsarbeid ble det nye kirkelokalet tatt i bruk mot slutten av 1990-tallet. Det meste av ombygningsarbeidet ble utført på dugnad.

Virksomheten i Grimstad Misjonsmenighet har fra begynnelsen av 1960-tallet vært preget av et svært aktivt barne- og ungdomsarbeid. Spesielt har speiderarbeidet vært blomstrende. Før denne tid lå menigheten «langt nede» (Diesen 1994:224). Blant annet hadde den såkalte forsoningsstriden i DNM på 1940-tallet gått hardt ut over menigheten.⁴⁶ Denne striden har jeg imidlertid ikke sett etterdønninger av under mitt feltarbeid i menigheten. Derimot var det flere av informantene som nevnte en personalstrid som menigheten hadde vært igjennom

⁴⁵ Kilder: www.grimstadmisjonskirke.no/historikk – samt jubileumsutgaven av menighetsbladet *Kirken i garveriet*, nr. 3/1999. I tillegg har jeg fått informasjon og hatt samtaler med personer i menighetens stab og ledelse om menighetens historie og tradisjon.

de siste årene – knyttet til to pastorer som var ansatt samtidig på 1990-tallet. Dette vil jeg komme tilbake til under analysen av materialet fra Grimstad Misjonsmenighet. Disse to pastorene sluttet i menigheten 2003, og menigheten ansatte ny pastor i 2005.

Ved utgangen av 2007 hadde Grimstad Misjonsmenighet 283 medlemmer. Ved siden av søndagsskolen, som går under navnet Safari og som samler 40–50 barn hver søndag, finner vi den såkalte Himmelgjengen, en dansegruppe for barn. Det er et nytt tiltak fra høsten 2006. Et tradisjonelt sterkt speiderarbeid har omtrent 100 medlemmer. På ungdomsfronten har Power Station de siste årene fått relativt stor oppslutning, og har i dag rundt 40 deltakere. I tillegg drives en ungdomskafé.

Øvrige tradisjonsrike aktiviteter i menigheten er blant annet en andaktsgruppe med 5–8 personer som har andakter på diverse institusjoner i Grimstad, samt bønneringen og bønnemøtene, formiddagstreffet og kvinnemisjonen som samles en gang hver måned. Formiddagstreffet har en oppslutning på mellom 50 og 70 personer, og på kvinnemisjonen møter 5–10 personer. Tradisjon er også julemessen en lørdag i november blitt. Ut over en gruppe som besøker eldre og syke, ser det ut til at menigheten har et relativt lite diakonalt engasjement. Riktignok er et utadvendt diakonalt arbeid med utdeling av mat til rusmisbrukere lokalisert til Grimstad Misjonsmenighet, men dette arbeidet er det egentlig en utenforstående selvstendig stiftelse som driver.

Aktivitetsområder som har oppstått de siste årene, er blant annet et Alpha-kurs med rundt 20 påmeldte, hvorav flere kirkefremmede blir med i menighetens cellegrupper. Cellegruppene har for øvrig våren 2007 mellom 60 og 80 personer, spredd i åtte–ni grupper. For noen år siden ble «Jenter i alle aldre» opprettet – med rundt 100 besøkende i snitt og som presenteres utad som et lavterskeltilbud. De siste årene har man også sett en oppblomstring av kreativ aktivitet i Misjonskirken. Det har vært avholdt påske- og julespill, og det er opprettet en kreativ gruppe som har ansvar for det estetiske i kirken. Sang- og musikklivet har hatt en oppblomstring, ikke minst som følge av økt fokus på moderne lovsang i gudstjenestene.

Menigheten baserer alle sine aktiviteter på frivillige medarbeidere. I tillegg har menigheten ansatt en pastor i full stilling og en ungdomsarbeider i 20 %-stilling. Menigheten har planer om å kunne utvide staben med flere mindre stillinger i tiden som kommer. Menigheten ledes av et lederskap på sju personer, med pastor inkludert.

46 Den såkalte forsoningsstriden i DNM handler om angrep som fra 1946 ble rettet mot DNM, og spesielt mot misjonsskolebestyrer J. Christensen, om at han (og DNM) var tilhengere av den svenske misjonsforbundslederen Waldenström i forsoningssyn. Waldenström ble sagt å være en liberal teolog på dette punktet. Angrepene kom spesielt fra M. Brøndal, O. Hallesby og den luthersk-konservative leiren, og gjorde at flere av misjonsforbudets menigheter fikk troverdighetsproblemer. Spesielt hardt gikk det ut over menigheten i Grimstad (Diesen 1994:133). Om striden og følgene av den, se Jacobsen (2002).

Menigheten i lokalsamfunnet i Grimstad

Grimstad vokste fram som en fiskerlandsby i middelalderen, men allerede fra steinalderen har det bodd mennesker i dette området. Byen er nevnt i 1528, og den vokste kraftig i de kommende århundrene. I den såkalte seilskutetida på 1800-tallet hadde byen sitt høydepunkt. I dag preges Grimstad av gammel trehusbebyggelse og trange, brosteinsbelagte gater. Pr. 1. januar 2007 hadde Grimstad 19 973 innbyggere, og den må kunne sies å være en by i vekst med en årlig tilflytning på mellom 200 og 300 de siste årene. Mange av disse er yngre familier. Grimstad er en del av «Agder-byen», med stadig tettere bånd til byene både i øst og vest. Mange fra Grimstad jobber i Kristiansand. Ny E18 vil stå ferdig i 2009, og det vil også øke samhørigheten mellom Grimstad og Kristiansand.

Byen er preget av en del mekanisk industri, der bl.a. skipsredere med store formuer bidrar. Byen har også sterke offentlige og private IT-miljøer. Ut over at Grimstad historisk sett kan sies å være en by man forbinder med noen kjente kunsternavn, for eksempel Henrik Ibsen og Knut Hamsun, har byen framfor alt preg av å være en skoleby. Et stort studentmiljø er knyttet til Universitetet i Agder. En av menighetens store utfordringer er, ifølge personer jeg har snakket med, å nå byens skoleelever og studenter. Man uttrykker at man har en viss kontakt med denne gruppen ungdommer, og arbeider bevisst for å forbedre tilbudene. Grimstad preges også av at ungdommen flytter ut – for ei tid – og at de ofte kommer hjem igjen som yrkesaktive. Det har også vært med på å påvirke menighetens valg av målgruppe, nemlig Grimstads barnefamilier.

Grimstad har et bredt kristent miljø med mange menigheter og kristne fellesskap. I bykjernen finner vi Grimstad kirke, IMI-huset (Normisjon), Triangelhuset (KFUM-KFUK), Den Evangelisk Lutherske Frikirke, Misjonskirken (Misjonsforbundet), Filadelfia (Pinsebevegelsen) og Betania (De Frie Evangeliske Forsamlinger). I de bynære områder finner vi knyttet til Den norske kirke: arbeidskirker i Østerhus og på Fevik, Fjære kirke, Landvik kirke og Eide kirke. Andre menigheter: Filadelfia og Zion på Fevik (begge knyttet til pinsebevegelsen), Skjærgårdskirken, Fevik (frittstående), og Betania, som har en liten gruppe på Taule med eget hus. Bedehus finnes på Reddal, Resvik, Håland, Vik, Hesnes, Eide, Fevik, Kroken, Lia, Frivoll, Fjære (er nå endret til grendehus) og Molland.

En av mine samtalepartnere fra ledelsen i menigheten påpeker at mange av menighetsmiljøene i Grimstad består av tre hovedgrupper: «vekkelsesgenerasjonen», med opprinnelse rett før og etter andre verdenskrig, og «de eldre» i dag; «dessertgenerasjonen», som er vekkelsesgenerasjonens barn; og dagens unge, som er vekkelsesgenerasjonens barnebarn. Han påpeker også at det er spenninger mellom disse «kulturene» i menighetene. Ikke minst er de to siste gruppene på leting etter «egen kristen identitet» idet de ofte dras mellom de eldres vitnesbyrd om sterke erfaringer og sin egen oppdragelse i kristen tro. Jeg vil i analysen av materialet fra Grimstad Misjonsmenighet komme noe tilbake til disse ulike generasjonene og «menighetskulturene» og spenningen mellom dem.

Grimstad Misjonsmenighet er en menighet med en 70-årig historie i Grimstad – en tradisjonsrik og voksende by. Både studentmiljøet og de yngre familiene i

byen ser ut til å utfordre menigheten på en spesiell måte, bl.a. ved at man har formulert menighetens målsetting etter dette. Menigheten er preget av et stort aktivitetskart. Her er det både tradisjonelle aktiviteter og aktiviteter som har kommet til de siste årene. De nyeste aktivitetene viser kanskje menighetens vilje til «modernisering» og tilpasning til dagens behov. Grimstad Misjonsmenighet framstår som en mangfoldig og sammensatt menighet, med flere generasjoner og dermed flere «kulturer».

Grimstad Misjonsmenighet som lokalmenighet i DNM

Grimstad Misjonsmenighet har helt fra starten i 1939 vært tilsluttet Det Norske Misjonsforbund (DNM). Det innebærer ikke bare at menigheten tar del i DNM's diverse fellesarbeid, men også at menigheten deler trosgrunnlaget og menighetsforståelsen i DNM. For denne undersøkelsen vil spørsmålet om hvilken menighetsforståelse som finnes i DNM, være sentralt. Det samme vil spørsmålet om hvordan Grimstad Misjonsmenighet framstår som menighet tilknyttet DNM. Metodisk danner svaret på disse to spørsmålene en *tolkningsbakgrunn* for min beskrivelse av de strategiske prosessene i Misjonskirken i Grimstad og for min egen tolkning og forståelse av denne menigheten og for utviklingen i den.

Når vi skal svare på spørsmålet om hvilken menighetsforståelse vi finner i DNM, støter vi bl.a. på det problemet at DNM er et kirkesamfunn som i liten grad har formulert sine syn på saker og ting gjennom normative formuleringer i bekjennelsesskrifter eller annet. DNM's menighetssyn må derfor skisseres ut fra det som faktisk finnes av sentralt vedtatte formuleringer i DNM (f.eks. i Fellesstatutter for DNM's arbeid), men også ut fra historiske forhold og data.

Når det gjelder hvordan Grimstad Misjonsmenighet framstår som misjonsforbundsk menighet i dag, vil svaret på sett og vis bli todelt. Det bygger delvis på diverse presentasjoner (menighetens statutter, menighetsblad, brosjyrer, internett-sider etc.) og delvis på observasjoner og samtaler jeg har hatt med mennesker i menigheten. Jeg vil først gi et foreløpig svar, og så ta med meg spørsmålet om hvordan menigheten framstår som misjonsforbundsk menighet i dag videre i min beskrivelse av menigheten.

Hvilken menighetsforståelse har man i DNM?

I den type kirkesamfunn som Misjonsforbundet er, finner vi ikke like mye teologisk reflekterende ekklesiologisk tenkning som i Den norske kirke med den lange og solide teologiske tradisjonen som finnes der. Vi kan derfor si at menighetssynet i DNM må «konstrueres», siden det ikke finnes normative uttalelser- eller lærestandpunkt å forholde seg til, ut over anbefalte statutter for menigheter i Det Norske Misjonsforbund.

Et kongregasjonalistisk menighetssyn

I DNM bygger man på «et kongregasjonalistisk menighetssyn» (Anbefalte statutter for menigheter i Det Norske Misjonsforbund § 2).⁴⁷ Hva dette innebærer, trenger en liten avklaring. Først begrepet kongregasjonalisme, som i denne sammenheng handler om en menighets- og ordningsforståelse som betoner den lokale menighetens frihet og selvstendighet. De opprinnelige engelske kongregasjonalistene, som var radikale puritanere og mot både statlig og kirkelig overbygning av den lokale menighet, hadde som kjent sine røtter i 1600-tallets England, og spredte seg derfra til USA. Kongregasjonalistkirker i egentlig forstand finnes ikke i Norden, men det finnes kirker og menigheter som har en kongregasjonalistisk menighetsordning – blant annet Misjonsforbundet.⁴⁸

Historisk sett har DNM sine røtter i den såkalte Lammersbevegelsen. Presten G.A. Lammers (1802–1878) ledet i 1840- og -50-årene en vekkelse i skiensområdet som utviklet seg til å bli mer og mer kritisk til statskirken. I 1856 brøt Lammers med statskirken og stiftet Norges første frimenighet. Menigheter av tilsvarende type ble stiftet flere steder i landet. Lammersmenighetene var de første menighetene i Norge av kongregasjonalistisk type. Flere av disse frie og selvstendige forsamlingene organiserte seg i 1884 i Det Norske Misjonsforbund (Diesen 1994:173–237). Rent ordningsmessig kan en menighet i DNM derfor karakteriseres som en *frimenighet*, og menighetssynet er kongregasjonalistisk sett ut fra forfatningsform. Her er idealet den autonome, frie og selvstendige menigheten (Råmunddal 1991:23–43; 1998:119–123).

Teologisk og ordningsmessig sett kan vi altså plassere DNMs menighetssyn i tradisjonen fra den radikale reformasjonen og døperbevegelsen på 1500-tallet og kongregasjonalistene i England og USA fra 1600-tallet. Sentralt i denne tradisjonen ligger det å se på de nytestamentlige menighetene som idealet både for hvordan den enkelte menighet skal organiseres og ledes, og for forholdet mellom frie og selvstendige menigheter – som man også mener å finne i NT. I tillegg er man i denne tradisjonen sterkt kritisk til enhver form for kirkelig og statlig overstyring av den lokale menigheten (Råmunddal 1991:60–76). Organisatorisk sett er den kongregasjonalistiske menighetsforståelsen med på å gi sammenslutningen av misjonsforbundets menigheter, dvs. DNM, en spesiell organisatorisk form. Det at DNM er en sammenslutning av frie og selvstendige menigheter, kan gi visse organisatoriske fordeler (mindre ansvar for sentralledelse, større muligheter for lokalt initiativ osv.), men også helt klart store utfordringer (som det å få oppslutning og ansvar om fellesoppgaver, få til en effektiv organisasjon og sentralledelse osv.). Som «kirkesamfunn» er også DNM spesielt, siden ca. halvparten av medlemmene i menighetene også er medlemmer i Den norske kirke. Resten er registrert i DNM som trossamfunn.

⁴⁷ Statutter vedtatt av DNMs årskonferanse 20.–23. mai 2004.

⁴⁸ Dette behandles i min bok *Etter nytestamentlig mønster* (Råmunddal 1991), som er en studie av menighetssyn og ordningsforståelse i «norske frimenighetssamfunn», dvs. samfunn som bygger på en grunnleggende kongregasjonalistisk menighetsforståelse.

Det ligger altså innebygd i den kongregasjonalistiske tradisjonen at man ønsker å være bibelsk i menighetssynet. Dette har også vært et viktig anliggende med tanke på hva som særpreger DNMs menighetssyn. Deler av frimenighetsbevegelsen i Norge har vært så ivrige på det å være bibelsk at man har talt om bibelsk menighetsordning, bibelsk dåp, bibelske styringsstrukturer osv. Med iver har man nærmest forsøkt å kopiere de nytestamentlige menighetsformene for å komme så nær utgangspunktet og opprinnelsen som mulig. I menigheter og kirkesamfunn som kan plasseres på reformasjonens såkalte venstrefløy, der man altså ikke bare har ønsket en lærereformasjon, men et brudd med den oldkirkelige og middelalderlige *kirkelige* tradisjonen, har det vært et behov for å bygge opp en ny identitetslinje tilbake til de nytestamentlige menighetene. I DNM ser det ut til at det «åpne» menighetssynet (rom for alt Guds folk), sammen med selve lokalmenighetsforståelsen, har fungert som en slik tilbakeførende bibelsk identitetslinje (Råmunddal 1991:65–67).

Man har også i den kongregasjonalistiske tradisjon alltid vektlagt det demokratiske elementet i menighetssynet. Det er hele menigheten som skal fatte viktige beslutninger, og hvert enkelt medlem er med og bestemmer i menighetsmøtet. I DNMs menigheter har demokratiet vært praktisert, noe som nok skyldes påvirkning fra de demokratiske og parlamentariske strømningene i tilblivelsesfasen i siste halvdel av 1800-tallet (Råmunddal 1991:72–73). Resultatet av denne påvirkningen ble at DNMs menigheter fikk den demokratiske foreningens form. Det innebærer at menighetene har praktisert vanlige demokratiske valg og har en sjasjonsform med årsmøte og menighetsmøte som høyeste myndighet i menigheten – og et styre med delegert myndighet fra årsmøtet. Ledelsesstrukturen har med andre ord også vært demokratisk. Den typen aktivitetstenkning og -struktur som alltid har preget DNMs menigheter, har sin opprinnelse i et historisk betinget foreningsmønster. En hovedsak for foreningsdannelsene på 1800- og 1900-tallet var helt klart å organisere aktiviteter for medlemmenes beste og velvære (Råmunddal 2004:143). Det gjelder også i høy grad menighets- eller foreningstenkningen i DNM.

I den kongregasjonalistiske tradisjonen som DNM er en del av, ligger det som sagt en nærhet til Bibelen – som bl.a. slår ut i et ideal om såkalt bibelsk menighetsordning. Prinsippet om at «Bibelen er menighetens eneste rettesnor for tro, liv og lære» (*Anbefalte statutter* 2004 § 3) har også røtter i samme tenkning, som også ofte markerer en skepsis til kirkelige og skriftlige bekjennelsesskrifter. At DNM også har som menighetsprinsipp at «menigheten bygger på Den apostoliske trosbekjennelse», skyldes at man i 1922 vedtok å ta inn Den apostoliske trosbekjennelsen som trosgrunnlag for å markere at man stod på evangelisk og felleskristen grunn i forbindelse med striden rundt den liberale teologien (Diesen 1994:102–103). Menighetens trosgrunnlag, både slik det beskrives i *Anbefalte statutter* og gjennom den tilslutningen som DNM har gitt både til Lausanne-pakten og Den Evangeliske Alliances trosformuleringer, plasserer for øvrig DNMs menighetsforståelse som evangelikal og bibelsynsmessig konservativ (Diesen 1994:100–106, 174–175, 268).

En menighet for alle som tror

Et annet særtrekk ved den misjonsforbundske menighetsforståelsen er at man ønsker å være en menighet for alle som tror. Historisk sett er det vanskelig å avgjøre om den første delen av DNMs motto, «Guds barns enhet – synderes frelse», stammer fra Fransonvekkelsens første tid, eller om det var i bruk i de gamle Lammersmenighetene (Diesen 1984:34). Forholdene lå i hvert fall til rette i de lammerske frimenighetene for det enhetssynet som den svensk-amerikanske vekkelseevangelisten Fredrik Franson (1852–1908) stod for. Fransons besøk i Norge og i de lammerske frimenighetene kom til å bety at et nytt avsnitt i disse menighetenes historie hadde begynt. Med Franson kom vekkelseren og fornyelsen, og i dens fotspor ble også omorganiseringen av lammersmenighetene til Det Norske Misjonsforbund drevet fram. Også når det gjaldt selve menighetssynet og enhetsforståelsen, kom Franson til å bli formgivende (Diesen 1984:34ff).

Det fransonske enhetssynet har fulgt DNMs enhetsforståelse, og kan ifølge Råmunddal (1998:123–124) sies å ha følgende kjennetegn: For det første var den fransonske enhetsforståelsen i prinsippet bibelsk ideell. Selve grunnmotivet for Franson var det bibelske menighetssynet med rom for alle som var levende kristne. Han forstod Bibelens lære om Guds barns enhet som en hovedlærdom som både menighetssyn og evangeliseringssyn må innordnes i. For det andre hadde den fransonske enhetsforståelsen et praktisk evangeliserende siktemål. Franson understreket at Guds barns enhet var en slags betingelse for at vekkelseren kunne komme. I forlengelsen av enhetsbetoningen lå det også hos Franson en klar appell om at de frie kristne skulle samle seg i frie foreninger for at de skulle bli effektive i evangeliseringsarbeidet. For det tredje var den fransonske enhetsforståelsen menighetsrettet. Alle nyomvendte skulle inn i et menighetsfellesskap på bibelsk grunn, og enheten skulle på menighetsplan omfatte alle som var født på ny. Her skulle også etter Fransons mening statskirkemedlemmer som var frelst være med, og medlemmene skulle stilles fritt i såkalte kirkelige spørsmål. Franson hevdet også at en ny menighet ikke skulle stiftes dersom presten i statskirken var evangelisk.

Spør vi etter hvilken betydning dette fransonske enhetssynet har hatt for DNMs menigheter, er det to forhold som spesielt bør framheves: Den fransonske enhetsforståelsen har gitt selve menighetssynet i DNM en bestemt karakter. På mange måter er det rett å si at DNMs menigheter har et åpent menighetssyn. Det viser seg ikke bare i praktisering av såkalt åpen nattverd, men også i det at man ikke krever aksept av noen bestemt konfesjonell lære eller en bestemt dåpsform for å bli medlem. Det eneste kravet for medlemskap er at man tror på Jesus Kristus som sin frelser og Herre.⁴⁹ Synet på hva det er som karakteriserer enheten mellom Guds folk, har også gitt både enhetsforståelse og enhetsbestrebelse i DNM et allianse-økumenisk preg. Det innebærer at man i DNM alltid har vektlagt den åndelige enheten mellom Guds folk mer enn den enheten som er nødvendig for å skape organisatorisk og læremessig enhet («kirke-økumenikk») (Diesen 1984:169–171).

49 Se Anbefalte statutter 2004, §§ 1-1 og 3-1.

En menighet preget av misjon og vekkelser

En misjonsforbundsk menighet er ikke bare en frimenighet av kongregasjonalistisk type og en enhetsmenighet i «fransonutgave», men også en misjonsmenighet og en vekkelsermenighet (Diesen 1984:75ff). Arven fra både Lammers og Franson tilsier at vekkelser, sjelevinnerarbeid og misjon har vært en svært viktig bestanddel av menighetssynet. Historisk sett har både begrepet og saken «misjon» fulgt DNMs menigheter: *Frimissionen* var samlebetegnelsen på Lammersmenighetene som i 1884 var med på stiftelsen av Det Norske Misjonsforbund. På folkemunne kan vi fremdeles høre «frimisjonen» brukt som betegnelse på DNMs menigheter. Misjonsforbundets blad het i sin tid *Missionæren*. I 1920-årene fikk det dagens navn – *Misjonsbladet*. Og betegnelse misjonsmenighet, misjonskirke og misjonshus, som har vært vanlig å bruke på DNMs menigheter, gir også et sterkt signal om mål og mening med DNMs menigheter, nemlig sjelevinnerarbeid, vekkelser og misjon. Både med bakgrunn i DNMs sterke misjonsarv, men også med tanke på at de fleste av DNMs menigheter har sin opprinnelse i vekkelser, kan vi argumentere for at vekkelser og misjon er en viktig og identitetsskapende del av misjonsforbundsk menighet. Derfor er det misjonale aspektet ved menighetsforståelsen sterkt i både fellesstatuttene og diverse selvpresentasjoner fra DNM (Anbefalte statutter 2004, § 1), der seks av i alt åtte presiseringer av hva menigheten har som formål, handler om evangelisering, misjon og diakonalt engasjement.

Vekkelseridentiteten i flere av DNMs menigheter har som nevnt røtter i flere vekkelserstrømninger: Den første er Lammersvekkelsen i Skien på 1850-tallet som resulterte i dannelsen av Lammersmenighetene. Den andre er den vekkelserbevegelsen som den svensk-amerikanske evangelisten Fredrik Franson ble frontfigur for på 1880-tallet, og som resulterte i dannelsen av Det Norske Misjonsforbund. Den tredje er Mangs-vekkelsen i 1930–40-årene, med den finsk-svenske evangelisten Frank Mangs som hovedfigur. Med utgangspunkt i Betlehem Misjonsmenighet i Oslo spredte denne vekkelser seg til flere steder i Norge. Resultat ble bl.a. en tredobling av medlemstallet i DNM (fra 2500 i 1932, til 8500 i 1945), men «mesteparten av de nyfrelste gikk til andre steder» (Diesen 1994:195). Den fjerde vekkelserretningen vi kan se spor av i dag, er den karismatiske vekkelser og den såkalte Jesus-vekkelsen, som også kom til Norge på slutten av 1960-tallet og varte ut over på 1970-tallet. Denne vekkelser berørte DNM og mange av dets menigheter relativt sterkt (Hagelia 1984:295ff).

Om vi spør på hvilken måte de ulike vekkelserimpulsene har preget DNMs menighetsstenkning og menighetsliv, kan vi først og fremst se at selve «vekkelseserfaringen» – omvendelsen og det å møte Gud til frelse og fornyelse – har vært sterkt identitetsskapende. På mange måter kan det være rett å snakke om en egen type spiritualitet. En «vekkelseskristen» er en som har den spesifikke frelseserfaringen, og som ivrer for at andre mennesker skal erfare det samme. I pietistisk tradisjon vektlegges også fromhetslivet, eller det å leve etter «Bibelen klare ord». Man betoner gjerne Bibelens verbale inspirasjon og autoritet, samt Bibelens direkte tale inn i live (Råmunddal 2004:142). Denne typen vekkelserkristendom har også ofte

en tendens til å bli noe spiritualistisk, dvs. man betoner det åndelige framfor det materielle, menneskelige eller organisatoriske. Forkynnelse som har med frelsen å gjøre, vektlegges framfor skapelse, sosialetikk osv.

Videre har den vekkelseskristendommen som har preget mange av DNMs menigheter, gitt menighetsdriften en spesiell form. Vekkelseskampanjene med omkringreisende evangelister preget DNMs arbeid helt fram til 1980-tallet. Vekkelsermøtet på søndag kveld var i mange menigheter viktigere enn gudstjenesten på formiddagen. Forkynnelsen og sangen var vekkelsesorientert og «inspiratorisk», og man hadde lett for å vente på at neste vekkelse skulle komme til menigheten og skape fornyelse og vekst. Men samtidig har denne vekkelsesformen levd parallelt med et systematisk og langsiktig barne- og ungdomsarbeid i DNM.

Vekkellesarven i DNM har helt fra Mangs-vekkelsens tid hatt en relativt sterk karismatisk dimensjon, som ble fornyet og forsterket med den karismatiske vekkelsen og Jesus-vekkelsen på 1960- og -70-tallet. Mangs-vekkelsen hadde noen pinsekarismatiske overtoner som bl.a. slo ut i at man også vektla opplevelsen av Åndens kraft og utrustning som en åndelig erfaring ut over frelseserfaringen (Diesen 1984:175ff). Dessuten hadde den moderne kristne lovsangen på mange måter sin fødsel i den karismatiske vekkelsen og – ikke minst – i Jesus-vekkelsen (Hagelia 1984:297–298).

Hvordan framstår Grimstad Misjonsmenighet som DNM-menighet?

Ved sin tilslutning til og bruk av Anbefalte statutter for menighetene i DNM og ved sin presentasjon av menigheten på nettsider, i historiske framstillinger, i diverse dokumenter osv., framstår Grimstad Misjonsmenighet som en tradisjonell misjonsforbundsmenighet. Menigheten kan sies å være «tradisjonell» i både trosgrunnlag, betoning av viktige menighetsprinsipper (f.eks. at menigheten har en demokratisk struktur, samvittighetsfrihet i «kirkelige spørsmål», felles motto osv.), og sitt evangeliserende og misjonerende engasjement, både lokalt og i DNMs fellesarbeid nasjonalt og internasjonalt.

Det jeg har registrert i mitt møte med menigheten, er at også menighetsprofilen kan sies å være «typisk» misjonsforbundsk. Med typisk sikter jeg her ikke bare til menighetens trosmessige eller konfesjonelle tilhørighet til DNM, men også både aktivetskulturen – som alltid har preget DNMs menigheter – og den betoningen av spiritualitet der den karismatiske vekkellesarven står sentralt. I Grimstad har jeg funnet både den typiske aktivitetstenkningen og tydelige spor av den karismatiske vekkelsestradisjonen.

Både som misjonsforbundsk «aktivitetsmenighet» og som «vekkelsesmenighet» berøres altså Grimstad Misjonskirke av den strategiske utviklingen menigheten har vært igjennom de siste årene. Og det er tydelig at ny menighetstenkning og strategi primært ikke er ute etter å endre eller fjerne aktiviteter – det er heller tenkningen bak den «gamle» eller tradisjonelle aktivitetsmenigheten man ønsker å gjøre noe med. Det man ønsker å fornye, er menighetsmedlemmenes motiva-

sjon og inspirasjon til å ta på seg oppgaver i menigheten. Slagordsmessig er det treffende å si at man ønsker å gå fra plikt som drivkraft bak medlemmers engasjement i tjenesteoppgaver – til lyst og glede. Slik tenkning og terminologi gjenspeiles både hos informantene og i NaMu/SCC/WCCC-konseptene.

Siden vekkelsestradisjonen spesielt kan knyttes til den eldre generasjonen, er den også i ferd med å svekkes – den er kanskje til og med på veg ut. Det vi da kan registrere, og som jeg også har fokus på i min undersøkelse, er at en ny menighets-tenkning og driftsform er under utvikling, og at den kan skape spesielle spenninger og utfordringer. Det avsluttende drøftingsspørsmålet i min analyse av Grimstad Misjonsmenighet stilles derfor i forlengelsen av problematikken om hvordan menigheten endres som tradisjonell aktivitetsmenighet og som karismatisk vekkelsermenighet: Er det en ny type misjonsforbundsk menighet under utvikling i Grimstad?

En del av profilen og kulturen som preger Grimstad Misjonsmenighet, handler også om aksept av et mangfold i både ulike former og konfesjonell opprinnelse og identitet hos mange av medlemmene. I menigheten finnes alt «fra lutheranere til pinsevenner», sier en av informantene – antakelig med tanke på hvor nye medlemmer kommer fra. Dette sees tydeligvis som en strategisk utfordring i menigheten, men ikke som et teologisk problem. Jeg har heller ikke registrert eventuelle spenninger mellom tradisjonelle evangelikale og konservative trosgrunnlag og nyere og mer liberale holdninger til trosspørsmål. Men når det gjelder former og virkemidler, har jeg støtt på et stort mangfold.

Grimstad Misjonsmenighets innføring og bruk fra NaMu/SCC/WCCC-materiale

Det ser ut til å være NaMu og SCC-materialet som dominerer det strategiske arbeidet i Grimstad Misjonsmenighet. WCCC-materialet nevnes også, men dette materialet kan ikke sies å oppnå samme status i de strategiske prosessene som NaMu- og SCC-materialet. Derfor kan det være grunn til å spørre om hvilket forhold menigheten egentlig har til Willow Creek. Det vil jeg komme tilbake til etter at de ulike fasene av innføring og bruk av NaMu/SCC- og WCCC-materialet er beskrevet.

Ulike faser i innføringen

Innføring og bruk av NaMu/SCC- og WCCC-materialet i Grimstad Misjonsmenighet ser ut til å falle i tre relativt tydelig adskilte faser.

Første fase: Menighetens første møte med NaMu

Forberedende arbeid med NaMu (som da het Naturlig kirkevekst) skjedde i menigheten fra slutten av 1990-tallet. Det var pastoren og daværende formann i

menigheten som «innførte Naturlig kirkevekst første gangen», forteller informant B05. Lederen for NaMu i Norge, Ommund Rolfsen, besøkte menigheten, og resultatet av første menighetsprofil kom i mai 2000. Menigheten fikk høyest skåre på «behovsorientert evangelisering» (51 poeng) og «varme relasjoner» (50 poeng). At «behovsorientert evangelisering» kom så høyt, forklares i brev fra Rolfsen (27. september 2000) med at menigheten hadde satset gjennom mange år på Alpha-kurs samt hatt et blomstrende ungdomsarbeid. Ellers var det «livsnære grupper» som framsto som minimumsfaktor i testen, med en skåre på 29 poeng. «Utrustende lederskap» og «inspirerende gudstjenester» kom også relativt lavt, med henholdsvis 36 og 37 poeng. De andre kvalitetstegnene lå slik an: «nådegavebasert tjeneste» og «engasjert trosliv» 47 poeng, og «funksjonelle strukturer» 44 poeng.

Ut over høsten 2000 ble det etter anbefaling fra Rolfsen jobbet spesielt med å forbedre minimumsfaktoren. Styret besluttet at «livsnære grupper» skulle bli satsningsområde. Det ble også nedsatt en mønstergruppe for å få fortgang i prosessen. Rolfsen talte i et anbefalingsbrev av 23. oktober 2001 varmt for å arbeide videre med cellegruppene etter de NaMu-prinsippene som James Curwen – en av dem som sterkest ivret for smågruppene – presenterte i notat av 11. september 2000. I tillegg anbefalte Rolfsen at menigheten skulle sette fokus på det området som kom nest dårligst ut på profilen, nemlig «utrustende lederskap» (36 poeng). Blant annet med henvisning til Willow Creek-menigheten, som anbefalte at menigheten skulle ledes av menn med lederskapsgaver, ble det appellert om at styret skulle jobbe videre med lederfordeling i styret og rekruttering.

Arbeidet med å etablere cellegrupper fortsatte utover 2001: I et notat skrevet av James Curwen og Per Asbjørn Vestøl, datert 28. januar 2001, ble det idémessige grunnlaget for cellegrupper i menigheten beskrevet. I brevet ble det også fremmet også et forslag til styret om at cellegruppene skulle betraktes som en aktivitet i menigheten som «får en egen rapport i årsmappa». Årsmappa inneholder bl.a. rapportene om alle aktivitetene i menigheten som ble lagt fram på menighetens årsmøte. Øvrige impulser fra NaMu som man begynte å implementere i menigheten, var nådegavetesten. Men ifølge informant B05 ble den bare «brukt internt i styret, for å finne ut av hva vi var gode på for vår egen del». Det Willow Creek-inspirerte kurset «Som hånd i hanske» med Arild Svartdahl ble i denne sammenheng avholdt en helg for folk i menigheten, forteller informanten.

Første fase var sterkt preget av bruk av materiale fra NaMu. Heftet *ABC i Naturlig kirkevekst* ble delt ut til alle i menigheten, forteller informant B08. Og informant B05 understreker at dette var en tid da «det var mye godt humør i menigheten». Men humøret ble nok delvis borte i menigheten etter denne innledende fase med bruk av NaMu-materiale. I 2002–2003 ble mye av arbeidet i menigheten preget av en personalkonflikt, noe som bl.a. medførte at både hovedpastor og ungdomspastor sa opp sine stillinger i 2003. Verken informanter eller dokumenter jeg har hatt tilgang til i menigheten, knytter imidlertid denne konflikten til de strategiske eller menighetsutviklende prosessene de hadde begynt på.

Andre fase: Veien videre-utvalget og Målrettet menighet

I mai 2003 opprettet styret i Grimstad Misjonsmenighet et strategikutvalg, som etter hvert skiftet navn til *Forum for Veien videre*, med kortformen *Veien videre*. I tillegg ble det opprettet et såkalt Action-team, som bestod av seks-sju personer. Hensikten med dette teamet var å «hjelp styret til å sette i gang en del av de tingene utvalget hadde nevnt», forteller informant B02. Bakgrunnen for denne nye fasen i det strategiske utviklingsarbeidet i menigheten var, ifølge flere av informantene, det tomrommet man følte etter at pastoren var borte. Utvalget jobbet også med å skaffe ny pastor, men saken drøyd helt fram til 2005 før ny pastor ble ansatt. Vi kan dermed godt si at rapporten fra Veien videre er et «lekmannsarbeid» – hele 16 navn på personer i menigheten fronter rapporten.

Veien videre-utvalget var organisert slik at en kjernegruppe på fem personer skulle utarbeide strategisk materiale, som så skulle videresendes til en referansegruppe på ti personer. Etter hvert begynte imidlertid de to gruppene å jobbe mer samlet. Utvalget hadde som mandat å hjelpe styret med å stake ut en videre kurs for menigheten. Mandatet som ble gitt gruppen, var ikke spesielt konkret – ut over det at man så for seg at menigheten måtte bli mer målrettet. Man forventet at utvalget skulle definere hensikt og verdier og foreslå konkrete tiltak og endringer i tråd med ny visjon og mål.

I utvalgets rapport (s. 4) fra 10. mai 2004 beskrives det ideologiske grunnlaget for strategiarbeidet:

Bøkene *Naturlig kirkevekst* og *Målrettet menighet* har vært lagt til grunn for utvalgets arbeid. Av disse har det særlig vært lagt vekt på *Målrettet menighet*. Særlig *Naturlig kirkevekst* har menigheten også arbeidet med tidligere. Utvalgets mandat er på mange måter en videreføring av tanker som det har vært fokusert på under tidligere lederskap.

Selv om strategigruppen her henviser til at NaMu-materialet har vært brukt, er det tydelig at det er boken *Målrettet menighet* (Warren 1999), dvs. SCC-materiale, som har vært dominerende i deres arbeid. Det ser altså ut til at det ble et skifte i fokus fra relativt ensidig oppmerksomhet på og bruk av materiale fra NaMu i første fase, til hovedfokus på materiale fra Saddleback-menigheten i andre fase. Grunnen til det har å gjøre med hvilke personer som kom inn og påvirket prosessen (bl.a. Stein Bjørkholt som midlertidig pastorhjelp), hvilke impulser man mottok fra andre menigheter (bl.a. fra Salem Misjonsmenighet i Kristiansand, ifølge informant B05), og omstendighetene menigheten befant seg i (da pastoren(e) som strategiske menighetsutviklere er borte). Å bli en mer målrettet menighet ser ut til å ha vært en hovedsak for utvalget. Og vegen synes da kort til en bok som *Målrettet menighet*. Informant B05 sier at man «kjøpte en haug» av denne boken og delte ut i menigheten. Den ble, sammen med materialet man allerede kjente fra NaMu, «naturlig å velge», sier han.

Erkjennelsen av at materiale fra NaMu og Saddleback «kan stå sammen», er det tydeligvis flere enn informant B05 som har hatt. Spesielt ser det ut til at ett av temaene som ble aktualisert som et utviklingsområde for menigheten under første

NaMu-fase, kom opp igjen med full styrke: lederskapsspørsmålet (i NaMu-terminologi «utrustende lederskap»). I rapporten fra Veien videre-utvalget er teksten fra et NaMu-dokumentet med tittelen *Svaret er Utrustende lederskap* tatt med og frontstilt. Informant B04 oppsummerer resultatet av Veien videre-utvalget med å si at man på et menighetsmøte på forsommeren 2004 besluttet å vedta både en ny lederskapsmodell og en ny organisasjons- eller funksjonsmodell.

Tredje fase: Nytt hovedfokus på NaMu

Høsten 2005 ble det ansatt ny pastor. Han flyttet til Grimstad fra en annen menighet i DNM, der han hadde flere års erfaring med bruk av materiale fra NaMu. Og nettopp denne NaMu-kompetansen har, både ifølge ham selv og flere av informantene, spilt en viktig rolle i ansettelsesprosessen. Men den nye pastoren hadde ikke vært deltaker i Veien videre-prosessen, og var sånn sett ikke fortrolig med tenkningen. Informant B04 sier at da de fikk denne pastoren, «hadde vi egentlig ikke så mange andre valg enn å finne sammen med ham», la pastoren «sette en agenda», og igjen sette hovedfokus på NaMu-materialet. Det nye fokuset på NaMu er tydelig i den nye – og andre – menighetsprofilen som ble gjennomført. Desember 2006 forelå resultatet, som viste en gjennomgående høyere skåre enn den første (gjennomsnittsskåre på 55,3 poeng mot forrige 42,6 poeng). Denne gangen var det «livsnære grupper» som kom best ut, med 67 poeng, mens «varme relasjoner» kom dårligst ut, med en skåre på 50 poeng. De andre kvalitets-tegnene lå relativt jevnt fordelt fra 52 poeng på «engasjert trosliv», til 57 poeng på «utrustende lederskap». At «livsnære grupper» kom høyt, kan forklares med det sterke engasjementet som ble rettet mot denne minimumsfaktoren etter første menighetsprofil. Mer overraskende var det kanskje at «varme relasjoner» kom ut som minimumsfaktor i denne profilen, mens den var en av vinnerne i første. Det har fått mange til å reflektere over årsaken til manglende sammenheng mellom «forbedring» av «livsnære grupper» og dårlig skåre på «varme relasjoner». Det ble også drøftet i lederskapet høsten 2007, og det ble et tema som Rolfsen tok opp på et menighetsmøte i november 2007. I dette menighetsmøtet forklarte han at noe av grunnen til at «varme relasjoner» kom ut som minimumsfaktor i siste menighetsprofil, kan ha å gjøre med «den sørlandske forsiktigheten». Den kan slå ut både som forsiktighet overfor å ta opp konfliktstoff, men også tilbakeholdenhet overfor det å gi hverandre ros og oppmuntring. «Vi må bli flinkere til å rose hverandre, og flinkere til å ta en fight – og allikevel være godt forlikt», sa Rolfsen.

Da jeg gjennomførte mitt feltarbeid i Grimstad Misjonsmenighet fra mars til juni 2007, var det tydelig at de både i lederskapssamlinger og på menighetsplan, i forkynnelse, i gudstjenestene, på menighetsmøter og diverse samlinger, hadde fullt fokus på utviklingen av menigheten etter NaMu-modellen – eller «Naturlig kirkevekst-syklus», som det heter i *Arbeidshefte for Grimstad Misjonsmenighet* (2006). Det er en arbeidssyklus som ble gjennomgått og drøftet i lederskapsmøte 3. mai 2007. anbefalt tidsramme på syklusen er to år, og den har seks steg. Forberedelse, gjennomføring og analyse av menighetsprofilen er de tre første, og

utvikling og gjennomføring av tiltakene er de to neste. Deretter gjentas syklusen (= sjettede steg). Underveis knyttes ulike deler av NaMu-materialet opp til prosessen – sammen med en veileder. Lederskapet vedtok i nevnte møte å kople Rolfsen opp til prosessen som fast veileder. Han hadde sin første samling med lederskap og menighet 13. november 2007, der han kommenterte utviklingen i menigheten fra første profil i 2000 og ga råd til både menighet og lederskap om utviklingen videre. Temamessig ble det våren 2007 satt fokus på nådegaveoppdagelse – i forkynnelser og i aktivt «oppdagelsesarbeid» – i første omgang i lederskap og i cellegrupper. Høsten 2007 ble «varme relasjoner» på tilsvarende måte valgt som et sentralt tema som man jobbet med på både individ-, gruppe- og menighetsplan.

På sett og vis er den strategiske utviklingen de siste ti årene i Grimstad Misjonsmenighet pastoravhengig: Første fases innføring og bruk av NaMu-materialet var antakeligvis i stor grad styrt av pastoren. Og det at de fikk en pastoravgang etter første fase, kan ha bidratt til at veien ble åpen for Veien videre-utvalget og *Måltrettet menighet* (Warren 1999) – med en relativt stor gruppe engasjerte lekfolk som utviklet ny strategi, primært på bakgrunn av Warrens bok. At de igjen gikk tilbake til å ha hovedfokus på NaMu, skyldes tydelig at de ansatte en ny pastor som var fortrolig med materialet og «metodikken». Etter min oppfatning er det den strategiske utviklingen som vi ser i andre fase, og som er dokumentert i Veien videre-rapporten, som er den mest kreative eller nyskapende – både i utvikling av ny menighetstenkning og i aktuell strategi for menigheten. Det gjelder også helt klart engasjementsmessig. Selv om menigheten kanskje ikke maktet å involvere alle generasjoner og grupperinger like godt, er det allikevel denne fasen i den strategiske utviklingsprosessen som kan sies å ha et strategisk trykk og originalitet.

Willow Creek Community Church (WCCC) i Grimstad Misjonsmenighet

NaMu og SCC-materiale dominerer det strategiske arbeidet i Grimstad Misjonsmenighet. Påvirkning og bruk av WCCC-materiale ser ut til å ha vært relativt beskjedent i de menighetsutviklende prosessene. Ut over referanse til Willow Creek enkelte ganger i intervjuene og i det materialet jeg har gått igjennom fra menigheten, ser det ut til at kontakten med WCCC kan oppsummeres på følgende måte:

- Relativt tidlig i prosessen ble det avholdt et WCCC-inspirert nådegavekurs, som et tilbud for alle i menigheten.
- Under utarbeidelsen av strategisk materiale i Veien videre-prosessen ble det referert det til et hefte om nettverksbygging. Det sies altså at dette er et WCCC-hefte som menigheten har hentet inspirasjon og tankestoff fra. Det er imidlertid vanskelig å etterspore dette stoffet i rapporten, og dermed vanskelig å ta stilling til hvilken type påvirkning det er snakk om.

- Menigheten har i sitt barnearbeid brukt Promiseland-materialet fra Willow Creek. Promiseland har ifølge flere av informantene gitt en enorm oppdrift i barnearbeidet. de valgte imidlertid etter hvert å skifte fra Promiseland til et mindre ressurskrevende opplegg – *Sprell levende*.
- Willow Creeks lederskapskonferanse Leadership Summit i desember 2007 var av stor interesse for lederskapet fra Grimstad Misjonsmenighet. Hele 13 personer deltok. I en samtale jeg i etterkant av konferansen hadde med lederskapet om hvordan de vurderte impulsene fra konferansen og Willow Creek, gjorde enkelte et poeng av at de stilte mannsterke opp på denne lederskapskonferansen, mens ingen fra menigheten deltok på Misjonsforbundets egen lederskapskonferanse som gikk av stabelen samme høst!
- Våren 2007 planla pastoren en taleserie over fire søndager der tema var den såkalte frivillighetsrevolusjonen, et opplegg bygd på Willow Creek-materiale.

Så å si alle som deltok i samtalen jeg hadde med lederskapet etter WCCC-konferansen, framhevet positive sider og inntrykk. Spesielt lederskapsfokuset ble framhevet som verdifullt, både det at man «løfter opp» det å være leder i en menighet – slik at man får «følelsen av å være med på noe stort» – og den praktiske orienteringen og hjelpen, sammen med «den sosiale orienteringen» som mye av undervisningen hadde. Deltakerne hadde vanskeligere for å finne noe negativt å si. Men noen så et problem i «den perfekte region» – at «perfeksjonismen» kunne være en mulig svakhet ved opplegget. Andre pekte på at det kanskje ble «lite åndelig føde», og at den generelle «marksorienteringen» i Willow Creek kunne være et problem. Det siste forbandt de med noe «nytt» og «moderne» – og kanskje overflatisk, og som en deltaker i samtalen satte opp mot det å søke etter sine åndelige røtter.

På spørsmålet om hva de hadde brukt, og hva de kunne tenke seg å føre videre i egen menighet av impulser fra Willow Creek, henviste flere til de gode erfaringene med Promiseland i barnearbeidet, men spesielt ble lederfokuset og lederoppfølgingen i Willow Creek framhevet som forbilledlig. Det samme ble den strategiske betydningen man legger i visjonsarbeidet i menigheten. Spørsmålet om «hvor vi vil være om fem år» hadde fått ny aktualitet gjennom konferansen. Flere pekte også på at «den bibelske fundamenteringen» i Willow Creek er noe de kan lære av.

Menigheten har helt klart et annet forhold til WCCC-materialet enn til NaMu- og SCC-materialet. Ut over den konkrete bruken av Promiseland i barnearbeidet, har jeg i liten grad kunnet etterspore WCCC-stoff – verken terminologisk eller saksmessig – i det jeg har hatt tilgang til i menigheten. Men det er *noe* påvirkning, og flere sier WCCC bidrar med verdifull inspirasjon til sin egen menighetstenkning og menighetsutvikling.

KAPITTEL 8:

FENOMENOLOGISK BESKRIVELSE OG KRITISK VURDERING AV CASE 2

Behovssituasjonen og valg av konsepter

Intervjuene viser at informantene i Grimstad Misjonsmenighet hovedsakelig har tre utgangspunkt for uttalelsene sine om menighetens behov:

- 1 Misjonsmenighetens lokale og aktuelle behov
- 2 Et eller annet bibelsk ideal man har for menigheten
- 3 Prosesser og tiltak som skal til for at Grimstad skal bli den menigheten man drømmer om

Med andre ord har første gruppe fokus på den virkeligheten man faktisk befinner seg i som lokal misjonsmenighet, andre gruppe har fokus på det man drømmer om eller ønsker å være som menighet, og tredje gruppe fokuserer på vegen som kan føre dit man ønsker å være.

Misjonsmenighetens lokale og aktuelle behov

De oppfatningene som informantene har av menighetens behov, handler for en del av dem om de utfordringene og behovene som menigheten har sett i lys av dens identitet som en misjonsforbundsk «vekkelsesmenighet». Det er en slik identitet informant B06 tydelig gir uttrykk for at menigheten har:

Menigheten har alltid vært aktiv, og den har også alltid hatt en veldig sterk åndelig dimensjon. Med det mener jeg at den hadde sitt utspring som en vekkelsesmenighet. Og dette har alltid vendt tilbake – en type vekkelsesmøter og at folk har søkt Gud. Så det ligger i historien.

Vekkelsesidentiteten slår ifølge informanten ut i «en veldig sterk åndelig dimensjon» og mer konkret i «en type vekkelsesmøter og at folk har søkt Gud». Informant B04 knytter denne identiteten spesielt til «en stor gruppe av de godt voksne og eldre» som har «bakgrunn i vekkelsestradisjonen og karismatikk». Denne delen av menigheten har ifølge informanten gitt uttrykk for at det menigheten har begynt å jobbe med de siste årene, blir «for teknisk», og de sier at «i Guds menighet skal det jo være ånd og liv og vekkelse».

Informant B10 var ikke helt fortrolig med det nye som er i ferd med å skje i menigheten, og vil heller tenke på en god tid og vekstperiode i menighetens historie, nemlig 1960-tallet. Hans utsagn er interessant også fordi det uttrykker mye av det som på mange måter har vært karakteristisk for den misjonsforbundske vekkelsesmenigheten:

60-tallet hadde likesom en annen struktur. Da hadde vi høstofferuker, da hadde vi uker med evangelister, ikke sant. Så hadde vi den perioden vi kjørte på vekkelseskampanjer. Så hadde du noen bibelforkynnere som talte over forskjellige emner – som de siste ting og tider. Så på den måten var det jo mer interessant. Det ble likesom mer levende. Men du har jo ikke hørt en tale f.eks. om de siste ting, på lenge.

Med slike utsagn aner vi en spenning i Grimstad Misjonsmenighet – mellom den litt eldre generasjonen med bakgrunn og «hjerte» i vekkelsestradisjonen, og den noe yngre generasjon som ikke har denne bakgrunnen, og som ønsker å finne fram til en annen måte å tenke og drive menighet på. Skillet er imidlertid ikke absolutt, jeg har sett og møtt yngre mennesker i menigheten som identitetsmessig kan høre hjemme i «vekkelsesmenigheten» – og jeg har møtt mennesker over 50 og 60 år som er helt med på «det nye». Noen av informantene sier også at det må kunne gå an å bygge bro mellom det beste i vekkelsesmenigheten og en måte å tenke og drive menighet på som dekker tidens behov.

Også informant B01 reflekterer over den nye måten å tenke og drive menighet på, som kan oppfattes som «en langsiktig greie», kontra den gamle «misjonsforbundske» med «vekkelsesmøter» og «noe skippertaksmentalitet», og med en forventning om hva som kan skje neste halvår. Mens denne informanten snakker om de «driftsmessige» svakhetene ved gamlemåten å drive misjonsmenigheten på, reflekterer informant B04 over fortrinn eller fordeler som «den gamle vekkelseskristendommen og karismatikken» hadde – kontra den nye måten å drive menigheten på. Hvis ikke den nye måten å tilnærme seg menighetsarbeidet på «kommer under huden på oss» og «berører følelseslivet vårt [...] der handlingene og trofastheten skapes», så er han skeptisk til hvilken skjebne det nye får. Informant B10 er på sin side talsmann for flere med bakgrunn i vekkelsesmenighetens liv og former når han gir uttrykk for at det mange i menigheten nå lengter etter, er «en fylde – rett og slett» og «en fornyelse».

Beskrivelsene av hva menigheten behøver, kan altså se noe forskjellig ut, avhengig av om man tar utgangspunkt i savnet av den gamle vekkelsesmenighetens liv og former, eller om man ikke ser behovene ut fra andre forhold. Flere av informantene er opptatt av hva som ligger bak nyutviklingen i menigheten fra

slutten av 1990-tallet. Informant B03 sier for eksempel at en grunn til å sette i gang med å finne en ny kurs for menigheten, var at de hadde behov for å bryte ut av den jevne tralten i menighetsarbeidet. «Jeg følte i hvert fall at det forslitte uttrykket 'et jevnt godt arbeid' var litt for dekkende», sier han, og han mener det var dette som satte i gang strategiarbeidet. Informant B05 peker spesielt på mangel på forutsigbarhet og system som et behov man gjennom strategiarbeidet ønsket å gjøre noe med. Men samtidig sier han at det er «viktig at en ikke putter Gud i en boks» i iveren etter «litt mer system og forutsigbarhet». Informant B04 peker på behovet for å samle seg om noe, noe han begrunner i DNM-menighetens natur som «sammensatt» og «med stor bredde». Det gjør også at menigheten er blitt «forsiktig av natur», noe som igjen har utviklet «et enormt ønske» om å samle seg om noe og «gå sammen videre». Bakgrunnen her er et behov som oppstod i kjølvannet av personal-/pastorkrisen i 2002–2003. Men også behovene som oppstod i etterkant av en relativ intens bygge- og dugnadsperiode menigheten var gjennom på 1990-tallet, blir nevnt av flere. Informant B06 sier at «folk ble veldig slitne» etter denne perioden.

Flere informanter, deriblant B03, sier at det «uten tvil» har vært et behov å oppdage menighetens interne ressurser, dvs. de forskjellige nådegavene i menighetsfellesskapet. Og han understreker at oppdagelsen av nådegaver i fellesskapet bygger på en bredere plattform enn den gamle «karismatiske» forståelsen:

Og nådegavene blir utvida fra en 6–7 nådegaver til kanskje 20–25 som er det mer bibelsk riktige. Og det er vår styrke nå i forhold til tidligere, mener nå jeg da. [...] Mange menigheter har jo hatt en veldig snever oppfatning der. Jeg har hørt mange, mange taler om nådegaver – der de har brukt det meste av tiden på 2–3 stykker, og når de kommer til de 20 andre, så er tida ute. Samme reprise om og om igjen. Nå synes jeg det har snudd en god del. Nå hører en en del også om andre nådegaver. Og det synes jeg er en berikelse.

Flere av informantene er også opptatt av mer eksterne utfordringer menigheten står overfor. Informant B01 sier følgende om hva det å bety noe for nærmiljøet man er en del av, kan innebære: «Hvis Grimstad Misjonsmenighet ikke var her, hvis den ble tatt vekk fra kartet, hvem ville da savne oss?» Også informant B03 er opptatt av menighetens utadvendte engasjement – spesielt det at selv om menigheten ligger «midt i boligområder», så ser man lite til dem som bor der i menigheten. Informant B01 reflekterer ikke bare praktisk eller «evangelistisk» over saken, men også praktisk-kulturelt og i tillegg noe mer teologisk over hva det innebærer for menigheten å bety noe for sitt nærmiljø:

En relevant menighet må være opptatt av det samfunnet for øvrig er opptatt av. Men en menighet skal også være profetisk – i sin rolle. Den skal være korrigerende til ting vi ser er uheldig i samfunnet, og som kan være en motkraft mot andre krefter. Det er en del av det, men så tenker jeg også at det vi snakker om her i kirka, treffer mennesker. «Her tar de opp temaer som jeg er opptatt av.» Jeg tenker også at musikken, lokalitetene og alt vi gjør må være kulturelt relevant også, slik at folk ikke får et altfor stort kultursjokk når de kommer inn i vår sammenheng.

I en samtale med DNMs generalsekretær, Jarle Råmunddal, bekrefter han at spørsmålet om menighetens relevans, eller «overgivelse til tiden – til det samfunnet og den situasjonen vi er en del av», er et av de største behovene i DNMs menigheter. Nettopp erkjennelsen av at man ikke er relevant nok for mennesker som ikke går i menigheten, hevder generalsekretæren slår ut i «en stor frustrasjon og nød i mange menigheter i forhold til at man ikke klarer å nå ut til nye mennesker, og man klarer heller ikke å være relevante nok for de som går i menigheten».

Informantene peker altså på flere sider ved det vi kan kalle den aktuelle opplevde behovssituasjonen. Noen viser til en mangel på forutsigbarhet og system som preget «gamlemåten» å drive menigheten på, mens andre er opptatt av behovene som oppstod i forlengelsen av personalkonflikten. Atter andre sier menigheten behøver økt engasjement, gjennom å oppdage menighetens ressurser og nådegaver. Og noen peker på utfordringen menigheten har i det å bety noe for sitt nærmiljø. DNMs generalsekretær kaller dette siste «en overgivelse» til tiden menigheten er en del av.

Drømmen om å være en bibelsk, levende og fungerende menighet

Behov kan også uttrykkes i drømmer man har for menigheten sin. På spørsmål om hvilket ideal de har for menigheten, uttrykker flere av informantene drømmer og idealer som de henter fra Bibelen – spesielt Det nye testamente. Noen av informantene er opptatt av den paulinske tanken om menigheten som Kristi kropp. «For meg er nøkkelverset Ef 4,11: At Gud satte i menigheten noen for å utruste de hellige for sin tjeneste», sier informant B01. Informant B06 beskriver hva han forbinder med synet på menigheten som Kristi legeme eller kropp: «Man kan organisere en menighet og man kan komme med alle tekniske detaljer, men hvis ikke Ånden driver og forvandler mennesker, så kommer du ingen veg.» Mens informant B06 ser ut til å uttrykke en moderat kritisk holdning til det å organisere en menighet med «alle tekniske detaljer», ser informant B01 ingen motsetning mellom dette bibelske og organiske synet på menigheten og det å bygge menighet som organisasjon. «På samme tid som vi bygger en organisasjon, bygger vi Guds rike: Kristi kropp», sier han, og legger til: «Så jeg opplever at vi blir vingekutta dersom vi bare tar den ene biten her – eller bare den andre. Disse tingene henger sammen. Og da er det bibelske mandatet uhyre viktig.» Menigheten som «Jesu armer og bein» er informant B05s måte å uttrykke samme bibelske visjon for menigheten på. Kjentegnet på en slik menighet er at den «er levende», sier han, og at den «virker på alle områder». Dette siste må i lys av forståelsen av menigheten som Jesu armer og bein bety at alle kroppsdelene – eller lemmene/medlemmene – kan få virke ut fra sine forutsetninger. Og han sier at det er dette som er «viktig for meg i forhold til dette med ønsket om å tenke bibelsk».

Noen av informantene er opptatt av å beskrive idealmenigheten som et hjem eller en familie. Som kjent er også dette en bibelsk metafor som brukes om den kristne menighet (Ef 2,29). Informant B04 kan fortelle at det var nettopp dette som var modell for den menigheten som Veien videre-utvalget så for seg i sitt

arbeid. Dette vil han foredle i retning av å være et hjem og «et sted der mennesker trivdes og hørte til». Informant B07 uttrykker seg i samme ordelag og ønsker at Grimstad Misjonsmenighet skal være en menighet «som møter folks behov», og at menigheten må være et sted der «de bare kan få lov å komme» og «være til stede», dvs. at folk ikke skal føle at de må delta. Også informant B05 bruker hjem/familie-metaforen om menigheten, og han understreker at det er viktig «at folk føler seg verdsatt», at «en må få lov til å være den en er», og «at en kan brukes».

Drømmen om en bibelsk fungerende menighet knyttes av informant B08 spesielt til «dette med nådegaver» og at alle finner sin plass. Han sier også at bønn var viktig for den første menigheten – og må derfor være viktig i dag. Bønn er imidlertid noe som man «ikke er så gode på i menigheten», sier informanten. Dette med smågrupper er viktig, og «dette med fellesskapet sånn generelt». For denne informanten er det viktig at mennesker i menigheten blir «tiltrukket av hverandre», og at også nye mennesker kan bli «tiltrukket» av fellesskapet i menigheten, etter mønster fra menigheten i Apostlenes gjerninger. Informant B04 viser i sin beskrivelse av drømmen eller visjonen for menigheten til at det finnes «innefrosset potensial» – som han mener det er ønskelig å forløse i menigheten. Oppgaven blir å «skape trygghet til å folde seg ut».

Informantenes bibelsk-inspirerte drømmer og tanker for menigheten ser altså ut til å uttrykkes primært gjennom to bibelske forestillinger: menigheten som Kristi kropp og menigheten som Guds familie. Tankene informantene gjør seg rundt disse bibelske metaforene, er knyttet til menighetens aktuelle behovssituasjon, som for eksempel ønsket om at alle skal få virke ut fra sine forutsetninger og føle seg verdsatt og akseptert i menighetsfamilien.

Menighetens behov for ny kurs og styrt endring

Informant B09 omtaler de behovene eller drivkreftene som ligger bak de strategiske prosessene som egentlig startet på slutten av 1990-tallet, men som han nok mener handler om prosessen knyttet til Veien videre-utvalget. Og dette er, som vi har sett, prosesser som spesielt knytter seg til bruk av materiale fra NaMu og SCC. Slik uttrykker informanten seg:

Innholdet i Naturlig kirkevekst og *Målrettet menighet* er veldig sentralt. Samtidig som det er ønsket om å nå et mål – i forhold til å bli gode til å bli en åpen menighet, ha mye aktiviteter, være inkluderende, satse på fellesskapet og få til dette her med generasjonene – at alle skal ha sin plass i vår menighet. Så hadde vi nedgang økonomisk, det var også en stein som måtte snus. Vi måtte gjøre det interessant for oss selv, ellers så ville vi få medlemsfrafall.

Det virkelighetsbildet som informant B09 tegner av utgangspunktet for det strategiske arbeidet, handler om nedgang i økonomien i menigheten, folk som holder tilbake frivillige gaver og fare for frafall av medlemmer. I bakgrunnen finnes også den tidligere omtalte personalkonflikten. Steinene måtte snus for å finne vegen videre, sier han. I tillegg til å peke på noen av de viktigste nøkkelområdene i stra-

tegiprosessen, viser han til at det var ønsket om at «noe måtte skje» som var drivkraften.

Informant B02 forteller at en del mennesker i menigheten som ikke var så sterkt involvert i personalkonflikten, skjønte av det var viktig å bidra med «å tenke framover». «Og det var veldig gunstig, og det gjorde at jeg gikk utenom diskusjoner om hvem som hadde feil og rett og slikt», sier han. Det å tenke framover og utarbeide «en klar plan» for menigheten, er informant B09s utgangspunkt for å beskrive de behovene som lå til grunn for strategiarbeidet. I dette arbeidet «brukte vi jo veldig aktivt både *Målrettet menighet* og *Naturlig kirkevekst*», sier han. Informant B02 tar utgangspunkt i behovet for å ta kontroll på den endringen som faktisk skjer i en menighet. «Så det store spørsmålet er ikke om en vil endre seg, men om en vil ha kontroll og styring på denne endringen – eller skal det seile dit det tilfeldigvis seiler», sier han. Samtidig som at flere informanter uttrykker et sterkt behov for ny kurs og endring i menigheten, har de fleste av informantene en felles forståelse av hva den nye kursen og endringen i menigheten måtte inneholde. Det handler både om å utvikle menigheten internt, bl.a. gjennom å oppdage nådegavene og øke deltakelsen i tjenesteoppgaver, og også å utvikle den til å bli en utadvendt, åpen og inkluderende menighet som kan bety noe for nærmiljøet og byen.

Et viktig strategisk grep for å få dette til – ut over det å bruke menighetsutviklende materiale fra NaMu og SCC – vil ifølge informant B09 være både å nå de forskjellige generasjonene i menigheten, og også å samle dem. Det at vi «ikke er gode nok til å gå i tannhjul med hverandre», ser han som den store utfordringen. Og det strategiske grepet er å utvikle bedre «tannhjul», ikke bare for å få generasjoner og mennesker til å fungere sammen, men også for å fange opp dem som blir utbrent og som lider. Det vil også kunne bedre kommunikasjonen mellom ulike ledere i menigheten.

Ut fra informantenes beskrivelse av behovet for ny kurs og styrt endring kan vi kanskje si at behovssituasjonen som menigheten befant seg i etter personalkrisen, trer tydelig fram. Med dette som utgangspunkt peker informantene på behovet for samling og for å lage en plan og stake ut en krus for framtiden. Men behovet for å ta kontroll på de endringene som skjer, er til stede uansett hvilken konkret behovssituasjon menigheten måtte befinne seg i, slik informant B02 peker på.

Valg av menighetsutviklende materiale

I hovedsak domineres informantenes begrunnelser for valg av menighetsutviklende materiale i Grimstad Misjonsmenighet av det jeg her kaller pragmatiske og strategiske forhold. Mens de pragmatiske begrunnelsene peker på praktiske og hensiktsmessige grunner bak valget, domineres de strategiske begrunnelsene av hva det er som gjør at disse konseptene er interessante for menigheten som menighetsutviklende verktøy. I praksis er det svært lite som skiller disse to begrunnelsene, derfor behandler jeg dem sammen her. I tillegg er flere av informantene

opptatt av mer innholdsmessige vurderinger av konseptene; de reflekterer over konseptenes karakter og innhold, og de sammenligner dem, og da spesielt NaMu og SCC. Denne siste typen begrunnelser skiller jeg ut som eget punkt.

Pragmatiske og strategiske begrunnelser

På spørsmål om det var tilfeldig at man valgte NaMu og boken *Målrettet menighet* (Warren 1999) for å utvikle menigheten, svarer informant B09 at han aldri følte at det var et valg. Grunnen var at *Målrettet menighet* var «veldig i vinden»: «For meg var det ikke et veldig bevisst valg, og jeg stilte aldri et spørsmål ved det.» Han bekrefter også at menigheten var påvirket av Salem Misjonsmenighet i Kristiansand da de valgte *Målrettet menighet* som materiale.⁵⁰ Det samme sier informant B03, og han betoner i tillegg at de lyttet til råd fra DNMs sentrale ledere som hadde besøkt disse amerikanske menighetene, og som kunne anbefale menighetsutviklende materiale derfra. Ordbruk som ellers dukker opp hos informanter i denne sammenhengen, er at konseptene var «naturlig å velge», og at konseptene har vært «nyttige» verktøy, slik informant B05 formulerer seg. Informant B01 viser til at det har vært «helt nødvendig» å ty til denne typen menighetsutviklende materiale i norske menigheter.

Flere av begrunnelsene som vektlegger mer strategiske forhold, betoner de valgte konseptenes styrke og verdi nettopp på dette området. Disse konseptene «hjelper oss å tenke, og det setter i gang prosesser i oss», sier informant B01, og han legger til at «en kommer kanskje til et punkt der en ser at nå trenger vi noe input som kan få tankene våre på gli, og som også kan gi oss noen nye tanker». Også informant B07 ser på de valgte konseptene som «redskap for å lede menigheten videre». Informant B06 er spesielt opptatt av NaMu's styrke som menighetsutviklende materiale. NaMu er et godt redskap for «å få hele menigheten med», sier han.

Noen av informantene, deriblant B01 og B03, svarer umiddelbart bekreftende på at bruken av konseptene matcher behovene de har følt på, og som de mener at menigheten har. Andre informanter er noe mer tilbakeholdende. Informant B01 sier blant annet at «for mange av oss er sånne redskaper svært kjærkomment, og det hjelper oss til å tenke – og det setter i gang prosesser i oss. Så jeg er ikke i tvil om at det er bra!». Informant B08 beskriver relativt detaljert at det er en generell match mellom materiale og behov, at nettopp det valgte materialet hjelper en til «å sette ord på ting man går og føler på», og at man kan «kjenne seg igjen» i dette materialet. Informant B06 hevder at «det er litt for tidlig å si noe om dette», dvs. om materialet svarer til behovene, da menigheten fremdeles er i en tidlig fase i bruken av NaMu-materialet. Informant B04 «tror ikke matchen er 100 prosent for oss». Han påpeker at materialet til nå har gitt for liten hjelp til «å handle», og

50 Salem Misjonsmenighet i Kristiansand gjennomgikk en strategisk prosess fra år 2000 basert på boken *Målrettet menighet* (Warren 1999).

han savner «et sterkere verktøy» til å omsette alt det fine materialet man lærer om en menighet i praksis.

Selv om informant B06 er noe usikker på om NaMu-materialet fullt ut matcher menighetens behov, er han overbevist om konseptets kvalitet og den strategiske hjelpen det kan gi «for å få hele menigheten med», og han kan ikke «tenke meg andre redskaper som vi kunne ha brukt for å skape den ønskede forandringsprosess». Noen av informantene er også opptatt av den praktiske hjelpen det valgte menighetsutviklende materialet gir på konkrete områder de har vært opptatt av å utvikle. Denne informanten har spesielt fokus på utviklingen av smågruppearbeidet i menigheten, og her har han sett en god og fungerende kombinasjon med NaMu-materialets fokus på faktoren «livsnære grupper». Han viser også til den første menighetsprofilen og det faktum at «livsnære grupper» der kom ut som minimumsfaktor, men at ettertidens bevisste satsning på området har gjort at cellegruppearbeidet er blitt en «vinner» i neste menighetsprofil. Også informant B02 tar fram gudstjenestearbeidet som eksempel på konkret utviklingsområde der menigheten har fått mye inspirasjon og hjelp fra NaMu-materialets fokus på «inspirerende gudstjenester».

Begrunnelsene som informantene gir for valg av menighetsutviklende materiale betoner ofte pragmatiske og strategiske forhold. Ofte peker de på nytteverdien menigheten har av slike konsepter i det menighetsutviklende arbeid, for eksempel at de er nødvendige for å få gjort noe. Det var «naturlig» å velge konseptene, påpeker en informant, bl.a. etter påvirkning fra en annen menighet. Strategisk sett er det nytteverdien i konseptene som framheves. Selv om noen av informantene er usikre, oppfatter de fleste situasjonen slik at NaMu/SCC- og WCCC-materialet matcher behovene. Både i menighetstenkning og terminologi opplever flere en relativt sterk identifikasjon med innholdet i det menighetsutviklende materialet de har valgt.

NaMu/SCC-materialets innhold og karakter

I et personlig utsagn uttrykker informant B01 hovedideen bak den menighetsutviklingen man søker gjennom valg og bruk av NaMu/WCCC/SCC-materiale. Kort sagt handler det om kvalitetsforbedring og fokus på å være søkersensitiv og relevant som menighet. Informant B01 kan fortelle at etter flere år med «hele kirkeveksttenkningen langt opp i halsen», oppdaget han NaMu – som ikke satte fokus på kvantitet, men på kvalitet. Og han begynte å tenke at kvaliteten «kan vi gjøre noe med». Informanten ser det også slik at NaMu og WCCC/SCC utfyller hverandre som strategisk menighetsutviklende materiale. Dette forholdet, der NaMu står for «vekstideologien» og SCC og WCCC for inspirasjonen, blir også framhevet av informant B03.

Grimstad Misjonsmenighet har altså valgt å kombinere denne «veksttroen» knyttet til NaMu-materialet med materiale fra Saddleback-menigheten, men også til en viss grad fra Willow Creek. I hovedsak ser informantene det slik at disse konseptene kan leve i harmoni i utviklingen av menigheten, men informant B02 er

også opptatt av forskjellen mellom dem. «De amerikanske systemene» ser han på som mer krevende både kulturmessig og i bruken av dem i menigheten. «NaMu med sine åtte kvaliteter beskriver mer hvordan menigheten er, og hvordan det står til i menigheten – uten at man trenger å følge akkurat den og den metodikken», sier informanten. Han har også en interessant uttalelse om innhold og profil i det valgte materialet – med hensyn til menighetens mer vekkelsespregede tradisjon:

Menigheten er sammensatt. Og noen er der at det som Ånden ikke sier i øyeblikket, har liten verdi, andre er der at Ånden taler minst like mye i planer og strategier som han taler akkurat nå i et møte. Så det vil være veldig forskjellig etter hvem du spør. For min del opplever jeg det styrkende og seriøst at det er et skikkelig vitenskapelig grunnlag på det. Jeg tenker slik at Guds inngripen og Den Hellige Ånds ledelse har minst like gode vilkår i et planleggingsmøte som det har i de få sekundene som det plutselig smeller i en gudstjeneste.

Her bekreftes den spenningen i menigheten som jeg tidligere har beskrevet. Valget av menighetsutviklende materiale og virkemidler for å utvikle menigheten matcher ikke med den karismatiske vekkelsestradisjonen, men allikevel har de valgt denne typen materiale. Her er det interessant at også den av informantene som tydeligst hører hjemme i «den gamle» formen eller tradisjonen, heller ikke går inn for å utvikle menigheten ved hjelp av noe annet materiale enn nettopp det som er valgt. Informant B10 sier at om man valgte å «kjøre inn karismatiske predikanter og sånt, så ville vi fått en annen menighet» – og det er tiden «ikke moden for».

Både informant B01 og det meste av strategisk materiale fra Grimstad Misjonsmenighet som jeg har hatt tilgang til, begrunner valg av NaMu/SCC/WCCC-materiale med det innholdsmessige fokuset i disse konseptene: kvalitetsforbedring i alle ledd i menighetens arbeid og menighetens økte relevans for omverdenen. Jeg antar at det er slike særtrekk eller kvaliteter ved konseptene som gjør at også informant B01, som tydeligst trer fram som representant for den karismatiske vekkelsestradisjonen, støtter valget av disse konseptene for å utvikle menigheten. Hans ankepunkt er ikke valg av materiale, men heller bruken av det – det at «for få kommer i aktivitet». Dessuten ser det ut til at flere legger vekt på det at NaMu og SCC/WCCC-materialet utfyller hverandre, selv om de er svært klar over forskjellene i konseptenes opprinnelse, innhold og form.

Implementering av NaMu/SCC- og WCCC-materialet

Implementeringsprosessen

Implementeringen er både en demokratisk prosess og en strategisk prosess. De henger så tett sammen at de kan omtales som to sider av samme prosess. Her skiller jeg dem imidlertid, slik at jeg tydeligere kan få fram informantenes beskrivelse av prosessen.

En styrt, demokratisk prosess – uten begeistret tilslutning

Alle informantene bekrefter at implementeringen av de valgte menighetsutviklende konseptene har foregått innenfor menighetens vedtatte, demokratiske rammer. Oppslutningen har sågar formelt sett vært «tilnærmet enstemmig», som informant B04 sier. Samtidig vurderer B05 selve prosessen som «ikke så demokratisk». Han viser her til det forhold at prosessen har vært relativt stramt regissert og styrt av strategiske aktører i menigheten som har sett det som sin oppgave å gjøre dette. Informant B02 reflekterer slik over den rollen han selv, Veien videre-utvalget og det såkalte Action-teamet spilte i denne sammenheng:

I Action-teamet var vi en 6–7 stykker. Dette ble gjort i en prosess der vi var så åpne med menigheten som vi kunne, på menighetsmøte, på gudstjenester, på et årsmøte. Og vi var stadig innom med ting – som plansjer og oversikter og sånt. Så vi som satt i utvalget, opplevde virkelig at menigheten gikk for det. Så er det jo slik at et menighetsmøte aldri har alle medlemmene til stede, så det er sikkert noen som synes at dette gikk fort.

Også informant B01 refererer til de strategiske aktørene, og han presiserer at «dette er mennesker som har et godt rotfeste i menigheten». Hans oppfatning er at folk i menigheten oppfatter dette som «bare positivt». Implementeringen som demokratisk prosess preges altså av strategiske aktører som tar ansvar for å bearbeide materialet, utarbeide ideer og tanker – som man framlegger for menigheten. Involvering av menigheten skjer blant annet, påpeker informant B06, gjennom besøk av NaMu's Ommund Rolfsen som informerte om NaMu, samt gjennom forkynnelse i gudstjenestene og i menighetsmøter. Også i cellegruppene arbeidet man med dette materialet, sier informant B05. Parallelt med dette forsøkte man å involvere menigheten med i nye tanker og ideer for menighetens utvikling gjennom å dele ut det lille heftet *ABC i kirkevekst*, sier informant B08. I tillegg ble 50 eksemplarer av boken *Målrettet menighet* delt ut gratis til medlemmer som ville ha den, sier informant B03. Forsommeren 2004 ble Veien videre-utvalgets forslag lagt fram for menighetsmøte. «Dette skjedde både åpent og enstemmig», sier informant B04.

Hvordan menigheten faktisk mottok de nye tankene og ideene for menighetens utvikling, er også informantene opptatt av. Informant B04 har gjort seg sine tanker om den «kroniske forsiktigheten» og tilbakeholdenheten som preger menigheten:

Det er ikke en menighet med ovasjoner og begeistret tilslutning. [...] Og vedtakene fattes langt på veg enstemmig. Men begeistringen for ting er ikke så sterk. Det ligger en slags gardering i det, og dette kan bli slik at det ikke er så mange som går ut og våger skinnen sitt på ting. Dette opplever jeg som litt trist. Det er ofte like godt å være litt uenig med engasjement.

Og informant B04 trekker den konklusjonen vedrørende implementeringen som demokratisk og involverende prosess, at de ikke har lykket så godt «pedagogisk». Grunnen til det er, ifølge informanten, at Veien videre-utvalget «blei ei gruppe

som i stor grad jobba med det her og som et par ganger underveis delte litt tanker – og så presenterte konklusjonen». At de ikke har lykket pedagogisk med å involvere menigheten, begrunner altså denne informanten både med måten man har jobbet med involveringen på i strategiutvalget og med den menighetskulturen man skulle selge materialet inn i – som «nok hadde litt andre ønsker», som informanten sier. Men om man i Veien videre-fasen av det strategiske arbeidet ikke lyktes helt med involveringen av menigheten, mener informant B08 at «nå begynner kanskje folk å modnes» og at menigheten nå kan jobbe mye dypere med tematikken.

Flere informanter bekrefter altså at implementeringen av NaMu/SCC- og WCCC-materialet i Grimstad Misjonsmenighet har skjedd gjennom en demokratisk prosess. Noen av informantene er nemlig opptatt av at man ikke kan sies å ha lyktes så godt med involveringen av folk flest i menigheten. Informantene oppgir ulike årsaker til dette. En av dem peker på den «kroniske forsiktigheten» som finnes i menigheten. En annen framhever at lederne kanskje ikke har vært gode nok på å «selge» prosjektet inn i menigheten. En av informantene peker også på at det nok er mennesker i menigheten som har hatt «andre ønsker» for utviklingen i menigheten.

En vanskelig og krevende strategisk prosess

Samtidig som informantene er opptatt av implementeringen som demokratisk prosess – og også hva som oppfattes som problematisk med denne prosessen – beskriver de også den strategiske prosessen som menigheten har vært inne i, som vanskelig og krevende. Flere av informantene bekrefter at den tidligere omtalte spenningen mellom menighetskulturer og generasjoner i menigheten har vært en utfordring for det strategiske arbeidet. Men reaksjonen på «det nye» som er innført i menigheten, skyldes egentlig ikke den strategiske viljen som lederskapet har vist for å komme videre i menigheten, men heller på formen det nye tar når det settes ut i livet. Informant B02 forteller om reaksjoner på gudstjenesteformen, i hvilken grad man åpner for Den Hellige Ånd og og ikke, og om man har ettermøte og forbønn eller ikke. Informant B07 nevner ulik oppfatning av nådegavene som et område der han har sett litt spenning, og informant B05 kan fortelle at «bare en sånn latterlig ting som videokanon» har utløst «nesten krangling».

Informant B03 refererer i tillegg til reaksjoner på forkynnerstil – det han kaller «livsnær forkynnelse» – og på den nye lovsangsstilen. Spenninger vedrørende nye sang- og musikkformer innrømmer han imidlertid kom før man begynte å utvikle menigheten ved hjelp av NaMu/SCC- og WCCC-materiale. Informant B04 sier at han har sett en relativt stor gruppe i den eldre generasjonen som opplever en «fremmedgjøring» i forhold til det nye som skjer. Det ser han som en utfordring til «å være villig til å tenke flere enn ett spor». Også informant B06 åpner opp for at «de mer karismatiske får lov å utvikle seg på det området der, og de som ikke er så karismatiske kan også utvikle seg på sin måte».

I tillegg til problematikken knyttet til de ulike generasjonene og menighetskulturene, er mange av informantene opptatt av at det menighetsutviklende materialet de forsøker å implementere, i seg selv har vært krevende. Informant B01 refererer til at mange oppfatter materialet for «teknisk», og at det «i Guds menighet skal være Ånd og liv og vekkelser». Reaksjoner som tydelig kommer fra den mer karismatisk-vekkelsesorienterte delen av menigheten, er for eksempel at «vi forklarer vekk Gud i Naturlig kirkevekst», som informant B05 refererer til. I samme retning går informant B07, som framhever at «det ikke bare må bli undersøkelser og teori og ord, men at det må være liv, og det må være ånd, nådegaver i funksjon».

Informant B06 reflekterer over graden av vanskeligheter man har hatt i implementeringsprosessen med hensyn til ulikheten mellom NaMu-materialet og *Målrettet menighet*. Gevinsten han ser med NaMu-materialet, på tross av vanskelig terminologi, er at menigheten blir ledet gjennom en prosess – som man riktignok bør ha en godkjent veileder til å løse seg gjennom. *Målrettet menighet* er «lettere å forstå», men kanskje noe vanskeligere å anvende, siden man må finne vegen eller prosessen selv. Informant B08 kommenterer også karakteren av materialet ved å vise til at noen «synes noe av det ble litt for voldsomt, litt for mye detaljer», og informant B09 viser til noe av det samme, og angir det som grunn til at mange har hatt problemer med å «fordøye» det at det er «et stort og tungt materiale».

Det siste forholdet som informantene ser ut til å være opptatt av, er personalkonfliktens rolle i implementeringsprosessen. De fleste som uttaler seg om dette, avviser at denne konflikten har forårsaket problemer eller spenninger som har oppstått i implementeringsprosessen. Men informant B07 innrømmer allikevel at prosessen ble berørt av konflikten. Han refererer spesielt til situasjonen i celledroppene som var i gang med å utvikles som minimumsfaktor, som et område som ble personmessig og relasjonsmessig berørt av pastorkonflikten.

Ifølge informantene er det altså en rekke forhold som kompliserer den strategiske implementeringsprosessen. Flere viser til spenningen mellom menighetskulturer og generasjoner. Begrepet «fremmedgjøring», som en av informantene bruker, kan gi et visst bilde av hva de som tilhører den karismatiske vekkelsetradisjonen opplever med hensyn til den nye utviklingen. Selv om jeg ikke utfordret den yngre generasjonen til å beskrive sitt forhold til den «gamle» vekkelsekulturen i menigheten, kan de nok ha følt noe «fremmedgjøring» overfor «gamlemåten» å drive menighet på. Den strategiske implementeringsprosessen har også vært vanskelig, ifølge flere informanter, fordi det menighetsutviklende materialet man har valgt, kan være krevende å bruke. Materialet er av noe forskjellig karakter (jf. forskjellene på NaMu og de amerikanske konseptene), og terminologien og framstillingsformen – spesielt i NaMu-materialet – oppleves som for «teknisk». I en slik vurdering kan vi se tydelige spor av den mer karismatiske og vekkelsetorienterte del av menigheten. Når det gjelder personalkonflikten, ser noen av informantene at den har komplisert implementeringsprosessen noe. Personmessig berøres prosessen av at personer som kanskje har fått en konfliktfylt relasjon, skal stå i krevende strategiske prosesser sammen. Men informantene benekter altså at personalkonflikten har utgangspunkt i valget og bruken av materialet.

Aktørenes rolle

Som for Voie menighet definerer jeg her en aktør som en person som på en eller annen måte er aktiv i de menighetsutviklende prosessene som jeg forsker på i menigheten. Det er i mitt materiale en nær sammenheng mellom informanter og aktører, av den enkle grunn at informantene er valgt ut blant folk som er engasjert i de aktuelle prosessene, og som har noe å fortelle. Men de jeg kaller aktører – og som innbefatter flere enn mine informanter – har alle forskjellige roller i utviklingsprosessene i menigheten. Det er det jeg ønsker å si noe om. Spesielt er jeg interessert i å se hvordan aktørenes rolle henger sammen med innføring og bruk av NaMu/SCC- og WCCC-materialet og med måten man gjennomfører implementeringen på.

Først har jeg gått igjennom hva informantene selv mener om hvem som er pådrivere og aktører i prosessene i Grimstad Misjonsmenighet. Her har jeg sett på hva de sier om sin egen rolle, og hva de også har å si om andres rolle i prosessene. På basis av denne beskrivelsen og en oversiktsmessig gjennomgang av intervjuene, har jeg laget en liste over informantprofiler der også de ulike aktørenes rolle og betydning framkommer. Ut fra denne oversikten har jeg foretatt en typologisering av aktørene for å tydeliggjøre deres rolle i den strategiske prosessen.

Den tidligere omtalte profilanalysen har resultert i følgende to hovedtyper av aktører – hver med to undergrupper – i de aktuelle prosessene i Grimstad Misjonsmenighet: pådrivere (de som er aktive, og de som er lojale) og deltakere (de som er positive og lojale, og de som er mer skeptiske, men som allikevel støtter prosessen). Grensene mellom de ulike «typene» kan være flytende, men jeg mener altså at jeg har kunnet identifisere noen grupper av aktører i materialet og i mine observasjoner i menigheten (se tabell 6). Hvilken rolle aktørene spiller i de strategiske prosessene i Grimstad Misjonsmenighet, er avhengig av hvilken fase i den strategiske utviklingen vi snakker om:

- 1. fase: Slutten av 1990-tallet. Daværende pastor knyttet menigheten til Naturlig kirkevekst. Første menighetsprofil gjennomført.
- 2. fase: Knyttet til Veien videre-utvalget 2003–2004. Menigheten står uten pastor og en rekke personer i menigheten blir bedt av styret om å arbeide med strategi og menighetsutvikling. NaMu og *Målrettet menighet* (Warren 1999) blir valgt som basis for arbeidet.
- 3. fase: Fra 2005, da menigheten har fått ny pastor som i sterkere grad knyttet menigheten til NaMu. Andre menighetsprofil gjennomføres.

Hvem som kan defineres som strategiske pådrivere og lojale pådrivere, kan være noe uklart ut fra informantenes opplysninger – spesielt i andre fase av strategiprosessen. Antallsangivelsen bygger både på informasjon fra informantene og på min egen observasjon i menigheten.

Tabell 6: *Aktørtyper i Grimstad Misjonsmenighet*

Aktørtype	Rolle i implementeringsprosessen	Ca. antall
Strategiske pådrivere	Visjonsbærere og igangsettere. Er avgjørende for både utforming og gjennomføring av prosjektet. Hvem som kan regnes som strategisk pådriver i menigheten, er avhengig av hvilken fase i utviklingen vi snakker om.	1. fase: pastoren + to-tre navngitte personer 2. fase: en kjerne på tre–fem personer i Veien videre-utvalget 3. fase: pastoren (sammen med ekstern veileder og et samlet lederskap)
Lojale pådrivere	Ledere som går inn i allerede eksisterende visjon, strategi og struktur og tar lederansvar for den strategiske prosessen og for spesifikke utviklingsområder.	1. fase: ingen informantopplysninger, men antakeligvis styremedlemmene. 2. fase: ifølge informant B09 10–13 personer 3. fase: lederskapet + noen andre personer som har vært sentrale i fase 2, men som nå ikke formelt er med i lederskapet
Lojale deltakere	Mennesker som ikke direkte er involvert i utarbeidelsen av nye strategier og tiltak, men som er lojale og aktive deltakere i menighetslivet. De er relativt godt informert om strategiprosessene og innholdet i konseptene. De markerer bl.a. i menighetsmøter at de er positive til utviklingen.	Finnes primært innen den yngre generasjonen. Ingen av informantene angir antall på denne gruppen.
Skeptiske deltakere	Mennesker som er ganske godt informert om materialet og kursen menigheten har valgt, men som allikevel er tvilende eller skeptiske til utviklingen. Flere av dem deltar allikevel i menighets liv og aktiviteter. Særlig de eldre som kan plasseres her, preges imidlertid av lojalitet til menigheten og lederskapet.	Finnes primært innenfor den eldre generasjonen som også er tilhengere av en mer karismatisk vekkelseslinje. Vanskelig å angi antall.

Utenfor disse gruppene finnes mennesker som har trukket seg unna, og som kan karakteriseres som *passiviserte*: Ut fra informantuttalelser og mine observasjoner i menigheten, har jeg forstått at noen i denne gruppen er passivisert på grunn av personalkonflikten, mens de fleste har trukket seg tilbake av personlige årsaker. Passivisering som følge av – eller som en reaksjon på – den strategiske utviklingen i menigheten, har jeg imidlertid ikke støtt på.

Forholdet mellom strategiske og lojale pådrivere er noe flytende ut fra informantuttalelsene. Personer som oppgis av en informant å kunne tilhøre gruppen strategiske pådrivere, kan av en annen informant plasseres mer i periferien. Og motsatt: Personer som av en informant i min terminologi kan være lojal pådriver,

blir av en annen informant omtalt som strategisk pådriver. Spesielt gjelder dette fase 2 i strategiprosessen. Men informant B05 er allikevel tydelig på at det avtegner seg en indre krets, bestående av tre personer, der en var «tenkeren» og de to andre var de som «dreiv arbeidet framover». Den ytre kretsen bestod av ytterligere fem personer som på ulikt vis var med i prosessen. I både første og tredje fase av prosessen er det lettere å utpeke den strategiske pådriverfunksjonen. Første fase av prosessen hadde egentlig bare én hovedaktør. Pastoren kjørte «litt sololøp», sier informant B09. I tredje fase har man tydelig også gitt pastoren hovedrollen i den strategiske prosessen, men i nært og tett samarbeid med lederskapet – der flere av de sentrale personene i Veien videre-utvalget fremdeles er med.

Foregående beskrivelse har vist at det er samspillet mellom aktører og mellom ulike aktørtyper som er viktig både for framdrift av prosessen og for implementeringsprosessens karakter. Samspillet mellom aktører i samme gruppe synliggjøres spesielt i andre fase av prosessen, der én utpeker seg som strateg og «tenker» – som en av informantene kaller ham – mens en eller to av de andre er flinke på å formulere og beskrive det man jobber med underveis i prosessen. Informantene er riktignok ikke alltid like samstemte på hvem av de sentrale aktørene som har spilt hvilken rolle. I tredje fase av prosessen er det tydeligvis samspillet mellom pastoren og lederskapet han har rundt seg, som vil være avgjørende i prosessen. Samspillet mellom ulike aktørgrupper må sies å ha vært viktig i alle fasene av prosessen, men spesielt i andre fase har det vært viktig. Da ble nemlig ny menighetstenkning og strategi skapt. Denne strategien skulle også vedtas og «selges» ut i menigheten – og settes ut i livet gjennom en ny lederskapsmodell og en ny funksjonsmodell. I en slik prosess er man avhengig av alle gode krefter, alle typer pådrivere og deltakere, for å lykkes. Det samme gjelder behovet for samspill mellom ulike aktørgrupper for å lykkes med gjennomføringen av ny strategi i tredje fase av prosessen, selv om man her har valgt å følge NaMu-metodikken eller -syklusen.

Hvordan implementeringen skjer i Grimstad Misjonsmenighet

Informantenes beskrivelser av implementeringen

Implementeringens grunnleggende valg

Flere av informantene er opptatt av hva som bør være fundamentet for den strategiske utviklingen – og for måten man bruker det menighetsutviklende materialet på. Informant B03 gjør seg nok til talsmann for en holdning om å være konservativ i teologien, men moderne i formen, som både han selv og menigheten ønsker å holde seg til i utviklingen av menigheten. «Det må bli en kombinasjon av å holde på det gamle og evangelisk solide – samtidig som vi i uttrykksformene er moderne», sier informanten.

Bevisstheten om at man vil utvikle en moderne menighet, har blant annet slått ut i et strategisk valg om «at det skulle være en lavterskelmenighet», sier informant B09, og «at vi f.eks. ikke skulle ha tungetale i møtene» eller aktiviteter i gudstjenesten «som kom til å skremme vekk befolkningen». Informant B07 betoner

videre at man har bevisst valgt en flergenerasjonsstrategi – og en strategi der de forsøker å møte forskjellige behov i menigheten. «Vi vil ikke bare kjøre en ny stil som ekskluderer noen», sier informanten, og understreker at de forsøker å være «lyttende til de forskjellige behovene». Han forklarer at en slik strategi, som ønsker å inkludere flere generasjoner, handler mye om «å høre folk som har en mening», og også «å høre den erfaringen som de eldre har». Dette «setter veldig mange pris på», sier han.

Flergenerasjonsstrategien har kanskje vært et strategisk grep som har vært påvirket av den tidligere omtalte spenningen mellom generasjoner og ulike menighetskulturer i menigheten. Det er tydelig at også personalkonflikten har påvirket de strategiske grepene man har gjort. Informant B08 sier at man «følte at menigheten lå strødd til alle kanter, så det var det å samle menigheten om det man hadde felles: Guds ord og Jesus. Så det var nok mye av fokuset – å begynne å samle». Behovet for å finne en samlende strategi ser imidlertid informanten ikke bare på bakgrunn av generasjonsmangfoldet, men også på bakgrunn av det konfesjonelle mangfoldet i menigheten. «Vi er jo en menighet som består av alt fra lutheranere til pinsevenner», framholder han. Dermed kan det også være lett å «fokusere på forskjellige ting», sier han, og framholder at det med bakgrunn i dette mangfoldet har vært ekstra viktig å finne en visjon som «Gud hadde for vår menighet».

Som en del av fundamentet menigheten har valgt å stå på for implementeringsprosessen, kan vi også tolke informant B06 sin uttalelse om å ha en kritisk og selvprøvende holdning til det en utvikler. «Vi må vurdere for ikke å stagnere», sier han. Ved siden av en slik åpen og selvevaluerende holdning i arbeidet med å finne en samlende visjon og strategi for menigheten, sier flere av informantene at man ikke er redd for å være moderne i uttrykksformene. Teologisk konservativ, men samtidig moderne i metodene, er den strategiske grunnholdningen som informant B03 klart beskriver. En del av et slikt moderne uttrykk som de ønsker at menigheten skal ha, representerer nok informant B09s tanker om «lavterskelmenighet». Også informant B08s betoning av samling – både av generasjoner og ulike konfesjonelle bakgrunner hos medlemmene – er en del av det strategiske fundamentet i Grimstad Misjonsmenighet.

Implementeringens «metodikk»

Informant B07 oppsummerer implementeringsprosessen og resultatet av den ved å framholde at det menighetsutviklende materialet som er brukt, har blitt «så godt oversatt og adoptert inn i vårt system – at du skjønner at det kan funke her også». Utsagnet er interessant også fordi det oppgir noen av de viktigste begrepene i en slik ekklesiologisk implementeringsprosess som menigheten har vært inne i. Materialet er «godt oversatt», sier informant B07, og her er det nok ikke den språklige oversettelsen han har i tankene, men den kulturelle tilpasningen eller oversettelsen som har foregått i menigheten når de har arbeidet med konseptene. Informanten sier også at materialet er «adoptert inn i vårt system», og det må bety at de gjør noe til sitt eget, noe de identifiserer seg med. Informanten er opptatt av at imple-

menteringsprosessen har ført til at noe fungerer, og sier: «En ser jo at dette virkelig er noe som vi også kan bruke.»

Informant B03 er også opptatt av å markere at implementeringen har vært «en positiv prosess» i menigheten, der tanker og ideer utenfra er blitt integrert i eksisterende menighetstenkning. Men «det er til dels vanskelig å vite hva som er tanker og ideer fra disse, og hva som er fra menigheten», sier han, og tilføyer at det som kanskje er det mest positive i en slik prosess, er at «tankene settes i sving, og nye fruktbare ideer kommer fra menighetens egne». Informant B04 er opptatt av implementeringen som «fornorskning» og som det å tilpasse konsepter som Willow Creek og Saddleback «mentalt, psykologisk og pedagogisk». Informant B08 ser på den typen ekklesiologisk arbeid som har foregått i Grimstad Misjonsmenighet, som en selektiv prosess. Ikke alt materiale er like relevant, men man må ta utgangspunkt i det som er mest aktuelt, ta tak i det og bruke det, sier han. Ellers bekrefter han det flere av informantene har uttrykt, nemlig at man ser på implementeringen som en prosess man har lyktes med: «Jeg synes det svarer til forventningene, og jeg synes det har vært til god hjelp, men det er ikke dermed sagt at jeg sluker alt rått.»

Men selv om de vurderer implementeringen som vellykket, betyr ikke det at ting har gått «glatt», sier informant B05, noe som altså vitner om at prosessen han har vært med på, har vært hardt arbeid. «Det var flere ganger jeg var så irritert at jeg holdt på å sprekke», kan han fortelle. Noen informanter er også opptatt av at det handler om å innføre prinsipper i tenkningen, ikke å kopiere utenlandske modeller. Informant B01 forteller at han på en konferanse hos Willow Creek (i Chicago) fikk høre at «de ikke håpet vi hadde fått noen modeller der, men at vi hadde fått med oss noen prinsipper som dere kan reise hjem og så anvende på deres måte i deres menighet». Informanten refererer også til Schwarz, som står bak NaMu som «tar opp veksten i Willow Creek», og at de der «må ha fått tak i noen prinsipper», som informant B06 er opptatt av å kommentere hvor viktig det har vært for menigheten å få tak i prinsippene i de konseptene man jobber med. Å integrere prinsippene i eksisterende menighetstenkning – framfor å kopiere en modell – har den fordelen at hver menighet kan «bevare sin egen stil og sitt eget kall, uten at det ligner et eller annet», mener han.

Det er altså tydelig at de fleste av informantene ser på implementeringen som en interaktiv prosess der impulsene utenfra – representert ved NaMu/SCC- og WCCC-materialet – bearbeides og integreres i en bestemt kontekst, her i Grimstad Misjonsmenighet. Noen sentrale ord som informantene bruker for denne prosessen er: adoptere, oversette, fornorske og tilpasse. Denne prosessen beskrives videre som en selektiv prosess, med mye hardt arbeid bak. Man har tydelig tatt utgangspunkt i det man mener er mest aktuelt og relevant i det menighetsutviklende materialet for de behovene man har som menighet. Det er konteksten som materialet brukes i, som styrer utvalget man gjør fra materialet. Det er dermed en bevissthet blant aktørene i Grimstad Misjonsmenighet om at det å kopiere en eller annen modell eller menighetspraksis ikke er vegen å gå. Det «å få tak i prinsip-

pene», sier informant B06, har vært det viktigste for implementeringen – ikke bare av NaMu-materialet, men også av WCCC- og SCC-materialet.

Implementerings ulike nivåer

Informantene ble utfordret til å reflektere over hvordan implementeringen av de valgte menighetsutviklende konseptene har påvirket følgende nivåer:

- Det teologiske/ekklesiologiske nivået, dvs. den grunnleggende tenkningen om menighetens vesen og funksjon
- Det strategiske nivået, dvs. utforming av visjon, mål, verdier og strategier på basis av det valgte menighetsutviklende materialet
- Det operative nivået, dvs. iverksettelsen av ny menighetstenkning og strategi

Ikke uventet framhever flere av informantene det strategiske nivået som det mest sentrale i prosessen. Informant B04 framhever spesielt prosessens 2. fase som sterkt strategisk preget, men samtidig at man «ble tvunget til å tenke praktisk» på grunn av den situasjonen menigheten befant seg i – fra å ha hatt to pastorer til å ikke ha noen. Det «å opprettholde de gode servicetilbudene og aktivitetene» samtidig som lederskapet arbeidet strategisk og planmessig, ble viktig, sier informanten.

Flere av informantene nevner forkynnelsen som det «sted» der de tydeligst legger merke til den teologiske eller bibelske dimensjonen ved det man holder på med i menigheten. «Så det har stadig vært framme som en del av forkynnelsen på søndagene», sier informant B04. Ellers er det flere av informantene som er noe uklare og usikre når det gjelder det teologiske nivået – hva det egentlig handler om. Informant B03 sier: «Jeg synes ikke det er noe spesielt på det overordnede teologiske nivået», men han innrømmer etter oppfølgingsspørsmål at det har skjedd noe, selv om han er usikker på om den mer omfattende framstillingen av nådegavene har kommet pga. denne prosessen, eller om den ville ha kommet uansett. «Men det har vært en stor utvikling på akkurat det punktet der», innrømmer han.

Informant B01 kopler det strategiske og det teologiske aspektet og framhever spesielt den mer organiske menighetsforståelsen som et viktig anliggende. «Det handler om å være Kristi kropp på jorda», sier han, og legger til at det «er en forståelse av menigheten som bunner seg i Bibelen». Den organiske menighetsforståelsen, «det å være Kristi kropp på jorda», kopler han direkte til det strategiske anliggende at man ønsker «å bety noe for samfunnet». Informant B05 knytter på sin side det teologiske aspektet spesielt til utviklingen av lederskapstenkningen. Med referanse til arbeidet i Veien videre-utvalget, sier han at man der hadde flere runder om hvordan menigheten skal forstå lederskap, uten at han vil påstå at det var «stor teologi» de kom fram til. Også informant B06 er opptatt av den teologiske tenkningen bak den nye lederskapsmodellen som er utviklet i menigheten. Han knytter dette teologiske arbeidet både til den bibelske forståelsen av lederskap, til NaMu's ideer om «utrustende lederskap» og til den aktuelle situasjonen menigheten har vært i. Informanten konkluderer med at «det var en veldig van-

skelig prosess fordi det kreves en helt ny tenkning både i forhold til vår tenkning om en pastors funksjon og også i forhold til menigheten – som ofte har sine forventninger om hvordan en pastor skal være».

At det har skjedd noe på aktivitetsnivået, er de fleste svært tydelige på: Alle bekrefter at impulsene fra konseptene har vært det som har trigget aktivitetsnivået. Utviklingen av smågruppefellesskap i menigheten var kanskje det første som skjedde med direkte påvirkning fra NaMu's første menighetsprofil i menigheten og oppfølging av daværende minimumsfaktor. Oppblomstringen av barnearbeidet knyttes til innføringen og bruken av Promiseland-materialet fra WCCC. Gudstjenesteutviklingen er det tredje aktivitetsområdet som nevnes som et område der det har skjedd mye som følge av de nye impulsene. Informant B01 nevner videre utviklingen i ungdomsarbeidet, ting som har skjedd innenfor menighetens tilbud i sjelesorg og veiledning samt ny lederskapsmodell som områder med utvikling og vekst.

Det strategiske og det teologiske nivået ligger tett på hverandre i informantenes forestillingsverden, men det teologiske nivået ligger som en slags overbygning over de strategiske avgjørelsene og prosessene. Utvikling av ny lederskapsmodell er et tydelig eksempel på dette, der man har koplet sammen strategisk funksjonstenkning og en bibelsk eller teologisk forståelse av lederskap i en menighet. At informantene bekrefter at NaMu/SCC- og WCCC-materialet i relativt sterk grad har øvet innflytelse på det jeg her kaller det operative nivået, er ikke overraskende. Det handler om hvordan man ut fra ny menighetstenkning og strategi tenker aktiviteter og tjenester, og hvordan man ønsker at aktivitetskartet skal se ut for å møte de aktuelle behovene.

Implementeringens sentrale innhold

Oppdagelse og utvikling av nådegaver er et sentralt punkt i både det teologiske/ekkesiologiske nivået, det strategiske nivået og det operative nivået. Ekkesiologisk eller teologisk springer nådegavetenkningen ut av den organiske menighetsforståelsen, dvs. menigheten som Kristi kropp, der det enkelte (med)lem har gaver og oppgaver. Strategisk og operativt sett er nådegaveoppdagelse en hovedstrategi både for ressurstenkningen og for utviklingstenkningen i menigheten. Og dersom det enkelte medlem hjelpes til å tjene på det området de er utrustet for (dvs. har nådegave for), vil det bety en gevinst både for den enkelte og for menigheten. For den enkelte vil trivselen og gleden over å være deltaker i tjenesteoppgaver øke, og for menigheten vil ressurser forløses, slik at menigheten fungerer bedre og mer effektivt både innad og utad. Det innebærer også at måten man tenker seg den enkeltes deltakelse og tjeneste i menigheten på henger sammen med måten man framstiller nådegavene på. «Det er svært sannsynlig at menigheten har betydelige skjulte ressurser hos mennesker som ikke selv 'selger' sine kvaliteter og gaver i menigheten», sies det i Veien videre-rapporten (s. 10). Derfor anbefaler Veien videre-utvalget NaMu's nådegavetest og et opplegg kalt Super-lørdag (brukt i Salem, Kristiansand) som redskap for å utvikle dette området.

Et slikt spenn fra en teologisk overbygning til den operative bruken av nådegavene, finner vi igjen i det informant B01 sier om «kroppens måte å fungere på» som en «hovedforståelse av menigheten». For mennesker i menigheten som ofte har et «lavt selvilde», og som egentlig ikke har tro for at Gud «kan bruke dem», ser denne informanten det som sin oppgave «å prøve å motivere og prøve å gi folk tro på at Gud faktisk har gitt dem noe». Han forteller at med dette som utgangspunkt «tar vi i bruk redskaper for å kartlegge nådegaver, talenter og tjenester – og prøver å hjelpe mennesker inn på rett plass». Utfordringen er ifølge informanten både å gi konkret hjelp til den enkelte til «å få brukt de nådegavene de har i den tjeneste de har i menigheten», og også å «gjøre det ordentlig», ellers kan folk «bli vaksinert». Om dette ikke gjøres ordentlig, kan man risikere at folk kommer og sier: «Dette har vi prøvd, og vi er blitt skuffa.» Informanten ser altså farer i måten menigheten arbeider med nådegaveoppdagelse på, men han ser også farer i et ensidig fokus på nådegaver og økt deltakelse. Menneskene kan fort «bli et middel for at vi skal oppnå et mål», sier han, og betoner at det må være rom for å trekke seg tilbake fra aktiviteter i menigheten. «Det kan skje ting i livene våre, det kan være sykdom, som gjør at vi havner litt på sidelinja og ikke har krefter lengre, og er vi da like viktige lengre?», spør han.

Informant B07 ser det også som utfordring at det er manglende åpenhet rundt nådegavene, og at medlemmene ikke er gode nok til å gi hverandre feedback. Han kunne for eksempel tenkt seg «å bli utfordret» på sine egne nådegaver. Han er opptatt av spenningen som er knyttet til den nye type nådegaveforståelse – kontra den «gamle» mer karismatiske – og han setter disse to måtene å forstå nådegavene på opp mot hverandre – den nye, mer planlagte nådegaveforståelse kontra menighetens tidligere, mer spontane nådegaveforståelse: «Noen av de eldre gir nok uttrykk for at de savner noe av spontaniteten, noe av det at nådegavene er i funksjon.»

«Når disse snakker om nådegaver», sier han, «så tenker vel disse på bestemte nådegaver». Det han her sikter til, er nok betoningen av de ni nådegavene – ofte kalt «overnaturlige» i den pentekostale og karismatiske tradisjon – som Paulus nevner i 1 Kor. 12,7–11. Informanten tror at «en del av de eldre – kanskje ikke bare de, savner litt den der – jeg vet ikke riktig hva jeg skal kalle det, men den andre måten å gjøre det på». Også informant B03 er opptatt av de to måtene å tenke om nådegavene på som er representert i menigheten, og han mener at ved den nye måten å framstille nådegavene på blir de «utvida fra en 6–7 nådegaver til kanskje 20–25, som er det mer bibelsk riktige». Han refererer nok her til forholdet mellom den «gamle» og mer pinsekarismatiske oppfatningen av nådegavene og den «nyere» oppfatningen, knyttet spesielt til framstillingen av nådegavene i NaMu/SCC/WCCC-materialet. Informanten benekter imidlertid at menigheten hadde en for snever oppfatning av nådegavene tidligere, men allikevel ser han den nye måten å framstille dette på som «en berikelse».

Under mitt feltarbeid i menigheten høsten 2007 kjørte man «et intensivt program», som informant B01 sier det, i menighetens lederskap og i cellegruppene, der man arbeidet konkret med NaMu's nådegavetest og den nye framstillingen av

nådegavene – blant annet knyttet til boken *Fargelegg din verden med Naturlig menighetsutvikling* (Schwarz 2007). For å nå menigheten som helhet med den nye nådegavetenkningen, valgte man å kjøre en lengre taleserie høsten 2007. Informant B07 omtaler denne taler-serien og roser pastoren for å ha «et språk som alle forstår og som er lett å kjenne seg igjen i», og som kan hjelpe folk som «kanskje ikke har vokst opp i menighet». Men også når det gjelder denne typen forkynnelse er den mer karismatiske og vekkelsesbetonte delen av menigheten kritisk. Informant B10 sier han «måler det ut fra samtaler» og forteller at «de er så trøtte av hele emnevalget». Noe oppgitt sukker han: «Så er det tjeneste og nådegaver – og jeg vet ikke hva.»

I den omtalte taleserien tok pastoren et tydelig utgangspunkt i NaMu-materialet ved å henvise til Schwarz' store undersøkelse der 1200 kristne ble spurt om de kjente sine nådegaver.⁵¹ Her framkom det at bare 20 prosent av dem visste hvilken nådegave de hadde – og brukte den. Innhold og opplegg for taler-serien på totalt ni taler/emner ligger for øvrig tett opp til presentasjonen av nådegavene i NaMu-materialet. Her understrekes det at:

- Alle har en nådegave.
- En nådegave defineres som en særskilt evne som Gud gir av nåde til ethvert lemm på Kristi legeme, og den må settes inn i arbeidet med å bygge opp menigheten.
- Om du oppdager din gave, så ser du klarere hva ditt kall er.
- Vi har ulike gaver, og vi kan frigjøre hverandre til tjeneste.
- Det finnes flere måter å bruke gavene på.

Taleserien inneholdt også en egen undervisning på «hvordan du kan finne dine nådegaver». Under overskriften «Ditt liv kan utgjøre en forskjell» ble flere av nådegavene gjennomgått i taleserien. Sammensetning og framstilling av nådegavene så temamessig slik ut: Gjestfrihet og sjelesorg, Kunstnerisk kreativitet og barmhjertighet, Kunnskap og undervisning, Hyrde og håndverker, Hjelp og tjene, Organisering og å bedømme åpenbaringer. Dette må sies å være en interessant liste – ut fra den mer pinsekarismatiske tradisjonens synsvinkel (som altså er den tradisjonen som har preget mye av tenkningen i menigheten i forbindelse med nådegavene), så må vi si at de nådegavene som her er hentet fram i forkynnelsen, er noe «fremmede». I denne tradisjonen legges det som kjent mest vekt på gaver av mer «åndelig» karakter, som for eksempel de ni som listes opp i 1 Kor 12,7–11.

En av de viktigste hensiktene med å øke intensiteten på å oppdage nådegaver i menigheten, er økt deltakelse og økt engasjement og innsats fra det enkelte medlems side. Informant B02 innrømmer at han ikke tror «at alle medlemmer til en hver tid vil være engasjert i menigheten». Det er «en utopi», sier han, og mener at engasjement «har noe med ulike livssituasjoner å gjøre». Men en menighet skal

⁵¹ Følgende informasjon er hentet fra skriftlige utgaver av taleserien om nådegavene i Grimstad misjonsmenighet høsten 2007.

legge til rette for at alle kan engasjere seg, sier han, og han mener at «det er sunt for menigheten at mange engasjerer seg».

Et par av informantene er opptatt av å beskrive hvilke konsekvenser de ser av at folk kommer i aktivitet som følge av at de oppdager sine gaver. Informant B05 kopler tydelig det at folk kommer i tjeneste og det at «innpakningen blir forståelig». Ifølge ham har det med menighetens ansikt utad å gjøre: «For meg var det i hvert fall viktigst at innpakningen skulle bli bra og at folk kom i tjeneste. Det er vel en sammenheng der også, er folk i en tjeneste de trives i, så blir innpakningen bra.»

Informant B08 kopler det at folk blir aktive og finner sin plass med menighetens evne til «å dra folk inn». Men han mener det ligger «en kjempestor utfordring i å klare å legge terskelen så lavt at vi faktisk tør å begynne å bruke de gavene vi har». Overbevisningen og troen på nådegaveoppdagelsesprogrammets effekt eller virkning i menigheten kan altså sies å være relativt stor. Men noen av informantene er også opptatt av en side ved saken som i liten grad er «programmerbar»: «Hvordan skal en lage et arbeid som gjør at folk vil forplikte seg», spør informant B07. «Dette med å få folk til å se verdien i å bidra», ser han som den store utfordringen. Han viser til forsøkene menigheten har gjort med å komme i gang med kirkekaffe etter gudstjenestene – et aktivitetsområde som de lenge har strevd med å få i gang, uten å lykkes.

Informant B04 er som nevnt skeptisk til det nye som er innført i menigheten, dersom det ikke «kommer under huden på oss» og «berører følelseslivet vårt [...] der handlingene og trofastheten skapes». Han henviser også til at den gamle vekselsekristendommen og karismatikken hadde fortrinn på dette området. Det er muligens denne «overgivelsen» til oppgaven eller saken (ev. mangel på denne) som informant B09 har i tankene når han sier: «Så jeg føler vi har både undervisningen og vi har metodene for å få det til, men vi får det likesom ikke til allikevel. Og det kan godt hende at det er samfunnet og tida som griper oss litt.» Men han er allikevel ikke av den oppfatning at man skal gi opp hele prosjektet, man «skal være veldig bevisst på at man følger opp det man har startet på». På sikt bør man kunne sette dette «i et kartotek så at alle får forsøkt seg på sine nådegaver – og blir mer bevisste på det».

Informantuttalelsene om nådegaveoppdagelse og økt deltakelse i Grimstad Misjonsmenighet viser en slags dobbelhet: På den ene siden betoner de betydningen av at hvert enkelte medlem oppdager sin særegne nådegave for å komme i (rett) tjeneste og trives der. På den annen side viser uttalelsene en reflektert holdning til måten menigheten gjør dette på, de unngår for eksempel at folk «blir vaksinert». Den reflekterte holdningen vises også i spørsmålet om de gjennom den nye «metoden» faktisk makter å engasjere folk. Informantuttalelsene viser også at de er opptatt av spenningen som finnes mellom de to kulturene når det gjelder nådegaver og tjeneste å gjøre. Nettopp på dette området berører vi «kjernen» i de to kulturene. Den karismatiske vekkelsestradisjonen/-kulturen og den nye måten å framstille nådegavene på kan sammenstilles på følgende måte:

Tabell 7: Sammenligning av «gammel» og «ny» nådegaveforståelse i Grimstad Misjonsmenighet

«Gammel» nådegaveforståelse	«Ny» nådegavepresentasjon
Betoner de såkalte overnaturlige nådegavene. Sentral tekst/liste i 1 Kor 12,7–11	Betonger mangfold og forskjellighet. Her står alle nådegavelistene i NT sentralt. Utgangspunktet er de ulike lemmenes funksjon på Kristi legeme.
Klar spiritualistisk tendens, dvs. «det åndelige» eller åndelige virkemidler framfor organisatoriske virkemidler og metoder.	En mer helhetlig tenkning der man ikke skiller mellom ulike gavetyper eller mellom organisasjon og ånd.
Et individualistisk siktemål. Den enkeltes erfaring og bruk av spesielt «de overnaturlige» gavene, vektlegges. Ofte blir også fokuset innadvendt ved at oppbyggelsesaspektet ved nådegavene betones.	Et kollektivt siktemål, der nådegaveoppdagelse på menighetsnivå står sentralt, og der menighetens «totale» funksjon blir ivarettatt – både innad (alle lemmene i funksjon) og utad (menighetens funksjon i verden/samfunnet).
Har røtter både i pentekostal og i karismatisk teologi/forkynnestradisjon.	Har røtter både i NaMu- og i SCC/WCCC-materialet.

Implementeringen slik den uttrykkes i Veien videre-rapporten

Hva kan Veien videre-rapporten si om måten man tenker seg implementering av NaMu/SCC- og WCCC-materialet på i Grimstad Misjonsmenighet?

Strategirapportens oppbygning og innhold

Veien videre-rapporten er satt sammen av ulike typer dokumenter som har vært viktige i strategiprosessen i Grimstad Misjonsmenighet:

- 1 Figurativ presentasjon av ny lederskapsmodell. Modellen presenteres todelt, med en del som bærer overskriften «Struktur og organisasjon» og en del med overskriften «Tjeneste og funksjon».
- 2 Veiledning i utvelgelse av menighetens lederskap, datert oktober 2004.
- 3 Dokument fra K-vekst (= NaMu): Svaret er Utrustende lederskap.
- 4 Referat fra avsluttende møte 28. oktober 2004 i Forum for Veien videre.
- 5 Rapport med status og forslag til tiltak fra Forum for Veien videre, revidert 10. august 2004.
- 6 Diverse vedlegg: relevante dokumenter, visjon og mål, PowerPoint-presentasjoner, avisutklipp, referater og innspill osv.

Men planen har tydeligvis ikke bare funksjon av å være en dokumentsamling, den er – slik det framgår både i informantuttalelser og i sin egen presentasjonsform – også en «strategiplan». Spesielt gjelder dette dokument nr. 5 i listen ovenfor. Ut

over en innledende orientering om opprettelse, sammensetning og mandat som Veien videre-utvalget hadde, og en avsluttende liste med referanser til litteratur, menigheter og artikler som har inspirert utvalget, består denne rapporten av to hoveddeler: Den første (og pkt. 2 i rapporten) er et sammendrag av utvalgets arbeid. Andre hoveddel har forslag til hva man mener bør være de neste skrittene i prosessen. Pkt. 3 heter betegnende nok «Veien videre».

Generelt om brukerkontekstens plass og rolle i rapporten

Ut over det faktum at dette er en strategirapport som har sin opprinnelse nettopp i Grimstad Misjonsmenighet 2003–2004, finner vi få referanser til menighetens historie, tradisjon og aktuelle situasjon. Det som finnes av situasjonsanalyse i rapporten, tar heller ikke utgangspunkt i dette, men i de «store» strategiske spørsmålene som man hovedsakelig har hentet fra *Målrettet menighet* (Warren 1999). Slike spørsmål er for eksempel: Hvorfor er vi til som menighet? Hva er vi kalt til å gjøre som menighet? Gjør vi det rette som menighet? Hvordan kan vi bli mer målrettet som menighet?

Første gang vi finner en henvisning til den sammenhengen menigheten står i, er under beskrivelsen av verdigrunnlag (s. 7), der DNMs motto «Guds barns enhet og menneskers frelse» også «er vårt motto», som det heter. For øvrig henvises det i verdigrunnlaget til Bibelen «som Guds ord og som vår rettesnor», en formulering som nok er tatt ut fra Misjonsforbundets menighetsstatutter. Det refereres også til DNMs menighetstradisjon, i forbindelse med omtalen av ny ledelsesmodell (s. 10): «I likhet med mange andre menigheter i DNM har også vår menighet utfordringer når det gjelder menighetens ledelse.» De «utfordringene» som det siktes til her, har tydeligvis å gjøre med det tradisjonelle menighetsstyrets ensidige fokus på «daglig ledelse» av menigheten, mens styrets rolle som åndelig lederskap dermed blir skadelidende. Siden NaMu-dokumentet: Svaret er utrustende lederskap er tatt inn i rapporten, kan det være grunn til å tro at de også har fått med seg de grunnene som dette dokumentet oppgir for hvorfor lederskap i Misjonsforbundet kommer dårlig ut når det gjelder hvor «godt» eller «utrustende» lederskapet er. Her heter det bl.a.:

I Misjonsforbundet er årsmøtet og menighetsmøtet overordnet styret. Det gjør det uklart hvem som er menighetens fremste lederskap. Styret preges av stor utskifting av medlemmer og korte valgperioder. Styret ser gjerne på seg selv mer som et forvaltningsorgan enn som et utrustende lederskap.

Det vises også i rapporten til at det tradisjonelle styret i DNMs menigheter ofte må håndtere tidsaktuelle hastesaker etter hvert som de kommer. «Resultatet blir, som i mange andre DNM menigheter, at styrets kapasitet til å tenke langsiktig reduseres kraftig», heter det i rapporten (s. 10). Det er på området styreordning/lederskap at man til en viss grad går inn i menighetens historie/tradisjon og aktuelle situasjon for å begrunne de strategiske endringene som foreslås i menigheten.

Til en viss grad kommer misjonsmenighetens historie/tradisjon og aktuelle situasjon til syne i rapporten (s. 8–9), når man beskriver behovet for å tenke

annerledes omkring gudstjenesten. Det blir uttalt et behov for å «skifte fokus fra hvem som skal tale til hva som skal forkynnes», noe som viser hva man vektla med den gamle formen, og hva man nå ønsker å vektlegge. Det er snakk om mangel på forutsigbarhet som har preget den tradisjonelle formen på gudstjenesten, at man «ikke helt vet hva slags gudstjeneste man kommer til». Slike utsagn viser nok en kritisk holdning i Veien videre-utvalget til den tradisjonelle gudstjenesteformen, men kanskje mest viser det behovet for å videreutvikle den tradisjonelle gudstjenesten til et redskap for den nye menighetstenkningen og strategien.

Konseptmateriale i rapportens beskrivelse av visjon, verdier og mål

I rapporten vises det til det ideologiske grunnlaget man har bygd på i utviklingen av ny strategi i Grimstad Misjonsmenighet (s. 4), og her nevnes bøkene *Naturlig kirkevekst* (Schwarz 1998) og *Måltrettet menighet* (Warren 1999) som hovedkilder. Det dominerende innslaget av ideer kommer imidlertid fra boken *Måltrettet menighet*. Det blir blant annet etablert som et slags hovedmål å være en måltrettet menighet.

Også i valg og beskrivelse av visjon og hensiktserklæring, er det tydelig påvirkning fra *Måltrettet menighet*. Visjonsformuleringen «forvandlede liv» er en visjon som står sentralt også i Saddleback. Jeg har i tabell 8 nedenfor parallellstilt hensiktserklæringene fra *Måltrettet menighet* og fra Saddleback Community Church, for å vise nærhet i fokus, formulering og ordvalg.

Tabell 8: Hensiktserklæringene for Grimstad Misjonsmenighet og Saddleback Community Church

Hensiktserklæring, Grimstad Misjonsmenighet	Hensiktserklæring, Saddleback Community Church
«Grimstad Misjonsmenighet skal være et varmt og inkluderende fellesskap – som når ut til stadig nye mennesker, hjelper dem å vokse i troen, finne sin tjeneste og bli utrustet til å vinne nye – alt til Guds ære.» (Warren 1999:84)	Å føre mennesker til Jesus og medlemskap i hans familie, utvikle dem til Kristus-lik modenhet og utdanne dem til deres tjeneste i menigheten, liv og verdensmisjon for å opphøye Guds navn. (Warren 1995:107) ⁵²

I strategirapporten beskrives de fem ulike leddene i hensiktserklæringen (s. 7) som tilsvarende «de fem hensiktene» som Warren (1999:80–83) skriver om. I følgende oversikt står de fra rapporten i parentes:

- 1 Tilbedelse: Elske Gud. (Tilsvarende: Opphøvelse: Vi feirer Guds nærvær i tilbedelse)

⁵² «To bring people to Jesus and membership in his family, develop them to Christlike maturity, and equip them for their ministry in the church and life mission in the world, in order to magnify God's name.»

- 2 Inkludere: Fellesskap og vennskap. (Tilsvare: Medlemskap: Vi inkorporerer Guds familie i samfunnet)
- 3 Lære og gjøre: Disippelgjøring. (Tilsvare: Modenhet: Vi utdanner Guds folk ved disippelskap)
- 4 Tjenestegjøring: Møte menneskers behov med Guds ressurser. (Tilsvare: Tjeneste: Vi viser Guds kjærlighet gjennom tjeneste)
- 5 Evangelisering: Misjon og kommunikasjon. (Tilsvare: Misjon: Vi kommuniserer Guds ord ved evangelisering)

I den målgruppeformuleringen som foreslås i referat fra møte i Forum for Veien videre, datert 28. oktober 2004, og som er blitt tatt inn som § 1–3 i nye statutter, finner vi tydelige spor av SCC i begreper som «målrettet» og «forvandlede liv». Begrepet «kvalitet» brukes også i formuleringen, og det kan bl.a. spores i NaMu-materialet. I sin helhet lyder målgruppeformuleringen slik:

Menigheten er som en familie, med barn, ungdom, voksne og eldre. Det er i menigheten som i familien: Alle er nødvendige for å skape et godt, trygt, utviklende og levende fellesskap med kjærlighet og omsorg for hverandre. Gjennom målrettet arbeid, av høy kvalitet, ønsker vi at alle i vår menighetsfamilie skal føle seg verdsatt. Barnefamiliens plass i storfamilien har alltid vært spesiell. Denne kjernen favner bredt, med omsorg for forgiengerne og oppdragelse av etterkommerne. Vår menighet ønsker at Grimstads barnefamilier, gjennom vårt arbeid og fellesskap, skal få oppleve Jesus som frelser i sine liv.

I beskrivelsen av verdigrunnlaget (s. 7) er imidlertid ikke innslaget av tankestoff fra *Målrettet menighet* like sterkt. Vi kan kanskje si at formuleringer om at alle kristne har et kall til å tjene med de gavene de har, at man vil utruste dem for å virkeliggjøre dette kallet, og at man ønsker å være en positiv og byggende kraft i samfunnet, er tatt ut av SCC-materialet. Men dette kan like gjerne være inspirert både fra NaMu og fra Willow Creek. Det samme gjelder utsagnene om at bønn og tilbedelse får første prioritet, og at kvalitet inspirerer og tiltrekker seg andre mennesker. Det stemmer godt med NaMu, men like gjerne med Willow Creek eller Saddleback.

I strategirapporten er utvalget forsiktige med å utforme en bestemt strategi for menigheten. De ser det som «nytteløst å begynne med å lage en strategi». I stedet henvises det til at det viktigste er at menigheten har en visjon og en hensiktserklæring som kan peke på målet. Dernest må de vite hvilke rammer de opererer innenfor og være bevisste på verdigrunnlaget. Men jeg vil påstå at vi allikevel kan skimte et par strategiske valg – spesielt under pkt. 2.4–2.9. Her finner vi egentlig en slags «tospors» strategisk tenkning – som for øvrig stemmer godt med ekklesiologiske og strategiske impulser som NaMu/SCC- og WCCC-materialet gir.

Det ene strategiske sporet peker på mange måter innover i menigheten. Her handler det om hvordan man tenker seg at nådegavene, som de viktigste ressursene i menigheten, kan oppdages og brukes til vekst (jf. rapportens pkt. 2.7), og det handler om struktur og ledelse (jf. rapportens pkt. 2.8–9). Det andre sporet er

mer utadrettet, og handler blant annet om hvordan menigheten kan få økt relevans for mennesker utenfor menighetens vegger, og hvordan menigheten kan møte behov utenfor det indre fellesskap. Her står presentasjonen av en ny tenkning og form for gudstjenesten sentralt (jf. rapportens pkt. 2.6). Flere informanter ser en klar forbindelse mellom disse fokusområdene – det ene er avhengig av det andre. Dersom mennesker blir hjulpet til å oppdage og bruke sin nådegave, vil det også påvirke menighetens mer utadvendte profil og tjeneste. Og motsatt: Blir menigheten mer utadvendt, vil det skape behov for nye og fornyede tjenester og aktiviteter. I rapporten løftes bl.a. gudstjenesten fram som et område i menigheten der man ønsker å bygge bro mellom menigheten og verden omkring.

I langsiktige og kortsiktige mål som Veien videre-utvalget foreslår for menigheten (jf. vedlegg 3, 4 og 11 til rapporten) er det både kvantitative og kvalitative formuleringer. Kvantitative formuleringer har å gjøre med tallmessig vekst eller økning: flere medlemmer, økte inntekter, vekst i antall cellegrupper osv. Kvalitative formuleringer har å gjøre med utvikling og forbedring. Spesielt de kvalitative målformuleringene er inspirert av *Målrettet menighet* og NaMu. Bevisstheten om å tenke menighetsdrift i form av målformuleringer er en tydelig frukt av arbeidet med *Målrettet menighet* og fokuset på menighetens hensikt. Konsekvensen blir at det meste man holder på med i menigheten, skal være eller bli målrettet: målrettet forkynnelse, målrettet gudstjeneste, målrettet omsorgsarbeid, målrettet evangelisering, målrettet bygging av fellesskap, målrettet oppdagelse av nådegaver, målrettet ledertrening, målrettet evaluering osv.

Et interessant særtrekk ved rapportens målpresentasjoner er at man tydelig tar hensyn til den tidligere omtalte karismatiske vekkelsesfløyen i menigheten. I en PowerPoint-presentasjon, som antakelig er brukt i et menighetsmøte, blir det for eksempel spurt om det er «åndelig» å være målrettet, og om det er «åndelig» å forberede seg på framtiden. Svaret som blir gitt, er et tydelig ja på begge spørsmål, men grunnen til at man i det hele tatt spør, er nok å forebygge innvendinger fra nevnte fløy når det gjelder denne måten å tenke og drive menighet på. Samme forebyggende effekt ønsker man nok å oppnå gjennom målformuleringen om «et åndelig gjennombrudd».

NaMu/SCC/WCCC-påvirkning og brukerkontekst i ny ledelsestenkning

Ny lederskapsmodell er blitt til gjennom en lengre prosess knyttet til Veien videre-utvalget. I den delen av rapporten som er datert 10. august 2004, sies det at man «ikke har brukt mye tid» på hvordan menigheten skal ledes (s. 10). Begrunnelsen som oppgis, er at det opprinnelige utvalget egentlig ikke hadde mandat til å utrede denne saken (s. 15). Men utvalget foreslår at et nytt utvalg nedsettes for å utrede ny ledelsesmodell (s. 13). Ut fra samlingen av dokumenter i rapporten som har med lederskap å gjøre, kan det være vanskelig å avgjøre hva som har utspring i det opprinnelige Veien videre-utvalget, og hva som har kommet som supplerende dokumenter etter at ledelsesutvalget har framlagt sitt arbeid. Slike dokumenter i rapporten er blant annet et forslag til en ny ledelsesmodell for menigheten, en relativt

omfattende veiledning i utvelgelse av lederskap, og tidligere nevnte NaMu-dokumentet: Svaret er Utrustende lederskap.

Det er nok sistnevnte utvalg – som skulle jobbe spesielt med lederskapsspørsmålet – informant B06 refererer til når han sier at i dette utvalget «jobbet vi spesielt med utvikling av lederskapsmodellen». Jeg har tidligere også sitert informant B04 som viser til at man i menighetsmøte på forsommeren 2004 godkjente både ny lederskapsmodell og ny organisasjons- eller funksjonsmodell, noe som kan tyde på en relativt grundig utredningsprosess bak vedtaket. Hovedintensjonen med utvikling av ny lederskapsmodell for menigheten har vært å styrke den «åndelige» dimensjonen ved ledelsen av menigheten (s. 10). Det er mangler og svakheter ved den måten styrearbeidet drives på i DNMs menigheter, og måten de har forholdt seg til menighetsledelse på. Det vil man altså bort fra. Tydelig påvirket av NaMu's terminologi brukes også begrepet «utrustende lederskap». Lederskapet, som etter hvert har overtatt som betegnelse for det gamle styret, og som består av pastoren og en gruppe på fem–syv valgte medlemmer, kalles «et utrustende team». I modellen som viser lederskapets «tjeneste og funksjon», beskrives disse ledernes funksjon som å «trene opp til tjeneste, istandsette/gjenopprette, bygge fundament – ved å tjene menigheten». Pastoren inngår tydelig i modellen som en del av dette utrustende teamet, og likestilles i tjeneste med de andre personene i dette teamet.

Modellen er tydelig inspirert av Ef 4,11, der Paulus beskriver de fem sentrale ekklesiologiske ledelsestypene: apostler, profeter, evangelister, hyrder og lærere. I modellen er det bokstavelige referanser til den paulinske typologien når det er snakk om «hyrde» og «underviser». En noe mer tolkende referanse har kanskje de tre andre funksjonsbeskrivelsene: «utadrettet» refererer til evangelisten, «pådriver» er nok apostelfunksjonen, mens «dømmekraft» trolig er profeten. Det handler altså om måten man knytter lederskapstenkningen til det bibelske materialet på. Men den nye lederskapsmodellen er også en «funksjonsmodell», ifølge informant B04. Med det sikter han nok til det nye «lederforumet» som samles en gang hvert kvartal, og som består av hovedledere fra fem sentrale virksomhetsområder i menigheten. Disse virksomhetsområdene er: gudstjeneste/storfellesskap, omsorg, forvaltning, representasjon og lederstøtte. I modellen er det en ytre sirkel som representerer «menighetens virksomhet med fokus på kontakt med samfunnet». Her finnes de ulike enkeltaktivitetene i menighetens virksomhet. Poenget med en slik sirkelframstilling som vi finner i Ledelsesmodell utgave b, er nok å vise sammenhengen mellom de ulike nivåene av ledelse og aktivitet i menigheten. Det modellen ikke viser – og heller ikke andre dokumenter i rapporten – er hvordan utvalget tenker seg at dette skal fungere i praksis.

Det kan være vanskelig å avgjøre hvor inspirasjonskildene til denne typen lederskapstenkning kommer fra – ut over begrepet og ideene rundt «utrustende lederskap» fra NaMu. Tankene om de fem «gavene» eller tjenestene som nevnes i Ef 4,11 – som lederskapsgaver og som et mønster for lederskap både i den universelle kirke og på lokalt plan – finner vi bl.a. representert i pinsekarismatiske sammenhenger. Om det har vært noen innflytelse fra denne typen teologi/forkynnelse

i utviklingen av ny lederskapsmodell i Grimstad Misjonsmenighet, sier rapporten eller dokumentene jeg har hatt tilgang til i menigheten ikke noe om.

Et interessant spørsmål som har mer med brukerkonteksten å gjøre, er hva som er gammelt og nytt i lederskapsmodellen. Modellen er nok «ny» i forhold til tradisjonell styreordning i DNMs menigheter, men det nye ligger mer i måten lederskapet tenkes å fungere på enn på mandats- og myndighetsområdet og valgsystem. I dokumentet *Veiledning i utvelgelse av menighetens lederskap* heter det at man skal «ha for øye et nådegave- og tjenestebasert lederskap – med hovedvekt på et organisk og utrustende lederskap». Her vises det også til de fem lederskapsgivene/tjenestene som den nye lederskapsmodellen er bygd opp omkring. Poenget er altså at man har som mål å velge inn ledere i menigheten som passer inn i denne lederskapsdifferensieringen.

Grunnleggende i utvelgelsestenkningen er dessuten at man ønsker å se etter mer generelle lederegenskaper, som for eksempel personlig integritet og handlingsorientering. Denne typen intensjonsbeskrivelse, med spesiell vekt på nådegave- og utrustningsperspektivet, er relativt «ny» i en misjonsforbunds sammenheng – sett i forhold til den foreningstradisjonen og tankegangen som har vært dominerende i DNMs menigheter. I den parlamentariske og demokratiske foreningstradisjonen, som kan sies å være grunnmønsteret i den misjonsforbundske menigheten helt fra starten i 1880-årene, har man vektlagt personlig egnethet og en representasjonstenkning sterkere enn kall og nådegaveutrustning som «kriterier» for å bli valgt inn i styret/lederskapet i en menighet.

I beskrivelsen av de «praktiske steg fram mot utvelgelsen av lederskapet», som det heter i det aktuelle dokumentet, er det imidlertid lite som skiller den «gamle» måten å utvelge ledere på fra «den nye». Forskjellen er kanskje grundigheten i prosessen og bevisstheten om hvorfor man velger en person inn i lederskapet. Menighetens nye statutter, som ble vedtatt på årsmøte 11. mars 2007, viser at menighetens opprinnelige demokratiske foreningsstruktur er uforandret etter at ny strategi og lederskapsmodell er vedtatt. Naturlig nok er det tatt inn sentrale elementer i tidligere beskrevne strategi for menigheten, som for eksempel: hensiktserklæring, visjon, målgruppe og verdigrunnlag (jf. §§ 1 og 2) og formalitetene knyttet til ny lederskapsmodell, som ny betegnelse og funksjon.

Vi kan med bakgrunn i foregående analyse av Veien videre-rapporten si at Grimstad Misjonsmenighet i stor grad adopterer de grunnleggende tankene i *Målrettet menighet-konseptet* fra Saddleback. Det ser vi spesielt i beskrivelsen av hvordan menigheten skal bli mer målrettet, samt i visjonsformulering, hensiktserklæring, målformuleringer og valg av strategisk kurs. Hvor sterkt påvirket de har vært av boken *Målrettet menighet* (Warren 1999), viser også vedlegg 8 i rapporten, som er et skjematisk oppsett av det menigheten oppfatter som sentrale strategiske temaer, med sidetallshenvisning til boken, kommentarer og forslag til «kanaler for kommunikasjon og forandring». Rapporten inneholder også noen få spor av NaMu- og WCCC-materialet.

Grimstad Misjonsmenighet som brukerkontekst har en relativt beskjeden plass i strategirapporten – man er tydeligvis ikke opptatt av å plassere menigheten

inn i sin historie og tradisjon. Man har derimot tatt i et mangfold av impulser, naturlig nok fra de valgte menighetsutviklende konseptene, men også fra andre menigheter og sammenhenger (jf. rapportens vedlegg). Menighetens historie og tradisjon fungerer også i noen tilfeller som en «negativ» bakgrunnsbeskrivelse for nye strategiske tiltak. Beskrivelsen av den gamle eller tradisjonelle gudstjenesteformen fungerer på denne måten, og det samme gjelder beskrivelsen av den gamle formen for styreordning i DNMs menigheter. Selv om en ny strategi for menigheten framstår gjennom det strategiske arbeidet i Veien videre-rapporten, forblir de formelle og tradisjonelle rammene rundt menigheten uendret. Mange av aktivitetene og virkeområdene framstår også «uendret», selv om de inngår i en ny – og strategisk bevisst – menighetstenkning.

Iverksetting av ny menighetstenkning og strategi

Veien videre-rapportens opplegg for iverksetting

En viktig del av Veien videre-rapporten er å presentere et opplegg for iverksetting av ny strategi. Utvalget er av den formening at «menigheten er moden, kanskje overmoden» for å igangsette den endringsprosessen som de foreslår. Ut over tilrettelegging for formell godkjenning av ny menighetsstrategi, foreslår de både igangsettelse av en informasjonskampanje og et «actionteam» som skal sørge for at vedtatt strategi gjennomføres på ulike plan i menigheten (s. 13). De foreslår også et relativt omfattende program med evaluering av prosessene menigheten går inn i. Man ønsker, som det heter, å få klarhet i «i hvilken grad menigheten opererer målrettet». Det handler om spørreundersøkelser både innad i menigheten og blant personer «i randsonen» og «utenfor» menigheten. Samtidig som man oppretter et evalueringsutvalg med personer fra menigheten, ønsker man også at personer utenfor menigheten skal evaluere hva som skjer.

Iverksettingen av Veien videre-strategien tok nok en noe annen kurs enn det deltakerne i prosessen hadde tenkt seg. Høsten 2005 ble ny pastor – som ikke hadde deltatt i Veien videre-prosessen – ansatt. Han var sånn sett heller ikke fortrolig med tenkningen som var utviklet i menigheten. Men han var derimot svært fortrolig med bruk av materiale fra NaMu. Dermed ble det besluttet at menigheten skulle bruke NaMu's metodikk i det videre arbeidet. Med det skulle den nye menighetsstrategien virkeligjøres gjennom NaMu's anbefalte arbeidsmetodikk i menigheten – og ny menighetsprofil ble da gjennomført.

Aktivitetsområder spesielt berørt av ny menighetstenkning og strategi

Da jeg gjennomførte mitt feltarbeid i Grimstad Misjonsmenighet fra mars til juni 2007, var det tydelig at de både i lederskapssamlinger og på menighetsplan, i forkynnelser, i gudstjenestene, på menighetsmøter og diverse samlinger, hadde fullt fokus på utviklingen av menigheten etter NaMu-modellen – eller «Naturlig kirkevekst-syklus», som det heter i *Arbeidshefte for Grimstad Misjonsmenighet* (2006).

Det er en arbeidssyklus som ble gjennomgått og drøftet i lederskapsmøte 3. mai 2007. Anbefalt tidsramme på syklusen er to år, og den har seks steg. Forberedelse, gjennomføring og analyse av menighetsprofilen er de tre første, og utvikling og gjennomføring av tiltakene er de to neste. Deretter gjentas syklusen (= sjettede steg). Underveis knyttes ulike deler av NaMu-materialet opp til prosessen – sammen med en veileder. Lederskapet vedtok i nevnte møte å kople Rolfsen opp til prosessen som fast veileder. Han hadde sin første samling med lederskap og menighet 13. november 2007, der han kommenterte utviklingen i menigheten fra første profil i 2000 og ga råd til både menighet og lederskap om utviklingen videre. Tilbakevendingen til fokus på NaMu-materialet og -metodikk, viser seg bl.a. i oppfølgingen av minimumsfaktoren i andre menighetsprofil høsten 2007 og våren 2008. «Varme relasjoner» ble både sentral tematikk i forkynnelsen og et viktig samtaletema i menigheten.

Iverksettingen av ny menighetstenkning og strategi ble gjennomført på flere aktivitetsområder. Informantene har noe ulik oppfatning av hvilke virksomhetsområder som var sterkest berørt av den nye tenkningen. Informant B02 mener at søndagsskolen eller barnearbeidet (gjennom bruk av Promiseland) var «mest tydelig på det konkrete aktivitetsnivå». Gudstjenesten nevnes deretter, sammen med cellegruppearbeidet. Informant B06 er av den oppfatning at det er cellegrup-pene som er en tydelig frukt av det nye. Her siktes det til etableringen av cellegruppearbeidet i etterkant av første menighetsprofil, da «livsnære grupper» kom ut som minimumsfaktor. Deretter nevner han barnearbeidet og gudstjenesten med sang- og musikklivet i menigheten. Informant B09 snakker om omleggingen av gudstjenesten som en del av tanken om å bli en «lavterskelmenighet», og som noe menigheten ikke «har fått ordentlig til». Ellers snakker han om omleggingen av søndagsskolen som «en formidabel forandring i barnearbeidet» med store konsekvenser bl.a. for oppmøte på gudstjenestene. Når det ikke er tilbud for barna, så er det «glissent i benkeradene», sier han.

Det er tydelig ut fra Veien videre-rapporten at utvalget har tenkt seg gudstjenesten som et nøkkelområde der ny menighetstenkning og -strategi skal synliggjøres. I rapporten spør man: Er gudstjenestene våre hensiktsmessige i sin form? Hvem er målgruppen vår? Når vi målgruppen? Og det pekes på at «menigheten må våge å ta noen valg angående gudstjenesten, målgruppe, form og stil. Det er viktig å finne ut om gudstjenesten i hovedsak er for 'oss' (kristne menighetsmedlemmer) eller 'de andre' (ikke-kristne som vi ønsker å invitere til kirken)». En form som anbefales, er «søkersensitiv gudstjeneste», som er spesielt tilrettelagt for gjester og søkende mennesker. I rapporten (s. 9) siteres også Warrens «tolv overbevisninger om gudstjenesten». Hovedtanken i den søkersensitive gudstjenesteformen i denne presentasjonen, er at gudstjenesten – det at de troende kommer sammen og tilber Gud – er et mektig vitnesbyrd for utenforstående, «hvis Guds nærvær kan merkes og budskapet blir forstått», som Warren sier (pkt. 5). Man trenger ikke å «bli overflatisk» for å være søkersensitiv, sier Warren (pkt. 7), og man trenger ikke «slå av på budskapet» for å gjøre det forståelig. Men for at gudstjenesten skal bli «søkersensitiv», kreves det at man «spesialiserer gudstjenestene

etter deres hensikt» (pkt. 9), og «er følsomme overfor frykt, fordommer og behov hos de utenforstående når de er til stede i gudstjenesten» (pkt. 6). Omtalen av den søkersensitive gudstjenesten finnes i *Målrettet menighet* (Warren 1999:185ff).

Endelig foreslår utvalget ny struktur for gudstjenestens programkomite (jf. vedlegg 9 i rapporten), der man skiller mellom den «lille» programkomiteen (pastor, styrerepresentant og møteledere) og den «store» programkomiteen (i tillegg alle gudstjenestens aktører og ressursgrupper). Hver gudstjeneste har sitt eget team med ansvarlige for de ulike leddene i gudstjenesten.

Under min observasjon av gudstjenester i Grimstad Misjonsmenighet høsten 2007 var jeg spesielt interessert i å se hvordan den omtale søkersensitive formen ble «praktisert» i menigheten, og hvordan gudstjenestens innhold og form er målrettet ut fra vedtatt strategi og målgruppeformulering. Først og fremst kunne jeg registrere at menigheten har arbeidet med å gi gudstjenesten en «moderne» form med relativt stram regi. Moderne lovsang og en «ungdommelig» musikkform dominerte, selv om det noen ganger også dukket opp tradisjonelle salmer og sanger. I denne formen ligger det søkersensitive, og det vises også i måten man inkluderer forsamlingen på. Møteleder var for eksempel tydelig på å ønske nye gjester velkommen, og dessuten hadde både møteleder og forkynner/pastor et bevisst forhold til språkbruk og presentasjonsform – det måtte ikke bli for «innadvendt». Forkynnelsen i gudstjenestene var orientert rundt temaer som fanget opp viktige elementer i utviklingsarbeidet av menigheten. Gudstjenestene har dessuten en tydelig familievennlig profil, med spennende barnearbeid og stor oppslutning av barnefamilier.

Informant B09 sier at det er i gudstjenesten «man ser den største forskjellen». Den har fått en ny og «målrettet» profil, som ifølge informanten må sees på som en klar frukt av bruken av *Målrettet menighet* og NaMu, og den har fått et sterkere fokus på temaer (hva som skal/bør forkynnes) enn på personen som skal tale. Videre har menigheten – i hvert fall i den fasen de var uten pastor – begynt «å bruke egne folk», og informant B09 er tydelig på at resultatet har blitt at «folk begynte å føle at gudstjenestene ga dem noe». Denne informanten gjør seg til talsmann for den noe yngre og forandringsvillige delen av forsamlingen. Som jeg tidligere har beskrevet, og som informant B01 også bekrefter, har menigheten opplevd en god del spenning knyttet til gudstjenesteutviklingen. «Vi har noen som vil ha mer karismatikk», sier informanten. Informant B10, som tydelig er talsmann for denne fløyen, og som er noe kritisk både til ny gudstjenesteform, ny forkynnesstil og den nye formen for lovsang, påpeker at «vi sitter der så passive». Han etterlyser også «mer aktivitet» blant medlemmene. Med aktivitet tenker informanten både på bønn, vitnesbyrd og karismatiske innslag. Ikke underlig at informant B01 utbryter at gudstjenesten er «en vanskelig greie».

Informant B08 reflekterer over spørsmålet om i hvilken grad ungdomsarbeidet har vært påvirket av det strategiske arbeidet. På den ene siden påpeker han at oppsvingen i dette arbeidet kunne ha kommet av fornyet og samlet innsats etter at ungdomspastoren sluttet. Men på den annen side så man også behovet for å få til et mer «målrettet ungdomsarbeid». I denne sammenheng «jobba vi hele tiden med

denne 'Målrettet ungdomsarbeid', sier informanten.⁵³ Ut over de aktivitetsområdene som i det foregående er nevnt, finnes så å si hele spekteret av aktiviteter – både i de strategiske dokumentene og i informantuttalelsene. Her er det snakk om Alpha-kurs, ledertreningstiltak, diakonale tiltak osv. Selvfølgelig er også dette aktiviteter og tjenester som på ulikt vis er inkludert i den strategiske nyorienteringen i menigheten.

På basis av boken *Målrettet menighet* har altså menigheten utviklet et tilpasset konsept som de iverksetter gjennom NaMu-metodikk/-strategi. Grunnen er antakeligvis både prinsipiell og pragmatisk. Det prinsipielle ligger i at de generelt sett ikke ser noen motsetning mellom disse konseptene, de utfyller heller hverandre – selv om de er forskjellige i opprinnelse og form. Det pragmatiske ligger i at menigheten fikk en ny pastor som var godt kjent med NaMu-materialet, bl.a. ved at han hadde utviklet en annen menighet på basis av dette konseptet i flere år. Noen aktivitetsområder peker seg ut som spesielt berørt av ny menighetstenkning og strategi, selv om alle aktiviteter og tjenesteområder i menigheten «berøres» i den forstand at de inngår i en strategisk ny og målbevisst menighetstenkning. Flere informanter nevner spesielt gudstjenesten, cellegruppene og barnearbeidet. En informant nevner også ungdomsarbeidet, siden man der har brukt SCC-materiale i utviklingen.

Utfall av implementering og endringsprosesser

Utfall relatert til menighetens behovssituasjon

En mer målrettet menighet?

Det å bli en målrettet menighet kan sies å ha vært hovedintensjonen med det strategiske arbeidet knyttet til Veien videre-utvalget. At målrettethet og resultatbevissthet har vært en viktig drivkraft i den strategiske nyorienteringen i menigheten, bekrefter også flere av informantene. Selv om det er tidlig i prosessen og derfor vanskelig å si noe eksakt om resultater, som informant B02 sier, så bekrefter han at man ved å bruke konseptene både har fått satt opp «idealer» og fått et verktøy i NaMu til å måle resultat. «Jeg liker godt idealene til NaMu», sier informanten – som også er av den formening at «de kvalitetene som NaMu trekker opp, er lett målbart, det er lett for oss å kjenne oss igjen – og det er lett å måle resultatet». Samme positive vurdering av det valgte menighetsutviklende materialet – og spesielt av NaMu når det gjelder å bli bevisst på måloppnåelse og vekstarbeid i menigheten – har også hos noen andre informanter, deriblant informant B05, som mener at man ikke hadde kommet dit menigheten er i dag «uten å ha brukt dette materialet». NaMu har satt søkelys på kvaliteter i menigheten, som man forsøker å «finne ut om er til stede hos oss», som han sier det.

53 Med «Målrettet ungdomsarbeid» siktes det til boken *Purpose Driven Youth Ministry* (Fields 1998), som er en presentasjon av Saddleback Church sitt ungdomsarbeid.

Flere av informantene viser til at det er for tidlig å si noe sikkert om utfall. Informant B06 sier: «Vi har hatt noen store ting som er satt i verk, men det er en lang vei å gå.» Informant B04 hevder at noe av grunnen til at de opplever en viss tregghet rundt planlagt menighetsutvikling og med hensyn til de målene man har satt opp, kan ligge både i manglende entusiasme i menigheten og at man har manglet gode «selgere» for utviklingsarbeidet. «Dermed tar du litt av spenstigheten i idealismen», sier informanten, og legger til: «Det blir fort en litt mer fargeløs hovedvei, der det kanskje blir kompromisset som vinner – i stedet for å våge de litt mer tydelige tingene.» Han viser imidlertid til de to–tre årene menigheten var uten pastor som «en veldig bevisstgjøring i menigheten – en bevisstgjøring på bred front». Denne tiden var en slags idealtid for lekmannsbevegelsen og nådegaveaktiviseringen i menigheten. Informanten er av den oppfatning at noe av denne entusiasmen er blitt borte, og at det også har fått konsekvenser for vurderingen av hvor målrettet man er i arbeidet. Informant B03 er opptatt av det samme, og viser til at det «har skjedd litt for lite praktisk i menigheten». Noe av problemet, sier han, ligger i at «når den teoretiske overbygningen ble ferdig, skifta vi både forstander og formann på en gang». Han viser også til problemet med at ny lederskaps-tenkning, som altså stod sentralt i Veien videre-rapporten, egentlig ikke er blitt fulgt opp.

Selv om flere av informantene viser til problematiske forhold knyttet til målbevissthet og måloppnåelse i menigheten, er også noen av dem opptatt av det menigheten faktisk har oppnådd. Informant B09 nevner barnearbeidet som de har «lykkes med», og informant B02 nevner spesielt cellegruppene, der menigheten har gjort mye, og som også skårer høyt på NaMu-profilen. Informant B05 er opptatt av hva de har oppnådd i gudstjenestearbeidet. Selv om det fremdeles gjenstår mye når det gjelder å bli dyktigere til «det å ta imot nye mennesker» og i det å møte mennesker som «ikke føler seg sett», er hans vurdering svært positiv med hensyn til hva man faktisk har oppnådd – spesielt med tanke på gudstjenesten, som er blitt både mer familievennlig, livligere og mer humørfylt enn tidligere. «Det er mer livsnært på alle måter», sier han.

Informant B07 viser til målbeskrivelsene i Veien videre-rapporten og gjennomgangen som en fra lederskapet hadde av disse på et menighetsmøte i juni 2007. Denne målgjennomgangen handlet om å se på hvilke mål som var oppfylt siden strategirapporten ble godkjent i 2004, og hva man fremdeles jobbet med. Informanten bekrefter i sitt utsagn at mange av de behovene som man forsøkte å fange opp i målformuleringene i 2004, faktisk er blitt møtt eller tilfredsstilt.

I Veien videre-arbeidet ble menighetens mål formulert både av mer konkret eller kvantitativ art og av mer kvalitativ art. De kvantitative målene er for eksempel anskaffelse av videoprojektor, utgivelse av informasjonsblad, gjennomføring av ulike aktiviteter og tilbud, oppstart av flere cellegrupper osv. Ved målgjennomgangen på menighetsmøtet i mai 2007 ble ikke denne typen måloppnåelse betont noe særlig. Derimot ble de kvalitative målformuleringene, som for øvrig er i flertall, gjennomgått relativt grundig. Disse målene handler om langsiktige eller kortsiktige prosesser i det menighetsutviklende arbeidet – for eksempel knyttet til

bønnetjenesten, gudstjenesten, veilednings- og sjelesorgstjenesten osv. I samme menighetsmøte ble denne type målarbeid knyttet sammen med bruken av NaMu-materialet, som i stor grad handler om å kvalitetsforbedre ulike sentrale virksomhetsområder i menigheten.

Informantene bekrefter altså både at målrettethet og resultatbevissthet er viktig i den nye menighetstenkningen og strategien i Grimstad Misjonsmenighet, og at det valgte menighetsutviklende materialet har vært viktig. Flere av informantene snakker også om hva man konkret har oppnådd. Spesielt vises det til målområder menigheten har «lykkes med», som informant B09 sier det, og som de har jobbet med bl.a. i tilknytning til NaMu-metodikken. Men flere av informantene problematiserer også spørsmålet om måloppnåelse i menigheten. Noen viser til det korte tidsperspektivet man har for å vurdere måloppnåelse. Andre peker på den tregheten og manglende entusiasmen de har registrert i menigheten. Atter andre er opptatt av de strategiske betingelsene for utviklingsarbeidet henholdsvis under Veien videre-perioden og i tiden etterpå, da bl.a. ny pastor kom på plass, og menigheten knyttet seg sterkere opp til NaMu.

En menighet mer i samsvar med det bibelske idealet?

På spørsmål om man som følge av ny menighetstenkning og strategi har fått en menighet som er mer i samsvar med det bibelske idealet, svarer mange av informantene et klart ja. Selv om mange av dem – ikke uventet – strevde med begreper som «det bibelske idealet» og «å utvikle en menighet som bedre kunne oppfylle sin bibelske funksjon», som var terminologi jeg brukte, så identifiserer flere av informantene elementer i den nye utviklingen av menigheten som motivert ut fra ønsket om å virkeliggjøre viktige bibelske anliggender.

Både informant B01 og informant B02 peker på at fokuset som menigheten ut fra NaMu/SCC- og WCCC-materialet har hatt på «nådegavebasert tjeneste», er bibelsk motivert. Informant B02 er av den formening både når det gjelder nådegaver og lederskapstenkning, «at det er mye der som er på god gang nå». Informant B04 er spesielt opptatt av at ny ledelsesstruktur i menigheten også bør være bibelsk fundamentert ut fra Ef 4,11–12 og beskrivelsen av «ledernådegavene», som han kaller det. Informant B06 tror også at menigheten er på veg til «å utvikle et bedre utrustende lederskap» – men han identifiserer hele den nye menighetsmodellen de er i ferd med å utvikle, som «bibelsk». «Den bibelske intensjon» med menigheten handler ifølge informant B05 om at menigheten skal nå nye mennesker med budskapet og «gjenspeile hele Jesu liv». Han har sett noe av dette virkeliggjort i «de nye» og utadvendte gudstjenestene med spesielt opplegg for barna og barnefamiliene, i Alpha-arbeidet og i de livsnære gruppene. At man er blitt «en menighet i vekst», er noe denne informanten identifiserer som «bibelsk». «En kan se det, en kan telle det, en kan treffe nye ansikter», sier han.

Flere av informantene har imidlertid problemer med å se «det bibelske» i det som skjer i menigheten. På mitt spørsmål om det har skjedd endringer som gjør at menigheten i dag oppfyller sin bibelsk beskrevne funksjon bedre enn tidligere,

svarer informant B08: «Det synes jeg er vanskelig å svare på. Det vet jeg jammen meg ikke.» Informant B10 synes også spørsmålet er vanskelig å svare på, og mens informant B05 som nevnt nettopp ser den nye gudstjenesten som et sted der man virkeliggjør «noe bibelsk», ser informant B10 det motsatte – han gir uttrykk for at «det er mange som savner noe i møtene våre». Informant B07 deler den samme usikkerheten om man som menighet bedre oppfyller sin bibelske funksjon etter å ha tatt i bruk de menighetsutviklende konseptene, men han innrømmer «at vi er blitt mer bevisst på det... kanskje».

Informant B09 bekrefter at «vi har fått et veldig ønske om å være bibelske», og han kopler dette med måten menigheten bruker Bibelen på, spesielt i forkynnelsen: «Og vi bruker jo Bibelen, men vi gjør den kanskje litt mer alminnelig. [...] Vi har kanskje ikke den Kristusfokuseringen på Bibelen som vi hadde tidligere. Vi har den mer menneskelige fokuseringen for å rettferdiggjøre forkynnelsen – på en måte.» Han innrømmer at de kanskje har «en litt annerledes tilnærming til Bibelen» nå enn før i menigheten. Informant B09 er for øvrig den eneste av informantene som gjør denne koplingen. Mens et fåtall av informantene altså har problemer med å se det bibelske i det som har skjedd i menigheten, bekrefter de fleste at ny menighetstenkning og strategi virkeliggjør mange bibelske anliggender for menigheten. Noen av dem konkretiserer også områder der de ser dette, som i utviklingen av nådegavebasert tjeneste, ny lederskapsmodell og i gudstjenesten.

Utfall i relasjon til endringsprosessens mål – økt medlemsdeltakelse og relevans

En mer deltakende menighet?

Mange av informantene bekrefter at medlemmene i menigheten er blitt mer motivert til å delta i tjenesteoppgaver i menigheten som følge av impulser fra NaMu/ SCC- og WCCC-materialet. Informant B02, som for få måneder siden selv «ble klar over» sine egne nådegaver, sier at det spesielt er unge mennesker som nylig har kommet til menigheten, som lar seg engasjere. «Om man kan si at dette er et direkte resultat av at en har jobba med NaMu, det blir en for tøff påstand i hvert fall for meg å si», framholder han, og legger til: «Men jeg tror det har noe å gjøre med en sånn grunnleggende tenkning om at vi skal i funksjon. Og vi leiter etter både mennesker og oppgaver for å prøve å få matchet disse.»

Informant B05 opplever at man har fått «en mer deltakende menighet nå enn før», og han har inntrykk av at det er en deltakende menighet «i stor grad». Han er også på linje med terminologien som brukes for eksempel i NaMu-materialet – at folk blir med i tjenesteoppgaver fordi «det er gøy og spennende», og «folk er med fordi de vil finne sin plass og gjøre det de er gode til og det de trives med». Informant B04 er imidlertid noe mer forsiktig i vurderingen av om menigheten er blitt mer deltakende enn før. «Det er ikke sikkert at summen er blitt så mye større av delaktighet», sier han, og viser til at noen har trukket seg tilbake, mens de yngre «har kommet inn på banen». Informant B07 kan heller ikke bekrefte at summen av delaktighet er blitt større enn før, men at en del nye er blitt aktivisert

og «finner ut av hvilke område de passer inn og hva som er deres tjenesteområde», mens en del mennesker trekker seg fra ting eller går inn i andre oppgaver. Og han mener at det har vært «en sunn prosess for mange».

En del av informantene er også opptatt av fenomenet passivisering i forbindelse med det som har skjedd i menigheten. De fleste av dem forbinder den passiviseringen det kan være snakk om, til «avskallingen» i forbindelse med den tidligere omtalte personalkonflikten – eller til det «at det alltid har vært noen passive personer», som informant B03 sier det. Men noen av informantene utelukker heller ikke at det har skjedd en viss passivisering som følge av den nye strategiske kursen for menigheten. Informant B04 refererer til at «i stedet for å stå fram og være tydelige på det en savner eller det en ønsker å forandre, så blir det en tilbaketrekning». Men de melder seg ikke ut av menigheten av denne grunn, sier informanten.

Informant B09 er usikker på om man i barnearbeidet og voksenarbeidet i menigheten egentlig har sett økt deltakelse de siste årene som følge av ny tenkning og metode for rekruttering til tjenesteoppgaver. Han krediterer heller ungdomsarbeidet i menigheten for å være «veldig bevisst på å ha rett person på rett plass». Informanten stiller seg ellers kritisk både til forkynnelsen og til metodene man har tatt i bruk for å gi økt deltakelse og vekst. Og han sier at virkeligheten nok er slik at man fremdeles spør, som man gjorde før: «Hvem vil gjøre det?» Dette spørsmålet er ikke «så basert på nådegaver», sier han, «så jeg føler vi har både undervisningen, og vi har metodene for å få det til, men vi får det liksom ikke til allikevel. Og det kan godt hende at det er samfunnet og tida som griper oss litt».

Mange av informantene svarer altså klart bekreftende på spørsmålet om menigheten er blitt mer deltakende som følge av ny menighetstenkning og strategi. Det nye engasjementet knyttes spesielt til den yngre generasjonen og til nye mennesker som kommer inn i menigheten. Noen informanter stiller imidlertid seg tvilende til om summen av delaktighet er blitt så mye større enn før, ettersom noen tidligere aktive medlemmer har trukket seg tilbake. Informantene bekrefter også at det kan være aktuelt å snakke om temaet passivisering i forbindelse med det som har skjedd i menigheten. Noe av dette skyldes personalkrisen, noe skyldes det at ikke alle er like aktive – mens informant B04 åpner for at det kan være en «tilbaketrekning» hos noen som følge av den nye strategiske utviklingen og kursen i menigheten.

En mer relevant og voksende menighet?

Med ett unntak svarer informantene bekreftende på spørsmålet om menigheten har blitt mer relevant som følge av ny strategisk utvikling. Unntaket er informant B10, som kaller tankene om at menigheten skulle bli mer relevant, for «drømmetanker». Han mener «at den fornyelsen som vi har fått» i form av flere møtebesøkende, har skjedd gjennom søndagsskolen. Det er søndagsskolearbeidet som har «trekt veldig mange til seg», sier han. Og han mener også at utviklingen i søndags-

skolen ville ha skjedd uavhengig av bruken av de menighetsutviklende konseptene.

De fleste av de andre informantene bekrefter som sagt økt relevans, men flere av dem påpeker at det er både målgruppeavhengig og generasjonsavhengig. Informant B02 tror «at vi er relevante for vanlige normale småbarnsfamilier i Grimstad». I tillegg mener han at menigheten er «i noen grad relevant for de som er svakere samfunnsmessig sett». Han hevder også at Alpha-kursene har nådd mennesker i byen «som normalt verken går i kirka eller andre velansette sammenhenger». Det er nok strengt tatt kun målgruppen «vanlige normale småbarnsfamilier» som er utviklet som følge av menighetens bruk av NaMu/SCC- og WCCC-materialet – når det gjelder arbeid blant mennesker på skråplanet, er det snakk om en frittstående stiftelse som har sitt tilholdssted i Misjonskirken. Alpha-kursene er også et verktøy som ikke har noen historisk forbindelse med NaMu/SCC- og WCCC-materialet. Informant B02 viser til barnefamiliene som en bevisst valgt målgruppe for menigheten, og at dette valget «preger selvfølgelig aktivitetene våre». Han nevner også grupper man ikke er like relevant for, som «voldsomt karrierepregede mennesker» og «de eldre generasjonene». Når det gjelder de eldre, er informanten takknemlig for at de aksepterer at mye av fokuset rettes mot barnefamilier og de unge i menigheten. Informant B04 sier også at «de endringene vi har gjort, skaper større gjenkjennelse hos 20-, 30-, 40-åringene enn de gjør hos 60- og 70-åringene».

Informantene gjør seg også tanker om hva det er ved den nye menighetstenkingen og strategien som gjør at menigheten kan oppfattes som mer relevant enn tidligere. Informant B03 viser til kommentarer som han har hørt fra yngre ektepar om at møtene i menigheten er «herlige», og at «nå er det mer relevant for vår hverdag». Han mener at dette er «et tegn på at det ikke bare er det gamle, litt stygt å si kanskje – bibelske floskler, som blir brukt om og om igjen». Informant B08 sier at forkynnelsen på søndagene «har blitt mye mer dagligliv – og ikke bare noe teologisk der oppe». Informant B05 viser til den siste tidens undervisning om nådegavene som noe som gjør at «det har blitt mer relevant» – spesielt når det gjelder barnefamilier. En del informanter forbinder også økt relevans med større fokus på mennesker som kommer utenfra og søker til gudstjenestene. Informant B07 sier det slik:

Jeg tror kanskje dørterskelen er lavere fordi det stadig kommer innom mennesker som en ikke ventet å se. Og da er de der fordi de følger noen barn eller noe annet. Det er kanskje lettere å be med seg noen utenfra fordi du vet litt om hva de vil møte, du trenger ikke være nervøs for at det ikke skal passe inn.

Informant B08 sier at menigheten «er blitt mye mer relevant for folk på gata», og han tror at «det er mye enklere å komme inn hvis man bare kom til døra». Ønsket man har hatt om å «være en utadvendt menighet» og «synlige i bybildet», mener han de har lyktes med. Informant B03 bekrefter også at «man tenker mer offensivt og utadrettet enn tidligere». Men informant B06, som for øvrig er enig i at menigheten er blitt mer relevant, tror allikevel at «det er en lang vei igjen å gå» før

menigheten kan være fornøyd om de ønsker å bety mer for mennesker i byen. «Det er 20 000 mennesker i Grimstad, men vi når bare 200–300 i menigheten», framhever han. Denne informanten er for øvrig den eneste som ser spørsmålet om økt relevans også i et «åndelig» eller teologisk perspektiv – ved å påpeke at de egentlig er avhengig av Guds ånd for å oppnå dette. «Vi trenger en åndelig lengsel», sier informanten, og «vi må erfare at Gud gir oss sin kraft for å gjøre hans gjerning».

De fleste av informantene kopler altså spørsmålet om menighetens økte relevans til dens engasjement for å komme i kontakt med nye mennesker. Men innebærer det at informantene kan bekrefte at dette fokuset på økt relevans og utadvendt engasjement også gir forventet vekst? Det kan være vanskelig å svare entydig på dette spørsmålet. Jeg har tidligere sitert informant B05, som mener at den nye gudstjenesten med bra opplegg for barnefamilier «har gitt resultater i den forstand at vi har blitt en menighet i vekst. En kan se det, en kan telle det, en kan treffe nye ansikter». Andre informanter kan fortelle om vekst i cellegruppene, vekst knyttet til Alpha-arbeidet osv. Men har det vært vekst i form av nye mennesker som knyttes til menigheten, og skyldes dette ny menighetstenkning og strategi, eller ville en del av veksten kommet uansett? Det som uansett er et faktum er at menigheten ikke har hatt noen nevneverdig reell tallmessig vekst de siste årene. Ved utgangen av 2007 var for eksempel medlemstallet det samme som året før.

Et interessant spørsmål når det gjelder vurderingen av økt relevans eller ikke, kan være i hvilken grad den oppfattede økte relevansen som informantene forteller om, skyldes påvirkning fra NaMu/SCC- og WCCC-materialet eller noe annet. Informant B01 reflekterer over dette og synes at «dette er veldig vanskelig å si». Det som er helt klart ifølge ham, er at menigheten har vært relevant for mange, lenge før de valgte menighetsutviklende konseptene ble tatt i bruk. Men han innrømmer også at menigheten har fått verdifull inspirasjon fra disse konseptene. Han har selv hentet stor inspirasjon fra både Willow Creek og Saddleback, og framhever spesielt det praktisk-diakonale arbeidet som utføres i disse menighetene.

Med ett unntak bekrefter altså informantene oppfatningen av at menigheten har oppnådd å bli mer relevant som følge av ny menighetstenkning og strategi. Men informantene er klar over at det kan være snakk om en begrenset relevans, siden den er både målgruppeavhengig og generasjonsavhengig. Hovedmålgruppen unge familier faller tydeligvis best ut når det kommer til relevans. Også andre virkefelt identifiseres som områder der man har fått større relevans, selv om ikke alle er blitt til eller utviklet som følge av bruk av NaMu/SCC- og WCCC-materialet. En av informantene stiller et mer generelt og overordnet spørsmål om hva oppfattet økt relevans egentlig skyldes, siden menigheten har vært relevant lenge før de tok i bruk de menighetsutviklende konseptene. Men flere oppfatter allikevel situasjonen slik at økt relevans har å gjøre med utviklingen av ny menighetstenkning og strategi. Når det gjelder den nye tenkningen og strategien som gjør at menigheten oppfattes som mer relevant for mennesker, pekes det delvis på aktiviteter og tilbud og delvis på form og stil – spesielt på forkynnelsen og undervisningen i gudstjenestene. Det mer utadvendte fokuset menigheten har fått, opp-

fattes også av et par informanter som noe som har med økt relevans å gjøre. Det ser imidlertid ikke ut til at bekreftet større medlemsdeltakelse og økt relevans (spesielt for den yngre delen av menigheten) gir kvantitativ vekst i menigheten samlet sett. Oppslutningen bl.a. om gudstjenesten og barnearbeidet bekreftes derimot å ha økt.

Hvor egnet har NaMu/SCC/WCCC-materialet vært for å utvikle Grimstad Misjonsmenighet?

På to områder har det vært en vellykket match mellom menighetens misjonsforbundske identitet og NaMu/SCC/WCCC-materialets profil og karakter, nemlig i spørsmål om teologisk betoning og i spørsmålet om strategisk fokus. Det grunnleggende teologiske ståstedet vi finner både i menigheten og i Misjonsforbundet, er evangelikalt. Foregående beskrivelse har også vist at ny menighetstenkning og strategi har fått et dobbelt fokus: innad (nådegaveoppdagelse og økt funksjonalitet) og utad (økt relevans for mennesker man ønsker å vinne som medlemmer). Et slikt dobbelt fokus er ikke noe nytt i en DNM-menighet. Man har nemlig alltid lagt vekt på å utvikle både det indre livet i menigheten og å vinne nye mennesker. Det nye ligger mer i måten å gjøre det på.

Den teologiske profilen i det menighetsutviklende materialet kan imidlertid også problematiseres, selv om jeg ikke har registrert at mine informanter gjør dette i særlig grad. DNMs generalsekretær Jarle Råmunddal er opptatt av at «alle disse konseptene er jo ganske konservative i teologi», og at de på det området matcher DNM godt. Men han sier også at man skal være klar over at det finnes ikke bare kulturelle, men også teologiske forskjeller man bør være oppmerksom på når man bruker disse konseptene i norsk sammenheng. Han sier at det var «ikke så lett å lese når jeg leste *Målrettet menighet*, men når vi kom til *Målrettet liv*, så oppdaget man en del teologiske forskjeller». Og han legger til: «Det betyr ikke at man ikke skal gjøre seg bruk av det, eller at man skal være kritisk eller skeptisk til det som kommer fra USA eller fra Tyskland, men en må være klar over det.»

På ett område er det en relativt dårlig match mellom menighetens tradisjonelle kultur og spiritualitet og den driftsformen som konseptene inspirerer til. Den nye menighetstenkningen og strategien for menighetens forutsigbarhet betones etter en bestemt plan for driften, som altså igjen har fått sin utforming etter påvirkning fra NaMu/SCC-materialet. I en menighet med et relativt sterkt innslag av karismatisk orientert vekkelseskristendom, er det derfor ikke underlig at denne nye driftsformen og spiritualiteten kan oppleves fremmed for mange. DNMs generalsekretær var bevisst på denne problematikken knyttet til bruk av NaMu/SCC/WCCC-materialet i misjonsforbundske menigheter. «Du skal leite ganske lenge etter å finne godt stoff om Den Hellige Ånd», sier han, med tanke på innholdet i de aktuelle konseptene. Og han fortsetter: «I forhold til vår tradisjon, som er å

være en vekkellesbevegelse og en karismatisk bevegelse, så ligger det kanskje en utfordring og spenninger i forhold til disse konseptene.»

På spørsmålet om hvor egnet NaMu/SCC/WCCC-materialet er for å utvikle Grimstad Misjonsmenighet som en DNM-menighet, kan vi antakeligvis få ulike svar avhengig av hvem vi spør. Går vi til aktørgruppene strategiske og lojale pådrivere, samt lojale deltakere, vil vi få positivt svar. Nå har imidlertid disse informantene også stor grad av kritisk refleksjon rundt spørsmålet om konseptenes egnethet i den sammenhengen som de brukes her – men det slår ikke ut i at vi forkaster konseptene som menighetsutviklende verktøy.

Informanter og aktører som har en positiv holdning til spørsmålet om konseptenes egnethet, vil begrunne sitt standpunkt med behovet for å komme videre i menigheten, få en fast kurs og klare mål – samt få en strategi for å øke medlemsdeltakelsen for igjen å oppnå vekst i menigheten. Informanter og aktører som ikke kan bekrefte konseptenes egnethet, vil nok heller framheve det de savner i den gamle måten å tenke og drive menighet på. Disse, som i stor grad finnes i aktørgruppen skeptiske deltakere, føler seg tydeligvis fremmed overfor ny menighets-tenkning og strategi.

Er det i ferd med å utvikles en ny type misjonsforbunds menighet i Grimstad?

I den strategiske prosessen i Grimstad Misjonsmenighet utvikler menigheten seg fra å være en tradisjonell misjonsforbunds aktivitets- og vekkellesmenighet, til en målrettet menighet i Saddleback-utgave med hensiktserklæring osv., og deretter til en NaMu-menighet med hovedfokus på NaMu-metodikken for å utvikle menigheten. Denne utviklingen har ikke bare ført til at man tenker menighet annerledes på en rekke områder, det har også ført til at nye aktiviteter og elementer har kommet til.

Det «nye» som har skjedd, handler ikke bare om strategi, men også om ny ekklesiologisk tenkning: Nådegaveframstillingen er ny i forhold til den mer pinsekarismatiske forståelsen av nådegavenes karakter og funksjon. Denne nye framstillingen av nådegavene ligger også bak det nye fornyede fokuset på økt medlemsdeltakelse. Bak den nye lederskapsmodellen ligger også en teologisk refleksjon som er noe fremmed i en DNM-menighet. Gudstjenestetenkningen og formen på gudstjenesten er også ny, og en ny måte å drive menigheten på ser ut til å være et resultat av utviklingen.

På spørsmålet om en ny type DNM-menighet er under utvikling i Grimstad, kan vi på bakgrunn av foregående opplisting av nye elementer i menighetstenkning og strategi, kanskje svare ja. Menigheten framstår på mange måter som en annerledes misjonsmenighet enn for noen år siden. Den ville kanskje ha gjort det uansett, men her er poenget at de valgte konseptene har vært med på å forme og fargelegge «den nye» menighetstenkningen i Grimstad. Ser vi nøye etter, vil vi se

at «det nye» som har skjedd i menigheten ikke berører den grunnleggende teologien eller selvforståelsen som menigheten alltid har hatt. Heller ikke den formelle menighetsstrukturen er endret med de siste årenes strategiske utvikling. På bakgrunn av siste typen betraktninger kan vi svare nei på spørsmålet. Men det kan fremdeles være aktuelt å spørre om bruk av denne typen menighetsutviklende materiale på sikt kan virke avkonfesjonaliserende. Det vil i så fall handle om at konfesjonelle kjennetegn og særtrekk dempes, og at andre, nye og konseptbaserte særtrekk begynner å kjennetegne menighetstenkning og praksis i menigheter som gjennomgår denne type prosesser. Jeg tror det er grunnlag for at dette skjer, men vil vurdere spørsmålet mer inngående senere på basis av både case 1 og en sammenligning av casene.

KAPITTEL 9:

TEORIBASERT TOLKNING AV CASEMENIGHETENE

Utviklingen i Voie menighet i lys av teoritilfanget

Tolket som ekklesiologisk kontekstualiseringsprosjekt

Den type ekklesiologisk kontekstualisering som har foregått i Voie menighet, kan vi karakterisere som *kritisk*, i tråd med den terminologien som jeg har brukt i presentasjonen av ekklesiologisk kontekstualiseringsmodell. Grunnen til det er primært at den kontekstualiserende prosessen i menigheten oppfyller kriteriene for *kritisk kontekstualisering*. Dessuten er det tydelig ut fra utviklingen i menigheten at de ikke har vært i nærheten av alternativene til kritisk kontekstualisering. Hadde de *avvist behovet for kontekstualisering*, kunne de for eksempel ha overkjørt gammel menighetstenkning og praksis med ny tenkning og praksis. Det har åpenbart ikke skjedd. *Ukritisk kontekstualisering* kunne blant annet handlet om at de ikke tar hensyn til menighetens historie og identitet, eller at de ikke knytter refleksjon og begrunnelse til import av ny tenkning og praksis. Det kan vi heller ikke si er situasjonen i Voie menighet.

Den kritiske ekklesiologiske kontekstualiseringens ulike faser, som for øvrig samstemmer med den fenomenologiske beskrivelsens inndeling i valg, implementering og utfall, er kort oppsummert følgende:

Fase 1: Valg av nytt menighetsutviklende materiale ut fra opplevde behov

Fase 2: Etablering av ulike kontekstualiserende strategier, knyttet til implementeringsfasen

Fase 3: Kontekstualiseringens resultat – ny lokal ekklesiologi

Den ekklesiologiske kontekstualiseringens fase 1

Det er et poeng å framholde at den ekklesiologiske kontekstualiseringen faktisk ikke starter når man begynner å implementere elementer fra NaMu/WCCC-materialet i eksisterende menighetstenkning og praksis. Det hele startet i Voie menighet da «frøet» var sådd og begynte å vokse hos sentrale personer i lederskapet. Idet disse personene, i dette tilfelle prestene, begynte å videreformidle den nye tenkningen til personer i menighetsrådet, i menighetsmøter og medarbeidermøter osv., begynte kontekstualiseringen. Allerede i denne begynnende fasen var man nemlig avhengig av å tilpasse ny menighetstenkning/praksis til eksisterende forstillinger om menighetens identitet og funksjon.

I den fenomenologiske beskrivelsen har jeg også relativt grundig beskrevet hvordan valg av menighetsutviklende materiale henger sammen med de behovene som informantene har sett i menigheten. NaMu/WCCC-materialet har ikke skapt nye behov, men bekrefter og møter de behovene man har følt på i menigheten, sier en av informantene. På bakgrunn av det gjennomslaget den nye tenkningen raskt fikk i menigheten, er det grunn til å tro at de nye ideene om menighetens liv og virksomhet relativt fort er blitt «kontekstualisert» hos flere personer både i lederskapet og ellers i menigheten. Og stiller vi spørsmålet om hvorfor man i Voie menighet velger nettopp denne type menighetsutviklende materiale, vil åpenbart et nærliggende svar være at det møter de behovene de faktisk har følt på. Men når det gjelder nevnte spørsmål kan både Vols (2002) teori om hva som særpreger en mer deltakende menighetstenkning og Carrolls (2000a) tanker om hvorfor lokale ekklesiologier oppstår, gi interessante svar. Carroll kan gi hjelp til å forstå den aktuelle utviklingen av lokal menighetstenkning i Voie menighet som et fenomen i tiden, og Vols «participatory ecclesiology» kan kaste et interessant lys over hva slags type menighet man drømmer om og søker å utvikle i Voie.

Først noen vurderinger i lys av Carrolls teori om utviklingen av lokale ekklesiologier. Stedet Vågsbygd og Voie utenfor Kristiansand er tydeligvis et sted som er berørt av den typen utvikling av det kirkelige liv som Carroll beskriver fra Amerika. Det er for eksempel etablering av både nye typer fellesskap og nye menighetsformer. Vineyard-bevegelsen, som Carroll nevner som et nytt fenomen i USA, etablerer menighet i Vågsbygd, nye husfellesskap med ulik form og tilhørighet oppstår, og etablerte menigheter begynner å tenke fornyelse og modernisering. Voie kirke er et eksempel på en etablert menighet som også søker etter nye former og nye måter å gjøre ting på, som et svar på de behovene de faktisk opplever. Og en av inspirasjonskildene er altså Willow Creek, som for øvrig også Carroll nevner nettopp som premissleverandør for mange kirker som finner ut at tiden er inne for å fornye seg.

Ett av Carrolls hovedpoeng er, slik jeg forstår ham, at han ønsker å se og vurdere de etablerte kirkene/menighetenes «tradisjonelle» liv og praksis ut fra dagens utvikling av «nye» menighetsformer og praksiser – både i og utenfor etablerte kirker og menigheter. Begrepet *detradisjonalisering* er et nøkkelbegrep for Carroll for å forstå og tolke det som skjer. Flere av personene som jeg har intervjuet i Voie menighet, er også opptatt av å se den aktuelle og «nye» utvikling i

menigheten i sammenheng med sin egen kirkelige tradisjon og historie. Dermed kan vi si at fenomenet detradisjonisering også er et tema som er høyst aktuelt for Voie menighet. Typisk for dette fenomenet er, ifølge Carroll, ikke at tradisjonen har utspilt sin rolle i dag, eller at den ikke har noen betydning lenger, men at man vil være fri til å tolke hvilken betydning tradisjonen skal ha. Man forholder seg med andre ord selektiv til den tradisjonen man er en del av – med hensyn til hva som er verdt å ta vare på, og hva man kan fornye ved å tilføre nye elementer.

I Voie menighet har de fleste informantene stor respekt for den kirkelige og menighetsmessige tradisjonen de er en del av. Ikke minst er mange av dem opptatt av å betone de positive mulighetene man har i folkekirken for å drive aktivt menighetsbyggende arbeid. Men samtidig er flere av informantene ganske kritisk innstilt – de er tydelige på å beskrive, ut fra sin folkekirkelige kontekst, det jeg her har kalt ekklesiologiske mangler. På dette punktet er flere av informantene opptatt av at man jevnt over i menigheten blant annet er lite involvert i menighetslivet og har lite fokus på åndelig vekst. Andre påpeker gjerne at strukturen med menighetsråd er lite egnet for å møte de behovene som oppstår når man vil utvikle menigheten, og at den vanlige folkekirkemenigheten er lite egnet for å møte behovene som har oppstått i det kulturelle tidsskiftet som foregår i dag. Og det er altså slike synspunkter som gjør at man går inn i en strategisk prosess for å utvikle en menighet som er «annerledes». Denne dobbelheten, på den ene side lojalitet mot egen tradisjon og på den annen side kritisk og forandringsvillig innstilling til den, kan i lys av Carroll tolkes som et detradisjoniseringsfenomen. Min gjennomgang av den nye strategiplanen for Voie menighet dokumenterer ganske tydelig denne dobbelheten. Det typiske for strategiplanen er nemlig at man kombinerer respekt for og vilje til å ivareta menighetens tradisjon med vilje til å fornye menighetstenkning og virksomheten ved å legge inn nye elementer (her primært NaMu).

Et åpenbart behov i Voie menighet er altså å tilpasse menighetslivet tidens behov – både tenkt «innad» mot menighetens aktive medlemmer, og «utad» mot folkekirkens passive medlemsskare. Carroll er også opptatt av denne tilpasningen i tiden, og han beskriver ulike strategier kirker og menigheter bruker her. Menigheter som velger «motstandsstrategien» (*resistance*), står imot detradisjoniseringen og vil bevare «det gamle» ved å la både teologi og former være uforandret. Menigheter som velger «tilpasningsstrategien» (*accommodation*), er villige til å forandre både former og innhold (dvs. teologi) for å tilpasse seg tiden. Og Carroll snakker også om en tredje strategi som kombinerer elementer fra begge de foregående, og der er hovedpoenget at man motstår liberalisering av teologi og etikk, men viser stor vilje til å tilpasse ulike kirkelige former og praksiser tidens behov.

At Voie menighets strategiske hovedkurs klart ligger innenfor sistnevnte tilpasningsstrategi, viser bl.a. informantuttalelser som markerer at de ønsker å være faste og uforanderlige på det bibelske innholdet, men har forandringsvilje på former og metoder. Det innebærer åpenhet for nye impulser, former og stiler, samtidig som de har en vilje til å balansere mellom gammelt og nytt, det tradisjonelle og det mer moderne. Som nevnt bruker Carroll (2000a) begrepet posttradisjonelle kirker

eller «new style churches» om menigheter som har lagt seg på sistnevnte strategi. Det er for øvrig menigheter som har utviklet en rekke karakteristika (Carroll 2000a:37–49), og mange av disse særtrekkene kan vi også gjenkjenne i Voie – og med en viss rett må vi kunne kalle menigheten en posttradisjonell kirke, for å være i Carrolls terminologi. Vi kan til og med kanskje kalle den en «new style» norsk folkekirkelig menighet?

Den ekklesiologiske og menighetsstrategiske tenkningen i materialet fra NaMu og WCCC representerer ulike utgaver av «participatory ecclesiology» (Volf 2002). Og siden man i Voie menighet så sterkt lar seg påvirke av NaMu/WCCC-materialet, er det rimelig å tenke at det er en mer deltakende menighet de har sett behov for å utvikle. Vi trenger ikke å studere bruken av det menighetsutviklende materialet fra NaMu og WCCC/SCC i de aktuelle casemenighetene særlig lenge før vi oppdager at noe av det sentrale ved både menighetstenkningen og strategien som formidles i dette materialet, er å gjøre menighetens medlemmer mer deltakende i tjenesteoppgaver i menigheten. Visjonen de ønsker å virkeliggjøre i casemenighetene, er en menighet forstått som en levende organisme – som Kristi kropp – der (med)lemmene har ulike funksjoner ut fra den nådegaven som er tildelt den enkelte. Og denne menigheten ansees å fungere – innad og utad – slik Gud vil det når alle (med)lemmene har oppdaget sin gave og utrustning, og når de hjelpes til å oppdage og bruke det Gud ved sin Ånd har gitt dem. At det finnes klare berøringspunkter mellom Volfs ekklesiologiske modell og den menighetsforståelse som beskrives av informanter, strategiplan og annen dokumentasjon i Voie, er åpenbart. Felles tema og intensjon for begge er å få en mer deltakende menighet. Jeg vil senere komme tilbake til og analysere den menighetstenkningen og praksisen som er utviklet i Voie i lys av Volfs ekklesiologiske modell.

Når en luthersk – og her en folkekirkelig – menighet i teori og praksis ønsker å utvikle en mer deltakende menighet, må vi kunne si at det ligger innenfor den ekklesiologiske tradisjonen som menigheten er en del av. Men, som også Volf framholder, det allmenne prestedømme har gjerne fått større soteriologisk enn ekklesiologisk betydning i denne tradisjonen. Ifølge Volf er mer deltakende menighetsmodeller en slags trend i tiden. Volf (1998:12) taler om «a general ecclesiological shift» som er i gang, og at utviklingen går i retning av at man innenfor protestantisk kristendom i framtiden vil få en «Free Church»-form. Dette siste kan det sikkert være delte meninger om, men det som kan være interessant å registrere her, er at Voie menighet er eksempel på en luthersk menighet som ønsker å utvikle menighetstenkning og praksis i den retning som Volf beskriver. At man faktisk strever med å finne form og fasong på hvordan en slik menighetsmodell skal virkeliggjøres i en norsk, luthersk folkekirkemenighet, er en annen sak.

Den ekklesiologiske kontekstualiseringens fase 2

I Voie menighet er det tydelig at de har utviklet klare tanker og holdninger om hva de beholder og eventuelt forkaster av «det gamle». Den fenomenologiske beskrivelsen viser for eksempel at de beholder hele den formelle menighetsstruk-

turen, sin teologiske og kirkelige identitet, det meste av den etablerte menighetskultur og det meste av «gammel» aktivitet. Det gjelder både de tradisjonelle folkekirkeaktivitetene som dåpsarbeidet og konfirmantarbeidet og den typiske kjerne-menighets aktivitetskart som barne- og ungdomsarbeidet. Så langt jeg kjenner menigheten gjennom mitt forskningsarbeid, har jeg ikke funnet eksempler på at de egentlig forkaster eller nedlegger noe av det gamle. Det kan vi tolke pragmatisk, i den forstand at man lar være (i første omgang) å gjøre noe med gammel struktur, kultur og aktiviteter. Men vi kan også tolke det mer ideologisk, i den forstand at det er et bevisst valg man gjør. Både strategiplan, informantuttalelsene og øvrig dokumentasjon viser en så sterk historiebevissthet, menighetsmessig identitet og kirkelig lojalitet at valget om ikke å forkaste noe av det gamle må være et ideologisk bevisst valg. Det viser igjen hvilken avgjørende betydning brukerkonteksten har hatt for måten de tenker kontekstualisering på i Voie menighet.

Videre kan vi si at det i menigheten er blitt utviklet strategier for hva de bruker og ev. avviser av den nye menighetstenkningen og praksisen som presenteres i NaMu/WCCC-materialet. Flere av informantene viser stor bevissthet rundt spørsmålet om de kulturelle sidene kontra de mer teologiske i det menighetsutviklende materialet som brukes. Noen av dem påpeker også at det er forskjeller mellom NaMu- og WCCC-materialet når det gjelder kulturell profil. WCCC-materialet «er mer amerikansk», sier informant A05. Informant A07 avdramatiserer imidlertid den kulturelle siden av kontekstualiseringen og sier at man egentlig har vært mest opptatt av det «felleskristne» eller «allmenngyldige» i materialet, ikke de teologiske og kulturelle forskjellene. Det innebærer at det ikke primært er måten å gjøre ting på man har vært opptatt med å tilføre menigheten, men den grunnleggende menighetstenkningen og prinsippene for menighetsutvikling i NaMu- og WCCC-materialet.

Det er ulike kriterier som styrer både hva man velger ut og bruker fra dette materialet, og hva man lar ligge og ikke bruker: Man velger elementer fra NaMu/WCCC-materialet både ut fra hva de har behov for å fornye og utvikle i menighetsarbeidet og ut fra tanker om hva som kan hjelpe menigheten til å fungere bedre – både innad og utad. I tillegg velger de elementer i det aktuelle materialet ut fra hva som passer i den spesielle brukerkonteksten som menigheten er. Rent konkret kan dette eksemplifiseres ved å se på hvordan de håndterer NaMu-materialet. Med hensyn til dette har menigheten ikke valgt «full pakke» – de har valgt å selv styre hvordan implementeringen av dette materialet skal foregå, og de har avstått fra tilbudet om en fast og skolert veileder som skulle følge implementeringsprosessen av NaMu-prinsippene. Som den fenomenologiske beskrivelsen har vist, har NaMu-materialet – om vi skal bedømme ut fra strategiplanen – fått en ganske markert plass i den nye menighetstenkningen og i den nye aktivitets- eller tjenestestrukturen i menigheten. Men både ny struktur og ny utviklingsstrategi for menigheten bærer preg av stor grad av selvstendig og gjennomtenkt integrering av nye elementer fra NaMu-materialet i eksisterende brukerkontekst.

Noen ganger kan det tydeligvis også oppstå konflikt mellom hva man opplever behov for å innføre av nye elementer i menighetstenkning og praksis, og bruker-

kontekstens reaksjon eller respons på dette. Nådegaveteologien som presenteres i NaMu-materialet, er et klart eksempel på det. Sannsynligvis er det den nye «teologien» om nådegavene og det planlagte nådegaveoppdagelsesprogrammet (som bl.a. medfører tanker om felles registrering o.l.) som mange har følt såpass fremmed og skremmende at de har vært tvunget til å legge det til side. Menighetens forhold til WCCC-materialet viser også tydelig en høy grad av bevissthet om hva man ønsker å ta inn i menigheten enten som inspirasjon, fornyelse av måten å tenke menighet på eller ideer om nye praktiske tiltak. Som flere av informantene betoner, er det primært den personlige inspirasjonen og den mer utadvendte menighetstenkningen som de har valgt å «ta med seg» fra Willow Creek-kirken. I forlengelsen av dette ser vi i menigheten visse fornyende tiltak – for eksempel i gudstjenesten (som bl.a. dans, drama og PowerPoint) og i barnearbeidet (jf. *Pro-miseland*).

Voie menighet har i tillegg utviklet en strategi for hva de modifierer av «det gamle» og «det nye». Modifiseringen handler om å gi noe en annen form for å tilpasse det et bestemt bruksområde. Det finnes flere gode eksempler på hvordan modifiseringsstrategien fungerer i beskrivelsen av implementeringsprosessen i Voie, for eksempel gudstjenesten, søndagsskole/barnearbeidet, arbeidet i menighetens ledelse (menighetsrådet), strategitenkningen/strategiplan osv. For plassens skyld bruker jeg her bare gudstjenesten som eksempel. I arbeidet med å fornye gudstjenesten for å gjøre den mer «inspirerende», «søkerorientert» og mer «relevant for mennesker i dag», er det tydelig at de er opptatt av tilpasning av nye virkemidler og nye former – blant annet innen sang, musikk, formidling og forkynelse. De er også opptatt av å tilpasse gudstjenestetiden slik at den kan fange opp flere, og de forsøker å tilpasse gudstjenesteformen slik at de finner en god balanse mellom profesjonelle utøvere og bruk av frivillige i gudstjenesten.

Den ekklesiologiske kontekstualiseringens fase 3

Hvordan kan kontekstualiseringens resultat – ny menighetstenkning og praksis – vurderes i lys av teoritilfanget? Det stilles som nevnt visse krav til kontekstualiseringens resultat for at det skal kunne vurderes som «ny» menighetstenkning og praksis. Disse kravene ligger etter min oppfatning inne i Carrolls definisjon av «lokal ekklesiologi». For det første må ny menighetstenkning være «helhetlig» i den forstand at den forener teologi, organisatoriske former og praksis. Dette kriteriet mener jeg må være oppfylt i Voie menighet. Tidligere fenomenologiske beskrivelse har vist at de knytter ny praksis og nye former både til en ny organisasjonsplan og til grunnleggende teologisk eller ekklesiologisk refleksjon. For det andre må ny menighetstenkning og praksis ha som overordnet siktemål å gi et bedre tidsmessig uttrykk for det kristne budskapet. For det tredje må ny lokal ekklesiologi inneholde gjennomtenkte løsninger på det å tilpasse sin egen kirkelige tradisjon og praksis til ulike interne og eksterne behov menigheten står overfor. At nettopp dette har vært intensjonen i Voie menighet – og at det gjenspeiles både i informantuttalelser, strategiplan og øvrig dokumentasjon – kan det heller ikke

være tvil om. Men at de faktisk har lyktes med denne intensjonen om å bli mer kulturmessig relevant og tilpasset tidens behov, er et helt annet spørsmål.

Det kan videre være grunnlag for å si at den ekklesiologiske kontekstualiseringens resultat – ny menighetstenkning og praksis i Voie menighet – kan karakteriseres som en mer deltakende menighetsmodell, som Volfs teori om «participatory ecclesiology» kan kaste et visst forklarende lys over. Den samme menighetstenkning og praksis kan imidlertid problematiseres i lys av Hegstads teori om folkekirke/kjernemenighets-problematikken. Om vi tar utgangspunkt i Volfs nøkkelord som han bruker for å presentere sin menighetstenkning, vil vi ganske raskt finne sammenfall med den menighetsforståelsen som er utfallet av utviklingsprosessene i Voie. Kort oppsummert kan vi si at Volfs ekklesiologi, i tillegg til at den er trinitarisk, kan beskrives som: «participative», «polycentric» og «charismatic». Ifølge Volf er den typen ekklesiologi som han beskriver, både bibelsk (spesielt paulinsk) og reformatorisk eller protestantisk, i den forstand at det er den typen ekklesiologi som gjenopptar arven fra Luther og senere sentrale pietister og Free Church-tradisjonen. Det ekklesiologiske motstykket til denne kirke-/menighetsmodellen finner vi derfor ikke innenfor luthersk eller noen annen ekklesiologi som bygger på reformatorisk tankestoff, men innenfor den ortodokse og katolske tradisjon, der den grunnleggende ekklesiologiske tenkningen ikke er «participative-polycentric», men heller «episcopocentric» og «hierarchic», ifølge Volf. Det handler det om å virkeliggjøre det allmenne prestedømmet. «Den største utfordringen er faktisk å ta Luthers allmenne prestedømme på alvor», sier informant A10. Det bibelske materialet som ligger til grunn for Volfs ekklesiologi, er spesielt Paulus' omtale av menigheten som Kristi kropp og de ulike charismenes funksjon (jf. 1 Kor 12 og 14; Ef 4,11). Tidligere fenomenologiske beskrivelse har også vist hvor sentral denne organiske menighetstenkningen har vært i prosessene i Voie.

I lys av Volfs ekklesiologi kan vi altså si at den typen menighetsforståelse som er utviklet i Voie menighet, spesielt bygger på den paulinske teologien om menigheten som Kristi legeme og om nådegavene. I tillegg er altså denne menighetstenkningen et sentralt reformasjonshistorisk anleggende. Nå vil Volf også framholde at denne menighetsforståelsen er den som har vind i seilene i den protestantiske verden i dag. Og kanskje kan vi si at menigheten i Voie er en del av en «irreversibel process of congregationalization» (Volf 1998:13), og at den beveger seg i «Free Church»-retning. Det interessante er, som jeg tidligere har beskrevet og drøftet, at sentrale informanter faktisk bekrefter at det er denne utviklingen som er i gang.

Om vi skal snakke om en legitimering som Volfs ekklesiologi eventuelt skal kunne gi den menighetsmodellen som er utviklet i Voie, må dette forstås og begrunnes teologisk på grunnlag av de ekklesiologiske prinsippene som Volf holder fram. Nå står ekklesiologiske resonnementer sentralt også i Hegstads teori om folkekirke/kjernemenighets-problematikken. Men slik jeg tolker ham, er hans argumentasjon spesielt knyttet til den spesielle historisk-teologiske problematikken som har sammenheng med utviklingen av – og «samlivet» mellom – de tre menighetstypene han beskriver innenfor Den norske kirke. På hvilken måte pro-

blematiseres så den aktuelle menighetsutviklingen i Voie menighet i lys av Hegstads teori? Vi kan kanskje si at utviklingen problematiseres på en dobbel måte – både ekklesiologisk og strategisk. *Det ekklesiologiske problem* handler om at man i kjernemenighetsekklesiologien, som også den nye menighetstenkningen blir en del av når den importeres i en folkekirkessammenheng opphever eller underkjenner folkekirkens ekklesiologiske status (Hegstad 1996). Folkekirken vurderes primært som misjonsmark, slik vi har sett at man tenker også i Voie menighet. Ekklesiologien blir dermed «todelt» ved at folkekirken opererer ut fra en genuin luthersk dåpsteologi, mens kjernemenigheten i tillegg til dåpen betoner aktiv tro, fellesskap og tjeneste. *Det strategiske problem* handler ifølge Hegstad om at kjernemenighetsstrategien er «enhetlig» – den har relativt ensidig fokus på utvikling av «kjernen» i menigheten, eller de aktivt troende. Den egentlige menighetsutviklingen skjer altså der. Hegstad framholder derfor at en ensidig utvikling av kjernemenigheten, slik vi må kunne si at Voie menighet forsøker på ved utviklingen av ny ekklesiologi og strategi, ikke «løser» folkekirkemenighetens strategiske problem. Menighetsbygging i folkekirken må ha en «dobbeltstrategi», og ikke to forskjellige strategier på hvert sitt spor, sier Hegstad (1996). Ekklesiologisk er altså utfordringen å tenke «enhetlig», i den forstand at man ser på trosfellesskapet som en manifestasjon av det åndelige fellesskapet som kirkemedlemmet er døpt inn i. Derved representerer også trosfellesskapet det folkekirkelige fellesskap gjennom deltakelse i det kirkelige liv, ifølge Hegstad.

Uten å ta stilling til interne kirkelige og strategiske forhold i Voie menighet og i Den norske kirke generelt, må vi ut fra foregående bruk av Vols og Hegstads teorier, samt tidligere fenomenologiske beskrivelse og sammenfattende vurdering av denne, kunne slå fast at man står overfor et ekklesiologisk og strategisk dilemma i en folkekirkemenighet som ønsker å gå i den retning som Voie har gjort. Vi har sett at informanter beskriver situasjonen som å «ri to hester samtidig» og «tjene to herrer», og flere av dem beskriver også den økte polariseringen som har oppstått i kjølvannet av ny menighetstenkning og praksis. Ulike aktørgrupper ivrer for den utviklingen som er i gang, mens andre er spørrende og tvilende. Internt i menigheten er det ulike syn og holdninger til om NaMu/WCCC-materialet er egnet til å utvikle en folkekirkemenighet, og det er også noen som stiller spørsmål ved retningen som det menighetsutviklende materialet leder kjernemenigheten i.

Slik jeg kan se det, er det tre alternativer når det gjelder hvilket utgangspunkt man skal ta for menighetsutvikling i en norsk folkekirkemenighet: 1) Voie menighet er et klart eksempel på en folkekirkelig menighet som velger «kjernemenighetsalternativet», dvs. at de velger å implementere NaMu/WCCC-materialet i klar og tydelig kjernemenighetstenkning og praksis. Valget av dette alternativet synes å være velbegrunnet både teologisk og strategisk. I tillegg kan det finne sin teologiske og strategiske legitimitet ut fra den ekklesiologien som Volf representerer. 2) «Folkekirkalternativet», som Dokka (2000) representerer, underkjenner både den tradisjonelle kjernemenigheten (som bygger på pietistisk kirketenkning) og det menighetsutviklende materiale fra NaMu/WCCC. Den kirke- og vekstforståelsen som finnes i dette materialet, vil ikke la seg kombinere med luthersk kristendoms-

og kirkeforståelse (Dokka 2000:4). De to nevnte alternativene for menighetsutvikling i folkekirken er motsetninger og relativt uforenlige. 3) Hegstad representerer på mange måter et tredje alternativ – en mellomposisjon – ved at han ikke betoner motsetningen mellom de to «menighetstypene», men heller det faktum at de begge er en del av samme kirkevirkeligheten, og må utvikles etter en dobbeltstrategi.

Tolket som organisatorisk endringsprosess

Behovssituasjon og konseptvalg

Hvordan kan den tidligere beskrevne behovssituasjonen og valg av endringskonsepter i Voie menighet vurderes i lys av teoritilfanget? Jacobsens (2004) beskrivelse av hvilken betydning ulike drivkrefter har for planlagt endring, kan kaste et nyttig lys over det jeg her kaller behovssituasjon/valg. Typisk for situasjonen i Voie menighet er at sentrale personer i menigheten har begynt å stille spørsmål ved hvordan menigheten egentlig fungerer, om den fungerer som den bør – både ut fra bibelske betraktninger og ut fra de aktuelle behovene i og utenfor menigheten. Det er nettopp denne «opplevelsen» av at tingene ikke fungerer godt nok, som Jacobsen definerer som en «drivkraft». Vi kan videre skille mellom indre og ytre drivkrefter, hvor de indre drivkreftene er denne beskrevne opplevelsen av at organisasjonen eller menigheten ikke fungerer godt nok, og de ytre er den ubalansen som kan oppstå mellom krav som omgivelsene stiller, og den måten organisasjonen/menigheten fungerer på. Jeg vil påstå at det er en erkjennelse både hos informantene, i strategiplanen og i øvrig dokumentasjon av prosessen i Voie om at det eksisterer en slik «ubalanse». I den aktive menighetskjernen i Voie opplever de at de ikke er gode nok på «å bygge broer», som informant A02 sier det, til ikke-aktive folkekirkemedlemmer og til mennesker i menighetens nærmiljø. Informant A07 påpeker at «det største behovet» ligger utenfor den faste kjernen, dvs. hos de over 6000 menneskene som tilhører folkekirkemenigheten.

Jeg tror også det er mulig også å identifisere en tredje «type» drivkraft i Voie menighet. Flere av informantene ser lite av både personlig-åndelig og rent faktisk vekst i menigheten. Menigheten kan se tilbake på en over 30-årig historie, og om vi ser på den som kjernemenighet, har den vært svært aktiv – ikke minst på barne- og ungdomsfronten – men det har vært lite vekst – verken kvalitativt sett (dvs. åndelig vekst og utvikling for den enkelte kristne) eller kvantitativt sett (dvs. flere mennesker som kommer til tro og blir aktive i menigheten). Nå er det imidlertid ikke slik at «dårlig» eller «svak» resultathistorie i en organisasjon alltid leder til endring, sier Jacobsen (2004), som også påpeker at en mer verdibasert organisasjon, som en menighet må sies å være, kan «overleve» lenge fordi den vurderes ut fra andre kriterier enn for eksempel lønnsomhet. Men Voie menighet er – ikke minst som følge av veksttenkningen og -fokuset i NaMu/WCCC-materiellet – blitt «uroet» på dette punktet, og derfor ønsker de å gjøre noe som kan forbedre menighetens «vekstresultat» – både kvalitativt og kvantitativt.

De tankene som noen mennesker får som følge av en erkjennelse av omtalte drivkrefter, kan lede til at de forsøker å finne løsninger på situasjonen, og begyn-

ner å legge planer for å gjøre noe med det, slik vi også har sett i Voie. Planlagt endring starter alltid med ideer og tankekonstruksjoner, sier Jacobsen, og disse ideene vil ha en «usikker» karakter, for de er gjerne subjektive. Det betyr at de baserer seg på noen menneskers oppfatninger og opplevelser av en bestemt situasjon. Disse ideene er det som selges innover i organisasjonen/menigheten, får tilslutning og så setter endringsprosessen i gang.

Røvik framholder noen av de samme faktorene når det gjelder hvorfor en organisasjon oppdager og begeistres for nye og populære ideer. Det er også typisk for situasjonen i Voie menighet at noen aktører «subjektivt» har oppfattet at «man har et problem» (Røvik 1998). Flere av informantene i Voie er bekymret over den store avstanden mellom dagens situasjon og det de oppfatter som ønsket eller normalt for en menighet. Bak slike oppfatninger ligger det antakeligvis en relativt stor tillit til konseptenes eksternt skapte problembeskrivelser og konseptenes løsning på problemet. Denne løsningen sees på som den «naturlige». Ut fra min informasjon om prosessen som har ledet fram til innføring og bruk av NaMu/WCCC-konseptene, kan det også sies at det synes å være typisk for Voie menighet at de ikke i noen særlig grad har drøftet alternative løsninger på det problemet de oppfatter at menigheten har.

Som en forklaring på hvorfor organisasjoner velger å ta i bruk populære endringsoppskrifter, nevner også Røvik at det kan ha noe å gjøre med identitetsforvaltning. Det innebærer at valg av bestemte og populære oppskrifter har å gjøre med hvem man ønsker å ligne og ikke. For Voie menighets vedkommende har jeg tidligere beskrevet begeistring og tilslutningen sentrale personer i menigheten ga Willow Creek-tenkningen etter å ha deltatt på konferansen i Chicago i 2003. Jeg har også vist hvordan de har brukt NaMu-prinsippene nærmest som en idealbeskrivelse av den menigheten de ønsker å framstå som.

Implementeringen

Hvordan kan videre den tidligere beskrevne implementeringsprosessen i Voie menighet vurderes i lys av det organisatoriske teoritilfanget? Det er flere forhold rundt den tidligere beskrevne implementeringsprosessen det kan være interessant å få belyst i et organisatorisk endringsperspektiv: 1) Hvilken karakter har implementeringsprosessen som en planlagt endringsprosess? 2) Hvilken betydning har konteksten for endringsprosessens forløp og utfall i Voie menighet? 3) Hvordan kan implementeringsprosessen vurderes som «oversettelsesprosess» (Røvik 1998)?

1) Hvilken karakter har implementeringsprosessen i Voie som planlagt endringsprosess? Den fenomenologiske beskrivelsen viser stor grad av strategisk endringsbevissthet i Voie menighet. Flere av informantene sier at det er en stor avstand mellom den menighetsvirkeligheten de faktisk står i, og det de drømmer om. Det er behov for en snuoperasjon og endring, og derfor har de utarbeidet en ny strategiplan. NaMu/WCCC-materialet velger de ikke minst på grunn av at det vil angi retning og være en hjelp i den strategiske utviklingen av menigheten. At vi kan snakke om «planlagt endring» i Voie menighet, mener jeg altså at det er godt

belegg for. Planlagt endring handler ifølge Jacobsen (2004) om menneskers forsøk på å endre en organisasjon. En slik prosess kjennetegnes av at den initieres av noen, noe som også er tilfelle i Voie menighet. Et poeng er også at planmessighet og tilfeldighet ofte hører sammen i endringsprosesser. Innslag av tilfeldighet inntrer, og kan gjenkjennes også i Voie menighet, både underveis i endringsprosessen og ikke minst i forbindelse med utfallet, som sjelden blir slik man hadde tenkt det skulle bli – verken i Voie eller andre steder.

Når det gjelder de fire fasene i planlagte endringsprosesser, er også disse til stede i Voie. Første fase er at man erkjenner endringsbehov. Jeg har beskrevet endringsbehovene slik de fortoner seg for informantene i «etterkant», dvs. når prosessen er godt i gang, men jeg må gå ut fra at de erkjente behovene fortonet seg omtrent likedan i startfasen av prosessen. I fase to og tre i prosessen beskriver man en løsning og lager en plan. «Løsningen» må for Voie menighets vedkommende være valget av NaMu/WCCC-materialet som de etter hvert implementerer i en relativt omfattende strategiplan. Fase fire er at man evaluerer det som har skjedd. Nå kan ikke jeg se at Voie menighet har etablert noe eget «organ» for å evaluere endringsprosessen, men jeg har registrert at de evaluerer kontinuerlig både ved at den enkelte leder eller involverte gjør seg refleksjoner om det som skjer, og i menighetsrådet, menighetsmøter osv.

2) *Hvilken rolle og betydning kan vi si at konteksten har hatt for forløpet implementeringsprosessen har fått?* Jacobsen (2004) sier at konteksten spiller en avgjørende rolle for endringsprosessens forløp og dens utfall. Det vil imidlertid ikke gi noen mening å sette noen skarp grense mellom forløp og utfall, av den enkle grunn at utfallet nærmest kan sees på som en del av prosessens forløp. Man vurderer nemlig virkninger av det man gjør underveis i prosessen. Allikevel vil jeg her gi noen kommentarer spesielt knyttet til utfallssiden – i lys av de aktuelle teoriene.

Konteksten – både indre og ytre kontekst – kan både fremme og hemme endring og utvikling, den kan både åpne og lukke for endringstiltak, og den kan gjøre det både lett og vanskelig å oppnå endringsresultater. Voie menighets ytre kontekst definerer jeg her som det nærsamfunnet menigheten er en del av (jf. bydelen Voie/Vågsbygd), det konfesjonelle storfellesskapet (dvs. Den norske kirke) og andre teologiske og/eller kirkelige miljøer som menigheten eller personer i den måtte ha kontakt med.

Det særegne med den ytre konteksten her er at den knapt har virket hemmende på endrings- eller utviklingsprosessene i menigheten. De fleste av informantene sier at de over 6000 menneskene i menigheten eller i sognet, heller er en utfordring og noe som bør drive fram tiltak for å få dem «inn» i menigheten. I kirkesamfunnet Den norske kirke møter man heller ikke motstand som ser ut til å sette en brems eller hindring for den lokale menighetsutviklingen som er på gang. Tvert imot uttaler biskopen seg positivt. I tillegg har teologiske/kirkelige miljøer utenfor menigheten, som NaMu, WCCC og SCC, drevet fram endringstiltak i menigheten.

Går vi til den indre konteksten, vil vi imidlertid se at det finnes faktorer som både fremmer og hemmer endringstiltak. Informant A10 karakteriserer situasjo-

nen i Voie menighet ganske treffende ved å tale om «trøkket ovenfra» og «responsen nedenfra» som en forutsetning for det som faktisk har skjedd, og det de har oppnådd. «Trøkket ovenfra» er det primært de strategiske og lojale pådriverne som har stått for. Ikke minst kan vi (som også biskopen påpekte spesielt) snakke om en vellykket kombinasjon av sogneprest og menighetsrådsleder som strategisk drivkraft. Men framdriften i prosessen avhenger av mer enn det. Det finnes en generell positivitet og åpenhet i menigheten som har gjort at nye tanker om utvikling og vekst kan slå rot og få rom. Og noen informanter betoner spesielt denne positiviteten og åpenheten for nye impulser som noe som kjennetegner menigheten. At man så bruker menighetens demokratiske vedtakssystem – gjennom diverse behandlingsprosesser i menighetsråd og menighetsmøter – for å få prosessen i gang og initiere nye elementer i den, er bare rett og rimelig. Flere informanter peker også på prosessens gode organisering som en forutsetning for at menigheten har kommet dit de faktisk har kommet. Og forståelsen i det sentralkirkelige systemet for det menigheten har bestemt seg for å gjennomføre, er en positiv drivkraft i utviklingen.

Men som den fenomenologiske beskrivelsen har vist, oppfatter flere av informantene utviklingen også som en «vanskelig» og en «treg» prosess. Etter min oppfatning har det som er vanskelig og tregt i prosessen, å gjøre med både tidligere omtalte formelle og uformelle elementer i organisasjonen. Noen av informantene peker på at materialets terminologi og framstillingsform av mange oppfattes som vanskelig og ikke særlig lett tilgjengelig. Spesielt har man fått problemer i forbindelse med NaMu's nådegaveframstilling og den nådegavetesten som følger med. Motstanden her er blitt så sterk at de har måttet sette hele nådegavetestingen i menigheten på stedet hvil. Ellers er det informanter som uttrykker at det har vært noen reaksjoner på nye former i gudstjenesten, som for eksempel dramavisninger. En av informantene er spesielt opptatt av «moderniseringen» av forkynnelsen og av den nye aktivitetsbetoningen – på bekostning av den «gamle» lov–nåde–framstillingen.

På noen av disse områdene kan det være relevant å snakke om at menigheten har vært i berøring med den «komfortsonen» som tydeligvis er til stede. Komfortsonen er særegen for den enkelte organisasjon og berøres gjerne om man ikke treffer med omfang og tempo i endringsprosessen. Vi kan imidlertid også legge til at komfortsonen kan berøres dersom man forsøker å innføre nye elementer i menighetsforståelsen og menighetskulturen som virker for «fremmed»– når det gjelder både konfesjonell selvforståelse og forståelsen av måten man tidligere har drevet, og hvordan man mener man bør drive virksomheten på. Noen av informantene er altså, når de omtaler problematiske sider ved prosessen menigheten er inne i, opptatt med å nevne det som har å gjøre med ny kontra gammel menighetskultur, måter man gjorde ting på tidligere kontra nye måter osv. Andre informanter er mer opptatt av de formelle sidene, som for eksempel den relativt hyppige utskiftingen av medlemmer i menighetsrådet. Det har bl.a. gjort at det har blitt «spenninger» i lederskapet, påpeker informant A02. Informant A05 framholder på sin side ressursituasjonen i menigheten som et kompliserende element når det gjelder muligheten for å iverksette alle gode endringsideer.

Foregående gjennomgang av endringsprosessens problematiske sider i Voie menighet har vist at det er aktuelt å bruke begrepet *motstand* i forbindelse med prosessen her. Jacobsen (2004) peker på at endringsprosesser ofte nettopp kjennetegnes av at man opplever motstand. Motstand er heller ikke bare en negativ trussel mot endringsprosesser; den kan ha en positiv side. I Voie menighet er det også mye som tyder på at de tar motstand, folks tvil og innvendinger, deres tankemessige og følelsesmessige reaksjoner på alvor, selv om de tydeligvis også ønsker en fast kurs mot det de har satt seg som mål. Og motstand kan ha forskjellig karakter, ifølge Jacobsen, fra å vise likegyldighet til det som skjer, til aggressiv kamp mot endringen. Når det gjelder Voie menighet, tror jeg det kan være relevant å si at vi kan se både aktiv og passiv motstand. Passiv motstand kan kalles likegyldighet. Et eksempel på mer aktiv motstand kan være opposisjonen mot NaMu's nådegavetest. Men ellers tolker jeg informantenes uttalelser slik at den likegyldigheten og passiviteten de har konstatert med hensyn til det menigheten forsøker å få til, er en årsak både til tregheten i prosessen og et utfall eller resultat som ikke er helt etter forventningene.

Av de ulike årsakene til motstand mot endringsprosesser som Jacobsen peker på, mener jeg det i Voie menighet er mest aktuelt å snakke om at den lille motstanden bunner i en oppfatning av at det nye som skjer, truer «den etablerte og stabile kultur» (Jacobsen 2004). Generelt sett utvikler menigheter ofte en sterk intern kultur som både virker konserverende og som gjør at endringsforsøkene kan oppleves som et angrep på ens tilhørighet og identitet. I Voie menighet mener jeg å kunne identifisere visse signaler fra informantene som må kunne tolkes i den retning. Det gjelder reaksjoner på visse sider ved konseptene de bruker (f.eks. nådegavetesten), reaksjoner på noen nye elementer i gudstjenesten og ikke minst utviklingen av forkynnelsen bort fra den mer tradisjonelle formen. Vi kan ikke se bort fra at det her også dreier seg om ligger fryktholdninger, men jeg kan ikke finne direkte belegg i informantenes uttalelser for å påstå at motstanden mot endring i Voie menighet bunner i frykt. Heller ikke har jeg grunnlag for å si at motstanden skyldes sosiale forhold – som tap eller omdefinering av relasjoner eller posisjoner – eller endring av maktforhold i menigheten. Motstand mot endring i en organisasjon kan også komme fra omgivelsene, sier Jacobsen. Men heller ikke dette kan sies å være tilfelle for Voie menighet. Den sentralkirkelige responsen – med biskopen i spissen – har vært en støtte i utviklingen, og ikke ytt motstand.

3) *Hvilken karakter har implementeringsprosessen i Voie menighet, i lys av Røvik/Latours teori om endring i organisasjoner som «oversettelsesprosess»?* Bakgrunnen er her at menigheten bruker importert materiale eller populære konsepter for å utvikle menigheten. Og i Voie menighet bruker de ikke NaMu/WCCC-konseptene «fullt og helt», men heller «stykkevis og delt», for å bruke uttrykk fra Røviks framstilling. Det innebærer at de har funnet fram til ulike måter eller strategier for å overføre eller innføre de nye ideene i etablert menighetstenkning og praksis. Oversettelsesteorien handler om det samme, sett ut fra en mer organisatorisk synsvinkel. Etter min oppfatning er omtrent alle de fire oversettelsestypene som Røvik beskriver (konkretisering, delvis imitering, kombinerende og omsmelting), i bruk i

implementeringsprosessen i Voie. *Konkretisering* skjer når NaMu-konseptet «konkretiseres» og tilpasses menighets- og virksomhetstenkningen slik Strategiplanen fra 2004 legger til rette for. *Delvis imitering* skjer når menigheten etter Willow Creek-konferansen i 2003 «henter inn og tar i bruk» noen utvalgte deler av tenkningen fra denne menigheten. Det gjelder elementer i den mer utadvendte og søkerorienterte måten å tenke på, og konkrete ting som videoframviser og bruk av dramatisering i gudstjenesten.

Kombinering skjer idet menigheten «skjøter sammen» og kombinerer elementer fra NaMu og Willow Creek på en måte som gjør det mulig å identifisere hvor ideene og tiltakene har sin opprinnelse. *Omsmeltning*, som innebærer at det kan være vanskelig å kjenne igjen det opprinnelige endringskonseptet når ideene iverksettes, er den oversettelsestypen som det er vanskeligst å identifisere i Voie. For de som kjenner konseptenes innhold, og som også kjenner menighetens historie og kirkelige tilhørighet, vil det både ut fra skriftlig dokumentasjon av strategiprosessen og i verbale presentasjoner være mulig å kjenne igjen hvor tankestoff og ideer stammer fra. Men jeg ser ikke bort fra at fenomenet omsmeltning på sikt vil skje i stadig større grad, idet de kanskje vil beholde kun utvalgte deler av det nye tankestoffet.

Utfall

Vi kan kanskje si at det er på området utfall eller resultat at den største forskjellen mellom de to teoretiske innfallsvinklene blir tydeligst. Jacobsens (2004) teori om planlagt endring har hovedfokus på det som faktisk skjer i konteksten – som påviste forskjeller «mellom relativt stabile tilstander». Røvik (1998) har mer fokus på hvilken skjebne konseptene får når de adopteres og brukes i en organisasjon. Hans perspektiv på endring blir dermed at nye ideer gjerne sprer seg «langsomt», og omtrent som et aktivert «virus» nedfeller de seg og preger aktiviteter i organisasjonen. Etter min oppfatning kan dette være en enkel og god forklaring på hva som har skjedd i Voie menighet: Noen nye tanker og ideer har nedfelt seg i menigheten, og disse har etter hvert satt sitt preg på en del av livet og aktivitetene i menigheten.

Røvik taler også om ulike typer kapasitet eller kompetanse som utvikles i organisasjoner som tar opp i seg og bruker mange og ofte inkonsistente tanker og ideer fra populære organisatoriske oppskrifter. Mine innsamlede data fra Voie menighet viser som nevnt at de har utviklet en høy oversettelseskapasitet, dvs. at de kan transformere populære oppskrifter fra én til en annen passende form. Med dette følger også at de har utviklet det Røvik kaller inntakskapasitet og dekoplingskapasitet, som betyr at de klarer å velge ut «riktige» konsepter som svarer til behovene, og de har anvendt dem i menigheten på en slik måte at inkonsistensen mellom oppskriftene ikke forstyrrer. Når det gjelder det Røvik kaller uttakskapasitet og lagrings- og reaktiveringskapasitet, er det for tidlig å si noe sikkert om det vil bli et resultat av prosessen i Voie. Lagrings- og reaktiveringskapasiteten handler nemlig både om å klare å kvitte seg med ideer og oppskrifter som ikke lenger er

populære, og om å ta inn igjen ideer fra slike oppskrifter selv om de har ligget i dvale en stund.

Skifter vi fokus over til teorien om planlagt endring, kan vi stille en rekke interessante spørsmål: Hva slags endring er det som skjer i Voie menighet? Hvor omfattende er endringene og kan de karakteriseres som vellykket eller mislykket? At det faktisk har skjedd endringer på de områdene som har vært i fokus i min undersøkelse, er alle informantene enige om. De sier at menigheten er blitt mer målrettet, at den har utviklet seg mer i samsvar med det bibelske idealet, og at den er blitt mer deltakende og relevant for mennesker. Men så å si alle informantene legger inn modifikasjoner når de snakker om endringer på disse ulike områdene. Og modifikasjonene er som nevnt forsterket i etterundersøkelsen. Vi kan også tydelig se at informantenes vurderinger av endringer som har foregått i menigheten, i stor grad er styrt av hvor de selv er plassert i forhold til de aktuelle utviklingsprosessene. Ikke uventet er det aktørgruppene strategiske og lojale pådrivere – og de lojale deltakerne – som er mest positive i sine vurderinger, mens gruppen tvilende deltakere er mest tilbakeholdne eller kritiske.

Disse betraktningene gjør det også noe problematisk å finne en entydig plassering av menighetens endringer i forhold til de typene endring som Jacobsen (2004) beskriver. Men det som er helt klart, er at vi kan utelukke «idealtypen», dvs. at det har foregått endringer både i formelle og uformelle elementer, med påfølgende endring av adferd og med forbedrede resultater. Dessuten kan vi også utelukke typen «kulturendring uten adferdsendring», som altså forutsetter at menigheten ikke gjør noe med formelle strukturer, men bare har fokus på å endre normer, verdier og oppfatninger – uten at det fører til endringer i adferd. Det passer ikke med det som har skjedd i Voie. Til slutt kan vi utelukke typen «ingen endring», som handler om at menigheten planlegger endring og gjør endringsforsøk, men at ingen ting skjer.

Derimot har det nok foregått en «adferdsendring uten endring i synlige resultater» i Voie menighet. Det har skjedd en endring både i deler av menighetskulturen og aktivitetsstrukturen, noe som også til en viss grad har endret adferd hos en del medlemmer. Noen informanter bekrefter bl.a. at «noen» mennesker er blitt mer aktive og engasjerte. Men dette berører i liten grad utfall eller forventet resultat. Det er også i samsvar med hvordan Jacobsen (2004) beskriver endringstypen. Jacobsens type «strukturendring uten kultur eller adferdsendring» kan også være relevant for Voie menighet. Endringen forutsetter altså at menigheten gjør strategiske og strukturelle grep (ny strategiplan, ny organisasjonsstruktur osv.), men dette berører bare i liten grad «folk flest» i menigheten, slik noen informanter uttrykker seg. Jacobsen sier at dette fenomenet også kalles «tomme endringer», og han forklarer det med at folks faktiske adferd ofte er bare løst knyttet til den formelle strukturen.

Når det gjelder hvor omfattende endringene har vært i Voie menighet, og om endringsprosessene har vært vellykket eller ikke, må vi se på forholdet mellom intensjonen bak endringsforsøkene og det oppnådde resultatet (Jacobsen 2004:43–44). Jeg mener å ha grunnlag i informantenes uttalelser for å konstatere

et visst misforhold mellom intensjon og resultat i Voie menighet. Den mest passende plasseringen på en skala mellom vellykket og mislykket endring, vil være et sted midt imellom. Grunnen til at endringsresultatet ikke svarer til intensjonen eller forventningene Voie menighet hadde i startfasen, ligger i selve prosessen, i konteksten og i den kulturen som endringene foregår i. Og som vi tidligere har sett, er informantene rimelig åpne på å beskrive slike forhold som har gjort at prosessen og endringene går tregere enn forventet.

Den tregheten i endringsprosessene som flere av informantene er opptatt av, den motstanden som har oppstått, og den frustrasjonen som de endringsvillige informantene gir uttrykk for, vitner etter min oppfatning om at endringer i menighetskultur (dvs. normer, verdier, forestillinger og holdninger) er den vanskeligste og mest krevende formen for endring som finnes (Tushman og O'Reilley III 1996). Endring kan vurderes etter en skala fra liten til stor endring, og den er liten dersom det er snakk om justeringer i eksisterende verdier, normer og antakelser eller at noen nye kulturelle elementer kommer til. Den kan derimot vurderes som stor dersom det er snakk om både nye kombinasjoner av eksisterende kulturelle elementer, nye elementer – samt forkastning av gamle elementer. Dette siste kan vi ikke si er tilfelle i Voie menighet. Det har riktignok kommet nye elementer inn i menigheten – og muligens kan det være snakk om noen justeringer av gamle forestillinger – men verken eksisterende eller «gamle» elementer i menighetskulturen fortrenses. Ut fra denne typen vurderinger er endringene i Voie menighet små. Det er snakk om justeringer og ikke omveltninger – om sakte utvikling eller en evolusjon, ikke en revolusjon.

Undersøkelsens resultat for Voie menighet

Jeg kommer til å knytte denne presentasjonen av resultat til de tre temaene som har fulgt framstillingen helt fra starten: behovssituasjon og konseptvalg, implementeringsprosess, og utfall. Følgende presentasjon av resultat baserer seg på den fenomenologiske beskrivelsen i kap. 6, og på den tolkningen og analysen som jeg har gitt i dette kapitlet. Framgangsmåten for å presentere undersøkelsens resultat for Voie menighet vil gi ni resultatfelt, slik tabell 9 viser.

Tabell 9: Modell for presentasjon av undersøkelsens resultat for casemenighet 1

	A. Fenomenologisk beskrivelse	B. Ekklesiologisk tolkningsperspektiv	C. Organisatorisk tolkningsperspektiv
1. Behovssituasjon og valg	Resultat 1A/case 1	Resultat 1B/case 1	Resultat 1C/case 1
2. Implementering	Resultat 2A/case 1	Resultat 2B/case 1	Resultat 2C/case 1
3. Utfall	Resultat 3A/case 1	Resultat 3C/case 1	Resultat 3C/case 1

Behovssituasjon og valg av konsepter

Hva særpreger behovsforståelsen i Voie menighet, og hvorfor velger de NaMu- og WCCC-konseptene i sitt menighetsutviklende arbeid? Jeg vil svare på dette spørsmålet ut fra foregående fenomenologiske beskrivelse og vurderingen av denne (jf. A i tabell 9) samt tolkningen av denne beskrivelsen ved hjelp av det ekklesiologiske og organisatoriske teoritilfanget (jf. B og C i tabell 9).

Behovssituasjon og valg – fenomenologisk beskrivelse (resultat 1A)

Voie menighet bruker NaMu/WCCC-konseptenes forståelseskategorier og terminologi både for å beskrive og for å strategisk håndtere de behovene og utfordringene informantene mener menigheten har. Disse behovene og utfordringene sier imidlertid flere av informantene at menigheten var klar over også før de stiftet bekjentskap med NaMu/WCCC-konseptene. Men det at de bruker konseptenes forståelseskategorier og -terminologi for å sette ord på behovene/-utfordringene og til å stake ut kursen videre, gjør nok at behovsforståelsen blir preget av konseptenes noe mer evangeliskalt orienterte tilnærming til kristenliv og menighetsliv. Dessuten kan vi si at det som særpreget behovssituasjonen i Voie er at flere av informantene ser mangler – ikke bare ved folkekirken, men også ved den tradisjonelle kjernemenigheten. Dette er mangler både ved det indre (mangelfulle) livet i menigheten og ved menighetens manglende satsning på mer utadrettete arbeid. Det er ikke noe nytt at man fra kjernemenighetshold anser at folkekirken har ekklesiologiske mangler, for man har til gjengjeld funnet dekning for sine behov i trosfellesskapet (Hegstad 1996:411). «Det nye» i Voie ser altså ut til å være at mangelbeskrivelsen ikke entydig går mot folkekirkemenigheten, men også mot dens indre aktive kjerne.

Noen sentrale aktører i Voie menighet har introdusert disse nye ideene om menighetsutvikling. Prester har introdusert konseptene for menighetsrådet, som igjen har begynt å jobbe med ideene og videreført dem i menigheten. Den fenomenologiske beskrivelsen viser også at menigheten har valgt disse konseptene fordi de svarer til sentrale behov og utfordringer menigheten ser at de har. Vi kan altså si at det er en match mellom behov og konsept, og informantene er tydelige på at de tenker pragmatisk når de skal begrunne det valget de har gjort. NaMu/WCCC-konseptene er valgt fordi det er naturlig og nyttig å bruke dem i den situasjonen menigheten befinner seg i. Men informantene bruker også en mer strategisk begrunnelse: Konseptene er valgt fordi de blir betraktet som nyttige og adekvate i en strategi for å utvikle kjernemenigheten. I tillegg har den fenomenologiske beskrivelsen vist at man ønsker å utvikle en menighet som fungerer som en «bibelsk» menighet. Og det er tydelig at de kopler NaMu/WCCC-konseptenes menighetsideal til denne tanken om å utvikle en mer «bibelsk» menighet. Innholdsmessig sett er det en mer deltakende menighet de ønsker å utvikle – med bakgrunn spesielt i den paulinske teologien om menigheten som Kristi kropp. Å hjelpe den enkelte til å finne sin nådegave og sin tjeneste blir strategien for å virkeliggjøre denne bibelske visjonen av menigheten.

Behovssituasjon og valg – ekklesiologisk tolkningsperspektiv (resultat 1B)

I et ekklesiologisk tolkningsperspektiv valgte Voie menighet de utviklingskonseptene de gjorde fordi tiden var moden for det. Jeg har brukt Carrolls (2000a) teori om hvorfor og hvordan lokale ekklesiologier utvikler seg i dag, bl.a. for å forklare det som skjer i Voie. Som et fenomen sett fra innsiden av menigheten, kan vi si at det som skjer i denne menigheten, er det samme som skjer i mange menigheter i dag – verden over. Det utvikles nemlig nye menighetsformer og praksiser som delvis går på tvers av tradisjonell menighetstenkning. Carroll bruker begrepet *detradisjonalisering* for å forklare bakgrunnen for det som skjer. Typisk, også i Voie menighet, er at mange av informantene viser at de setter pris på sin egen (folkekirkelige) tradisjon, samtidig som de er kritiske til den samme tradisjonen. De opplever også at de har frihet (f.eks. overfor sentral kirkelig ledelse) til å forandre på ting som ikke fungerer slik de ønsker. Et annet forhold som viser at det som skjer i Voie menighet, er et «tidsfenomen», er at de bruker den samme tilpasningsstrategien som «new style churches» (Carroll 2000a) overfor kulturen/samfunnet. En hovedsak her er at man ønsker å framstå som moderne i uttrykksformer, men konservative (og ikke-fundamentalistiske) i teologien, ifølge Carroll.

Som tidligere nevnt mener jeg også å ha vist at den visjonen som Voie menighet har ønsket å realisere, er en mer deltakende menighet. Her ligger også en av grunnene til at de velger NaMu/WCCC-konseptene som «hjelpemateriale», siden de i dette har funnet et verktøy som kan hjelpe menigheten til å bli mer deltakende. For å forklare hva en slik ekklesiologisk tenkning om lokalmenigheten egentlig handler om, har jeg brukt Volfs (2002) teori om «participatory ecclesiology». Hos Volf, som i NaMu/WCCC-konseptene – og som i Voie menighet – står den paulinske tanken om menigheten som et legeme sentralt. Sentralt i en slik forståelse av menigheten er at alle (med)lemmene har ulike funksjoner ut fra den nådegaven som er tildelt den enkelte. Sentralt står også tanken om at menigheten bare kan fungere – innad og utad – slik Gud vil når alle (med)lemmene har oppdaget sin plass på legemet, dvs. sin gave og utrustning.

Behovssituasjon og valg – organisatorisk tolkningsperspektiv (resultat 1C)

Forholdet mellom opplevde behov og konseptvalg har jeg også belyst ved hjelp av Røviks (1998) teori om populære organisasjonsoppskrifter og Jacobsens (2004) teori om planlagt endring. Jacobsen beskriver bl.a. forholdet mellom indre og ytre drivkrefter i en endringsprosess, og påpeker at endringsprosesser ofte igangsettes når det oppstår en «ubalanse» mellom slik en organisasjon fungerer og slik omgivelsene forventer at den skal fungere. Jeg har vist til at flere av informantene er opptatt av denne ubalansen mellom menighetens funksjon (eller mangel på funksjon) og det vi kan kalle indre og ytre forventninger til at menigheten skal fungere bedre eller på en annen måte. Omgivelsenes «forventninger» til menigheten

handler i dette tilfellet om de over 6000 menneskene som tilhører folkekirkemenigheten, og som de gjerne vil nå med menighetens budskap og tilbud. Jeg mener også at den dårlige eller svake vekstmessige «resultathistorien» som noen av informantene er opptatt av, har fungert som en type drivkraft bak det menigheten har satt i gang av utviklingsprosesser. En slik faktor kan også være noe av forklaringen på hvorfor NaMu/WCCC-konseptene med sitt sterke fokus på både kvalitativ og kvantitativ vekst i en menighet blir attraktive og lette å velge.

Ifølge Røvik er noe av grunnen til at organisasjoner oppdager og begeistres for nye og populære ideer, det at noen personer ser at bestemte konsepter har gode «løsninger» på de behovene eller problemene man innser at man har. Derfor blir det «naturlig», ifølge Røvik, å velge de aktuelle konseptene. Noen informanter bruker også ordet «nyttig» når de skal begrunne valget av konsepter. Det at Voie menighet i stor grad bruker konseptenes forståelseskategorier og terminologi for å forstå og beskrive sin egen behovssituasjon, viser at de har hatt en relativt stor tillit til konseptenes «eksternt skapte problembeskrivelser» (Røvik 1998). I både forståelsen, beskrivelsen og løsningen av problemene (eller behovene) viser det seg at menigheten er relativt konseptavhengig, spesielt overfor NaMu. Ifølge Røvik er det også et spørsmål om timing når det gjelder en organisasjons valg og bruk av bestemte konsepter som framstår som en oppdatert og moderne løsning på de problemene og utfordringene man står overfor. Det er nemlig en grunn til at en organisasjon/menighet «oppdager» et bestemt konsept på det tidspunktet de faktisk gjør det. Jeg har også brukt Røviks teori for å vise at både NaMu-konseptet og WCCC-konseptet kan ha blitt valgt i Voie fordi de kan ha hatt en identitets-skapende funksjon i menigheten. Populære organisasjonsoppskrifter har noe med «identitetsforvaltning» å gjøre (Røvik 1998). Ikke minst viste den begeistringen som flere mennesker i menigheten viste etter et besøk i Willow Creek-kirken i Chicago, at dette var en menighet de gjerne ville ligne på.

Implementering

Hva er særegent for selve implementeringsprosessen i Voie menighet, og hva blir resultatet av implementeringsprosessen? Jeg vil svare på dette spørsmålet ut fra foregående fenomenologiske beskrivelse og vurderingen av denne (jf. A i tabell 9) samt tolkningen av denne beskrivelsen ved hjelp av det ekklesiologiske og organisatoriske teoritilfanget (jf. B og C i tabell 9).

Implementering – fenomenologisk beskrivelse (resultat 2A)

Den menighetsutviklende prosessen som er igangsatt i Voie menighet, har jeg i den fenomenologiske beskrivelsen karakterisert som en målrettet, åpen og demokratisk prosess – der menighetens demokratiske beslutningsapparat har vært involvert, dvs. både menighetsråd, menighetsmøter og årsmøter. Men samtidig er flere av informantene tydelige på at prosessen har vært spenningsfull og vanskelig. Det som oppleves slik, går spesielt på NaMu-konseptets noe krevende framstil-

lingsform, på deler av innholdet (spesielt nådegaveframstillingen) og på selve prosessen og hva som blir betont der. Svært mye av det som blir spenningsfylt og vanskelig i prosessen, handler om den spesielle brukerkontekstens ulike reaksjoner på at nytt tankestoff blir innført i menigheten. Spørsmålet melder seg da naturlig om hvor egnet NaMu/WCCC-materialet egentlig er for å utvikle en relativt tradisjonell kjernemenighet som er en del av en folkekirke.

Implementeringsprosessen i Voie handler i stor grad om bruk og tilpasning av NaMu-materialet. Menighetsprofilen, med oppfølging av denne, står sentralt her. I strategiplanen har NaMu-tenkningen en dominerende plass, mens fra Willow Creek henter menigheten inspirasjon primært på det personlige planet. Men det er altså ikke bare konseptene som spiller ulike roller i implementeringsprosessen i Voie, det gjør også de ulike aktørene. De jeg har kalt strategiske og lojale pådrivere og lojale deltakere, er kjernemenighetsfolk som blir fascinert av nye måter å tenke og drive menighet på, og som på mange måter driver utviklingsprosessen. Gruppen tvilende deltakere er mer folkekirkeorienterte mennesker (som også er en del av kjernemenigheten), som tydeligvis deltar i det som skjer, men kanskje uten den helt store entusiasmen. Utenfor disse aktørgruppene finnes det de som jeg har karakterisert som skeptikere, og en annen gruppe som kan beskrives som uengasjerte.

Implementering – ekklesiologisk tolkningsperspektiv (resultat 2B)

Jeg har ved hjelp av en tilpasset kontekstualiseringsteori tolket det som skjer i Voie menighet som en ekklesiologisk kontekstualiseringsprosess. Menigheten bruker ulike strategier for å kombinere «gammel» og «ny» menighetstenkning. Et bevisst forhold til både hva de skal beholde og ev. avvise/forkaste av «det gamle» og «det nye» står sentralt i det å modifisere ny menighetstenkning og praksis. Flere av informantene gir også uttrykk for hvor viktig denne kontekstualiseringen er nettopp i den typen menighet som Voie er. En av dem snakker om behovet for å «luthre» de nye ideene fra NaMu/WCCC-konseptene. Konkret sett er strategiplanen fra 2004 et resultat av den ekklesiologiske kontekstualiseringen som har foregått. Det særegne for denne planen er at den har en strategiplans form og språk samtidig som den kombinerer elementer fra konseptene (i hovedsak fra NaMu) og fra menighetens historie og kirkelige tradisjon. Spesielt for menighetstenkningen i planen, er at det er utviklet en lokal ekklesiologi for «livet i menigheten». Det er nemlig tydelig at intensjonen er at den formelle kirketilhørigheten og grunnleggende kirkelige og organisatoriske strukturen ikke skal berøres av «det nye» man forsøker å innføre i menigheten.

Strategiplanen ender opp i et forslag til en ny aktivitetsstruktur (som de kaller ny organisasjonsstruktur) i menigheten. I denne strukturen bruker de i stor grad betegnelser og tenkning fra de åtte kvalitetstegnene fra NaMu. Men selv om ord og betegnelser kan være noe forskjellig fra før, handler «praksisomleggingen» i menigheten etter min oppfatning ikke primært om «ny» praksis, men heller om en noe annerledes praksis på en del områder. Noe av det som har skjedd i Voie, er

nemlig at nesten alt av eksisterende aktiviteter i menigheten består – også etter at «det nye» er innført. I hovedsak handler derfor praksisomleggingen om at menigheten gir en noe annen begrunnelse for det de gjør, og at de gjør noe av det på en annerledes måte. Eksempler på dette er gudstjenesten, barnearbeidet, undervisningen og evangeliseringen. Av de ni «operative utvalgene» i den nye aktivitetsstrukturen i menigheten er det de fire nevnte som er mest i fokus hos informantene. Av disse fire områdene står gudstjenesten i en særstilling som et slags «demonstrasjonstorg» for en del av det nye tankestoffet.

Implementering – organisatorisk tolkningsperspektiv (resultat 2C)

Siden den menighetsutviklende prosessen i Voie menighet kan sies både å være igangsatt og drevet av personer som ønsker å endre eller utvikle menigheten, kan vi bruke begrepet «planlagt endring» om det som skjer. Jacobsens (2004) poeng om at planmessighet og tilfeldighet ofte hører sammen, passer for Voie menighet. Tingene blir nemlig ikke slik man ofte planlegger. Også de fire fasene som er typiske for planlagte endringsprosesser, er gjenkjennelige i menigheten. Man erkjenner behov, beskriver en løsning, lager en plan, og evaluerer (på et eller annet nivå) det som har skjedd. Personer som ønsker «ting annerledes», er altså viktige i planlagte endringsprosesser, men det er også konteksten som endringen skjer i. Den indre og ytre konteksten kan for øvrig både fremme og hindre endring i en organisasjon. I Voie menighet består den ytre konteksten av både nærsamfunnet menigheten er en del av, det kirkesamfunnet menigheten tilhører, og de teologiske/kirkelige miljøene, menighetene og/eller personene menigheten har kontakt med (f.eks. Willow Creek, NaMu-«miljøet»). Jeg har ikke sett at det finnes noen hindringer i menighetens ytre kontekst med hensyn til de prosessene som er igangsatt i menigheten.

Går vi til den indre konteksten, er bildet noe annerledes. Her er det nemlig elementer som både kan fremme og hindre endringsprosesser. Det som går under navnet formelle elementer i den indre konteksten (som beslutningssystem og organisasjonsstruktur) ser ved første øyekast ut til bare å virke fremmende på prosessen. Både utviklingen av ny strategisk plan og endringstiltak har gått den formelle og demokratiske vegen gjennom menighetsråd og menighetsmøter. Men samtidig oppfatter noen informanter at det kan være hindringer i denne formelle organisasjon menigheten har. De peker bl.a. på at relativt hyppig valg av personer til menighetsråd – og dermed utskifting av personer i lederskapet – kan skape problemer for den strategiske prosessen. Også ressursituasjonen (med ansettelsesstrukturen) nevnes som et potensielt problem for å lykkes med det man ønsker å oppnå.

Ellers kan vi si at det er de uformelle elementene i menighetens indre kontekst som er det mest kritiske området med tanke på endringsprosessens forløp og utfall. Det kanskje mest avgjørende uformelle elementet i Voie er den rådende kulturen i menigheten. Egentlig står vi overfor minst to kulturer i Voie menighet. Kulturmotsetningene, som skaper problemer for endringsprosessen, står mellom

den folkekirkeorienterte delen av menigheten (der vi også finner personer som er aktive i kjernemenigheten) og sentrale personer i kjernemenigheten som ønsker en utvikling som NaMu/WCCC-konseptene leder til. Den siste grupperingen har, ifølge noen informanter, fått støtte og oppslutning av nye mennesker som har kommet til menigheten. Kulturkonflikten i den strategiske prosessen handler om måten man tenker menighet på, hva som skal være de sentrale verdiene, og måten man gjør ting på i menigheten. I forbindelse med endringsforsøkene i Voie menighet kan det også være relevant å snakke om en *komfortsone* som berøres. En slik komfortsone berøres ofte i endringsprosesser når man ikke treffer med tempo og framdrift i prosessen. Men i Voie menighet er de sterkeste reaksjonene rettet mot noen av de nye elementene de forsøker å innføre – som virker fremmede i den tradisjonelle menighetstenkningen og -kulturen. NaMu's nådegavetest er ett eksempel på et slikt fremmedgjørende element i den nye menighetsforståelsen.

Det kan også være relevant å snakke om motstand i Voie, men ikke aggressiv motstand. Vi kan heller ikke si at motstanden har vært særlig aktiv, ut over «frysingen» av nådegavetesten. Derimot er det nok belegg for å si at det har vært en god del passiv motstand i form av likegyldighet overfor det som er satt i gang, noe som bl.a. kan forklare at mange av informantene opplever implementeringsprosessen som tung og vanskelig. Årsaken til denne motstanden er at det nye som innføres, truer den etablerte menighetstenkningen og -kulturen. Andre typer årsaker til motstand kan ifølge Jacobsen for eksempel være fryktholdninger – spesielt når det gjelder nådegavene. Frykten for å bli oppfattet som en «karismatisk» menighet, kan jeg se bak noen av informantenes uttalelser.

Den tidligere nevnte ekklesiologiske kontekstualiseringsprosessen kan vi også karakterisere på en mer organisatorisk måte som «oversettelsesprosess» (Røvik 1998; Latour 1986). Denne teorien handler om at organisasjoner bruker ulike strategier for å anvende det idéinnholdet som de populære konseptene formidler. Voie menighet bruker som nevnt minst tre av de fire oversettelsestypene som Røvik gjennomgår: Konkretisering, delvis imitering og kombinerings har nemlig det til felles at de handler om at man på forskjellig vis bruker ideene som formidles i konseptene, på en måte som gjør at man kan gjenkjenne ideenes opphav. Den fjerde typen, omsmelting, handler derimot om at konseptideene smeltes sammen med eksisterende menighetstenkning slik at det er vanskelig å identifisere opphavet. Det siste har ikke skjedd i Voie – vurdert ut fra det materialet og de dataene jeg har tilgang til.

Utfall av implementering og endringsprosesser

Hva særpreger – ekklesiologisk og organisatorisk sett – utfallet eller resultatet av implementering og endringsprosesser i Voie menighet? Jeg vil svare på dette spørsmålet ut fra foregående fenomenologiske beskrivelse og vurderingen av denne (jf. A i tabell 9) samt tolkningen av denne beskrivelsen ved hjelp av det ekklesiologiske og organisatoriske teoritilfanget (jf. B og C i tabell 9).

Utfall – fenomenologisk beskrivelse (resultat 3A)

Det første vi må kunne si, er at resultatet ikke helt svarer til forventningene. Menigheten har hatt som hensikt å utvikle seg til å bli mer målrettet, mer bibelsk, mer deltakende og mer relevant. Alt dette har de i utgangspunktet ment skulle gi menigheten en ny vekst. Og de fleste av informantene kan bekrefte at menigheten faktisk er blitt mer målrettet. De har beveget seg mot det bibelske idealet, noen medlemmer er blitt mer delaktige i menighetens liv, og informantene bekrefter at menigheten kan ha blitt mer relevant i noen av menighetens aktiviteter. Men samtidig som dette sies, modifierer informantene på ulikt vis sine uttalelser på alle disse punktene. Ikke minst har jeg vist at dette skjer i den såkalte etterundersøkelsen. Det viser etter min oppfatning at vi ikke kan si at de prosessene som er blitt satt i gang ved hjelp av NaMu/WCCC-konseptene, svarer til de forventningene menigheten i utgangspunktet hadde. Reell eller tallmessig vekst (målt f.eks. i gudstjenestebesøkende) kan heller ikke registreres i det tidsrommet denne undersøkelsen omhandler.

Når det gjelder spørsmålet om NaMu/WCCC-konseptene kan sies å være egnet til å utvikle en folkekirkemenighet, vil svaret – om vi spør internt i menigheten – være både ja og nei, avhengig av hvem vi spør. Aktørgruppene strategiske og lojale pådrivere vil, sammen med gruppen lojale deltakere, se på disse konseptene som både nyttige og fornuftige for å utvikle kjernemenigheten, for at de igjen skal bli i stand til å nå ut med kirkens budskap og tilbud til de mer enn 6000 menneskene i folkekirkemenigheten. En slik holdning til konseptenes egnethet er for øvrig helt i tråd med måten K-vekst Norge «selger» konseptet «Naturlig menighetsutvikling i folkekirken» på (Rolfen 2005).

I gruppen tvilende deltakere og de jeg har kalt skeptikerne, vil holdningene til konseptenes egnethet være annerledes. Enten er de klart imot, eller så er de usikre på hvor egnet konseptene er. De som er mot eller usikre på konseptenes egnethet, er opptatt av de spenningene som har oppstått i menigheten som følge av konseptbruken. Her pekes det spesielt på at ny nådegavetenkning har skapt visse problemer. Nye elementer og betoner i gudstjenesten blir også problematisert av noen. Den forsterkede utfordringen til økt deltakelse og engasjement i tjenestep oppgaver har etter noens oppfatning forsterket skillet mellom A og B-medlemmer også innad i kjernemenigheten – og ikke bare (som tidligere) skilt mellom aktive i kjernemenigheten og «vanlige» folkekirkemedlemmer. Spørsmålet om konseptenes egnethet kan altså problematiseres på bakgrunn av den interne situasjonen i menigheten, men det kan det også på bakgrunn av mer prinsipielle og overordnede betraktninger. Jeg viser bl.a. til Dokka (2000), som er av den oppfatning at NaMu-konseptet ikke lar seg kombinere med luthersk kristendoms- og kirkeforståelse. Ifølge Hegstad (1996), som jeg bruker i den mer konfesjonelt baserte teorivurderingen, vil konseptenes egnethet måtte problematiseres siden de bygger opp under den todelte ekklesiologiske og strategiske tenkningen som ikke tar folkekirken «på alvor».

Ut fra min tidligere drøfting av spørsmålet om det er i ferd med å utvikle seg en ny type kjernemenighet i Voie, tror jeg det er for sterkt å påstå at det utvikles

en ny type kjernemenighet. Mer riktig er det å si at de ikke bare bygger på den tradisjonelle kjernemenighetens ideologiske eller teologiske fundament, men de ønsker også å «forsterke» og «videreutvikle» dette. Det gjelder både vektleggingen av personlig tro, viktigheten av å utvikle de troendes fellesskap i menigheten, betoningen av frivillig tjeneste sammen med prester og øvrige ansatte og satsning på utadvendte aktiviteter for å vinne flere mennesker. Noe av det som er nytt, handler om en del nye elementer i måten å praktisere fellesskap på, men kanskje framfor alt om den begrunnelsen og motiveringen som disse konseptene gir for den troendes tjeneste og frivillige aktivitet. At menigheten går vegen via en bestemt nådegaveforståelse for å motivere for tjeneste, virker tydeligvis fremmed for mange av medlemmene. Når disse tingene betones mer enn det som er vanlig i Den norske kirke-sammenheng, forstår vi også at det kan skape reaksjoner. Alt i alt virker de nye elementene som tilføres menighetstenkning og praksis, til at polariseringen har tiltatt i menigheten. Det handler ikke om en polarisering mellom kjernemenighets- og folkekirke-«tilhengere» (noe som vel ikke ville være noe nytt), men mellom de som står for den mer tradisjonelle kjernemenighetstenkningen, og de som står for «det nye». Jeg har også antydnet som en virkning av det som skjer i Voie, at vi kan se en selvstendiggjøring (eller kongregasjonalisering) av menigheten overfor det større kirkefellesskapet man er en del av. Men mitt grunnlag for å antyde dette er kun noen informantuttalelser (bl.a. om at man driver frimenighet i en statskirkemenighet), så jeg antyder egentlig bare en måte noen tenker på i Voie menighet – mer enn jeg påstår at en utvikling faktisk er i gang i denne retning.

Utfall – ekklesiologisk tolkningsperspektiv (resultat 3B)

Den nye menighetstenkningen som er blitt utviklet i Voie menighet, oppfyller kravene eller kriteriene i Carrolls (2000a) definisjon av «lokale ekklesiologier». Slike ekklesiologier må for det første være helhetlige – dvs. at de forener teologi, organisatoriske former og praksis. For det andre må en ny lokal ekklesiologi ha som overordnet siktemål å gi et bedre tidsmessig uttrykk for det kristne budskapet. For det tredje må ny menighetstenkning ha løsninger på hvordan de tenker seg å forene sin tradisjonelle kirkelige tradisjon og form med de interne og eksterne behovene og utfordringene menigheten står overfor. Slik jeg leser både strategiplanen, øvrig dokumentasjon fra prosessen og informantenes uttalelser, mener jeg altså at alle disse tre kriteriene har de forsøkt å imøtekomme i den nye menighetstenkningen i Voie menighet. Dette er en menighetstenkning som jeg for øvrig – med hjelp av Vols (2002) teori om «participatory ecclesiology» – også har karakterisert som en mer deltakende menighetstenkning enn det som kanskje er vanlig i en norsk luthersk folkekirkesammenheng. Dette er en tenkning som forsøker «å ta Luthers allmenne prestedømme på alvor», for å sitere en av informantene.

Men det er også en tenkning som – ikke minst i lys av Hegstads (1996) teori om ekklesiologi og strategi i en «sammmentenkning» av folkekirkemenighet og kjernemenighet – kan problematiseres. Det problematiske ligger ikke i den delta-

kende menighetstenkningen (som en «virkeliggjøring» av det allmenne prestedømmet), men i den strategiske bruken av tenkningen, (som en del av den kjernemenighetsstrategien som ser på en folkekirkemenighet relativt ensidig som misjonsmark). Det man da står i fare for, ifølge Hegstad, er å operere med en todelt ekklesiologi og strategi – én for folkekirkemenigheten og én for kjernemenigheten. Hegstads alternativ er en enhetlig ekklesiologi som også anerkjenner folkekirkemenighetens «fulle» ekklesiologiske status, og en dobbel strategi som ser på trosfellesskapet som en «manifestasjon» av folkekirkemenigheten. Det er en helt annen ekklesiologisk og strategisk tilnærming til den aktuelle problematikken enn det tradisjonelle kjernemenighetssynet.

Utfall – organisatorisk tolkningsperspektiv (resultat 3C)

Jeg har brukt Røviks (1998) teori om populære organisasjonsoppskrifter for å forklare noen av de mekanismene som settes i gang – og hva som skjer – når en menighet adopterer ideer fra populære konsepter. I denne menigheten har jeg sett noe av det Røvik framholder som en virkning av denne typen konseptadopsjon, nemlig at ideer fra konseptene nedfeller seg og sprer seg «langsomt» i organisasjonen, slik at de etter hvert påvirker aktivitetene. I lys av Røviks teori er det utviklet en relativt stor oversettelseskapasitet i menigheten, dvs. evne til å absorbere nye ideer og gi dem en ny form i en ny kontekst. Det Røvik kaller inntaks- og dekoplingskapasitet, dvs. evne til å velge «riktige» konsepter og bruke dem slik at de innbyrdes ikke kommer i strid med hverandre, mener jeg også at de har utviklet i Voie. Om denne menigheten har valgt riktige konsepter, er nok et diskusjonstema, men at de evner å bruke NaMu og WCCC-konseptene på en utfyllende måte, er det ikke tvil om. Såkalt uttaks- og lagringskapasitet, dvs. evne til å kvitte seg med og eventuelt evne til å gjeninnføre ideer fra konseptene, har jeg imidlertid ikke mulighet til å si noe om.

Mens Røvik ser utfall av endring i lys av konseptideene og deres skjebne i organisasjonen, har teorien om planlagt endring mer fokus på konteksten, dvs. hva som konkret skjer etter endringsforsøk. Vi kan ikke karakterisere endringsutfallet i Voie menighet verken som vellykket eller mislykket. Det er helt klart et misforhold mellom intensjon og resultat, og det gjør at det nok er mest riktig å plassere resultatet et sted mellom mislykket og vellykket. Dessuten er det svært avhengig av hvem som uttaler seg, og hvordan de vurderer det som har skjedd. Ikke utventet er det de mest aktive i prosessen som er mest positive og mener at det har skjedd mest. På en skala mellom store og små (mindre) endringer – eller for den saks skyld mellom justeringer og omveltninger – må vi helt klart karakterisere endringene i Voie både som små og som justeringer. De har tatt inn noen nye tanker/forestillinger, og det kan ha kommet noe nye kulturelle elementer inn i menigheten, men «gamle» elementer verken forkastes eller fortrenses av det nye. Det er altså ikke grunnlag for å karakterisere det som har skjedd i menigheten verken som store endringer eller som noen omveltning.

Det kan også være vanskelig å plassere endringsutfallet i Voie i forhold til de typene endring som Jacobsen (2004) beskriver. Men jeg har forsøkt å plassere menigheten et sted mellom typen «adferdsendring uten endring i synlige resultater» og typen «strukturendring uten kultur og adferdsendring». Vi kan nemlig se en viss adferdsendring hos en del av menigheten, dvs. de som er med på det nye som skjer, men av ulike grunner berører det i liten grad utfall eller forventet resultat. Og vi kan vise til visse strukturendringer (jf. strategiplanen og den nye organisasjonsstrukturen) uten at det berører «folk flest» i menigheten, som en informant sier det. Jacobsen kaller også denne typen endring «tomme endringer». Dette fenomenet forklarer han med at folks faktiske adferd som oftest bare er løst knyttet til formelle strukturer.

Utviklingen i Grimstad Misjonsmenighet i lys av teoritilfanget

Tolket som ekklesiologisk kontekstualiseringsprosjekt

I Grimstad Misjonsmenighet kan den typen ekklesiologisk kontekstualisering som har foregått, karakteriseres som *kritisk*. Ut over det faktum at prosessen oppfyller kravene/kriteriene til kritisk kontekstualisering, har menigheten verken avvist behovet for kontekstualisering eller kontekstualisert det menighetsutviklende materialet på en ukritisk måte. Tvert imot har de vært svært bevisste på behovet for å oversette, fornorske og tilpasse konseptene. Den kritiske tilpasningen har riktignok noe forskjellig karakter – avhengig av hvilket konsept vi snakker om. For SCC-materialets vedkommende viser implementeringsprosessen (jf. strategiplanen) en selvstendig, kreativ og kritisk bruk av materialet. Når det gjelder NaMu-materialet, har nok ikke menigheten behov for å vise samme selvstendighet og kreativitet, siden de har veiledning fra NaMu og følger NaMu-syklusen. Jeg kommer for øvrig til å bruke samme formelle framgangsmåte for tolkning av det som skjer i Grimstad Misjonsmenighet som for Voie menighet.

Den ekklesiologiske kontekstualiseringens fase 1

Kontekstualiseringen i denne fasen har karakter av flere overlappende prosesser knyttet til de ulike konseptene menigheten arbeidet med. De startet med NaMu-materialet på slutten av 1990-tallet og endte opp med det igjen med ny pastor i 2005. Men også i mellomfasen – som egentlig hadde hovedfokus på SCC-materialet og boken *Måltrett menighet* (Warren 1999) – hadde de NaMu-tenkningen med seg. Hele tiden spilte også WCCC-tenkningen en viss rolle. Valg og adopsjon av menighetsutviklende konsepter skjedde i stor grad samtidig. Men det forhindrer ikke at man i en analyse kan skille temaene fra hverandre.

Den fenomenologiske beskrivelsen har på mange måter gitt et empirisk begrunnet svar på hvorfor Grimstad Misjonsmenighet har valgt NaMu/WCCC/

SCC-konseptene. Men noen av de teoriene som tilhører bokens teoretiske tolkningsramme, kan også gi interessante perspektiver på dette. Her vil jeg spesielt trekke fram Carrolls (2000a) og Volfs (2002) teorier. Carrolls teori kan etter min oppfatning forklare den menighetsutviklende prosessens karakter som noe som skjer i tiden, og som derfor kan sies å være «tidstypisk». Volfs teori kan si noe viktig om hvilken type menighetstenkning de forsøker å virkeliggjøre i menigheten.

Hvilket lys kan Carrolls teori om tilblivelsen av lokale ekklesiologier i vår tid kaste over behovssituasjon og konseptvalg i Grimstad? Også i Grimstad Misjonsmenighet er det tydeligvis åpne for impulser i tiden. Foregående analyse av hva som skjer i menigheten i lys av Røviks teori om populære organisasjonsoppskrifter som er «ute på reise», er også med på å tegne en del av dette bildet. Jeg tolker informanternes behovsbeskrivelser slik at den faktoren som kanskje aller sterkest styrer valg av menighetsutviklende konsepter, er det grunnleggende behovet for å «oppdatere» og modernisere menigheten. At de da søker etter nye måter å tenke menighet på, nye former og nye virksomhetsformer, er en del av dette bildet av en menighet som er til stede i sin egen tid og i de behovene som finnes der.

Som den fenomenologiske beskrivelsen har vist, er det også for Grimstad Misjonsmenighets vedkommende svært aktuelt å tale om «moderniseringen» og den «nye» utviklingen av menigheten i relasjon til menighetens historie og tradisjon som misjonsforbundsk vekkesmenighet. Det er med andre ord god grunn til å trekke inn Carrolls forståelse av fenomenet detradisjonisering også i denne menigheten. Og siden detradisjonisering ikke handler om å kaste alle tradisjoner over bord, men heller å være fri til både å velge ut hva man vil ha med seg fra egen tradisjon og bestemme hvilken betydning tradisjonen skal ha, kan dette kaste et visst lys over den dynamikken som oppstår i menigheten i forbindelse med det pågående utviklingsarbeidet. Når de gjør forholdsvis radikale inngrep i menighetens form og stil, bryter de likevel ikke med sin egen historie eller identitet som menighet innenfor DNM. Det tolker jeg som en type tradisjonslojalitet, men ikke som en lojalitet som innebærer at de føler seg bundet av tradisjonen, eller at de ikke er fri til å utvikle seg. De tilfører nye elementer i menighetstenkningen og i form og stil, men hele tiden innenfor den «tradisjonelle» rammen.

Sentrale aktører for «det nye» stiller seg også på mange områder kritisk til den gamle tradisjonen – som bl.a. blir sagt å ha vært preget av kampanje- og skipper-takstenkning. Noen informanter hevder også at det var en måte å drive menigheten på som manglet forutsigbarhet. I den nye tilnærmingen til nådegavene, som vi har sett står sentralt i «det nye», kan det nok indirekte ligge en kritisk holdning til «den gamle» og mer pinsekarismatiske forståelsen av disse. Poenget her er altså at man tillater seg å være kritisk til sin egen tradisjon, og at det må kunne sies å være et detradisjoniseringsfenomen (Carroll 2000a). Også for Grimstad Misjonsmenighets vedkommende mener jeg det kan være relevant å tale om en mangelsituasjon – de ser mangler i sin egen tradisjon og driftsform som de ønsker å gjøre noe med. Dermed kan vi også se at detradisjoniseringen har ført til en spenning i Grimstad Misjonsmenighet. Den mer tradisjonelle delen av menigheten reagerer på tilførselen av nye elementer i både menighetstenkning og form/stil,

og det er tydelig at en mer «tradisjonstro» gruppering – hovedsakelig fra den eldre delen av menigheten – ikke har sans for denne «moderniseringen» og omleggingen.

Hvor står Grimstad Misjonsmenighet i forhold til de tre strategiene for tilpasningen til kulturen og tiden som Carroll redegjør for? Slik jeg tolker det som har foregått i denne menigheten, er det ikke grunnlag for å si at de verken står for en motstandsstrategi (*resistance*) eller en tilpasningsstrategi (*accommodation*), men at det er snakk om en kombinasjonsstrategi. Det jeg nettopp har sagt om menighetens forhold til detradisjonaliseringen, viser dette, og det ligger på mange måter innebygd i måten de tenker menighetsfornyelse og utvikling på i menigheten. Dessuten er det noen informanter som uttrykker denne strategien rimelig tydelig – spesielt informant B03, som sier at menigheten ønsker å være moderne i form, men konservative i teologien – slik de alltid har vært. Informanten gjør altså et poeng av at denne «kombinasjons»-tenkningen ikke er noe nytt. Det finnes også representanter for motstandsstrategien i menigheten. De som savner den gamle formen og stilen i menigheten ligger nok nærmere denne måten å forholde seg til nye tider og nye utfordringer på, enn den som er valgt mer «offisielt» i menigheten.

Med dette kan vi med en viss rett karakterisere Grimstad Misjonsmenighet som posttradisjonell – eller en «new style»-kirke (Carroll 2000a). Flere av de kjennetegnene som Carroll lister opp, finner vi igjen i den strategiske betoningen i menigheten. Ikke minst gjelder dette den sterke hensikts- eller målorienteringen i den strategiske tenkningen. Menigheten ønsker også å utvikle et sterkt menighetslederskap (etter ny modell), uten å tenke hierarkisk, men heller funksjonelt. Når det gjelder gudstjenesten, ønsker de å gjøre den relevant og «lavterskel», samtidig som den skal ha et «profesjonelt» preg. De ønsker også å hjelpe mennesker til å finne sin nådegave og tjeneste, og få et frivillighetsengasjement på bred front ved å gjøre medlemmer mer engasjerte.

Hvilket lys kan Volfs (2002) teori kaste over behovssituasjon og konseptvalg i Grimstad Misjonsmenighet? De menighetsutviklende konseptene de har valgt å bruke, har som nevnt et hovedfokus på hvordan menighetsmedlemmer kan bli mer deltakende. Det er dette strategiske perspektivet som har vært hovedmotivasjon i utviklingsarbeidet i menigheten. Her er det relevant å trekke inn Volfs oppfatning av hva en slik deltakende menighetstenkning handler om som «participatory ecclesiology». Kanskje er Volfs forståelse av ekklesiologien ekstra relevant for en menighet som står i den tradisjonen som denne menigheten tilhører. Her snakker man virkelig om en «Free Church»-tradisjon.

En interessant iakttagelse i denne sammenheng kan være at Grimstad Misjonsmenighet er en menighet som kommer fra en kirkelig tradisjon som har vektlagt alle de troendes deltakelse i formidling av frelsen og i tjeneste, og som velger å bruke menighetsutviklende konsepter som har hovedfokus på å fremme det deltakende aspektet ved menighetslivet. Vi skulle kanskje tro at det deltakende aspektet var ivarettatt i den ekklesiologiske tenkningen som ligger innebygd i denne tradisjonen, men slik er det tydeligvis ikke. Ut fra den fenomenologiske beskrivelsen

av menigheten ser det ikke ut til at det er behovet for å utvikle et helt nytt ekklesiologisk fundament som styrer valget av slike konsepter, men heller det strategiske behovet, dvs. for å utvikle det man har. I sine beskrivelser av situasjonen i menigheten pekte flere av informantene på at menigheten hadde stoppet opp, og at det var tilbakegang på en del felt i menighetsarbeidet. Derfor trengte de blant annet å finne en ny kurs. Informant B04 påpeker spesielt fortrinnet den gamle vekkelseskristendommen og karismatikken hadde ved at den skapte en overgivelse hos den troende. Og hvis ikke «det nye» som er på gang kommer «under huden» på dem som deltar, er informanten usikker på hvilken framtid den nye strategien får i menigheten.

Her kan det være relevant å trekke inn Volfs betoning av at det saken gjelder, er den treenige Guds nærvær i kirken/menigheten gjennom Den Hellige Ånd. Det er Ånden som konstituerer dette nærvær, og kirken/menigheten er derfor avhengig av Åndens levendegjørende nærvær. Uten dette nærværet vil også en kirke med desentralisert og deltakende struktur og kultur bli steril – kanskje mer steril enn en kirke med hierarkiske strukturer (Volf 2002). Og Volf konkluderer sitt resonnement på følgende måte: «Successful participative church must, therefore, be sustained by deep spirituality.» (Volf 2002:235). Kanskje kan vi si det slik med utgangspunkt både i informant B04s og Volfs teori, at Grimstad Misjonsmenighet, som tilsynelatende har den grunnleggende deltakende strukturen på plass rent ekklesiologisk sett, og som også strategisk sett anstrenger seg for å få folk i menigheten mer deltakende i menighetens liv og i tjenesteoppgaver, trenger en «overgivelsens spiritualitet» for å virkeliggjøre en «participatory ecclesiology»? Å skape dette er intensjonen med å bruke NaMu-, SCC- og WCCC-konseptene, men mine kvalitative data fra menigheten synes å vise at dette samtidig er en av de største utfordringene – ikke minst sett ut fra den karismatiske vekkelsestradisjonen som historisk sett har preget menigheten. Jeg vil senere gå nærmere inn på sammenhengen mellom den deltakende menighetsmodellen som er under utvikling i Grimstad Misjonsmenighet som en menighet i «Free Church»-tradisjon og Volfs «participatory ecclesiology».

Den ekklesiologiske kontekstualiseringens fase 2

Denne fasen av kontekstualiseringsprosessen preges ifølge modellen av at menigheten etablerer ulike strategier for å tilpasse konseptene til sine behov. Også i Grimstad Misjonsmenighet er de klare på hva de beholder og avviser av «det gamle», hva de bruker og avviser av «det nye», og hva de innser at de må modifisere av både gammelt og nytt. Når det gjelder hvordan de forholder seg til «det gamle», beholder de det meste av det de hadde før – dvs. den konfesjonelle og «teologiske» tilhørigheten til DNM, den formelle og demokratiske menighetsordningen som er særpreget for menigheter i DNM, og det meste av aktivitetskartet. Men, som den fenomenologiske beskrivelsen har vist, er de ikke ukritiske til det de beholder. Sentrale aktører i det menighetsutviklende arbeidet er for eksempel svært kritiske til den gamle måten å tenke menighetsdrift på. Den var noe uforut-

sigbar og skippertakspreget, påpeker noen informanter. Selv om den nye lederskapsmodellen som ble utviklet av Veien videre-utvalget, aldri ble skikkelig implementert, kan vi se på dette engasjementet for å utvikle en ny lederskapsmodell for menigheten som en «avvisning» av en måte å tenke lederskap på – slik de tidligere hadde praktisert dette som en DNM-menighet.

Men hva bruker og avviser de av «det nye», og hva styrer disse valgene? Dette ser ut til å være avhengig av hvilken fase i implementeringsprosessen det er snakk om: I første og tredje fase har menigheten hovedfokus på NaMu. I første fase gjør de noen innledende manøvre i forhold til NaMu – med gjennomgang av første menighetsprofil og noe kontakt med NaMu på veiledningsplan – mens i tredje fase tar de NaMu-konseptet nærmest i «full pakke». Den andre fasen er fra et kontekstualiseringssynspunkt kanskje den mest interessante, noe som ikke minst skyldes den relativt grundige dokumentasjonen av prosessen i rapporten fra Veien videre-utvalget. Her integreres nemlig tankestoff og materiale fra alle tre konseptene, med hovedvekt på SCC-materialet.⁵⁴

NaMu-materialet er med i den strategiske tenkningen pga. sitt kjernestoff, nemlig de åtte kvalitetsområdene. Men Vegen videre-rapporten legger ikke opp til et selvstendig eller isolert fokus på utvikling av disse, slik man har gjort i tredje fase. Vi aner i denne fasen en viss innflytelse eller inspirasjon fra WCCC-tenkningen, også ut over bruken av Promiseland-materialet i barnearbeidet. Selv om SCC-tenkningen kan sies å være dominerende i denne fasen av den strategiske utviklingen, er det kjernestoffet i boken *Målrettet menighet* (Warren 1999) som brukes også her. Og dette handler om mål- og hensiktstenkningen og de fem hensiktene. Det de ikke har noe fokus på i bruken av SCC-materialet, er den mer spesifikke måten de har jobbet på i Saddleback-kirken for å få den mer målrettet – som for eksempel det spesielle undervisningsopplegget. I tillegg er flere av informantene klar over at det finnes en kulturell dimensjon – spesielt i materialet fra de amerikanske megakirkene – som de ikke forsøker å adoptere. Det informantene trolig har i tankene her, er det de oppfatter som en mer «typisk» amerikansk måte å tenke og drive menighet på.

På det teologiske nivået kan vi si at det er den grunnleggende paulinske menighetsteologien de ønsker å virkeliggjøre i Grimstad Misjonsmenighet. Det handler i hovedsak om å ha et organisk grunnsyn på menigheten: Menigheten er Kristi kropp, og de troende er ulike lemmer på denne kroppen. Nådegavetenkningen som står sentralt i alle tre konseptene, kan sees på som det «programmet» som skal virkeliggjøre denne bibelske dimensjonen ved menigheten. På det strategiske nivået er det, ut over de åtte kvalitetstegnene i NaMu, visjons- og hensiktsformuleringen fra Saddleback-kirken som er i fokus. Den grunnleggende strategiske tenkningen om den mer interne nådegaveoppdagelsen og ressursforløsningsen, og den mer utadvendte tenkningen om å bety noe for nærmiljøet og samfunnet

54 I tillegg bærer den nye lederskapsmodellen preg av å ha hentet tankegods fra andre kilder enn NaMu/SCC/WCCC-materialet. Hvor denne kilden stammer fra, sier ikke dokumentasjonen.

omkring en, hentes primært fra SCC- og WCCC-konseptene. På det operative nivået i implementeringsprosessen er det gudstjenesten, cellegruppearbeidet og barnearbeidet som er sterkest influert av ny menighetstenkning.

Det er naturlig at man i Grimstad Misjonsmenighet bruker elementer fra konseptene ut fra en tenkning om hva de har behov for å fornye og utvikle, og hva som kan hjelpe dem til å fungere bedre som menighet – både innad og utad. I tillegg er de svært klar over hva som passer i den spesielle brukerkonteksten, men på to områder kan det se ut som om det er en «konflikt» med brukerkonteksten: Når det gjelder den nye lederskapsmodellen, virker denne i lys av den tradisjonelle «styreordningen» i DNM noe fremmed. Det kan være noe av grunnen til at den ikke er blitt skikkelig implementert. Men det kan jeg ikke med bakgrunn i mine data si noe sikkert om. Nådegaveframstillingen i konseptene – og slik dette brukes og videreformidles i menigheten (i NaMu-utgave) – er tydeligvis noe fremmed i forhold til den mer pinsekarismatiske forståelsen og framstillingen av nådegavene som har preget menigheten tradisjonelt sett.

En hovedstrategi for integrering av elementer fra de tre konseptene handler i Grimstad Misjonsmenighet om modifisering av både gammelt og nytt. Og modifisering, som altså handler om å gi noe en annen form for å tilpasse det et bestemt bruksområde, skjer på de fleste områder som blir berørt av ny menighetstenkning og strategi. Gudstjenesten er et område som er vel egnet til å illustrere hvordan modifisering skjer. Her modifiserer de «gammel» form og stil på gudstjenesten, samtidig som de modifiserer de «nye» elementene for å få dem til å passe inn.

Den ekklesiologiske kontekstualiseringens fase 3

Hvordan kan kontekstualiseringens resultat – ny menighetstenkning og praksis i Grimstad Misjonsmenighet – forstås i lys av teoritilfanget? Jeg kommer i det følgende til å bruke Carrolls (2000a) definisjon av lokale ekklesiologier til å tolke den nye menighetstenkningen som er utviklet i Grimstad som helhetlig ekklesiologisk tenkning for lokalmenigheten. Volf (2002) bruker jeg for å belyse sider av den nye menighetstenkningen – spesielt i lys av «Free Church»-tradisjonen som menigheten er en del av. Og jeg vil bruke Hegstads (1996) tilpassede teori for å tenke samlende og systematisk om forholdet mellom ekklesiologi og strategi med hensyn til spenningen mellom gammelt og nytt som menigheten står i.

Det ligger noen krav til kontekstualiseringens resultat for at det skal kunne vurderes som «ny» menighetstenkning og praksis. Disse «kravene» er innebygd i Carrolls definisjon av lokale ekklesiologier. For det første må den menighetstenkningen/strategien som utvikles i den aktuelle menigheten, ha et helhetlig preg – den må forene grunnleggende teologisk refleksjon om hva menigheten og dens oppdrag er eller bør være, og tanker om hvilke organisatoriske former/strukturer og hvilken praksis som best samsvarer med dette. Dette mener jeg at jeg kan se både i informantenes beskrivelser av det som utvikles i menigheten og i Veien videre-rapporten fra 2005.

For det andre er det relativt lett å gjenkjenne den delen av Carrolls definisjon som handler om at det overordnede siktemålet for menigheter som utvikler lokale ekklesiologier, er å gi et bedre tidsmessig uttrykk for det kristne budskapet. Ved siden av den mer ekklesiologisk motiverte intensjonen om å utvikle en mer deltakende menighet ut fra en bibelsk nådegaveteologi, har man hatt som drivkraft å utvikle en menighet som framstår som moderne og attraktiv. Det er tydelig både i tenkningen rundt menighetens form og funksjon og i profileringen av aktiviteter og tilbud. Viljen til å framstå som en moderne og attraktiv menighet kan vi lese ut av strategirapporten, gudstjenesteopplegget, barne- og familiearbeidet, ungdomsarbeidet osv.

For det tredje tar Grimstad Misjonsmenighet også utfordringen på alvor med å tilpasse sin kirkelige tradisjon og praksis til de ulike interne og eksterne behovene de står overfor. Det ligger på mange måter innebygd i foregående avsnitts beskrivelse av hvordan de tilpasser og modifiserer også «det gamle», dvs. tradisjonen og formene de historisk sett har med seg.

Hvordan kan den nye menighetstenkningen/strategien som er blitt utviklet i Grimstad Misjonsmenighet, tolkes i lys av Volf's ekklesiologiske teori? Svaret kan ikke gis uten at vi ser det som har skjedd i menigheten, i lys av «Free Church»-tradisjonen som menigheten er en del av. Den grunnleggende ekklesiologiske tenkningen i denne tradisjonen har vært «polycentric», noe som innebærer at kirken ikke er et enkelt subjekt, men et fellesskap av «independent subjects», og at alle medlemmene i menigheten/kirken er likestilt når det gjelder formidling av frelsen og tjeneste i kirken (Volf 2002). Ekklesiologisk sett er dette derfor ikke noe nytt i den menighetstenkningen som har møtt Grimstad Misjonsmenighet. Jeg har også tidligere vist at den ekklesiologiske tenkningen i NaMu/SCC/WCCC-konseptene kan sies å representere ulike (praktiske) utgaver av «participatory ecclesiology». Det nye – som tydeligvis også har utfordret menigheten – er heller den strategiske tenkningen i disse konseptene, dvs. hvordan en mer deltakende menighetstenkning kan virkeliggjøres i praksis.

Ifølge Volf særpreges en «participatory ecclesiology» ikke bare av at den er «polycentric», men også av at den er «charismatic». Men hans forståelse av «a charismatic church» er nok noe annerledes enn den vekkelseskarismaen som har preget Grimstad Misjonsmenighet. Hos Volf finner vi nemlig ikke en framhevelse av noen nådegaver som skulle være spesielt «åndelige» og dermed mer viktige enn andre. Vekkelseskarismatikerne i Grimstad og Volf har imidlertid også et felles anliggende, nemlig betoningen av Ånden og Åndens betydning for livet i menigheten. Volf's nådegaveforståelse, som altså i stor grad bygger på den paulinske ekklesiologien og pneumatologien, kan imidlertid lettere kombineres med NaMu/SCC/WCCC-konseptenes nådegaveframstilling enn den som tradisjonelt sett har funnes i Grimstad Misjonsmenighet. Grunnen til det er betoningen av at alle troende/menighetsmedlemmer er utrustet av Ånden med gaver til tjeneste, og at det er viktig for menighetens totale funksjon at hver enkelt får anledning til å tjene med den spesifikke nådegaven som han eller hun er utrustet med. Dette er også kjente forestillinger i NaMu/SCC/WCCC-konseptene.

Hegstads teori, som jeg har tillatt meg å kalle «ekkesiologi-strategiteorien», må det være mulig å anvende også for Grimstad Misjonsmenighet. Antakeligvis kan vi ikke bruke en slik typeinndeling av DNM-menigheter i retning av de typene Hegstad opererer med for Den norske kirkes vedkommende. Men vi kan finne gode grunner for å si at utviklingen har ført til en ny måte å tenke og drive menighet på, som på mange måter er annerledes og skiller seg fra «den tradisjonelle». Den tilpassede ekkesiologi-strategiteorien kan være et bidrag til å tenke systematisk og samlende om både ekkesiologi og strategi – både i lys av «det nye» som har skjedd i menigheten, og i lys av «det gamle», dvs. den mer karismatiske og vekkelsesorienterte menighetstenkningen.

Jeg mener som sagt at det er mye som tyder på at Grimstad Misjonsmenighet har utviklet en menighetstenkning og en strategi som skiller seg fra den tradisjonelle. Ekkesiologien – eller i hvert fall deler av den – er blitt «todelt» ved at gammel og ny menighetstenkning lever side om side. Ordet ekkesiologi bruker jeg her ikke i betydningen av den grunnleggende frimenighetsekkesiologien som jeg tidligere har omtalt,⁵⁵ men om den mer operative delen av den. Den handler mer om hvordan vi kan tenke oss at den aktuelle ekkesiologien kan virkeliggjøres. Og her skilles synene noe i menigheten – én fløy av menigheten ser ut til å være tilhengere av den karismatiske vekkelsesmenighetens måte å tenke menighetsliv og -drift på, mens aktive pådrivere og positive deltakere i bruken av NaMu/SCC/WCCC-konseptene ønsker å drive fram en annen måte å tenke og drive menighet på.

Men fordi man i den strategiske tenkningen og de handlingsplanene som presenteres både i Veien videre-rapporten og i diverse menighetssamlinger der «det nye» presenteres, bare holder fram «den ene» og «nye» måten å utvikle menigheten på, må vi kunne si at strategien som presenteres, er «enhetlig». En alternativ modell – en mer kontekstuell orientert måte å tenke ekkesiologi og strategi på – ville være å utvikle en mer «enhetlig» ekkesiologi og en «dobbel» strategi, for å bruke Hegstads begreper. En mer enhetlig operativ ekkesiologi vil i dette tilfellet være å utvikle en tenkning om Ånden og det åndelige livet som er tilpasset menighetens tradisjon, kultur og aktuelle behov. Dette er menigheten klar over allerede. Jeg har tidligere vist til informanter som har registrert at konseptenes måte å utvikle menigheten på kan oppfattes som en teknisk måte å drive en menighet på. Noen av dem spør også «hvor Ånden er» i det nye. Samme oppfatning gir DNMs generalsekretær uttrykk for. Han sier at man skal «leite ganske lenge etter å finne godt stoff om Den Hellige Ånd» i disse konseptene. NaMu-konseptet oppfatter han som «ganske teknisk», og Saddleback som «mekanisk».

Dette er subjektive oppfatninger av hvordan disse konseptene kan virke i en bestemt kontekst. Men oppfatningene er samtidig viktige for menigheten med tanke på en vellykket forening av gammel og ny menighetstenkning og praksis.

55 Den «Free Church»-tradisjonen/ekkesiologien som Volf (2002) snakker om, samsvarer i stor grad med den kongregasjonalistiske tradisjonen jeg har beskrevet som en del av menighetssynets røtter i DNM.

Hvordan en slik enhetlig tenkning om menigheten, Ånden og det åndelig liv i menigheten skal utformes, eller «se ut», er det menigheten selv som må avgjøre. Det som de kan gjøre klokt i å ta med seg, er Volfs ord om at menigheter som har desentraliserte og deltakende strukturer og kulturer, også kan bli sterile. For Grimstad Misjonsmenighet sin del kan dette handle om at de står i fare for å utvikle en menighetstenkning og driftsform som er teknisk og mekanisk – slik noen informanter faktisk oppfatter at de gjør i menigheten. Nettopp derfor vil det være viktig i slike menigheter at strukturene og menighetskulturen blir holdt oppe av en dyp og bærekraftig spiritualitet.

Hva vil en «dobbel» strategisk tenkning for Grimstad Misjonsmenighet kunne handle om? For det første er det viktig å understreke at man ikke bør legge opp til en *todelt* strategi, dvs. kjøre et eget opplegg for de karismatisk vekkelsesorienterte, som et sidespor til hovedstrategien man har valgt. Den doble strategien må heller være en integrert strategisk tenkning, der viktige verdier og elementer fra den historiske menighetskonteksten får «leve med» i den nye strategiske tenkningen for menigheten. Slike verdier, som flere av informantene setter ord på, kan handle om «en sterk åndelig dimensjon», om at folk må «søke Gud» og «oppleve Gud», og det kan handle om «spontanitet», «inspirasjon» og «overgivelse». Det betyr ikke at man «svelger» alt som kommer ut av den «gamle» tradisjonen/kulturen, men at man tar vare på det som ekklesiologisk og strategisk sett har positiv og menighetsbyggende betydning.

Det ser ut til å være en relativt god match mellom menighetskontekst og utviklingskonsept når det gjelder grunnleggende teologisk profil og strategisk fokus, men dårlig match for tradisjonell menighetstenkning og -kultur – som igjen har å gjøre med menighetens historiske røtter og identitet. Det er denne dårlige matchen som den alternative og mer kontekstorienterte tenkningen som jeg ovenfor har presentert, kan gjøre noe med. En ekklesiologisk og strategisk sammensmeltning som den mer kontekstbaserte tenkningen representerer, innebærer egentlig at menigheten utfordres til å se situasjonen de står i fra to synsvinkler: Ser de situasjonen ut fra «tradisjonen» eller det som tidligere har vært i menigheten, kan de nye konseptene fungere som et korrektiv til menighetstenkningen og til nådegaveforståelsen og måten de tenker seg at menigheten skal drives på. Ser de derimot situasjonen ut fra «innovasjonen» eller ut fra den tiltenkte fornyelsen og moderniseringen av menigheten, kan utfordringen være å ta vare på historien og identiteten, men også den åndelige «oppdriften» som flere av informantene erkjenner at menigheten har hatt tidligere. Selv om flere av dem refererer til menighetens historie og tradisjon som noe positivt som de bør ta vare på i den nye utviklingen av menigheten, refererer de bare i liten grad til menighetens historie og tradisjon i Veien videre-rapporten.

Tolket som organisatorisk endringsprosess

Behovssituasjon og konseptvalg

Røviks (1998) og Jacobsens (2004) teorier om hva som driver fram organisatoriske endringer, kan kaste et interessant lys over behovssituasjonen og valget av endringskonsepter i Grimstad Misjonsmenighet. Planlagte endringsprosesser starter ofte med at noen mennesker i en organisasjon uttrykker et behov for endring, og det baserer seg som regel på at de synes tingene ikke fungerer godt nok. I Grimstad Misjonsmenighet er det vanskelig å avgjøre om første fase i bruken av de nye konseptene – der NaMu-materialet ble introdusert i menigheten – ble igangsatt som følge av denne typen behov. Men i andre fase er det svært tydelig at det strategiske endringsarbeidet var begrunnet ut fra en erkjennelse om at tingene ikke fungerte godt nok, og at de måtte finne «en ny kurs» for menigheten. Det kan vi altså – med Jacobsens terminologi – kalle de indre drivkreftene som stod bak endringsarbeidet i menigheten.

Men kan vi også registrere at det var ytre drivkrefter bak utviklingen i Grimstad Misjonsmenighet? Ifølge Jacobsen kan vi snakke om slike ytre drivkrefter når det er en ubalanse mellom de kravene til organisasjonen som omgivelsene stiller, og slik organisasjonen faktisk fungerer. Det finnes ikke noen ytre instanser som «krever» eller forventer en endring i denne menigheten – de ytre drivkreftene blir definert av folk innad i menigheten. Og i denne typen menighet er det vanlig omtale alle «der ute» som trenger «å bli frelst». Informanter jeg har snakket med, forteller om behovene i nærmiljøet og i byen som menigheten bør gjøre noe med. Menighetens dårlige «resultathistorie» kan også være relevant her. De har riktignok hatt relativ stabil oppslutning om gudstjenester/møter, barne- og ungdomsarbeidet og utadrettede aktiviteter, men at de samtidig mener at det er viktig for menigheten å vokse, markerer for eksempel informant B01, som klart gir uttrykk for at NaMu-konseptet er blitt valgt bl.a. fordi det har en klar veksttenkning som menigheten har bruk for.

Røviks framstilling av hva som er det typiske for et konsepts veg inn i en organisasjon, er en god beskrivelse av NaMu/SCC/WCCC-konseptenes veg inn i Grimstad Misjonsmenighet. Det første som skjer, er at konseptet eller de nye ideene er blitt kjent av noen, og at de matcher med de behovene man erfarer at man har. Typisk er også at konseptene vekker begeistring – man har endelig funnet noe som kan hjelpe i den situasjonen man er i. Det vil jeg påstå at er tilfelle i Grimstad. Sentralt hos Røvik står også den subjektive problemforståelsen som en del sentrale aktører i menigheten måtte ha i sammenheng med konseptvalget.

Problem her er en «uakseptabel stor avstand mellom ens situasjon og ens aspirasjoner, dvs. det som oppfattes å være den ønskelige eller normale tilstand» (Røvik 1998), slik sentrale aktører i organisasjonen oppfatter situasjonen. I Grimstad Misjonsmenighet er det deres egen behovs- eller problemsituasjon som sammenlignes med konseptenes bilde av en eller annen «ønsket» eller «normal» menighet. Et slikt idealbilde av en menighet består både av en del mer konseptspesifikke særtrekk (noe ulike for NaMu-konseptet i forhold til SCC- og WCCC-konseptene), og for alle tre konseptene en god del bibelske forestillinger om hva en menighet er og bør være. Det ligger i kortene at menigheten – i hvert fall til en viss grad – stoler på den problembeskrivelsen som gis i konseptene, selv om det i

stor grad er det Røvik kaller «eksternt skapte problembeskrivelser» og «tidstypiske problembeskrivelser på reise». Jeg sier her «til en viss grad» fordi jeg også har sett en relativt selvstendig vurdering av menighetens behovs- og problemsituasjon i informantenes beskrivelser.

Som en forklaring på hvorfor slike eksterne og tidstypiske problembeskrivelser aksepteres, og hvorfor organisasjoner i det hele tatt adopterer populære konsepter, sier Røvik bl.a. at det kan ha med egen identitetsforståelse å gjøre. Det handler da om at man er usikker på sin identitet som organisasjon/menighet, og at de adopterte konseptene kan fortelle hvem man bør ligne på og ikke. Igjen – til en viss grad – tror jeg det kan være relevant å trekke inn et slikt aspekt for det som skjer i Grimstad Misjonsmenighet. Som min fenomenologiske beskrivelse av menigheten har vist, rokker ikke konseptbruken ved deres grunnleggende identitet som menighet i Misjonsforbundet, men vi kan likevel si at de faktisk tar et steg bort fra den tidligere «opplagte» identiteten som karismatisk vekkelsermenighet. Nettopp dette er det som har skapt et av de mest markerte spenningsområdene i menigheten i forbindelse med konseptbruken.

Røvik nevner tre forhold som kan bidra til aksept av tidstypiske problembeskrivelser i populære konsepter. Den første forestillingen er at alle organisasjoner er like og har samme type problemer. Slik oppfattet organisasjonslikhet gjelder kanskje i større grad kristne menigheter enn andre typer organisasjoner. I det minste er i hvert fall utgangspunktet og grunnnormen (Bibelen) felles for menigheter verden over, og at denne forestillingen ligger bak casemenighetenes tiltro til de konseptene de har valgt å bruke, er opplagt. Den andre forestillingen er at konseptene tilbyr forenklinger som organisasjoner ofte etterspør. Om Grimstad Misjonsmenighet spesielt etterspør forenklinger, har jeg ikke grunnlag for å si noe om, men det jeg tror det er grunnlag for å si, er at man i konseptenes språkbruk og forestillingsverden har fått hjelp til å sette ord på den behovs- og problemsituasjonen man opplever. Vi kan også kalle dette en type «forenkling». Den tredje forestillingen er det Røvik kaller vitenskapeliggjøring – eller det at konseptenes forestillinger blir framstilt som fakta. Det er NaMu-konseptet som er spesielt aktuelt i denne sammenhengen. I Grimstad Misjonsmenighet problematiserer de i svært liten grad den vitenskapelige profilen som NaMu har. Tvert imot har jeg inntrykk av at denne profileringen av NaMu heller har skapt tillit enn avstand til konseptet. Den avstanden eller fremmedgjøringen en del av informantene gir uttrykk for med hensyn til dette materialet, går mer på språk og uttrykksmåte, og ikke på den vitenskapelige profilen/formen.

Implementeringsprosessen

Det er spesielt tre forhold det kan være interessant å få belyst: (1) Hvilken karakter har implementeringsprosessen som en planlagt endringsprosess? (2) Hvilken betydning har konteksten for endringsprosessens forløp og utfall i Grimstad Misjonsmenighet? (3) Hvordan kan implementeringsprosessen vurderes som «oversettelsesprosess» (Røvik 1998)?

(1) *At intensjonen med det som har skjedd i Grimstad Misjonsmenighet, har vært å endre noe i menigheten, er tydelig både i informantens uttalelser og i den dokumentasjonen som finnes fra prosessen (spesielt Veien videre-rapporten).* Ut fra noen informanters uttalelse om behovet for «en ny kurs», kan vi betrakte endringsprosessen som en type forsiktig snuoperasjon. Formen prosessen har fått i Grimstad Misjonsmenighet, passer i hvert fall til Jacobsens (2004) beskrivelse av hva som vanligvis er den planlagte endringsprosessens gang: Fase 1 i denne prosessen er at noen diagnostiserer situasjonen og erkjenner et endringsbehov. Da de innførte NaMu-konseptet i menigheten på slutten av 1990-tallet, var det pastoren som styrte «diagnosen» og valget av konsept. Men når vi kommer til Veien videre-utvalget fra 2005, er situasjonen en annen. Menigheten var uten pastor, og de lokale strategiske pådriverne kom på banen og drev prosessen fram til en ferdig plan. Og da er vi over i det Jacobsen kaller fase 2 og 3 i en planlagt endringsprosess, som preges av at man beskriver en løsning og lager en plan – som igjen preges av SCC-boken *Målrettet menighet* (Warren 1999) og NaMu-stoff. I fase 4 evaluerer man det som har skjedd. Selv om de ikke formelt har opprettet et evalueringsorgan i Grimstad Misjonsmenighet, har jeg sett at evalueringen av det som har skjedd, foregår kontinuerlig i menigheten. Dette skjer både på individuelt plan og i fellesskap – i ulike grupper, i menighetens styre, i menighetsmøter osv.

(2) *Hvilken rolle eller betydning har konteksten hatt, i lys av Jacobsens framstilling av planlagt endring, for forløpet som implementeringsprosessen har fått i Grimstad Misjonsmenighet?* Ifølge Jacobsen spiller både den indre og den ytre konteksten en avgjørende rolle i endringsprosesser og for utfallet av dem. Konteksten kan både fremme og hindre endringstiltak. Menighetens ytre kontekst – dvs. nærsamfunnet som menigheten er en del av, det konfesjonelle storfellesskapet/DNM og andre teologiske og/eller kirkelige miljøer som menigheten måtte ha kontakt med – har nok ikke virket hemmende på endrings- eller utviklingsprosessene i menigheten. Utfordringene fra nærmiljøet, derimot, peker flere av informantene på som en utfordring og som et insitamant til å gjøre noe. I DNM er man også positiv til denne typen menighetsutvikling, selv om generalsekretæren har kritiske kommentarer til konseptene. I tillegg virker teologiske/kirkelige miljøer utenfor menigheten, som NaMu og de amerikanske kirkene Saddleback og Willow Creek, absolutt endringsfremmende, blant annet ved at de er idéleverandører til endringene.

I den indre konteksten, som består av både formelle elementer (organisasjonsstruktur, systemer og strategi) og av uformelle elementer (sentrale elementer i menighetskulturen som grunnleggende oppfatninger, verdier/normer, relasjoner/maktforhold), finner vi faktorer som både fremmer og hemmer endringsprosessen i Grimstad Misjonsmenighet. Vi kan for eksempel se at menighetens demokratiske system eller struktur er «brukt» for å fremme endringsprosessen. De har, som også flere av informantene bemerker, vært nøye med å ta alle endringsforslag gjennom det formelle vedtakssystemet i menigheten. Samtidig er flere informanter tydelige på at det formelle beslutningssystemet ikke makter å skape begeistring og tilstrekkelig deltakelse. Men selv om den strategiske omleggingen i menigheten på mange måter følger «læreboken» for hvordan man formelt vedtar og får aksept

for endringer, er det flere av informantene som beskriver omleggingsprosessen i menigheten som en vanskelig og tung prosess – der de (i hvert fall i deler av prosessen) ikke finner den helt store entusiasmen. Informantene peker på to hovedgrunner til at prosessen er blitt møtt med liten entusiasme, og til at den er krevende: Den ene grunnen ligger i endringskonseptenes karakter (vanskelig språk, framstillingsform osv.) og den andre ligger i konteksten. Hovedårsaken til den avmålte mottakelsen av den strategiske omleggingen i menigheten og til den smule motstanden mot «det nye» som vi kan registrere, ligger etter min oppfatning i den tradisjonelle menighetskulturen.

Som den fenomenologiske beskrivelsen har vist, er dette en kultur som har med seg en noe annen forståelse av hva som er viktig for en menighet. Det viser seg bl.a. ved at de ønsker seg tilbake til gamlemåten å drive menigheten på, de synes ikke noe særlig om den nye måten å forkynne på, og de oppfatter nådegavene på en annen måte enn det som presenteres gjennom NaMu-materialet. En av informantene uttrykker dette slik at de har hatt «andre ønsker» for utviklingen i menigheten. Som et «kulturfenomen» kan vi også karakterisere den «kroniske forsiktigheten» som en av informantene forteller om. Vi kan nok også for Grimstad Misjonsmenighets vedkommende snakke om den «komfortsonen» som lett berøres i omleggingsprosesser når man ikke treffer med omfang og tempo i prosessen. Men det er egentlig ikke omfang og tempo som er hovedproblemet i Grimstad, det er heller det at de opplever «fremmedgjøring» overfor det materialet som brukes, og at det ser ut til å være en manglende match mellom det nye de forsøker å innføre og den etablerte og tradisjonelle karismatiske vekkelseskulturen i menigheten.

Endringsprosesser kjennetegnes ofte av at de utløser motstand, sier Jacobsen (2004). Men hvor relevant er det egentlig å snakke om motstand mot endring i Grimstad Misjonsmenighet? Det faktum at de har fått igjennom endringsforslag med relativ stor oppslutning i menighetsmøter, viser vel at det ikke er noen stor motstand. Da ville slike forsøk ha blitt forsøkt stoppet. Jeg har heller ikke sett noen som har ført noen aggressiv eller aktiv kampanje mot det nye. Derimot kan det nok heller være rimelig å tolke den manglende entusiasmen og oppbakkingen av det nye, spesielt hos den mer karismatisk vekkelsesorienterte delen av menigheten, som *passiv* motstand. Flere av de som identifiserer seg med den tradisjonelle kulturen i menigheten, opplever nok at det nye truer «den etablerte og stabile kultur» (Jacobsen 2004). Det som «truer», er for eksempel en ny måte å forstå og framstille nådegavene på, en ny måte å forkynne på og en ny måte å drive og lede menigheten på. Derimot tror jeg ikke vi kan si at årsakene til motstanden i Grimstad Misjonsmenighet er frykt eller sosiale forhold (som tap eller omdefinering av relasjoner eller posisjoner eller endringer av maktforhold). Heller ikke fra omgivelsene har menigheten møtt motstand mot omleggingen.

(3) *Hvilken karakter har implementeringsprosessen i Grimstad Misjonsmenighet fått i lys av Røviks (1998) og Latours (1986) teori om endring som oversettelsesprosess?* Denne teorien handler kort sagt om hvordan populære organisasjonsoppskrifter/konsepter adopteres og brukes som idégivere i endringsprosesser. Ved å sette fokus

på dette forlater vi kontekstperspektivet på endring (som jeg nettopp har sagt en del om) til det vi kan kalle konseptperspektivet. Den tidligere gjennomgangen av den ekklesiologiske kontekstualiseringen handlet egentlig også om hvordan casemenighetene bruker ulike strategier for å tilpasse konseptenes idéinnhold til menighetens behov. Røvik beskriver fire ulike oversettelsestyper, og det kan se ut til at vi i Grimstad Misjonsmenighet ser spor av i hvert fall tre av de fire typene.

Kombinering vil si at man kombinerer elementer fra de ulike konseptene til egne lokale former. Denne oversettelsestypen er Veien videre-rapporten 2005 et klart eksempel på. Den preges nemlig av at man kombinerer elementer fra både SCC- og NaMu-konseptene. Vi har også sett at WCCC-tenkning til en viss grad er inne i rapporten. I denne Veien videre-fasen av implementeringen av konseptene, ser vi oversettelsestypen *delvis imitering*, som innebærer at man kun tar i bruk utvalgte deler av konseptene. Nettopp i Veien videre-rapporten skjer dette i stor grad. Elementer fra SCC-boken *Målrettet menighet* (Warren 1999) har fått en hovedplass i rapporten, men allikevel er det bare noen grunnleggende elementer fra dette konseptet som er tatt med (bl.a. hensiktserklæringen og de fem hensiktene). Tankestoff fra NaMu-materialet er med, men bare som utvalgte elementer (f.eks. de åtte kvalitetstegnene).

Konkretisering innebærer at en oppskrift bringes fra sin generelle form over i en mer konkret og virksamhetstilpasset form. Det skjer for eksempel i bruken av NaMu-konseptet i den tredje fasen av implementeringen. I denne fasen velger menigheten å ha hovedfokus på dette konseptet for å utvikle seg. Den siste oversettelsestypen er *omsmelting*, som vil si at den opprinnelige ideen, når den iverksettes, resulterer i noe helt annet (Røvik 1998). Dette er den oversettelsestypen som det kanskje er vanskeligst å gjenkjenne i Grimstad. Det kan imidlertid ha noe med tidsperspektivet å gjøre. Jeg har forsket på bruken av disse konseptene relativt tett på valget eller adopsjonen av dem, og jeg ser ikke bort fra at etter en tid kan ideene fra konseptene i sterkere grad «smeltes om», og at de kanskje får en annen form og et annet innhold enn de opprinnelig hadde.

Utfall

Som jeg tidligere har påpekt, har de to teoriene jeg bruker for å vurdere organisatorisk endring i casemenighetene, noe forskjellig fokus. Jacobsen (2004) vektlegger det som skjer av faktisk (eller empirisk) endring i organisasjonen/menigheten – kanskje særlig det som skjer i konteksten. I Røviks framstilling er det konseptene, og hva som skjer med dem i en endringsprosess, som er i fokus. Han beskriver den idéspredningen som konseptene står bak, og skjebnen ideene får underveis i en endringsprosess. Konseptideene oversettes som nevnt på forskjellig vis inn i brukerkonteksten, og ifølge Røvik handler dette om at man har utviklet en oversettelseskapasitet, dvs. evne til å transformere populære oppskrifter fra én passende form til en annen.

Røvik taler også om inntakskapasitet og dekoplingskapasitet i forbindelse med organisasjoners adopsjon av populære organisasjonsoppskrifter. Denne typen

kapasitet handler om at man har utviklet evne til å velge ut riktige konsepter som svarer til behovene, og at man kan anvende dem på en slik måte at en eventuell inkonsistens mellom oppskriftene ikke forstyrrer. Når det gjelder valg av konsepter i Grimstad Misjonsmenighet, må vi kunne si at de fleste av dem som er aktører, nok vil si at de har valgt riktig. Men det finnes også de i menigheten som nok har ønsket seg «noe annet», for å sitere informant B10. Når det gjelder utfordringen de har stått overfor om å bruke konseptene slik at de fungerer konsistent i en ny menighetstenkning og strategi, er det tydelig at de har utviklet kapasitet eller kompetanse til å gjøre nettopp det. Det beste eksemplet er Veien videre-rapporten. Men ifølge flere av informantene har ulikheten mellom konseptene også bydd på store utfordringer i implementeringsprosessen.

Det Røvik kaller uttakskapasitet og lagrings- og reaktiveringskapasitet, handler om en evne til å kvitte seg med ideer og oppskrifter som ikke lenger er populære, og også til å ta inn igjen ideer fra slike oppskrifter selv om de har ligget i dvale en stund. I Grimstad Misjonsmenighet bør de egentlig se tiden og utviklingen an før de kan si noe om denne typen kapasitet finnes. Etter min oppfatning er den strategiske utviklingen i denne menigheten litt spesiell, siden den faktisk viser at en type lagrings- og reaktiveringskapasitet har vært i funksjon allerede. Slik jeg tolker det som har vært situasjonen i menigheten, var NaMu-konseptet den første «smaken» på nytt menighetsutviklende materiale, og det ble så liggende i dvale en stund under Veien videre-fasen, da de hadde hovedfokus på boken *Målrettet menighet*. Så dukket det opp igjen med full tyngde i den siste fase av utviklingen. Med Røviks terminologi var konseptet «lagret» en stund og ble senere «reaktivisert».

Ser vi på utfall eller resultat av endringsprosessene i Grimstad Misjonsmenighet i lys av teorien om planlagt endring, kan vi stille samme følgende spørsmål: Hva slags endring skjer i menigheten? Hvor omfattende er endringene? Hvordan kan endringene karakteriseres? Er de for eksempel mislykkede eller vellykkede? Utgangspunktet for vurderingen må i alle fall være at alle informantene, og alt jeg har gjort av observasjoner, bekrefter at det faktisk har skjedd endringer. Selv om vi ikke kan registrere reell eller tallmessig vekst i menigheten som følge av det strategiske arbeidet, og selv om flere av informantene problematiserer spørsmålet om måloppnåelse i menigheten, bekrefter alle at menigheten faktisk er blitt mer målrettet og resultatorientert. Et flertall av informantene bekrefter også at ny menighetstenkning og strategi virkeliggjør mange bibelske anliggender for menigheten. De fleste informantene bekrefter videre at menigheten – i hvert fall deler av den – er blitt mer deltakende. Riktignok sier en av informantene at det ikke er sikkert at summen av delaktighet er større enn før, og noen peker på at noen personer også kan ha trukket seg noe tilbake som følge av den nye utviklingen i menigheten. I tillegg bekrefter ni av ti informanter at menigheten er blitt mer relevant, selv om det nok er snakk om begrenset økt relevans, siden den er målgruppe- og generasjonsavhengig. Sammenfattende kan vi si at ønskede endringsresultater til en viss grad bekreftes av informantene, men at resultatene samtidig modifiseres i relativt sterk grad.

På det nåværende tidspunkt er det derfor vanskelig å få et klart bilde av utfall eller resultat av konseptbruk og endringsprosesser i Grimstad Misjonskirke. Det gjør at det også kan være vanskelig å plassere endringene i menigheten i forhold til de endringene som Jacobsen beskriver. Et annet forhold som gjør det vanskelig å bedømme type endring i denne menigheten, er virkningene av det som skjer med hensyn til den gamle karismatiske vekkelsekulturen og den nye mer «moderne» kulturen som skapes. Det er her ikke snakk om verken «idealtypen» av endring eller om typen «kulturendring uten adferdsendring». Førstnevnte endringstype forutsetter at det er gjort endringer i både formelle og uformelle elementer, med påfølgende endring i adferd og med forbedrede resultater. Og siden den andre endringstypen forutsetter at man ikke gjør endringer i struktur (formelle elementer), men bare i kulturen (uformelle elementer), er det heller ikke aktuelt å tale om denne endringstypen.

Derimot er endringstypen «strukturendring uten kultur- eller adferdsendring» mer relevant også for Grimstad Misjonsmenighet. De gjør faktisk en del strategiske og strukturelle tiltak som en del av det nye opplegget i menigheten (strategirapporten, ny lederskapsmodell, ny driftsform), men samtidig sliter de med å skape adferdsendring i den mer tradisjonelle delen av menigheten. Ser vi endringen i menigheten mer fra resultatsiden, er det «adferdsendring uten endring i synlige resultater» som er den mest nærliggende endringstypen. En del medlemmer i menigheten har endret sin adferd (i hvert fall til en viss grad) som følge av endringer i ulike elementer i konteksten, men ellers er det heller smått med konkrete vekstresultater. Vi kan imidlertid snakke om resultater i form av ny eller fornyet menighetstenkning og praksis på en del områder.

Hva kan vi ut fra teorien om planlagt endring si om endringenes omfang, og om de kan bedømmes som vellykkede eller ikke for Grimstad Misjonsmenighet? Her må vi se på forholdet mellom den intensjonen menigheten hadde for å sette i gang endring, og det som kan kalles utfall eller resultat av de endringene som har skjedd (Jacobsen 2004). Det er et visst misforhold mellom intensjon og resultat i Grimstad Misjonsmenighet. Grunnen til dette misforholdet kan ligge både i selve prosessen og i konteksten. Den fenomenologiske beskrivelsen også har vist dette. Det kan ikke være tvil om at prosessen har gått «riktig» for seg formelt sett, men de har slitt med begeistringen og oppslutningen omkring endringene. En av informantene – som også er en av pådriverne – tar selvkritikk på at de kanskje ikke har vært flinke nok til å involvere menigheten i prosessen. Man ser også en viss motstand i den gamle kulturen i menigheten. Men selv om Tushman og O’Railley III (1996) sier at det å endre en kultur i en organisasjon er mye vanskeligere enn å endre systemer og strukturer, må jeg si at jeg er overrasket over hvor langt Grimstad Misjonsmenighet har kommet når det gjelder å skape en ny type kultur rundt den nye måten å tenke og drive menighet på.

Skal endringene i Grimstad Misjonsmenighet vurderes på en skala mellom stor og liten endring, vil det nok igjen være snakk om øynene som ser. Ser vi det som skjer i menigheten fra den karismatiske vekkelsesorienterte delen av menigheten, vil vi nok oppleve endringene som relativt store, kanskje som en type omveltning

eller som en relativt dramatisk endring. Grunnen er at denne delen av menigheten ikke bare oppfatter at de er i ferd med å innføre både en ny «struktur» og en ny «kultur», en ny målrettet menighetstenkning med en ny driftsform i menigheten, men også at de skyver deler av den gamle kulturen noe til side. Noen vil nok også oppleve at de «forkaster» det gamle. Ser vi endringene mer fra de endringsvilliges synsvinkel, vil vi vel heller karakterisere endringene som små, eller som justeringer – intensjonen var jo å oppnå så mye mer. Uansett utgangspunkt for å vurdere endringene som skjer i menigheten, er nok de fleste medlemmene enige om at endringene har mer preg av en langsiktig evolusjon enn en revolusjon.

Undersøkelsens resultat for Grimstad Misjonsmenighet

Jeg kommer til å bruke samme framgangsmåte for å presentere undersøkelsens resultat for Grimstad Misjonsmenighet som for Voie menighet. Følgende presentasjon av resultat baserer seg på den fenomenologiske beskrivelsen i kap. 6, og på den tolkningen og analysen som jeg har gitt i dette kapitlet. Presentasjonen av undersøkelsens resultat for Grimstad Misjonsmenighet gir ni resultatfelt, slik tabell 10 viser:

Tabell 10: Modell for presentasjon av undersøkelsens resultat for casemenighet 2

	A. Fenomenologisk beskrivelse	B. Ekklesiologisk tolkningsperspektiv	C. Organisatorisk tolkningsperspektiv
1. Behovssituasjon og valg	Resultat 1A/case 2	Resultat 1B/case 2	Resultat 1C/case 2
2. Implementering	Resultat 2A/case 2	Resultat 2B/case 2	Resultat 2C/case 2
3. Utfall	Resultat 3A/case 2	Resultat 3B/case 2	Resultat 3C/case 2

Behovssituasjon og valg av konsepter

Hva særpreger behovsforståelsen i Grimstad Misjonsmenighet, og hvorfor velger de NaMu/SCC og WCCC-konseptene i sitt menighetsutviklende arbeid? Jeg vil svare på dette spørsmålet ut fra foregående fenomenologiske beskrivelse og vurderingen av denne (jf. A i tabell 10) samt tolkningen av denne beskrivelsen ved hjelp av det ekklesiologiske og organisatoriske teoritilfanget (jf. B og C i tabell 10).

Behovssituasjon og valg – fenomenologisk beskrivelse (resultat 1A)

Flere av informantene i Grimstad Misjonsmenighet er, med bakgrunn i menighetens historie og tradisjon som misjonsforbundsk vekkelsermenighet, opptatt av svakhetene i «gamlemåten» å tenke og drive menighet på. Her er det snakk om en type ekklesiologisk mangelforståelse, hvor man ser mangler i den karismatisk orienterte vekkelsetradisjonens tilnærming til menighetsarbeid – som man altså ønsker å gjøre noe med. En del av informantene er også opptatt av at den konkrete behovssituasjonen som oppstod i forbindelse med personalkonflikten 2003–2004, er bakgrunn for den utviklingen som nå er satt i gang. Ut fra dette uttrykker de et sterkt behov for samling og mål de kan styre menigheten mot. Og det de ser som de strategiske behov, ser i stor grad ut til å være styrt av konseptenes doble fokus: Det ene fokusområdet kan man si handler om intern kvalitetsforbedring og om å «bygge en bredere plattform» for å utvikle menigheten, som en av informantene uttrykker det. Det andre strategiske fokusområdet er mer utadrettet. Man ønsker å bety mer som menighet for nærmiljøet og byen. Det finnes også medlemmer som tenker mer ideelt rundt behov og utfordringer menigheten står overfor. Her finner vi stort sett en blanding av bibelske forestillinger om menigheten som Kristi kropp og Guds familie – og forestillinger fra NaMu/SCC/WCCC-konseptene.

Jeg har funnet en sammenheng mellom behovsforståelse og det vi kan kalle «konseptforståelse». Det handler om at man mener at de aktuelle konseptene kan være en hjelp og et redskap i den opplevde behovssituasjonen, og derfor blir de valgt. Behovene som har ligget bak og styrt den relativt lange prosessen med valg og utprøving av konsepter, følger også i stor grad utviklingen i menigheten i denne perioden. I behovsbeskrivelsene og i begrunnelsene for valg av konsepter som informantene gir, framholdes det flere ting som viser dette. I første fase var det nok det generelle behovet for å utvikle en tradisjonell misjonsforbundsk menighet som gjorde at de valgte NaMu-konseptet. NaMu var på denne tiden i ferd med å bli introdusert i Norge som et nytt og spennende konsept, og ble det dermed naturlig å velge det. Personalkonflikten og den situasjonen menigheten kom i uten pastor, var deretter med på å utløse et behov for nytenkning. Igjen orienterte de seg mot et konsepter som var «i vinden», nemlig boken *Målrettet menighet* (Warren 1999), som bl.a. var blitt utprøvd i nabobyens misjonsmenighet. Flere av informantene gir uttrykk for at de spesielt i denne perioden følte et behov for samling, nytt fokus og ny kurs i menigheten, og menigheten fant altså en helhetlig strategisk tenkning i *Målrettet menighet* som samsvarte med opplevde behov. Nå kombinerte de riktignok i denne perioden materiale fra både NaMu, Saddleback og Willow Creek, men det gjorde de hele tiden ut fra en tanke om at konseptene utfylte hverandre – selv om de også var klar over forskjellene mellom dem. Valg av hovedfokus på NaMu-konseptet i tredje fase var primært begrunnet med at det passet godt med den nye pastorens erfaringsbakgrunn og hans måte å tenke menighet på.

Behovssituasjon og valg – ekklesiologisk tolkningsperspektiv (resultat 1B)

I lys av Carrolls (2000a) teori kan vi si at denne menigheten er åpen for impulser som tilflyter dem i tiden, og de velger utviklingskonsepter som er relativt synlige og «populære» (Røvik 1998). Det som skjer i Grimstad når de går inn i en prosess for å oppdatere og modernisere menigheten, viser også at vi kan bruke Carrolls begrep detradisjonisering om det som skjer. Det viser seg nemlig at de gjør relativt radikale inngrep i grunnleggende menighetstenkning og i menighetens form og stil, uten å bryte med sin egen identitet og tradisjon som DNM-menighet. Og de er gjerne kritiske til en del elementer i den gamle tradisjonen og vil være fri til å utvikle menigheten – selv om den gamle tradisjonen fremdeles er «levende». Vi kan også se at detradisjoniseringen i menigheten har ført til en spenning – ikke bare organisatorisk, men også ekklesiologisk. Det handler om at de har sett et behov for å utvikle en annerledes måte både å tenke og drive menighet på. Både ved den måten man velger å tilpasse seg tiden og kulturen på og i valg av form og stil, har Grimstad Misjonsmenighet mange likhetstrekk med det Carroll kaller posttradisjonelle – eller «new style»-kirker. Typisk for disse er nemlig at man velger en kombinasjonsstrategi for å tilpasse seg tiden. Dette er en holdning som en av informantene presiserer at ikke er ny i menigheten. Den handler om at man ønsker å være konservative (men ikke fundamentalistiske) i teologien, men moderne og tilpasningsvillige i form og stil. Det viser seg bl.a. i gudstjenesten, som menigheten ønsker skal være såkalt lavterskel og ha et profesjonelt preg.

Hva kan Volfs (2002) teori om «participatory ecclesiology» ha å si om hva som er særegent med hensyn til behovssituasjon og valg av konsepter i Grimstad? Jeg har tidligere pekt på at man i Grimstad har en menighet som kommer fra en kirkelig tradisjon som nettopp har vektlagt det deltakende aspektet i menighetstenkingen. Og ifølge Volf er «Free Church»-tradisjonen, nettopp en tradisjon der vi finner dette betont. At man i en slik menighet velger menighetsutviklende konsepter som står i en slik tradisjon, og som på mange måter må sies alltid å ha hatt et hovedfokus på å fremme det deltakende aspektet ved menighetslivet, må tyde på at det å tilhøre en bestemt tradisjon og ha en bestemt ekklesiologisk struktur, ikke garanterer for at man er deltakende nok. Volf hevder at slike menigheter kan stå i fare for å bli mer sterile enn kirker med mer hierarkiske strukturer. Slike strukturer må fylles med det han kaller «deep spirituality» for at de skal fungere etter sin hensikt. Nettopp en slik dyp spiritualitet har man nok hatt tro på at skulle følge med konseptene i inn i menigheten, men flere av informantene sier at det er dette de egentlig savner – og at de nettopp på dette punktet har mye å lære og hente fra den «gamle», karismatisk orienterte vekkelsestradisjonen i menigheten.

Behovssituasjon og valg – organisatorisk tolkningsperspektiv (resultat 1C)

Det kan være relevant å bruke begrepene indre og ytre drivkrefter for å si noe om den behovssituasjonen som har ligget bak utviklingen i Grimstad Misjonsmenighet. Den fenomenologiske beskrivelsen viser klart at det i denne menigheten finnes personer som ikke har vært fornøyd med måten menigheten har fungert på. Spesielt gjelder dette i den andre fasen av innføring og bruk av menighetsutviklende konsepter. Når det gjelder ytre drivkrefter, er det menigheten selv som definerer disse, ved at de ønsker at mennesker skal «bli frelst», og at de skal kunne bety mer for nærmiljøet og byen. Det Jacobsen (2004) kaller dårlig «resultathistorie», og som kan bli en drivkraft for nyutvikling, kan delvis være relevant også for denne menigheten, siden flere av informantene ikke er fornøyd med den veksten menigheten har hatt. Men samtidig har jeg ikke lagt merke til en så veldig sterk bevissthet rundt dette, og noe av grunnen kan være at menigheten gjennom relativt lang tid har hatt god oppslutning om sine aktiviteter og tilbud.

Jeg mener også å ha sett at Røviks (1998) teori om hvordan populære konsepter blir adoptert inn i organisasjoner, har en parallell i det som har skjedd i Grimstad Misjonsmenighet. Her er det noen personer som er blitt kjent med NaMu/SCC/WCCC-ideene, og som er blitt begeistret over at de har funnet konsepter som både beskriver den situasjonen menigheten deres er i på en god måte, og som tilbyr god hjelp. De ser at konseptenes problembeskrivelser og bilde av idealmenigheten, eller den «normale» tilstanden, matcher med deres egne subjektive problemforståelse og drømmer for menigheten. Røvik peker på at adopsjon og bruk av populære organisasjonsoppskrifter har med identitetsforståelse å gjøre, noe som er aktuelt også for Grimstad Misjonsmenighet. Riktignok berøres ikke den grunnleggende misjonsforbundske identiteten eller menighetsforståelsen av det som skjer, men det gjør derimot den karismatiske vekkelseskulturen som gjennom flere år har vært dominerende. Med hensyn til denne kulturen har det vist seg at det oppstår en spenning til ny menighetstenkning, nye former og ny praksis. Og at det er en identitetsendring eller -forming i gang i denne menigheten, kan det ikke være tvil om.

Implementering

Hva særpreger måten implementeringsprosessen har foregått på i Grimstad Misjonsmenighet, og hva resulterer prosessen i? Jeg vil svare på dette spørsmålet på ut fra foregående fenomenologiske beskrivelse og vurderingen av denne (jf. A i tabell 10) samt tolkningen av denne beskrivelsen ved hjelp av det ekklesiologiske og organisatoriske teoritilfanget (jf. B og C i tabell 10).

Implementering – fenomenologisk beskrivelse (resultat 2A)

Både aktørene (på ulike nivåer) og valg av material- eller konsepttype er viktige for utformingen av prosessen. Menigheten bruker forskjellig materiale/konsepter i de

ulike fasene av implementeringsprosessen. I det jeg har kalt første og tredje fase for innføring og bruk av konsepter, er disse særpreget av at pastorene har vært pådrivere for bruk av NaMu. Men andre fase er spesiell fordi både konseptutvalget og aktørgruppen utvides. Flere personer jobber i denne fasen sammen i det såkalte Veien videre-utvalget, og de håndterer hele tre konsepter. De aktørene som drar denne prosessen, er de som jeg i aktøranalysen har kalt strategiske pådrivere. Implementeringsprosessen får også en slags «dobbelkarakter»: Den beskrives av informantene både som åpen og demokratisk og som vanskelig og krevende. Noe av det som har vært krevende, har tydeligvis vært å adoptere, oversette, fornorske og tilpasse (som er ord informantene bruker) et relativt mangfoldig materiale til etablert menighetstenkning.

Implementeringen har også vært en krevende strategisk prosess: Bruk av materialet har hele tiden vært styrt av et strategisk behov, der man ønsker en «ny kurs» for menigheten. Min undersøkelse har også vist at de overtar konseptenes doble strategiske fokus, ved at de ønsker å framstå som moderne i form, men konservative i teologien. Veien videre-rapporten har en form og terminologi som er strategisk, og den ligner mest på en strategisk plan. Det er også særegent at ny menighetstenkning og strategi ikke berører eller kommer i konflikt med den grunnleggende DNM-identiteten og de formelle strukturene menigheten har. Menden kommer helt tydelig i konflikt med vekkellesfolkets menighetstenkning og behov. Menigheten lager en ekklesiologi for «livet i menigheten», der bl.a. en «ny» forståelse av nådegavenes funksjon i menigheten står sentralt.

Implementering – ekklesiologisk tolkningsperspektiv (resultat 2B)

I Grimstad Misjonsmenighet kan vi se, ikke minst i det jeg kaller andre fase av innføring og bruk av menighetsutviklende konsepter, at det ekklesiologiske kontekstualiseringsarbeidet intensiveres. Ved hjelp av den tilpassede kontekstualiseringsteorien mener jeg også å ha sett klare holdninger til og strategier for hvordan menigheten skal forholde seg både til «det gamle» og «det nye». I sum kan vi si at de beholder DNM-tilhørigheten og -identiteten og det meste av «det gamle» aktivitetskartet, men ikke på en ukritisk måte – og heller ikke på en måte som gjør at de ikke blir i stand til å gjøre endringer. Når det gjelder «det nye», er kontekstualiseringens karakter avhengig av hvilken fase det er snakk om: I første og tredje fase av innføring og bruk av det menighetsutviklende materialet, er det en utvikling fra at menigheten «smaker» litt på NaMu-konseptet, til at de nærmest bruker det som «full» pakke – med veileder, bruk av NaMu's arbeidssyklus osv.

Andre fase av implementeringsprosessen er imidlertid mest interessant fra et kontekstualiseringsperspektiv. Her integreres nemlig tankestoff fra tre ulike konsepter i en «ny» utgave av menighetstenkning og praksis for Grimstad Misjonsmenighet. Veien videre-rapporten leser jeg (på bakgrunn av Carrolls definisjon av lokal ekklesiologi) som en helhetlig ekklesiologisk preget strategisk tenkning for menigheten. SCC-konseptet dominerer denne planen, men NaMu er også relativt

sterkt inne, mens WCCC-konseptet ligger litt mer i bakgrunnen. I denne rapporten – og slik jeg har tolket hele prosessen i Grimstad Misjonsmenighet – er det tydelig at en kontekstualiserende hovedstrategi handler om å modifisere gammelt og nytt, i en ny form og til en «ny» funksjon. Det er en tenkning/strategi som ikke bare «ser» ting annerledes i menigheten, men som også legger opp til ny praksis. Men denne nye praksisen verken erstatter eller tilsidesetter gammel praksis; den modifiserer den praksisen som allerede finnes på flere områder. Gudstjenesten er det beste eksemplet på denne typen modifisert praksis.

Implementering – organisatorisk tolkningsperspektiv (resultat 2C)

Ut fra teorien om planlagt endring vil jeg påstå at vi kan betrakte det som har skjedd i de menighetsutviklende prosessene i Grimstad Misjonsmenighet, som en planlagt endringsprosess. Både måten denne prosessen startet på, måten den er blitt gjennomført på, og siktemålet den har hatt, tilsier at vi kan karakterisere den som planlagt endring. Det er også lett å kjenne igjen de ulike fasene som Jacobsen (2004) beskriver, og som er karakteristiske for slike prosesser – fra at man erkjenner at man har behov for «endring», at man lager en plan som en løsning på de utfordringene man mener man står overfor, og at man setter dette ut i livet og evaluerer det som skjer. Men at det å legge opp til en planlagt prosess betyr imidlertid ikke at alt er forutsigbart av det som skjer. Min undersøkelse viser også at ting ikke går som forventet i denne prosessen. Grunnene til det ligger ikke minst i den rollen konteksten spiller – både for endringsprosessens forløp og for dens utfall. Det kan som nevnt være snakk om to typer kontekst som både kan virke hindrende og fremmende på endringsprosesser, nemlig den ytre og den indre konteksten. Den ytre konteksten – i Grimstad Misjonsmenighet forstått som det nærsamfunnet (byen) menigheten er en del av, det kirkelige fellesskapet i DNM og andre teologiske/kirkelige miljøer som menigheten måtte ha kontakt med – finnes det ikke holdepunkter for å si at den har virket hindrende for det som har skjedd i menigheten.

Derimot har den indre konteksten, dvs både formelle elementer (som organisasjonsstruktur og vedtakssystem) og uformelle elementer (som menighetskultur), virket både fremmende og hemmende i de menighetsutviklende prosessene. Man bruker det demokratiske vedtakssystemet for å få ting igangsatt og gjennomført, og samtidig er flere informanter noe oppgitt over at menigheten ikke har oppnådd breddeoppslutning om de strategiske prosessene. Konflikten med den karismatiske vekkelseskulturen er nok helt klart et utviklingshemmende element, selv om det ikke er sikkert at den egentlig har hindret utviklingen noe særlig. Det har kanskje heller den «kroniske forsiktigheten» gjort – som vi også kan se på som et kulturfenomen. Den fremmedgjøringen som de karismatisk vekkelsesorienterte gir uttrykk for at de opplever, kan vi nok tolke som at de berører en komfortsone med hensyn til endring. Den typen motstand som kommer fra de som ikke er

begeistret for det som skjer, kan imidlertid verken karakteriseres som stor eller særlig aktiv, men heller som passiv motstand.

Flytter vi fokuset fra den rollen konteksten har spilt i de menighetsutviklende prosessene i Grimstad over på hvilken rolle konseptene har spilt, og ser det i lys av Røviks (1998) teori om adopsjon og bruk av populære organisasjonsoppskifter, vil vi også i Grimstad Misjonsmenighet se at de har hatt behov for å «oversette» idéinnholdet i de konseptene de bruker. En slik oversettelse handler altså om en mer organisasjonsteoretisk beskrivelse av det samme som jeg har forsøkt å forklare ved hjelp av den tilpassede ekklesiologiske kontekstualiseringsteorien. I Grimstad mener jeg også å ha funnet at de bruker flere av de typene oversettelse som Røvik nevner. Ikke minst viser Veien videre-rapporten at menigheten bruker *kombinering* og *delvis imitering*, dvs. at de velger ut og tar i bruk bare utvalgte deler av konseptene, som de så setter sammen til et større hele. *Konkretisering* skjer når de i tredje fase har fokus på NaMu-konseptet som de «oversetter» fra en mer generell form til en mer virksomhetstilpasset form. *Omsmelting*, dvs. at de opprinnelige ideene i konseptene smeltes om og forsvinner under bruken av dem, slik at man ikke kan kjenne dem igjen, har jeg ikke sett eksempler på i denne menigheten.

Utfall av implementering og endringsprosesser

Hva særpreger – ekklesiologisk og organisatorisk sett – utfallet av det menighetsutviklende arbeidet i Grimstad Misjonsmenighet? Jeg vil svare på dette spørsmålet ut fra foregående fenomenologiske beskrivelse og vurderingen av denne (jf. A i tabell 10) samt tolkningen av denne beskrivelsen ved hjelp av det ekklesiologiske og organisatoriske teoritilfanget (jf. B og C i tabell 10).

Utfall – fenomenologisk beskrivelse (resultat 3A)

På spørsmålet om endringsutfallet svarer til forventningene i Grimstad Misjonsmenighet, må vi nok svare både ja og nei. Selv om det kan se ut som om den ønskede måloppnåelsen er blitt noe forpurret pga. både manglende entusiasme, den «kroniske» forsiktigheten som en informant mener finnes i menigheten, og de holdningene som finnes i den «gamle» vekkelseskulturen, er det etter min oppfatning helt klart at målrettethet og resultatorientering er blitt et viktig tema i menigheten. De sterkeste impulsene til dette har de nok hentet fra Saddleback-menigheten. På spørsmålet om menigheten har nærmet seg det bibelske «idealet» med det nye som har skjedd i menigheten, kan vi si at de som tilhører den karismatiske vekkelseskulturen, har vanskelig for å se at det som har skjedd i menigheten, skulle gjøre menigheten «mer bibelsk». De er heller opptatt med det de «savner i møtene», også med hensyn til det Bibelen beskriver er en del av menighetslivet. De mer endringsvillige informantene, derimot, mener stort sett at menigheten har beveget seg i retning av det bibelske idealet. Og det er konseptenes forestillinger og terminologi om menigheten og dens funksjon de stort sett søker til når de skal sette ord på dette. Den organiske menighetstenkningen og nådegavefokuset, det

strategiske doble fokuset og den åpne gudstjenesten fungerer for de mer endringsvillige som viktige bibelske «identitetspunkter».

Summen av delaktighet er ikke blitt større enn før, ifølge en av informantene. Men den grunnleggende tenkningen omkring det å være delaktig og aktiv i menigheten har forandret seg. Menigheten går nemlig vegen via nådegaveoppdagelse og det de kan tenke seg eller har lyst til å gjøre, inn i en aktiv tjeneste. Når det gjelder programmet for nådegaveoppdagelse, ser det ut til at de i min undersøkelsesperiode spesielt jobbet med NaMu's nådegavetest internt i lederskapet og i cellegrupper. Dessuten registrerte jeg at de hadde konseptenes nådegaveframstilling mye framme i forkynnelse i denne perioden. Noen av informantene ønsker seg et «nådegaveregister» for menigheten, men det har jeg ikke sett blitt realisert. Det ser ut til, som også en av informantene påpeker, at «noen» nye mennesker er blitt aktivisert som følge av det nye fokuset på nådegaver og frivillig tjeneste, mens «noen» også er blitt passivisert. Nå skyldes imidlertid ikke en slik passivering – ifølge nevnte informant – bare den nye kursen menigheten har tatt, men også andre forhold, som for eksempel personalkonflikten.

De strategiske prosessene har også ført til en ny bevissthet om hva relevans betyr for menigheten, men ikke slik å forstå at de ikke har vært opptatt av å være relevant tidligere. Den «nye» relevanstenkningen – som i stor grad er påvirket av Saddleback og Willow Creek-menighetene – er både målgruppeavhengig og generasjonsavhengig. Her kan vi si at de yngre barnefamiliene er «vinnerne», og de eldre og mer «karrierepregede» menneskene (som en av informantene snakker om) er «taperne». Det er også tydelig at den nye søkingen etter økt relevans handler mer om form og stil enn om å lage nye aktiviteter og tilbud.

På spørsmålet om hvor egnet konseptene vært til å utvikle en DNM-menighet, må det være riktig å svare at de er både egnet og ikke-egnet, avhengig av hvilket ståsted vi vurderer spørsmålet fra. Konseptene har vært egnet sett ut fra den teologiske profilen som stemmer godt overens med menighetens evangelikale basisen. Også det strategiske doble fokuset – som på mange måter kan sies å særprege konseptene strategisk sett – stemmer godt overens med det menigheten har stått for tidligere. Men konseptenes grunnleggende teologiske profil, menighetstenkning og strategiske vektlegging kan også problematiseres. Ikke minst kan vi i lys av menighetens historie og identitet, som har vært preget av karismatisk vekkeskristendom, stille spørsmål om disse konseptene egentlig matcher den forståelsen av menighetslivet som har preget menigheten. På spørsmål om det utvikler seg en ny type misjonsforbundsk menighet i Grimstad, kan vi si at menigheten står fram som en annerledes menighet enn før de tok i bruk disse konseptene. Menigheten blir på mange måter drevet på en annerledes måte enn før. Gudstjenesten har en noe annen form og profil, menigheten tenker annerledes om lederskapets funksjon, og måten de motiverer til frivillig innsats på, er også annerledes. Men fra en annen side sett er det meste som det alltid har vært i menigheten. Den teologiske profilen, den kirkelige tilhørigheten og den formelle strukturen er på plass. Dermed er det ingen ting som tyder på at menighetens grunnleggende identitet og selvforståelse er endret. Kanskje er det heller ingen ting som tyder på at den

skulle bli endret som følge av at de har tatt i bruk NaMu/SCC/WCCC-materialet i sitt menighetsutviklende arbeid.

Utfall – ekklesiologisk tolkningsperspektiv (resultat 3B)

Implementeringen resulterer i en ny menighetstenkning. Den oppfyller de tre kravene som ligger innebygd i Carrolls (2000a) definisjon av lokale ekklesiologier, og som handler om at de ønsker å utvikle en «helhetlig» menighetstenkning (som forener teologi, organisatoriske former og praksis), om at de har som intensjon å gi et bedre tidsmessig uttrykk for det kristne budskapet, og om at de forener ny tenkning og nye former med den tradisjonelle og etablerte tenkningen. Sett i lys av Volf (2002) teori om «participatory ecclesiology», kan vi si at Grimstad Misjonsmenighet har gjort noe aktivt for å fornye den deltakende menighetstenkningen som allerede står sterkt i denne frikirkelige og kongregasjonalistiske tradisjonen. Fra før har man i denne menigheten (og i den tradisjonen menigheten tilhører) tenkt både «polycentric» og «carismatic» (Volf 2002). Fornyelsen ligger altså ikke i at de forsøker å innføre den deltakende menighetstenkningen eller «nådegaver», men i at de forsøker å innføre en mer systematisk tenkning og praksis for at alle i menigheten skal kunne oppdage sine gaver og bli motiverte for frivillig tjeneste i menigheten. Det er en tenkning og et «program» for nådegaveoppdagelse som er basert på den framstillingen av saken som vi finner i konseptene, og spesielt i NaMu-materialet. Nå viser min undersøkelse også at denne nye nådegaveforståelsen og framstillingen skaper en del spenning med hensyn til den typen karismatisk forståelse av nådegavenes vesen og funksjon som har preget den gamle vekkelseskarakteristiske tradisjonen som har vært relativt sterkt representert i menigheten. Samtidig viser det seg at det er en erkjennelse blant flere av informantene om at menigheten med den «nye» tilnærmingen til nådegaver og motivasjon for tjeneste, kan ha mistet noe av den spiritualiteten som preget den gamle karismatisk-vekkelsesorienterte kulturen.

Jeg har brukt Hegstads (1996) tilpassede «ekkleiologi-strategiteori» for å gi noen refleksjoner til spørsmålet om hvilken plass og funksjon en ny menighetstenkning i Grimstad Misjonsmenighet har fått med hensyn til den etablerte og «gamle» menighetstenkningen. I lys av Hegstads terminologi kan vi si at faren menigheten står overfor, er at de ender opp med en «todelt» ekklesiologi og strategi. Og de kan stå i fare for å tenke «todelt», ved at de faktisk utvikler en ny menighetstenkning og strategi i konflikt med «gamlemåten» å tenke menighet og menighetsdrift på. De lar i denne situasjonen det gamle «leve sitt liv» parallelt med det nye som skjer, men de gjør lite for å integrere tilnærmingene. Derfor kan vi ut fra denne tilpassede teorien kanskje si at utfordringen for menigheten er å utvikle en mer enhetlig ekklesiologi, i den forstand at de får markert sterkere at det er en kontinuitet fra den karismatisk-vekkelsesorienterte menighetstenkningen til den nye tilnærmingen. Utfordringen kan også være å utvikle en strategi som er «dobbel» i den forstand at de i sterkere grad tar inn elementer som kan kjennes igjen i den gamle kulturen. Fra synsvinkelen «tradisjon» i menigheten kan

utfordringen være å se på konseptenes tilnærming til menighetstenkning og -drift som et korrektiv. Fra synsvinkelen «innovasjon» kan utfordringen være å ta vare på historien og identiteten, og ikke minst på den åndelige oppdriften som menigheten har hatt tidligere – og som også en del informanter etterlyser.

Utfall – organisatorisk tolkningsperspektiv (resultat 3C)

Det er grunnlag for å si at alle de typene «kapasitet» som kan utvikles i organisasjoner som adopterer og tar i bruk populære konsepter (Røvik 1998), er blitt utviklet og blir demonstrert i Grimstad Misjonsmenighet. Oversettelseskapasitet har jeg tidligere vist at de har utviklet ved å bruke ulike typer oversettelsesstrategier for å bruke konseptene. Inntaks- og dekoplingskapasitet blir vi også vist i menigheten, ved at de evner å få oppslutning om hvilke ideer og konsepter de faktisk vil velge, og de viser at de makter å bruke ulike konsepter sammen i en helhetlig tenkning og plan – uten at forskjellen mellom dem forstyrrer eller ødelegger. Evnen til å kvitte seg med ideer og konsepter som ikke lenger er populære og til å ta inn igjen ideer som har ligget i dvale en stund – dvs. uttakskapasitet og lagrings- og reaktiveringskapasitet – kan det være noe tidlig å si noe om ut fra det tidsperspektivet min undersøkelse har hatt i menigheten. Men samtidig mener jeg å ha sett noe av denne typen kapasitet også demonstrert i menigheten – i det jeg har kalt tredje fase av innføring og bruk av konseptene, tok de opp igjen NaMu-konseptet som hovedhjelpemiddel for å utvikle menigheten.

At endring faktisk skjer som følge av de menighetsutviklende prosessene i Grimstad Misjonsmenighet, bekreftes av så å si alle informantene. Men i lys av Jacobsens (2004) terminologi kan ikke endringene karakteriseres som store, de er heller justeringer av allerede godt etablert menighetsdrift. Jeg ser imidlertid ikke bort fra at de som har tilhørt den gamle vekkelsekulturen i menigheten, ser noe annerledes på saken, og at de opplever endringene som relativt dramatiske. De samme personene vil nok også ut fra sin forståelse av virkeligheten karakterisere endringene som mislykkede. De mer endringsvillige i menigheten, derimot, vil trolig karakterisere det som relativt vellykket. Grunnen til det er at menigheten faktisk har oppnådd en del av det de hadde intensjon om da de satte i gang med det strategiske arbeidet. Når det gjelder de «problemene» menigheten har hatt med å skape endring i den tradisjonelle og etablerte kulturen i menigheten, kan det være relevant, med Jacobsens typebeskrivelse av endringer, å kalle dette «strukturendring uten kultur- eller adferdsendring». Menigheten gjør faktisk strukturelle endringstiltak, men det er vanskelig å endre den gamle kulturen. Kanskje kan det være like riktig å si at det vi ser i denne menigheten er endringstypen «kulturendring uten adferdsendring», siden de faktisk gjør tiltak for å endre på den etablerte måten å tenke og drive menighet på, men at det samtidig er vanskelig å endre de menneskene som har vært en del av den gamle kulturen. Sett mer fra resultatsiden, står menigheten overfor en adferdsendring uten endring i synlige resultater. En del av det som har skjedd, handler om at de gjør en del ting på en annen måte, og det har ikke gitt de helt store synlige resultatene i tallmessig eller reell vekst.

KAPITTEL 10:

SAMMENLIGNING OG KONKLUSJON

Sammenligning av casene

Sammenligningen av undersøkelsens resultat for de to casemenighetene har som hensikt å få fram hva som kan sies å være felles i formingen av lokal ekklesiologi i de to menighetene jeg har undersøkt. Men det er også et poeng å fange opp ulikheter, siden dette også kan kaste lys over problemstillingen. Det kan nemlig hende at lokale ekklesiologier formes svært forskjellig i casemenighetene, og det vil være en viktig erkjennelse når jeg skal forsøke å si noe mer generelt om hvordan lokale ekklesiologier formes i menigheter som bruker denne type menighetsutviklende materiale. Derfor er sammenligningens mål å svare på spørsmålet om lokale ekklesiologier formes i prosesser som kan sies å være relativt like i de to casemenighetene, eller om prosessene er forskjellige.

Det er mange måter å presentere en sammenligning på. For selv å skaffe meg oversikt over alle delene eller elementene i undersøkelsens resultat, har jeg punkt for punkt sammenlignet de casebaserte resultatpresentasjonene. En slik sammenligning viser at det er svært mange forskjeller mellom de to casemenighetene. Dette visste jeg også før undersøkelsen startet, og forskjelligheten var noe av grunnen til valg av de to casene. Hensikten med å velge forskjellige case har vært å undersøke om forskjellige brukerkontekster ville gi så store forskjeller både i beskrivelser av behovssituasjon, i begrunnelser for valg av endringskonsepter, i implementeringsprosessens forløp, i resultat av endringsprosessen (ny menighets-tenkning og praksis) og i endringsprosessenes utfall, at konklusjonen måtte bli at de lokale ekklesiologiene formes forskjellig – og at resultatet av formingen blir forskjellig i de to casemenighetene. På alle disse områdene har undersøkelsen vist både forskjeller og likheter, og disse vil jeg i det følgende «sammenskrive», jf. følgende modell for presentasjon av sammenlignet resultat:

Tabell 11: Modell for presentasjon av sammenlignet resultat for casemenighetene

	A. Fenomenologisk beskrivelse	B. Ekklesiologisk tolkningsperspektiv	C. Organisatorisk tolkningsperspektiv
1. Behovssituasjon og valg	Resultat 1 sammenlignet for case 1 og case 2		
2. Implementering	Resultat 2 sammenlignet for case 1 og case 2		
3. Utfall	Resultat 3 sammenlignet for case 1 og case 2		

Resultat 1 sammenlignet: Behovssituasjon og konseptvalg

Når det gjelder igangsettelse av de menighetsutviklende prosessene i casemenighetene, har det i begge casemenighetenes vært enkeltmennesker (i utgangspunktet prest og pastor) som har sett bestemte behov, og som har satt i gang en prosess for å gjøre noe med det. Med Røvik (1998) kan vi si at menighetene har hatt et «problem» som de har funnet en «løsning» på i de populære konseptene de har valgt. Begge menighetene har tydeligvis hatt tillit til «de eksternt skapte problembeskrivelsene» (Røvik 1998) for å håndtere sine egne behovssituasjoner. Konseptene har fungert på den måten at de har satt opp den «menighetsnormalen» som menighetene ønsker å strekke seg etter. I begge menighetene har konseptene dermed hatt en identitetsformende funksjon, ved at det er et funksjonelt ideal som de strekker seg etter.

Selv om informantenes beskrivelser av behovssituasjon er forskjellig i de to casemenighetene, kan vi i begge casemenighetene se at det er et samsvar mellom behovsbeskrivelsene, og at begrunnelsene for valg av menighetsutviklende konsepter styres av erkjente behov. I stor grad er valget pragmatisk og strategisk styrt. Det innebærer at menighetene har valgt konsepter som har vært «for hånden» eller «oppe i tiden», og at de har valgt disse konseptene fordi de framstår som strategisk nyttige verktøy for å utvikle menigheten. Som den fenomenologiske beskrivelsen også har vist, er det innslag av det vi kan kalle bibelsk idealisme i valget av konsepter i begge menighetene. Det innebærer at de har valgt denne typen konsepter fordi de har en formening om at det kan hjelpe menigheten til å utvikle seg noe mer i samsvar med et bibelsk menighetsideal. Litt overraskende har det vært å registrere at denne bibelske idealismen (om å utvikle en menighet som fungerer mer etter det bibelske idealet) er minst like sterkt framme i informantenes begrunnelser for valg av konsepter i Voie menighet som i misjonsmenigheten i Grimstad. Det er Grimstad Misjonsmenighet som står i en tradisjon der man har gitt en bibelsk begrunnelse både for menighetsordning og for menighetsliv, mens Voie menighet tilhører en luthersk tradisjon der dette ikke har vært like sterkt vektlagt. Noen av informantene gir uttrykk for at det er mangler både i den tradisjonelle menighetstenkingen og i måten menighetene fungerer på. Men denne mangelsituasjon uttrykkes forskjellig i de to casemenighetene: I Voie handler det ikke bare om mangler ved folkekirken, men også ved den tradisjonelle kjernemenighe-

tens måte å fungere på. I Grimstad ser man mangler ved «gamlemåten» å fungere på som vekkellesfokusert aktivitetsmenighet.

I den behovssituasjonen som jeg har beskrevet i begge casemenighetene, og som også danner bakgrunn for valg av konsepter, ligger det «drivkrefter» som initierer utviklingsprosesser. Og i begge casemenighetene har jeg registrert det Jacobsen (2004) kaller en «ubalanse» mellom indre og ytre drivkrefter. Denne ubalansen handler om at menigheten ikke fungerer godt nok for å møte de behovene som de ser i sitt nærmiljø eller utenfor den «indre kjerne» i menigheten. I Voie menighet handler dette for mange av informantene om de over 6000 i folkekirkemenigheten og deres «behov». I Grimstad Misjonsmenighet er de også opptatt av å bety noe for nærmiljøet og byen. Spesielt for Voie menighets vedkommende har jeg også vist til at det Jacobsen kaller «dårlig resultathistorie», kan virke inn som en drivkraft bak endringsforsøk. Flere av informantene er opptatt av at de har sett – og ser – liten faktisk vekst både i gudstjenestebesøkende og i aktiviserte medlemmer.

På bakgrunn av både den fenomenologiske beskrivelsen og analysen kan det være relevant å spørre hvorfor casemenighetene gir uttrykk nettopp for denne typen behov – og hvorfor de velger nettopp denne typen menighetsutviklende materiale. I lys av Carrolls (2000a) teori om hvordan lokale ekklesiologier utvikler seg i dag, er begge menighetene «barn av sin tid». Det som skjer i disse menighetene, skjer i mange andre menigheter både i Norge og verden over i dag. Ifølge Carroll handler dette om et behov som oppstår lokalt – og om at man med utgangspunkt i den konfesjonelle tradisjonen man står i, ønsker å gi et mer tidsmessig passende uttrykk for det kristne budskapet. Med andre ord handler det om tilpasning i «tidens behov». Begge casemenighetene velger i den sammenheng det vi – med bakgrunn i Carrolls teori – kan betegne som en «tilpasningsstrategi». Sentralt i denne står det at man kulturmessig tilpasser seg moderne former og presentasjonsmåter, mens man teologisk eller innholdsmessig sett anstrenger seg for ikke å endre selve budskapet. Jeg har tidligere også vist til at begge menighetene utvikler trekk som er felles med «new style churches» (Carroll 2000a).

Vi må kunne si at det er viktig for menigheter som går inn i denne typen prosesser som de har gjort i Grimstad og i Voie, at de i sine anstrengelser for å fornye menighetslivet, evner å forholde seg til sin egen etablerte historie og tradisjon. Det handler om at å klare både å være kritisk til sin egen tradisjon og ønske å forandre den, og samtidig bevare og videreføre den. Detradisjonisering er et aktuelt fenomen her for begge casemenighetene, men dette fenomenet gir seg noe forskjellig uttrykk i de to menighetene – nettopp fordi konteksten er forskjellig. I Voie menighet forholder mange av informantene seg relativt kritisk til den folkekirkelige tradisjonen som menigheten tilhører – samtidig som de gir uttrykk for at de er glade i denne tradisjonen og vil bevare den gjennom de fornyende prosessene de er inne i. I Grimstad Misjonsmenighet er de kritiske til den «gamle» og vekkellesorienterte måten å tenke og drive menighet på – mens de uttrykker stor respekt for denne tradisjonen og de menneskene i menigheten som representerer den. For begge casemenighetene er det klart at de velger den typen menighetsutviklende materiale som de gjør fordi konseptene innholdsmessig formidler den

menighetstenkningen som de ønsker, og som de ser behov for å utvikle. Begge menighetene velger konsepter som betoner og skal virke til å fremme det deltakende aspektet ved menigheten – det Volf (2002) kaller «participatory ecclesiology».

Resultat 2 sammenlignet: Implementering

Hva er likt og forskjellig i casemenighetene når det gjelder implementeringsprosessen forløp og særpreg? I begge menighetene spiller de lokale aktørene en avgjørende rolle. Jeg har brukt samme type klassifikasjon for begge menighetene, og den viser en stor grad av likhet i gruppene pådrivere og deltakere – både når det gjelder antall aktører og den rollen de spiller i den strategiske utviklingsprosessen. Ikke minst viser gruppen strategiske og lojale pådrivere hvor avgjørende de er både for igangsettelse og for gjennomføring av utviklingsprosjektene i menighetene. Dette er personer som kjenner menighetsmiljøet godt, og som vet hvilke «knapper» de skal trykke på for å få gjennomført ting. De har også hjerte for menigheten og føler at tiden er inne for videreutvikling og vekst. De lokale aktørene, og spesielt de strategiske pådriverne, står sentralt også når det gjelder å skaffe til veie idéstoffet (konseptene) som bruker i de strategiske prosessene, og de er ideologer og «formgivere» for ny lokal menighetstenkning og praksis.

Idéstoffet, som er nødvendig for å utvikle noe nytt, henter de lokale aktørene som nevnt stort sett fra samme kilder, nemlig de menighetsutviklende konseptene som er i fokus i denne undersøkelsen. I begge casemenighetene står NaMu sentralt som menighetsutviklende konsept. Og mens man i Grimstad bruker SCC-materialet – i hvert fall i en fase av prosessen – som dominerende konsept ved siden av NaMu, lar Voie menighet seg inspirere både av Willow Creek-konferanser og av materiale derfra (spesielt Promiseland i barnearbeidet). Videre arbeider de med konseptmaterialet stort sett på samme måte, nemlig som idé- og inspirasjonsmateriale i en strategisk prosess der de er opptatt av å utvikle menighetstenkning i en strategisk form. I begge menighetene utarbeides det en strategiplan (som man i Grimstad Misjonsmenighet kaller «rapport»), der de i stor grad bruker forestillinger og terminologi fra organisasjons- og strategiutvikling når de skal formulere og utvikle egen menighetstenkning og kurs videre for menigheten. I begge menighetene er hovedstrategien å framstå som moderne i form, men konservative i teologi. Både i Voie og i Grimstad bruker de for øvrig menighetens formelle vedtaksorganer for å få «godkjent» ny menighetstenkning og praksis, og begge menighetene opplever at implementeringsprosessen er krevende og vanskelig. Men hva som blir oppfattet som vanskelig og krevende gir seg noe forskjellig uttrykk. I begge menighetene finnes det bl.a. en «bakenforliggende» menighetskultur, som må sies å være en hovedårsak til at utviklingsprosessen beskrives som krevende.

Informanter fra begge casemenighetene gir også uttrykk for at det har vært krevende å forholde seg til de konseptene som er valgt for å utvikle menigheten. NaMu-konseptet har vært krevende ikke minst pga. terminologien. WCCC- og SCC-materialet har vært utfordrende fordi det i utgangspunktet er erfaringsmate-

riale fra amerikanske store menigheter. Men selve implementeringsprosessen har også vært krevende, nettopp fordi det har handlet om å kontekstualisere «importert» ekklesiologisk og strategisk tenkning inn i en etablert menighetstenkning som må tilpasses en ny menighetskultur. I begge casemenighetene er det særlig de strategiske pådriverne som framstår som ideologer og formgivere i kontekstualiseringsarbeidet. De to casemenighetene bruker stort sett samme kontekstualiserende strategier i sin kombinasjon av gammelt og nytt. Hva de tar i bruk og avviser av det gamle, respektivt det nye, avhenger både av hva de mener de funksjonelt sett trenger for å skape den menigheten som matcher deres behov, og av kontekstens karakter og behov. I begge casemenighetene er det blitt utviklet en høy kompetanse på «oversettelse», for å bruke Røvik/Latours terminologi. Dette er et fenomen som jeg også ved hjelp av tilpasset kontekstualiseringsteori har forsøkt å beskrive skjer når man adopterer populære konsepter for å utvikle menigheten. I begge menighetene har jeg funnet eksempler på ulike oversettelsestyper: Kombinerings, delvis imitering og konkretisering har det felles at man anvender deler av idéinnholdet, men på en måte som gjør at man gjenkjenner opphavet. Oversettelsestypen omsmeltning, derimot, handler om å smelte om idéinnholdet i konseptene slik at man ikke kan gjenkjenne opphavet. Det har jeg ikke sett skje i noen av casemenighetene.

I begge casemenighetene avleirer implementeringsprosessen seg i en «strategiplan», spesielt på den måten at den har strategiplanens terminologi og form, men innholdsmessig er en type «lokalekklesiologi» – som altså må sies å ha fått en karakteristisk form. Den lokale ekklesiologien som utvikles i begge menighetene, oppfyller etter min oppfatning de «kravene» som Carroll setter opp i sin definisjon av lokale ekklesiologier – nemlig at den er helhetlig (den forener lokal menighetstenkning, organisatoriske former og praksis), at den er tidsmessig relevant, og at den er forenlig med den tradisjonelle kirkelige tradisjonen den utformes i. Undersøkelsen har også vist at de nye lokale ekklesiologiene som utvikles i casemenighetene – til tross for at de av naturlige grunner må sies å være relativt forskjellige – har de samme grunnleggende komponentene. Grunnen til dette er både at de setter sammen mange av de grunnleggende elementene fra de valgte konseptene med elementer fra egen tradisjon og historie, og at de gjør dette (nesten) på samme måte i en strategisk prosess.

På denne bakgrunn mener jeg at jeg har belegg for å si at den ekklesiologien som utvikles og formes i casemenighetene, har følgende fellestrekk: Den er refleksiv, adoptiv, strategisk, deltakende, funksjonell og dynamisk. Fordi casemenighetene har hatt som intensjon å gi en respons på de behovene de har beskrevet, kan vi karakterisere den nye ekklesiologien som *refleksiv* (Carroll 2000a). Refleksivitet i denne sammenheng handler om at kirker og menigheter evner å reflektere det de oppfatter som sin tids behov, og endre tenkning og praksis i samsvar med de utfordringene de står overfor. Det kan vi i det minste si at man har hatt et ønske om å gjøre i de menighetene jeg har undersøkt. Siden et av de mest sentrale elementene i den nye menighetstenkningen er ideene og tankestoffet fra de importerte konseptene, kan vi videre, ved hjelp av et begrep som Røvik bruker, karakterisere den

nye ekklesiologien som *adoptiv*. Dette begrepet fanger opp noe av det sentrale i det som skjer når menigheten velger og tar i bruk konseptene: De adopterer, eller tar i bruk som sitt eget, større og mindre deler av tankestoffet.

Den nye ekklesiologien kan også karakteriseres som *strategisk*, i den forstand at den presenteres og framstilles i en strategisk form og terminologi – både av informantene, i diverse dokumenter knyttet til prosessen og i strategiplanene som utvikles i begge casemenighetene. Siktemålet med den nye menighetstenkningen er også strategisk i den forstand at den skal utvikle menigheten i en bestemt retning. Og denne retningen er en mer deltakende menighetstenkning og praksis. Som type ekklesiologi har jeg ved hjelp av Volf forsøkt å identifisere både det sentrale innholdet i NaMu/SCC/WCCC-konseptene og i den menighetstenkningen man ønsker å utvikle i casemenighetene, som en utgave av «participatory ecclesiology» (Volf 2002). Sentralt i menighetstenkningen står ideene om menighetens funksjonalitet. Denne tenkningen står sentralt både hos Volf og hos Schwarz, som er opphavsmann til NaMu-konseptet. Når man i Voie menighet snakker om å lage en tenkning og en strategi for «livet i menigheten», handler dette i stor grad om funksjonalitet – både på personnivå (den enkelte medlems funksjon og tjeneste i menigheten) og på aktivitetsnivå (økt målrettethet og funksjonalitet i aktivitetene og tjenestetilbudene i menigheten). På praksisplan viser det seg imidlertid at ny lokal ekklesiologi ikke fører til en stor revolusjon i noen av casemenighetene. Primært handler det om allerede etablert praksis som modifiseres. Ikke minst har vi sett at dette gjelder gudstjenesten.

Endelig kan den nye menighetstenkningen som utvikles i Voie menighet, sies å være *dynamisk* – for det første fordi den skiller seg fra en mer statisk og læremessig orientert ekklesiologi. Denne er forskjellig i de to casemenighetene, og undersøkelsen har vist at den grunnleggende kirke- eller menighetsforståelsen forblir uforandret og «urørt» av den nye tenkningen som utvikles. Den nye ekklesiologien er nemlig en tenkning om menigheten som stort sett er fri for de læremessige «minefeltene». Jeg tenker her for eksempel på sakramentforståelsen. Den nye ekklesiologien som er under utvikling er altså dynamisk fordi den retter seg mot livet i menigheten, aktivitetene, funksjonene osv. At det kan finnes læremessige implikasjoner i dette som vi kanskje ikke ser i første omgang, er en annen sak.

Den nye menighetstenkningen er også dynamisk i den forstand at den er «i bevegelse». Som i en hermeneutisk bevegelse er den i en stadig utvikling mot ny erkjennelse og innsikt om hvordan menigheten – med den kirkelige tradisjonen den er en del av – på best mulig måte kan gi et bedre tidsmessig uttrykk for det kristne budskap. At det har vært denne typen dynamikk i prosessen jeg har undersøkt i casemenighetene, tror jeg er rimelig godt dokumentert. Det som ikke er like godt dokumentert, men som allikevel ligger i forlengelsen av den undersøkte prosessen, er den erkjennelsesmessige refleksjonen og evalueringen av det som har skjedd, noe som i sin tur kan lede til ny behovsbeskrivelse og nye eller fornyede valg av menighetsutviklende materiale. Jeg mener å ha sett denne typen refleksjon og evaluering, ikke minst i det jeg har kalt etterundersøkelsen i Voie menighet. Men jeg har ikke holdepunkter for å si noe om hvilken retning prosessen ledes i

videre. Alternativene kan være at man «slår seg til ro» med det man har utviklet, at man omformer eller videreutvikler dette, eller at man forkaster det og begynner på nytt. Hvor vegen går videre i disse to menighetene, vil bare en ny undersøkelse kunne fortelle.

Den lokale menighetstenkningen som utvikles i casemenighetene, kan karakteriseres som en lokal og konfesjonell utgave av «participatory ecclesiology» (Volf 2002). I Voie menighet er dette både «kjent» og «fremmed» tenkning. Det kjente handler om det man i den protestantiske tradisjonen betegner som «det allmenne prestedømme», dvs. at alle troende er «prester» i den forstand at de har en tjeneste og oppgave i menigheten. Det som er fremmed i den deltakende menighetstenkningen som konseptene formidler, er nådegaveforståelsen og betoningen av nådegaveoppdagelsen som grunnlag for tjeneste i menigheten. Derfor har også den delen av NaMu-konseptet som inneholder nådegavetesten, vakt reaksjoner i menigheten. At vi i lys av Hegstads (1996) teori kan problematisere det som skjer i denne folkekirkemenigheten, handler ikke om at deltakende menighetstenkning er noe fremmed, men mer om den strategiske anvendelsen av dette. Den typen tenkning som NaMu/WCCC-konseptene formidler, forsterker tendensen til en todeling av ekklesiologisk og strategisk tenkning – som Hegstad altså mener ikke er vegen å gå i utviklingen av folkekirkemenigheter. I Grimstad Misjonsmenighet er alt som har med deltakende menighetstenkning og nådegaver å gjøre, et velkjent fenomen. Menigheten tilhører den delen av den protestantiske kirkeforståelsen som Volf betegner som «Free Church»-tradisjon, som nettopp har betont det deltakende aspektet. Men også i Grimstad Misjonsmenighet har konseptenes (og spesielt NaMu's) nådegaveforståelse vært en utfordring, siden det formidles en annen type nådegaveforståelse enn den mer pinsekarismatiske som har rådet grunnen tidligere. Den menighetstenkningen som formidles i konseptene, er også en del av identiteten og strukturen i denne menigheten, men det viser seg at menigheten blir «fremmed» om vi ser det fra den karismatiske vekkellesmenighets synsvinkel. Og i lys av den tilpassede ekklesiologi-strategiteorien har jeg i analysen reflektert over faren denne forsamlingen står overfor i sitt menighetsutviklende arbeid – nemlig å ende opp med en todelt ekklesiologi og en todelt strategi.

I begge casemenighetene kan vi karakterisere de menighetsutviklende prosessene som en planlagt endring (Jacobsen 2004). Både måten prosessen startet på, dens forløp og ulike faser viser dette. Konteksten i begge menighetene spiller en avgjørende rolle for både prosessens forløp og utfall. Undersøkelsen har også vist at det jeg her har kalt ytre kontekst, ikke legger noen hindringer for prosessen i noen av casemenighetene. Derimot kan vi tydelig se i den indre konteksten at det finnes elementer som kan virke både fremmende og hindrende for endringsprosessene. Det formelle vedtakssystemet i begge menighetene har blitt brukt til å legitimere og fremme prosessene, men samtidig har det vist seg at en slik formell godkjenningssprosess ikke er tilstrekkelig for breddeoppslutning i menighetene omkring det som skjer. Nå er det imidlertid de såkalte uformelle elementene i den indre konteksten som er den største utfordringen for å gjennomføre endringer i menighetene.

Undersøkelsen har vist at det finnes en menighetskultur i begge casemenighetene som yter en viss motstand mot det som skjer. Disse kulturene er ganske forskjellige. I Voie menighet er det snakk om en tradisjonell kjernemenighetskultur med folkekirkevirkeligheten i bakgrunnen, og i Grimstad Misjonsmenighet er det en karismatisk vekkelsekultur i en tradisjonell misjonsforbundsaktivitetsmenighet. I begge menighetene fungerer disse ulike og etablerte menighetskulturene som «bremsere» på de strategiske moderniseringsbestrebelsene. Jeg har imidlertid ikke i noen av menighetene sett at representanter for disse (mot)kulturene forsøker å stoppe de utviklingsprosessene. Tidligere har jeg vist til at det kan være relevant å tale om motstand i begge menighetene, men da heller passiv enn aktiv eller aggressiv motstand. I begge menighetene er det informanter som ser på likegyldigheten mange viser som en av de største utfordringene for endrings- og utviklingsprosessene. I begge menighetene vil nok hovedårsaken til motstanden mot det som skjer, finnes i det faktum at det er mennesker som opplever at det er noe som truer den etablerte tenkningen og kulturen i menighetene. Derfor kan det også være relevant å tale om at det er en komfortsone som berøres i begge menighetene.

Resultat 3 sammenlignet: Utfall

I begge casemenighetene må det kunne sies at endringene, eller det som har skjedd i menighetene, ikke helt står til forventningene som det ble lagt opp til i de respektive strategiplanene. Det er med andre ord et misforhold mellom utfallsforventninger og faktisk utfall. I begge menighetene har det riktignok skjedd endringer med hensyn til økt målrettethet, mer samsvar med det bibelske idealet, mer delaktighet fra medlemmenes side og økt relevans utad. Men man er også skuffet over at ting ikke helt har gått slik man hadde forventet. Spesielt har etterundersøkelsen i Voie menighet vist dette. Vi kan heller ikke vise til reell vekst i noen av menighetene. Typisk for begge menighetene er at vurderingen av utfall vil avhenge av hvor man internt sett er plassert i forhold til prosessen. I begge menighetene er det primært aktører jeg har kalt pådrivere samt de lojale deltakerne som nok har lettest for å se misforholdet mellom intensjon og oppnådd endringsresultat. De samme aktørene vil nok også vurdere faktisk endringsutfall som lite eller beskjedent, mens de som ikke er komfortable med nyutviklingen, heller vil betone at endringene har vært relativt store – ikke minst vurdert ut fra det en del av informantene kaller «den nye» gudstjenesten.

Av de endringstypene Jacobsen (2004) beskriver, kan vi si at verken «idealtypen» (med endringer i både formelle og utformelle elementer i organisasjonen med påfølgende endringer av adferd og forbedrede resultater) eller «kulturendring uten adferdsendring» (som forutsetter at man ikke gjør noe med den formelle strukturen, bare med de uformelle elementene/kulturen uten at det fører til adferdsendring) beskriver det som har skjedd i casemenighetene. Derimot kan typen «adferdsendring uten synlige resultater» (som handler om at det har skjedd endring både i formelle og uformelle elementer som til en viss grad har påvirket adferd hos noen i menigheten) beskrive det som har skjedd i casemenighetene.

Synlige resultater kan i disse menighetene være både de manglende forventede resultatene som jeg nettopp har nevnt, og manglende faktiske vekstresultater. Typen «strukturendring uten kultur og adferdsendring» er også relevant for casemenighetene. Det blir helt klart gjort visse strukturelle endringer i begge menighetene, men det resulterer ikke nødvendigvis i adferdsendringer som berører hele menigheten.

Jeg mener å ha dokumentert at i begge menighetene har det utviklet seg en betydelig oversettelseskapasitet (Røvik 1998). Det ekklesiologiske kontekstualiseringsprosjektet – eller oversettelsesprosjektet – handler om at casemenighetene «transporterer» populære konsepter fra én form til en annen og mer passende form. Selv om også dette fenomenet arter seg noe forskjellig i de to casemenighetene, mener jeg å ha sett det Røvik kaller inntaks- og dekoplingskapasitet, som betyr at de har valgt «riktige» konsepter som svarer til behovene, og at de har maktet å bruke dem slik at ulikhetene mellom dem ikke forstyrrer. Jeg har pga. undersøkelsens tidsramme ikke hatt anledning til å verken bekrefte eller avkrefte om det Røvik kaller uttakskapasitet og lagrings- og reaktiveringskapasitet (at man har evne til å kvitte seg med konsepter som ikke fungerer, og eventuelt ta inn igjen konsepter som har ligget i dvale en stund) finnes i menighetene.

Jeg stilte følgende to spørsmål til begge menighetene: Hvor egnet har denne typen materiale vært til å utvikle den aktuelle menighet? Og er det i ferd med å utvikle seg en ny type kjernemenighet (i Voie) og misjonsmenighet (i Grimstad)? I begge menighetene kan NaMu/SCC/WCCC-konseptene vurderes både som egnet og som ikke egnet, avhengig av hvem som vurderer spørsmålet og fra hvilket ståsted. I Voie menighet er det de forandringsivrige kjernemenighetstilhengerne som er de ivrigste forsvarerne av NaMu/WCCC-konseptene, mens de mer folkekirkeorienterte er noe mer tilbakeholdne med sin tilslutning. I Grimstad Misjonsmenighet er det de som har hatt sin identitet i den tradisjonelle vekkelsesmenigheten som holder mest igjen, mens de som har sett svakhetene ved den karismatisk orienterte vekkelsesmenighetens driftsform, ivrer etter å modernisere menigheten i pakt med ideer og impulser i NaMu/SCC- og WCCC-konseptene. På spørsmålet om det er i ferd med å utvikle seg en ny type kjernemenighet i Voie og en ny type misjonsmenighet i Grimstad, er svaret at det nok er for sterkt å påstå at en «ny type» menighet er under utvikling – det er heller riktig å snakke om en videreutvikling av den tradisjonelle kjernemenigheten i Voie og misjonsmenigheten i Grimstad. Men det kan være i ferd med å utvikle seg en ny form, en noe annerledes utgave av disse menighetene – en menighetsutgave som viderefører de fleste av «de gamle» eller tradisjonelle elementene i menigheten, men som også har importert noen nye elementer.

Noen sluttkommentarer til undersøkelsens resultat

Jeg har undersøkt to casemenigheter. Hensikten har vært å forsøke å finne ut hva som er likt og forskjellig i formingen av lokale ekklesiologier. Med hensyn til de menighetsutviklende prosessene jeg har forsket på, mener jeg å ha sett store likhe-

ter mellom de to menighetene, i beskrivelser av behovssituasjon, begrunnelser for valg av konsepter, selve implementeringsprosessen og utfallet. Det kan ha flere årsaker: For det første har intensjonen menighetene har hatt for å igangsette prosessene, i stor grad vært den samme. For det andre har menighetene valgt samme type menighetsutviklende materiale. For det tredje har de også valgt samme arbeidsmåter og metoder for å implementere konseptene og utvikle ny menighets-tenkning og strategi. Og for det fjerde tydeliggjøres sannsynligvis likhetene mellom de to menighetsutviklende prosessene, og resultatene av disse, av at jeg har brukt samme undersøkelsesmetodikk for begge menighetene. Sammenligningen i dette kapitlet har vist at det finnes mange fellestrekk i utviklingen av lokal ekklesiologi i de to menighetene. Det kan derfor forsvares å utvikle en forklaringsmodell for hvordan lokale ekklesiologier formes. Denne modellen presenteres i neste delkapittel.

Noe forenklet har min undersøkelse vist hvilket fornyelsespotensial som ligger i slike menighetsutviklende konsepter som casemenighetene bruker. Men undersøkelsen har også fått fram flere interessante sider ved brukerkontekstens rolle og «skjebne» i det fornyelsesarbeidet som har foregått. Jeg sitter kanskje igjen med det inntrykket at man i Voie menighet, både i strategiplanen og i mitt møte med menigheten under feltarbeidet, var mer fokusert på menighetens konfesjonelle identitet og historie enn man var i Grimstad Misjonsmenighet. Dette kan ha sine naturlige forklaringer både i folkekirkemenighetens lange tradisjon i land og folk og i den mer liturgiske og kirkelige form som denne typen menighet har. Grimstad Misjonsmenighet tilhører derimot en mer minimalistisk kirkelig og liturgisk tradisjon, med vekt på målrettede menighetsaktiviteter og en mer inspiratorisk profil på møter og drift.

Undersøkelsen har imidlertid fått fram at casemenighetene – hver på sin særegne måte – har et fornyelsespotensial i deres egen tradisjon i konteksten, og ikke nødvendigvis bare i «importerte» forestillinger om hvordan man i en menighet bør tenke og arbeide. Begge menighetene har tatt detradisjonaliseringen på alvor – de har i sitt menighetsfornyende arbeid utviklet et bevisst forhold og en holdning til hva de kan beholde og ikke. Men jeg har ikke sett at man i noen av menighetene har stilt seg spørsmål om hvordan det strategiske utviklingsarbeidet ville ha sett ut om de i sterkere grad hadde tatt utgangspunkt i ulike elementer i egen tradisjon. I så fall kan vi snakke om en retradisjonalisering og ikke bare en detradisjonalisering.⁵⁶

Jeg har tidligere stilt spørsmålet om man som resultat av bruken av denne typen menighetsutviklende materiale, kan se at det skjer en avkonfesjonalisering? Jeg har også antydnet at det kan være snakk om en slik avkonfesjonalisering for casemenighetenes vedkommende. Det bygger jeg på en oppfatning jeg har fått underveis i arbeidet med menighetene, nemlig at konfesjonelle kjennetegn og særtrekk dempes, og at andre og nye – og felles – særtrekk begynner å kjennetegne

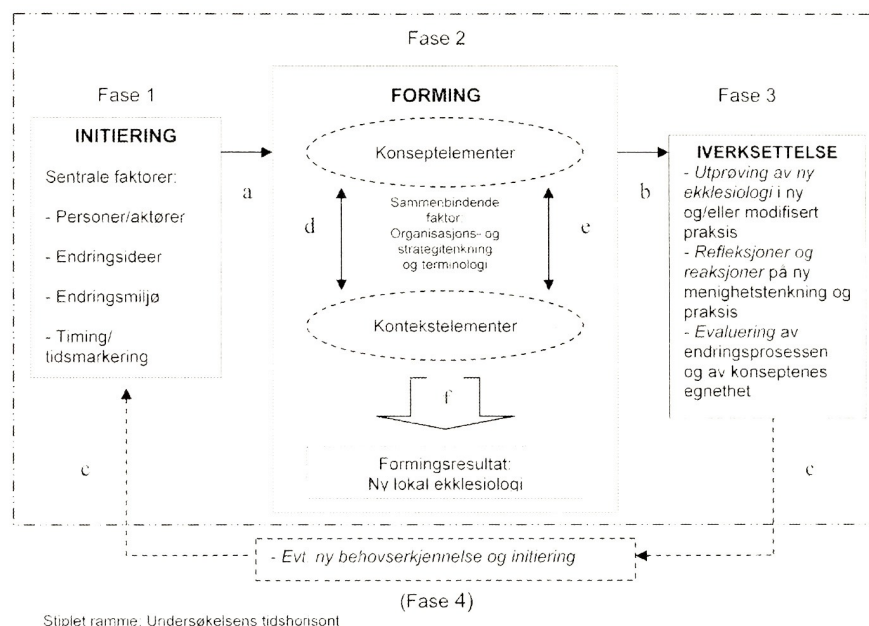
56 Til begrepet *retradisjonalisering* og en tenkning om retradisjonalisering som menighetsutviklende strategi, se Bass (2004) og Hegstad (2007a).

menighetstenkning og praksis i casemenighetene som har brukt samme type menighetsutviklende konsepter. Det vil ikke være snakk om at konfesjonelle kjennetegn forsvinner, men at de dempes til fordel for en del felles trekk i menighetstenkning og praksis. Et sentralt område både i beskrivelsen og i vurderingen av menighetene har for eksempel vært gudstjenesten. Her er det åpenbart at både Voie menighet, med sin bakgrunn i folkekirkelig og luthersk-liturgisk gudstjenetradisjon, og Grimstad Misjonsmenighet, med bakgrunn i karismatisk orientert vekkelsemøtetradisjon, har gjort noen grep som gjør at gudstjenestene har endt opp med å ligne på hverandre. Eller sagt med andre ord: De har fått en rekke felles trekk – for eksempel sang- og musikkformer, prekenform, opplegg for gudstjenesten osv.

Konklusjon: Forklaringsmodell til hvordan lokale ekklesiologier formes

Forklaringsmodeller og figurativ framstilling

På bakgrunn av den relativt omfattende empiriske datamengden jeg har samlet inn og beskrevet i casemenighetene, og i det relativt omfattende teoritilfanget jeg har brukt for å analysere dataene, kan det være grunnlag for å teoretisere over forskningsresultatet – slik at det kan tjene til å utvikle en forklaringsmodell. Thagaard (2003:172) sier: «Formålet med en modell er å presentere en forenklet fremstilling av sentrale mønstre og sammenhenger.» Thagaard henviser også til Miles og Huberman (1994), som argumenterer for at kvalitative data egner seg til å utvikle forklaringsmodeller som analyserer komplekse årsaksforhold. Det vi skal være klar over i denne sammenheng, sier Thagaard, er at slike forklaringsmodeller står i fare for å overforenkle. De makter ikke å fange opp kompleksiteten i den virkeligheten som studeres. Med fare for å miste den kompleksiteten som ligger i formingen av lokale ekklesiologier i casemenighetene, presenterer jeg allikevel en forklaringsmodell som primært tjener som en konklusjon i denne boken.

Figur 5: Forklaringsmodell til hvordan lokale ekklesiologier formes

Det lineære og det sykliske aspektet i den ekklesiologiske formingsprosessen

Faseframstillingen i modellen får fram det lineære eller kausale aspektet i den lokale ekklesiologiske formingsprosessen i casemenighetene. Man starter ett sted og ender opp et annet sted, og det har skjedd noe underveis. Det er med andre ord en kausal sammenheng mellom «start» og «mål». Thagaard (2003:173) sier: «Forklaringsmodeller er rettet mot å forklare forholdet mellom årsak og virkning.» Spørsmålet er om en slik kausal sammenheng ligger helt klart innebygd i min problemstilling, siden jeg spør om hvordan lokale ekklesiologier formes gjennom initierte endringsprosesser i menigheter. Disse prosessene har jeg sett på ut fra behovsbeskrivelser og begrunnelser av valg av menighetsutviklende konsepter, gjennom implementerings- og tilpasningsarbeidet som har foregått i menighetene, og utfall av prosessene. Prosessfasene som jeg opererer med i modellen, mener jeg stemmer med det som faktisk skjer i casemenighetene. Men jeg er klar over at den skarpe inndelingen kan være noe konstruert. I virkeligheten flyter nok disse fasene noe over i hverandre, slik at den ekklesiologiske formingsprosessen begynner allerede kort tid etter at man har valgt et konsept som man forsiktig utprøver. Det jeg har kalt forming og iverksettelse, skjer også i stor grad parallelt.

Teorien om planlagt endring som jeg har presentert og brukt i denne boken, har vært egnet til å kaste lys over den lineære bevegelsen i modellen – eller den kausaliteten som ligger innebygd i slike endringsprosesser som jeg har studert i casemenighetene. I forklaringsmodellen markerer pilene a og b den kausale sam-

menhengen mellom de ulike fasene. Men det faktum at initierte endringstiltak, både i vanlige organisasjoner og i menigheter, består av flere komplekse prosesser med et samspill av flere faktorer, gjør at vi ikke kan bruke en enkel eller «mekanisk» kausalitetslogikk. Uforutsette ting kan skje. Min undersøkelse av endringsprosessene i casemenighetene har også vist at tilfeldigheter og planmessighet er begreper som «hører naturlig sammen» (Jacobsen 2004:36). Både min beskrivelse av endringsprosessen i casemenighetene som en vanskelig og krevende prosess, og ikke minst beskrivelsen av forholdet mellom forventet og faktisk utfall, mener jeg til fulle viser den komplekse kausaliteten det her er snakk om.

Forklaringsmodellen fanger også opp et annet særtrekk ved slike endringsprosesser som er igangsatt i casemenighetene. Det er nemlig et syklisk aspekt ved modellen – som jeg forsøker å framstille med de «tilbakevendende» pilene som er knyttet til en eventuell fase 4, der man starter en ny initieringsprosess. Et slikt syklisk aspekt handler om at man på et eller annet punkt i iverksettelsesfasen, og som en følge av evaluering av det som har skjedd, stopper opp og eventuelt starter på nytt. På modellen viser jeg denne bevegelsen ved de stiplende pilene merket c, som viser tilbake til initieringsfasen. En eventuell fase 4 ligger imidlertid utenfor denne undersøkelsens tidshorisont, dvs. tidsrommet fra prosessene har startet i casemenighetene og til avslutningen av mitt feltarbeid. Rent empirisk mener jeg, i det lille av evaluering som jeg har fanget opp og som har skjedd i casemenighetene, både underveis i prosessen og ikke minst i etterundersøkelsen i Voie menighet, at noe kan tyde på et eller annet «etterspill» etter de prosessene som er igangsatt.

Som teorien om planlagt endring har vært egnet til å vise endringsforsøkene i casemenighetene som lineære og kausale prosesser, mener jeg at Røviks (1998) teori om endring ved hjelp av populære organisasjonsoppskrifter kan kaste lys over det jeg kaller det sykliske aspektet ved utviklingen. Teorier om planlagt endring har som nevnt gjerne hovedfokus på virkningene (i organisasjonen/menigheten) av at nye ideer tas i bruk, mens Røviks teori handler mer om hva organisasjoner gjør med slike nye og populære ideer. Med andre ord er fokuset her på *ideenes* skjebne istedenfor på *organisasjonens* skjebne i endringsprosessene. I sin teoribeskrivelse følger Røvik konseptenes «historie» i organisasjoner – fra de adopteres inn, gjennom ulike typer «oversettelsesprosesser» og til deres endelig skjebne i endringsverktøy i organisasjonen. Casemenighetene har som nevnt utviklet høy inntakskapasitet og dekoplingskapasitet (dvs. evne til å hente inn og håndtere slike populære konsepter på en god måte), og også oversettelseskapasitet (dvs. evne til å tilpasse importerte konsepter til en passende form for menigheten). Men jeg har manglende empirisk grunnlag for å kunne påstå at menighetene har utviklet den uttakskapasiteten og den lagrings- og reaktiveringskapasiteten som Røvik taler om, dvs. evne til å kvitte seg med ideer/konsepter som ikke lenger er populære, til å beholde ideer som etter hvert har tapt sin status som populære forbilder, og til å hente fram igjen ideer/konsepter som har ligget i «dvale» en stund. Selv om jeg har noe svak empiri for å si noe sikkert om dette, mener jeg at det er mulig å støtte seg til Røviks beskrivelse av populære konsepters «historie» i organisasjoner, for å

påstå at vi sannsynligvis kan stå overfor en slik syklisk bevegelse i casemenighetene. Det er en lineær bevegelse fra initiering av endringsprosesser ved hjelp av nye og populære ideer om menighetsutvikling, til oversettelse og bruk av disse ideene i den aktuelle konteksten. Også virkninger av konseptbruken vil man være opptatt av – hvilken skjebne de populære ideene får i menighetene (jf. Røviks teori) samt de mer konkrete endringsvirkningene (jf. teorien om planlagt endring). Det sykliske perspektivet er som nevnt knyttet spesielt til den eventuelle lagrings- og reaktiveringskapasiteten som kan være utviklet gjennom prosessene. Det kan i sin tur lede til ny initiering og eventuelt en restart av endringsprosesser – enten med eller uten elementer fra konseptmaterialet.

De ulike fasene i forklaringsmodellen

Fase 1: Initiering

Begrepet *initiering* handler om hvordan den typen menighetsutviklende prosesser som er i fokus i denne undersøkelsen, kommer i gang. Begrepet har dukket opp tidligere i boken, spesielt i forbindelse med beskrivelsen og tolkningen av endringsprosessene i casemenighetene. En ekklesiologiformende prosess av den typen som jeg har studert er avhengig av minst fire faktorer for å initieres i en lokal menighet: Først og fremst er slike prosesser avhengig av det finnes *personer* i menigheten som har en oppfatning av menighetens behovssituasjon, og som vil gjøre noe med de utfordringene og behovene som menigheten står overfor. Disse personene må også være villige til å tre inn i rollen som aktører og pådrivere, ikke bare i første fase i endringsprosessen, men i og gjennom hele prosessen – fra initiering, gjennom det krevende kontekstualiseringsarbeidet og til iverksettelse og evaluering. Derfor er det viktig å tenke seg at aktørene også er med som en aktiv faktor også i fase 2 og 3. I den typen menighetsutviklende prosesser som jeg har studert, har disse lokale aktørene vært avhengige av *ideer* som kommer «utenfra», og som på en eller annen måte er aktuelle for de behovene mange ser at menigheten har. De to endringsteoriene som jeg har brukt i denne boken, har et spesielt fokus på ideene som initierende faktor for endringsprosesser. Ikke minst har Røviks teori fokus på idématerialet i de populære organisasjonsoppskriftene. I min undersøkelse er det NaMu/WCCC/SCC-konseptene som representerer disse ideene.

Videre mener jeg å ha sett at i den lokale brukerkonteksten av disse ideene/konseptene finnes et *miljø* som er åpent for endring og for nye impulser og tanker. I casemenighetene er det tydeligvis et miljø som tillater at det tenkes nytt, og at det «eksperimenteres» med nye former. Dette er også en betingelse for at slike prosesser skal kunne gjennomføres i menigheter. I den terminologien som brukes for å beskrive den planlagte endringsteorien, finnes denne typen endringsmiljø i den aktuelle *menighetskonteksten*. I konteksten er det nemlig faktorer som både kan fremme og hindre endringsforsøk (Jacobsen 2006:108). Den siste faktoren som er viktig for at denne type utviklingsprosesser skal komme i gang, er det vi kan kalle *timing* – dvs. et sammenfall av gode og tidsriktige ideer for utviklingen av menig-

heten og behov og utfordringer man står overfor som lokal menighet. Røvik kaller dette *tidsmarkering*, som han sier handler om at det konseptet som velges må settes inn i en tids- og utviklingssammenheng, der det defineres som et moderne svar på organisasjonens aktuelle utfordringer. Carroll (2000a) fanger opp en side av dette poenget i sin noe mer ekklesiologisk orienterte teori. Lokale ekklesiologier (i Carrolls betydning av begrepet) oppstår i menigheter som ønsker å oppdatere sin menighetstenkning, for å svare bedre på tidsaktuelle behov og utfordringer både internt og eksternt.

Fase 2: Forming

Begrepet *forming* bruker jeg her primært om den ekklesiologiske kreative eller skapende prosessen i casemenighetene – som altså resulterer i nye lokale ekklesiologier. Formingsbegrepet brukes altså noe snevrere her enn i problemstillingen – der begrepet dekker hele «modellen» fra initiering til iverksettelse. Kontekstualiserings- og formingsprosessen har i begge menighetene stort sett handlet om å finne en vellykket forening av konseptelementer og kontekstelementer (dvs. elementer fra den lokalkirkelige og konfesjonelle brukerkonteksten). Konseptelementer er ideer og forestillinger om menighetens liv og drift som har opprinnelse i NaMu/WCCC/SCC-materialet. Det er for eksempel de åtte kvalitetstegnene fra NaMu, hensiktserklæringen fra SCC-konseptet og tanker om en mer utadvendt og søkerorientert gudstjeneste fra WCCC. Elementene kommer fra menighetens historie, tradisjon og kultur som har vært der fra før. Det handler for eksempel om den tradisjonelle og «gamle» gudstjenesteformen og de aktivitetene som var i menigheten før det ble innført noe nytt fra NaMu/WCCC/SCC. Hvordan elementer fra konteksten sammenfaller med nye og importerte elementer, har jeg brukt den tilpassede kontekstualiseringsteorien og de utvalgte ekklesiologiske teoriene til å belyse.

Den tilpassede kontekstualiseringsteorien viser at utvalg og sammensetning av konsept- og kontekstelementer ikke skjer tilfeldig, men følger relativt gjennomtenkte strategier. Fase 1 er valg av idémateriale ut fra de behovene man har sett. Kontekstualiseringens fase 2 handler om ulike strategier som velges for å kombinere disse konseptelementene med kontekstelementene, dvs. den allerede etablerte menighetstenkningen og praksisen. Casemenighetene velger strategier både for å bruke og avvise «nye» elementer fra de adopterte konseptene, for å beholde og eventuelt forkaste «gamle» elementer i menighetskonteksten, og for å modifisere elementer i det gamle og det nye. Jeg har også vist at det Røvik (1998:52) kaller oversettelse, handler om det samme, men beskrevet ved hjelp av begrepene konkretisering, delvis imitering, kombinerings og omsmeltning. Jeg har ikke satt disse to teoretiske tolkningene av det kontekstualiseringsfenomenet som er i gang i casemenighetene opp mot hverandre, for disse to teoretiske perspektivene utfyller hverandre.

Forklaringsmodellen har et hovedfokus på de mer formelle fellesstrekkene når det gjelder utvikling av ny lokal ekklesiologi i casemenighetene, og fanger dermed ikke opp den mer innholdsmessige siden ved kontekstualiseringen og ekklesiolo-

giutviklingen som er i gang. For begge menighetenes vedkommende har jeg imidlertid brukt både Carrolls teori om lokale ekklesiologier og Vols teori om «participatory ecclesiology». Carrolls teori har jeg brukt for å vise hvilket fenomen lokale ekklesiologier er, hvorfor de oppstår, og hva som særpreger dem. Det er også et poeng i lys av Carrolls teori at casemenighetene ønsker å utvikle en menighets-tenkning for å svare på behov og på utfordringer de står overfor i sin tid. Det gjør at jeg også har karakterisert den nye ekklesiologien som *refleksiv*, siden den er ment å skulle svare på eller reflektere disse behovene og utfordringene. Vols teori har jeg brukt for å identifisere og beskrive den type ekklesiologi man tydeligvis har som intensjon å virkeliggjøre i de menighetsutviklende konseptene, og som derfor kan sies å være utviklingens målsetting i casemenighetene – nemlig en mer deltakende menighetstenkning og praksis. Det gjør at jeg også har karakterisert den nye ekklesiologien som *deltakende*. For å gi en mer kontekstspesifikk vurdering av de prosessene som er i gang, har jeg brukt Hegstads «ekkleiologi-strategiteori», som jeg har tillatt meg å kalle den.

Sammenføyningen av konsept- og kontekstelementer skjer i begge casemenighetene ved hjelp av organisasjons- og strategitenkning (jf. teksten mellom de to pilene under fase 2 i figur 5 som er merket d og f). Om vi bildemessig sier at det nye ekklesiologiske «huset» som casemenighetene er i gang med å bygge, består av to typer materiale – konseptelementer og kontekstelementer – så består «sementen», eller det som sammenfører disse komponentene, av organisasjons- og strategitenkningen. Dette har den fenomenologiske beskrivelsen av casemenighetene vist relativt tydelig. I begge menighetene har man også utviklet egne strategiplaner som foreligger i en form og språkdrakt som ligner denne typer planer eller dokumenter. Det er også med på å gi menighetstenkningen en spesiell karakter – den (i strategisk forstand) kan sies å være målrettet og funksjonell, og den gjelder «livet i menigheten». Denne type strategisk menighetstenkning kan dessuten karakteriseres som *dynamisk*, ved at den ikke er læremessig statisk eller «konstant», men tvert imot formbar og foranderlig etter de behovene og utfordringene man til enhver tid møter i menighetslivet. Sammenfattende kan vi si at den nye lokale ekklesiologien (jf. nederste ramme i fase 2 i figur 5) som utvikles (jf. bred pil f) i casemenighetene gjennom den strategiske sammensmeltningen av konseptelementer og kontekstelementer, er refleksiv, deltakende, strategisk, målrettet, funksjonell og dynamisk.

Fase 3: Iverksettelse

Begrepet *iverksettelse* mener jeg fanger opp den mer praktiske eller operative siden ved den nye menighetstenkningen som utvikles. Det handler både om hvordan menighetene utprøver ny ekklesiologi i ny og/eller i modifisert praksis, og om hvordan man forsøker å endre praksis ut fra den nye eller fornyede menighetstenkningen. Utprøving av ny lokal ekklesiologi i ny og/eller modifisert praksis, skjer som nevnt både parallelt med den mer teoretiske eller tankemessige utviklingen av ny ekklesiologi og i etterkant av disse prosessene. Den nye praksisen som utvikles i case-

menighetene, handler primært ikke om ny praksis i form av nye aktiviteter, men at menigheten modifiserer eksisterende praksis. Eksempler på dette i begge casemenighetene er gudstjenesteopplegget, forkynnelsen/undervisningen og barnearbeidet. I den nye og/eller modifiserte praksisen de utvikler, ligger også spørsmålet innebygd om de faktisk oppnår det de hadde tenkt de skulle oppnå. Undersøkelsen har vist at svaret på dette spørsmålet er både-og. Det bekreftes i begge menighetene at de er blitt mer målrettet, mer bevisst på et bibelsk menighetsideal og mer deltakende og relevant. Men samtidig har de ikke blitt så mye mer målrettet, «bibelsk», deltakende og relevant som de hadde ønsket. Faktisk og tallmessig vekst kan vi knapt snakke om som følge av ny tenkning og praksis i menighetene. I et endringsteoretisk perspektiv er det derfor et misforhold mellom forventet resultat og faktisk resultat av endringsforsøkene. Det som har skjedd av endring i menighetene, er kun små endringer og justeringer av eksisterende praksis.

Det jeg i modellen (jf. fase 3 i figur 5) kaller *refleksjon og reaksjon* på ny menighetstenkning og praksis, handler om måten ny tenkning og praksis blir mottatt på i menigheten. Både sentrale aktører og folk som er litt mer perifert plassert til de menighetsutviklende prosessene, reagerer på og reflekterer over det som skjer i menighetene. Noen er positive til utviklingen og er pådrivere og positive deltakere i prosessene. Andre er mer betenkt og reflekterer kritisk, men konstruktivt i sin vurdering av det som skjer. Det finnes i tillegg grupperinger i begge menighetene som er motstandere av utviklingen. Det er ikke snakk om en stor eller aktiv motstand, men en mer passiv motstand knyttet spesielt til de etablerte menighetskulturene som på ulikt vis kan føle seg «truet» av det som skjer.

Selv om det ikke er opprettet ordninger for systematisk evaluering av innhold og virkning av ny menighetstenkning og praksis, skjer evalueringen allikevel kontinuerlig. I undersøkelsen har slik evaluering kommet til syne gjennom intervju-samtalene og i etterundersøkelsen som jeg foretok i Voie menighet. Men jeg har også fulgt menighetsrådet i Voie og menighetsstyret i Grimstad såpass tett under forskningsprosjektet at jeg har kunnet registrere en relativt grundig evaluering av prosessene menighetene har stått i – og jeg har sett at denne evalueringen ikke minst handler om det jeg har kalt konseptenes egnethet til å utvikle den aktuelle menighet.

KAPITTEL 11:

AVSLUTTENDE DRØFTING

Undersøkelsens og forskningsresultatets interne validitet

I kvantitativ forskning er validitet en nødvendig forutsetning for reliabilitet. Validitet og reliabilitet refererer her til metode, og en metode har validitet om den måler det den skal måle. Om den gjør det, har den reliabilitet – da kan vi stole på den. I kvalitativ forskning er det ikke et klart skille mellom reliabilitet og validitet. Her brukes i stedet ordet pålitelighet eller troverdighet (Thagaard 2003:169). Pålitelighet blir da en nødvendig forutsetning for både intern og ekstern validitet. Intern validitet handler om spørsmålet om det foreligger en kausal sammenheng mellom behandlingsmåte og resultat – med andre ord om forskningsresultatet svarer på problemstillingen (Robson 2002:103).

Jeg bruker ordet reliabilitet for å omtale de framgangsmåtene som er brukt for å utvikle data i min undersøkelse. Her vil nøyaktighet og presisjon ved innsamling, bearbeidelse og analyse av data være viktige kvaliteter ved arbeidet. Uttrykket intern validitet handler primært om behandling og tolkning av data – om det «er bekreftbarhet knyttet til tolkningen av resultatene» (Thagaard 2003:179). Det er i hovedsak to forhold som spiller inn i validitetsvurderingen av et forskningsprosjekts resultat: Det ene er den vitenskapelige kvaliteten på den prosessen som leder fram et resultat, og det andre er spørsmålet om resultatet kan bekreftes av andre forskere som utfører samme forskning. Siden det ikke finnes tilsvarende forskning som jeg kan sammenligne forskningsresultatet med, ligger det enda større krav til den mer «interne» vurderingen av prosjektets og resultatets validitet.

Intensjonen med å drøfte denne undersøkelsens reliabilitet og interne validitet er å overbevise den kritiske leser om kvaliteten på forskningen, og dermed også verdien av resultatene (Thagaard 2003:178). Jeg forsøkte i introduksjonen å vise en metodisk bevissthet i forhold til innsamling og det å skape relevante data for min undersøkelse, og det kan være flere grunner til at det er nødvendig med en høy grad av metodisk bevissthet her. Det foreligger nemlig flere muligheter for at

den informasjon som innhentes, blir påvirket, slik at den kan gå ut over påliteligheten eller troverdigheten til dataene. Slik uheldig påvirkning kan ifølge Robson (2002:102) skyldes både «error», dvs. feil framstilling, og «bias», dvs. forutinntatt-het, partiskhet eller tendensiøs framstilling, både hos intervjuer (*observer*) og intervjuperson (*participant*).

Informantenes relasjon til forskeren – og vice versa – var en utfordring jeg måtte forholde meg til spesielt i casemenighet 2. Her var jeg nemlig relativt godt kjent som person og som forfatter og kursholder – også innenfor forskningsprosjektets tematikk. Det satte store krav til min egen rolleforståelse under mitt feltarbeid. Generelt sett tror jeg det er riktig å si at jeg forsøkte – i begge menighetene – å bruke min forhåndskunnskap om den aktuelle tematikken positivt og kreativt for å få til en meningsfull samtale med informantene. Men min egen førforståelse har det vært nødvendig å parentessette i forbindelse med min deltakelse i å skape kvalitative data i casemenighetene (jf. figur 4). Et annet forhold som lett kan påvirke den informasjonen man henter inn i denne type undersøkelser er karakteren av de spørsmålene som man stiller informantene. Spesielt er det fare for at man stiller ledende spørsmål – i betydningen at man legger svar i munnen på den som intervjues. Med gjentatte gjennomganger av intervjuguiden tror jeg luket ut de verste eksemplene på ledende spørsmål. Selv om spørsmålene i intervjuguiden er relativt omfattende og ferdig formulerte, forsøkte jeg under samtalen å stille spørsmålene på en åpen og inviterende måte, slik at intervjupersonen skulle ha muligheter for å komme med mer spontane refleksjoner og innspill.

I transkriberingen av intervjuene kan det også være aktuelt å tale om reliabilitet. Rent språklig har jeg valgt å legge nedskrivningen av intervjuene så nært det brukte talemålet som mulig – innenfor norske rettskrivningsregler. Informantene bruker noe ulike målformer – fra ulike østnorske dialekter til ulike varianter av agdermål. De gangene informantene uttaler seg usammenhengende eller språklig-logisk uklart, har jeg «forbedret» teksten slik at den kan fungere som skriftlig tekst. At den transkriberte teksten faktisk gjengir det informanten sa, er også sikret ved at alle informantene har godkjent utskrevet intervju (jf. Kvaless første tolkningsnivå, Kvale 2001:144–145).

I den fenomenologiske beskrivelsen har jeg lagt vekt på å skille mellom direkte informasjon fra intervjupersonen og min egen vurdering av denne informasjonen. I praksis framgår dette slik at det skilles mellom referat/sitat fra samtaler og de vurderingene og kommentarene som jeg som forsker gir av disse. På denne måten mener jeg at leseren kan skaffe seg et klart bilde av hva som er primærdata, og hva som er mine vurderinger som forsker.

Validiteten er som nevnt et uttrykk for hvor godt det faktiske datamaterialet svarer til forskerens problemstillinger og intensjoner med undersøkelsesopplegget og datainnsamlingen. Vi kan på denne bakgrunn snakke om at en undersøkelse har høy validitet når det kan godtgjøres at undersøkelsen og datainnsamlingen resulterer i data og analyse som er relevante for problemstillingene. Kvale (2001:168) framhever spesielt at valideringen «avhenger av den håndverksmessige kvaliteten på undersøkelsen, hvor funnene kontinuerlig må sjekkes, utspørres og

tolkes teoretisk». Denne håndverksmessige kvaliteten må avspeiles gjennom hele forskningsprosjektet. Kvale (2001:165) gjennomgår i denne sammenheng det han kaller valideringens ulike stadier. Ved å omtale validitet i et slikt helhetsperspektiv får Kvale spesielt fram kunnskapsproduksjonens gyldighet i alle ledd i forskningsprosessen – fra problemstilling, undersøkelsesopplegg og metodevalg, til analysearbeid, tolkning og rapportering. Dette helhetsperspektivet viser også den nære sammenhengen mellom reliabilitet og validitet i en undersøkelse.

I sammenheng med beskrivelse, analyse og tolkning av dataene har jeg vist en metodisk bevissthet som kan sikre den vitenskapelige kvaliteten på databehandling og tolkning. Bruk av hermeneutisk-fenomenologisk metode handler om en kontinuerlig veksling mellom den fenomenologiske beskrivelsen – dels på konkret og dels på strukturelt plan – og en hermeneutisk forståelse og tolkning av dataene. For å sikre den kritiske dimensjonen i analyse- og tolkningsarbeidet, og for å synliggjøre hvem som vurderer validiteten i tolkningen, og hva som er kriteriet for validitet, har jeg valgt å strukturere analysen etter Kvales framstilling av tre tolkningsfellesskap eller -nivåer. På det første tolkningsnivået er det intervjupersonen selv som validerer om tolkningen (dvs. transkribert tekst) er gyldig. På det andre tolkningsnivået tolker forskeren kritisk innenfor rammen av allmenn og sunn fornuft. Validiteten sikres bl.a. ved at forskeren stiller seg kritisk både til det som sies (innholdet) og til personen som sier det. Kriteriet her er hvorvidt tolkningen er godt dokumentert, og om den er logisk og konsistent. Validiteten avgjøres med andre ord av at dokumentasjonen og argumentasjonen virker overbevisende ut fra allmenn og sunn fornuft.

Jeg mener at kriteriene om grundig dokumentasjon og rimelig tolkning er tatt på alvor i den omfattende fenomenologiske beskrivelsen av de to casemenighetene, samt i den sammenfattende vurderingen og tolkningen av den. Med *rimelig tolkning* menes her en tolkning som følger logiske og grammatikalske regler (Barbosa da Silva og Andersson 1993:159–160, 166–169). Tolkningen skjer på to nivå. Det første er «forskerbasert» og kontekstorientert, og innebærer at jeg som forsker har vært opptatt av å gi tolkende perspektiver til det som skjer i menigheten, primært ut fra menighetens historie og identitet og de aktuelle posisjoner, tanker og meninger om utviklingen, både internt i menigheten og i den konfesjonelle konteksten. Selv om jeg er klar over at jeg «er til stede» både som beskriver og tolker, har jeg vært bevisst på egne forutsetninger under tolkningen av intervjuene. Det innebærer at jeg har forsøkt å være nøytral og upartisk (objektiv).

På det andre tolkningsnivået (nivå 3 hos Kvale) har jeg brukt en teoretisk, ekklesiologisk-organisatorisk tolkningsramme med flere teorier for å tolke og forstå det som sies i intervjuene, og det som faktisk skjer i casemenighetene. Validitetskriteriet her blir hvorvidt teoriene som er valgt, gjelder for det feltet som studeres, og om tolkningene kan forsvares ved hjelp av teorien. Forutsetningen for å kunne vurdere denne typen validitet er teoretisk kompetanse. Slik kompetanse er det stort sett det aktuelle forskningssamfunnet som besitter. I kap. 2 har jeg gitt en relativt omfattende begrunnelse for valg av teoriperspektiv og for utvalg og presentasjon av teorier som jeg mener kan kaste lys over tematikken og utviklingen i

casemenighetene. De aktuelle teoriene bruker jeg deretter i analysen i kap. 9. Det særegne for den teoretiske tolkningsdelen av boken er dobbeltperspektivet – jeg tolker utviklingen av lokal ekklesiologi i casemenighetene både som ekklesiologisk kontekstualiseringsprosjekt og som organisatorisk endringsprosess, og jeg bruker flere teorier innenfor hvert av disse to perspektivene. Jeg foretar altså en såkalt teoritriangulering, slik at jeg kan gi et mest mulig fullstendig tolkningsbilde av en relativt sammensatt og komplisert virkelighet (Robson 2002:174–175; Stake 2005:454; Svensson 1996:218). Jeg har også hatt som mål å integrere ulike teoretiske tilnærminger i de to nevnte tolkningsperspektivene. Alt i alt har teoripluraliteten vært med på å styrke den tolkningsmessige validiteten av undersøkelsen.

I teorianvendelsen på det tredje tolkningsnivå skiller jeg mellom det ekklesiologiske og organisatoriske tolkningsperspektivet ved at jeg først kombinerer det jeg har kalt en tilpasset ekklesiologisk kontekstualiseringsteori med de tre ekklesiologiske teoriene jeg har valgt ut. Derest bruker jeg to organisatoriske endrings-teorier for å belyse endringsaspektet i den utviklingen casemenighetene gjennomgår. For å sikre god integrasjon mellom teorianvendelsen, det empiriske materialet og undersøkelsesopplegget har jeg også i det kapittel 9 brukt den skjematiske strukturen som introduseres i problemstilling/hypotese og som brukes i den fenomenologiske beskrivelsen – og som kan presenteres ved stikkordene valg, implementering og utfall.

Forskningsresultatets eksterne validitet

Det ligger i den kvalitative forskningens natur at vi ikke «kan generalisere ukritisk ut fra en studie av et enkeltmiljø til liknende miljøer» (Repstad 1998:20). Men allikevel kan vi ha grunnlag for å «foreta en røff, skjønnsmessig vurdering av hvor representative funn er» (Repstad 1998:20). En måte å argumentere på for å foreta en slik vurdering av generaliserbarheten i et kvalitativt forskningsresultat, finner vi bl.a. i Kvaless (2001) omtale av såkalt analytisk generalisering:

En analytisk generalisering involverer en begrunnet vurdering av i hvilken grad funnene fra en studie kan brukes som en rettleiding for hva som kan komme til å skje i en annen situasjon. Den er basert på en analyse av likhetene og forskjellene mellom de to situasjonene. I motsetning til en spontan naturalistisk generalisering, baserer forskeren her sine påstander på en assertorisk logikk. (Kvale 2001:161–162)

Assertorisk logikk, eller assertoriske påstander, vil si å framstille utsagn om at noe faktisk – men ikke nødvendigvis – forholder seg slik eller slik (Marc-Wogau 1969:21). Kvale (2001) skiller mellom tre former for generaliserbarhet i forbindelse med kvalitativ generalisering: naturalistisk (som er basert på personlig erfaring i en naturlig kontekst), statistisk (som er formell og basert på kvantitativ tilnærming), og analytisk generalisering (som jeg altså anvender her).

Kvale sier også at generaliseringens gyldighet i forbindelse med casestudier «avhenger av i hvilken grad trekkene som sammenlignes er relevante, noe som

igjen er avhengig av en innholdsrik og dyptgripende beskrivelse av saken» (Kvale 2001:162). Valg av casestudium skjer ut fra en antakelse om at slik er det. Case-studier kan «knyttes til undersøkelsesopplegg som er spesielt rettet mot å oppnå kunnskap som peker ut over den enheten som undersøkelsen fokuserer på», sier Thagaard (2003:187), som også understreker at forutsetningen er «at case-studier legges opp på en måte som gir grunnlag for overførbarhet». Swinton og Mowat (2006:48–49) sier at studier av to eller flere enkeltcaser kan gi grunnlag for generalisering dersom de bygger på «conceptual and logical comparability».

Jeg vil påstå at den forklaringsmodellen som jeg presenterte i kapittel 10, er basert på en type analytisk generaliseringslogikk som ligger til grunn for såkalt analytisk generalisering. Denne modellen fanger opp et mønster i formingen av lokale ekklesiologier slik dette er studert i de to casemenighetene. I dette mønsteret har jeg også funnet sentrale begreper og «grunnleggende trekk» (Thagaard 2003:185), som jeg presenterer i forklaringsmodellen til hvordan lokale ekklesiologier formes gjennom initierte endringsprosesser. Selv om denne forklaringsmodellen fanger opp et mønster basert bare på to caser, kan det være relativt stor sannsynlighet for at det er et mønster som gjentas også i andre forsamlinger som bruker samme type menighetsutviklende materiale (Swinton og Mowat 2006:48–49). Den endelige bekreftelsen på denne typen generaliserende påstand får vi imidlertid bare ved å la «prosessen gå videre med mer kvantitative, generaliserende studier» (Repstad 1998:20).

Det kan også diskuteres om det er forskeren eller leseren som bør foreta den analytiske generaliseringen (Kvale 2001:162–163). Til dette må kan vi si at det er forskeren som har ansvar for å legge et saklig grunnlag ved en «innholdsrik og dyptgripende beskrivelse av saken», slik at det ikke kan komme på tale å generalisere. Beskrivelsen og tolkningen som forskeren foretar, kan imidlertid vekke «gjenklang hos lesere med kjennskap til de fenomenene som studeres» (Thagaard 2003:170). Dermed vil også leseren være involvert i å bedømme hvor generaliserbart forskningsresultatet er. Slik sett kan vi si at generalisering på mange måter blir et «fellesprosjekt» mellom forsker og leser.

Implikasjoner for menighetsutviklende praksis

Jeg formulerte i starten av dette forskningsprosjektet en dobbel målsetting: *Teoretisk* sett ville jeg gi et teoretisk begrunnet bidrag til forståelsen av den typen menighetsutviklende prosesser som stod i fokus i undersøkelsen, og jeg ville forsøke å utvikle en forklaringsmodell til hvordan lokale ekklesiologier formes i menigheter som bruker menighetsutviklende materiale som jeg har forsket på. Men jeg formulerte tidlig også en mer *praktisk* målsetting – boken skal kunne brukes for å bedømme eksisterende praksis i menigheter og for å utvikle ny praksis.

Lærdommer knyttet til initieringsfasen

Om vi tar utgangspunkt i det jeg i forklaringsmodellen (figur 5) kaller initieringsfasen, kan vi spørre om hva som skal til for at denne typen prosesser kan oppstå i en menighet. Mitt utgangspunkt er at det er positivt i alle menigheter at menighetsutviklende prosesser kommer i gang. (Det finnes altfor mange eksempler på at det ikke gjør det.) Og da vil det være viktig for enhver menighetsutvikler å være klar over hvilke forhold som det bør tas spesielt hensyn til. I forklaringsmodellen sammenfatter jeg det som i casemenighetene har ligget til grunn for at prosessene har kommet i gang. Det oppfatter jeg også som forutsetninger som generelt sett er viktig for menigheter som ønsker komme i gang med endringsprosesser.

Den første forutsetningen er personer, eller aktører som jeg har kalt dem i undersøkelsen, som tar initiativ og som «bærer» prosessen. Den andre forutsetningen er at nye tanker og ideer fanges opp. I casemenighetenes tilfelle kommer disse nye ideene «utenfra» og importeres inn i en ny kontekst. Hovedsaken er egentlig ikke hvor ideene kommer fra, men at de kan igangsette kreative prosesser. Den tredje forutsetningen er et menighetsmiljø som er åpent og mottakelig for disse tankene og ideene, og som er villig til å gjøre noe med sin situasjon. Den fjerde komponenten har jeg kalt timing. Det innebærer at menigheten gjør noe fordi tiden kan være inne for det, eller at de handler på det tidspunktet når aktuelle behov og gode ideer møter hverandre.

I min undersøkelse hadde jeg spesielt fokus på to forhold når det gjaldt initieringsfasen, nemlig menighetens behovssituasjon (slik informantene har beskrevet denne) og informantenes begrunnelser for valg av menighetsutviklende materiale. Her kan det ligge en viktig lærdom om viktigheten av at menigheter tar medlemmers behov på alvor. I begge menighetene jeg har undersøkt, har jeg sett at behovene er beskrevet ut fra en mangelsituasjon. Man har sett mangler ved både tradisjonell menighetstenkning og driftsform. I denne undersøkelsen er det to typer behov som har stått i fokus: menighetens behov for å bli mer målrettet og relevant også for mennesker «utenfor» menigheten, og mer interne og funksjonelle behov. De sistnevnte behovene går på at det enkelte medlem skal hjelpes til å finne sin plass og funksjon i menigheten, og på at fellesskapet skal fungere bedre. Jeg forsøker ved hjelp av Carrolls (2000a) teori om hvordan lokale ekklesiologier skapes, å vise at opplevelsen og beskrivelsen av slike behov ikke er noe unikt for de to casemenighetene. Både i USA og andre steder i verden finnes det menigheter som forsøker å tilpasse seg tidens former og behov.

Casemenighetene har vist at det på sett og vis har vært «kort avstand» mellom behov og valg av menighetsutviklende materiale. Det jeg har kalt pragmatiske og strategiske begrunnelser for valg av konsepter, viser at de har valgt konsepter som har vært «in». Det kan se ut som at de har vurdert egnethet ut fra hva konseptene lover av «virkning», nemlig en velfungerende og voksende menighet. Ut over noen informanternes relativt kritiske vurdering av konseptene etter at de har vært i bruk en stund i menighetene, har jeg som forsker ikke sett at valgfasen har vært preget av kritiske evalueringer av konseptenes egnethet i den aktuelle konfesjonelle brukerkonteksten. Mine egne egnethetsvurderinger kan imidlertid vise at det er flere

sider ved dette spørsmålet som den enkelte casemenighet ville hatt nytte av å ha vurdert i valgfase. Ikke minst gjelder dette vurderinger som er knyttet til spørsmålet om hvor godt konseptene matcher menighetens identitet og historie. Vurderingen av det vi kan kalle kontekstuell egnethet, har altså ikke vært framstående i noen av casemenighetene, og her kan det ligge en lærdom for andre menigheter om å ta dette punktet i initieringsfasen opp til grundig vurdering.

Lærdommer knyttet til formingsfasen

Det jeg i forklaringsmodellen kaller formingsfasen, handler i stor grad om kontekstualiseringsprosessen. Skal vi fange opp lærdommer fra denne prosessen, tror jeg det kan være nyttig å fokusere på et par–tre kritiske punkter eller områder som har avtegnet seg i casemenighetene. Det første punktet går på forholdet mellom kontekst og konsept, eller noe mer presist sagt på hvordan de faktisk håndterer de menighetsutviklende konseptene som de har valgt. Om casemenighetene kan kritiseres for å kanskje ha vært for lite kritiske i valgfase, må de krediteres for å ha vist kontekstualiserende kreativitet og også kritisk holdning i tilpasningen av materialet i den aktuelle brukerkonteksten. Kombinasjonen av gammelt og nytt i menighetstenkning og praksis er et vanskelig og ømtålig punkt – det har denne undersøkelsen vist.

Begge menighetene har etablert en kontekstualiserende praksis som viser kritisk og utvelgende holdning til konseptene og en følsomhet overfor egen menighet (med tanke på menighetens identitet og historie). I denne boken har jeg både ved hjelp av tilpasset ekklesiologisk kontekstualiseringsteori og Røviks teori om adopsjon og tilpasning av populære endringskonsepter i organisasjoner, vist hvordan begge casemenighetene har funnet fram til strategier og metoder for å tilpasse eller kontekstualisere det menighetsutviklende materialet de har valgt. De har også vært igjennom en grundig og demokratisk prosess der mange aktører har vært involvert, og de har sørget for at «det nye» blir godkjent i åpne menighetsmøter der alle blir invitert til å ta stilling til forslagene. Videre har de dokumentert og framstilt i skriftlig form det de har kommet fram til. Her er det mye forbilledlig i måten å takle et relativt komplisert kontekstualiseringsarbeid på, og i den måten de har gjennomgått utviklingsprosesser på. Men som den fenomenologiske beskrivelsen har vist, har menighetene også møtt store utfordringer på veien. Her kan det også være lærdommer å hente.

Det andre kritiske punktet er forholdet mellom de pådrivende aktørene i denne typen prosesser og menigheten som helhet. Grunnen til at casemenighetene kommer i gang med denne typen prosesser, og til at de har hatt en ryddig og gjennomført prosess, er at det finnes aktører som både tar initiativ og tar ansvar for å lede. Vi kan derfor si at aktørene i casemenighetene spiller en avgjørende rolle for utviklingen og resultatet. Spesielt er de aktørene som er pådrivere, en nøkkel til å lykkes med denne type prosesser. Min undersøkelse har imidlertid også vist at disse (og andre) aktørers aktive virksomhet for å få nye ideer innført i menigheten, ikke er nok for å lykkes med alle sider av utviklings- eller endrings-

prosessene. Spesielt er involveringsproblematikken blitt aktualisert i begge menighetene. Utfordringen er hvordan man skal få tilstrekkelig bredde og oppslutning om de prosessene som er igangsatt.

Både i Voie og i Grimstad har de opplevd prosessen som tung og vanskelig – ikke minst på grunn av likegyldighet og manglende involvering fra «folk flest» i menigheten, som flere informanter taler om. I begge menighetene er det også informanter/aktører som tar selvkritikk på at de har vært for dårlige til å involvere menigheten i prosessene. Manglende involvering kan skyldes flere ting, som generell uvilje mot endring, at man faktisk gjør en for dårlig jobb på dette området, og/eller at grupperinger i menigheten simpelthen ikke liker det de blir bedt om å bli involvert i. Alt dette kan gjelde også i casemenighetene, men det er ikke det som er saken når spørsmålet er hva vi kan lære av det som har skjedd i Voie og Grimstad. Det handler heller om at dersom man skal lykkes med den involverende delen av den ekklesiologiske formingsprosessen, må man ta involveringsproblematikken på alvor, slik at man finner metoder eller strategier som inkluderer så mange som mulig.

Det tredje kritiske punktet er forholdet mellom den nye ekklesiologien og den mer etablerte eller tradisjonelle menighetstenkningen og praksisen. Den nye ekklesiologiens spesielle karakter er sammenfattende beskrevet for begge casemenighetenes. Kort sagt kan vi snakke om en strategisk og praktisk preget ekklesiologi «for livet i menigheten», som en av informantene i Voie sier det. Selv om denne nye ekklesiologien (slik den f.eks. presenteres i de strategiplanene jeg har analysert) også inneholder svært mange gjenkjennelige elementer fra menighetenes tradisjon og historie, framstår den nye menighetstenkningen/strategien som såpass ny og fremmedartet at skaper reaksjoner i begge menighetene. I flere av intervjuene er dette tydelig. I analysedelen har jeg fanget opp dette som motstand mot endring fra den etablerte menighetskulturens side.

Det er på ingen måte overraskende at menigheter som forsøker å videreutvikle sin lokale menighetstenkning, havner i denne type situasjoner, og at de opplever motstand mot det nye de forsøker å innføre. Min undersøkelse viser hva som skjer når etablerte menighetskulturer opptrer som motstandere av utvikling og endring, og den viser også at slike (mot)kulturer både er krevende å forholde seg til og vanskelige å endre på. Kanskje er det vanskeligere å endre på slike tradisjonelle menighetskulturer enn tradisjonelle og profane organisasjons- og/eller bedriftskulturer? Grunnen til det er nettopp at de er *menighetskulturer*, og at de dermed lett får en teologisk eller åndelig begrunnelse eller «overbygning» som kan bli nokså absolutt. Men hva skal man foreta seg i en slik situasjon som casemenighetene befinner seg i, der det oppstår spenninger mellom gammel og ny måte å tenke og drive menighet på?

Vi kan se for oss minst tre scenarier: Det første er at man i iver for «det nye» forkaster «gamle» forestillinger. Det andre er at man rett og slett overser motstand, og/eller at man ikke bryr seg om måten man har tenkt og gjort ting på tidligere. Det tredje scenariet er at man stopper opp og lytter til hva representanter for ens egen menighetstradisjon har på hjertet. I lys av intervjuer og observasjoner i case-

menighetene, kan jeg se at det finnes representanter for alle tre måtene å løse konflikten mellom gammel og ny menighetstenkning. Nå har jeg også ved hjelp av den tilpassede «ekkleziologi-strategiteorien» i analysedelen, gitt en vurdering av dette forholdet, som munner ut i den lærdommen at menigheter som utvikler ny menighetstenkning og praksis, bør vokte seg for å havne i en todelt ekklesiologi og strategi. Selv om bruken av denne teorien ser noe forskjellig ut i en folkekirkelig menighet og i en frikirkelig menighet, vil utfordringen generelt være at den ekklesiologiske og strategiske tenkningen «henger sammen»; den forener (historisk betinget) tradisjon og (nødvendig) fornyelse.

Lærdommer knyttet til iverksettelsesfasen

Fasen «iverksettelse» på forklaringsmodellen (figur 5) handler i stor grad om å få virkeliggjort ny menighetstenkning i ny eller modifisert praksis. Dessuten forsøker jeg her å fange opp den refleksjonen og evalueringen som har foregått i casemenighetene når det gjelder den utviklings- og endringsprosessen de har vært igjennom. Endringsperspektivet har i denne boken stått sentralt både på det fenomenologisk beskrivende nivået og på det tolkende planet. Et praktisk og interessant spørsmål som kan avslutte denne framstillingen, kan derfor være: Hva kan vi ut fra denne undersøkelsen lære om endring og endringsforsøk i lokale menigheter? Ut over det at den viser hvordan utviklings- og endringsprosesser faktisk kan foregå, gir den et innblikk i hvor komplisert og krevende endring i lokale menigheter er.

Det er sjelden at resultatet av endringsforsøk og endringsprosesser blir slik vi hadde forventet det. Det har skjedd også i casemenighetene, og mine data fra disse menighetene kan fortelle at en slik situasjon ikke er lett å takle, verken rent faktisk eller følelsesmessig. Hos svært mange mennesker bygges det opp forventninger som kanskje bare delvis innfris. All erfaring tilsier også at man i kristne menigheter har en lei tendens til å «åndeliggjøre» det som skjer, eller i hvert fall det de ikke hadde forventet at skulle skje. Manglende involvering og mangelfullt resultat tolkes kanskje som religiøs likegyldighet og som motstand som åndskamp. Den typen refleksjon som jeg foretar med hensyn til gjennomføring og utfall av endringsprosesser, kan dermed kanskje virke til å alminneliggjøre det som (vanligvis) skjer under slike prosesser også i menigheter.

Min undersøkelse viser også at det ikke finnes noen raskt virkende vidundermedisin for menigheter som ønsker tidstilpasning, utvikling og vekst. Jeg har en mistanke om at denne type populære konsepter gjerne velges av menigheter som forventer at de skal ha en raskt virkende «effekt». Men selv om (eller kanskje nettopp fordi) den raskt virkende effekten kanskje uteblir, kan det være ekstra mye å lære. Endringsprosesser handler ofte om prøving og feiling, og et utfall som ikke er som forventet, kan bli et utgangspunkt for kreativ videreutvikling. På sett og vis står man da overfor en hermeneutisk sirkel- eller spiralbevegelse. Man er gjennom en utviklings- og endringsprosess, man gjør sine erfaringer, man reflekterer og evaluerer – og finner ut at man kanskje skal begynne litt forfra igjen. Men

da trenger man ikke å begynne helt på nytt, for man har med seg mye verdifullt erfaringsmateriale som man kan dra nytte av.

Ut fra min beskrivelse og tolkning av det som skjer i casemenighetene, kan vi se at utvikling og vekst i en menighet ikke bare handler om å tenke de «riktige» tankene og gjøre de «riktige» tingene. Selv om jeg står i fare for å karikere noe, ligger det nok innebygd en instrumental måte å tenke på i forståelsen og bruken av denne typen menighetsutviklende konsepter. Og denne instrumentale måten å tenke på handler om at dersom man bruker konseptene, dersom man tenker som konseptene «anbefaler», og dersom man organiserer eller gjør ting på en bestemt måte, så vil det gi et bestemt resultat. Til en viss grad «stemmer» dette. Undersøkelsen har også vist det faktisk har skjedd endringer i casemenighetene, selv om forventningene ikke er oppfylt. Men samtidig viser noen av informantenes refleksjoner at de har savnet mer personlig engasjement og overgivelse til det som skjer. Spesielt i Grimstad Misjonsmenighet har jeg sett informanter reflektere over det de har «tapt» på dette punkt i forhold til den «gamle» vekkelsgenerasjonens spiritualitet. Det er egentlig et paradoksalt punkt, siden engasjement er relativt sentralt i alle tre konseptene (bl.a. som «engasjert trosliv» i NaMu og «commitment» i WCCC og SCC).

Lærdommen vi kan trekke ut av dette, må være at personlig engasjement/overgivelse som må ligge i bunn for å oppnå økt deltakelse, ikke lar seg mekanisk overføre ved å bruke en bestemt type menighetsutviklende materiale. Igjen kan det derfor være betimelig å minne om Volfs (2002) understrekning av hvor avgjørende Den Hellige Ånds levendegjørende nærvær er for «successful participatory church life» – og hvor avhengig denne type deltakende menighetsliv igjen er av en personlig og «deep spirituality». Han sier videre «Only the person who lives from the Spirit of communion [...] can participate authentically in the life of the ecclesial community.» (Volf 2002:235).

Referanser

UNDERSØKELSENS MATERIALE

Materiale fra Naturlig menighetsutvikling (tidligere Naturlig kirkevekst)

Rolfsen, O. og T. Dahle 2004: *Utrustende lederskap*. Evenskjer: K-vekst

Rolfsen, O. 2004: *Av seg selv. Guds livslover for sunne menigheter*. Evenskjer: K-vekst

Rolfsen, O. 2005: *ABC i Naturlig menighetsutvikling i folkekirken*. Evenskjer: K-vekst

Rolfsen, O. 2006: *Nådegavenes 3 farger i ei gruppe*. Evenskjer: K-vekst

Schwarz, C.A. & O. Rolfsen 1999: *ABC i Naturlig kirkevekst*. Evenskjer: K-vekst

Schwarz, C.A. 1993: *Die dritte Reformation. Paradigmenwechsel in der Kirche*, Neukirchen-Vluyn: Ausaat-Verl (Engelsk utgave 1999: *Paradigm shift in the church. How natural church development can transform theological thinking*. St. Charles, Ill.: ChurchSmart Resources)

Schwarz, C.A. 1998: *Naturlig kirkevekst. Åtte kvaliteter ved sunne menigheter*. Evenskjer: K-vekst

Schwarz, C.A. 1999a: *Å erfare Gud en trefoldig kunst. Frigjørende kraft fra en treenig tro*. Evenskjer: K-vekst

Schwarz, C.A. 1999b: *Nådegavetesten. Oppdag dine nådegaver. Et redskap for Naturlig kirkevekst*. Evenskjer: K-vekst

Schwarz, C.A. & C. Schalk 1999: *Naturlig kirkevekst i praksis*. Mariager: Royal

Schwarz, C.A. 2007: *Fargelegg din verden med Naturlig menighetsutvikling. Å erfare alt det Gud har skapt deg til å være*. Evenskjer: K-vekst

Slik forbereder dere undersøkelsen. Informasjonsdokument til gjennomføring av menighetsprofil. Evenskjer: K-vekst

http://www.k-vekst.no/om_nkv.html (lastet ned 30. januar 2008)

<http://www.ncd-international.org> (lastet ned 30. januar 2008)

Materiale fra Willow Creek Community Church

Church leaders handbook 1996. New, expanded ed. Willow Creek Community

Hybels, B. 2002: *Courageous leadership*. Grand Rapids, Mich.: Zondervan

Hybels, B. 2004: *The volunteer revolution. Unleashing the power of everybody*. Grand Rapids, Mich.: Zondervan

Hybels, L. & B. Hybels 1995: *Rediscovering Church. The story and vision of Willow Creek Community Church*. Grand Rapids, Mich.: Zondervan (Norsk utgave 1997: *Levende kirke. Historien om Willow Creek*. Oslo: Luther)

Diverse konferansemateriell

Livskraftig menighet. Willow Creek-konferansen Stavanger 2004 (The Prevailing Church Conference)

The Global Leadership Summit 2005, 23.–24. september, Stavanger

An inside look. 2004 (En presentasjon av Willow Creek Association)
Fall 2004/2005 (Materiellpresentasjon fra Willow Creek)
http://www.willowcreek.org/general_info.asp (lastet ned 15. januar 2009)
<http://www.willowcreek.no> (lastet ned 15. januar 2009)
<http://www.willowcreek.org/international.asp> (lastet ned 15. januar 2009)

Materiale fra Saddleback Community Church

Warren, R. 1995: *The purpose-driven church. Growth without compromising your message & mission*. Grand Rapids, Mich.: Zondervan
Warren, R. 1999: *Måltrettet menighet. Vekst uten å gå på akkord med budskap og oppdrag*. Oslo: Rex
Warren, R. 2001: *Biblical DNA for the church. The purpose-driven church conference May 15–18, 2001*. Lake Forest, Calif.: Saddleback Church
Warren, R. 2002: *The purpose-driven life*. Grand Rapids, Mich.: Zondervan
Warren, R. 2003: *Måltrettet liv*. Hovet: Hermon
Fields, D. 1998: *Purpose driven youth ministry. 9 essential foundations for healthy growth*. Grand Rapids, Mich.: Zondervan
<http://www.saddleback.com/flash/default.htm> (lastet ned 15. januar 2009)
<http://www.webtruth.org/articles/church-issues> (lastet ned 15. januar 2009)

Skriftlig materiale fra Voie menighet, Kristiansand

Fra bondebygd til industrisamfunn. Festskrift til innvielsen av Voie kirke i juni 1990.
Kristiansand: Voie menighetsråd
Gudstjenesteutvalget. Mappe med referater og diverse materiale
Langås, T.S. 2004: *NKV-tiltak i Voie Menighet*
Menighetsrådsprotokoll, 2001–2005
NKV-gruppa. Mappe med referater og diverse materiale
Notat om det planlagte undervisningsutvalget i Voie menighet, OKG 14/5 2004
Strategier og strukturer for Voie Menighet, Versjon 1.0, 2004–09–21. Godkjent av Menighetsrådet 21. september 2004
Menighetsrådets strategi- og strukturvalg, siste revisjon 17. juni 2004
Gudstjenestestrategi, godkjent av menighetsrådet, 18. februar 2004
Utvalget for frivillighet (nådegavebasert tjeneste), siste revisjon 26. august 2004
Utvalget for givertjeneste, siste revisjon 26. august 2004
Utvalget for inspirerende gudstjenester, 26. august 2004
Utvalget for undervisning, siste revisjon 17. juni 2004
Menighetstur, siste revisjon 1. februar 2004
Voie kirke bygges. En film av Arnsten Ariansen og Normann Liene
Voie kirke. Vigsling 12. desember 1982
Årsmeldinger, Voie menighet 2001, 2002, 2003

Skriftlig materiale fra Grimstad Misjonskirke

Anbefalte statutter for menigheter i Det Norske Misjonsforbund. Vedtatt av DNMs årskonferansen 20.–23. mai 2004

Kirken i Garveriet. Brosjyre

Forvandlede liv. Brosjyre

Diverse saksdokumenter og referater i forbindelse med møter i lederskapet og fra menighetsmøter mars–desember 2007

DNMs lover, vedtatt på årskonferansen 2004

Kirken i Garveriet. Informasjonsblad for Misjonskirken i Grimstad, fra høsten 1999 til desember 2007

Fra Naturlig menighetsutvikling:

Profil pluss: *Analyse av kvalitetstegnene i NMU-syklusen til Grimstad Misjonsmenighet*, 12. juni 2006

Naturlig kirkevekst: *Arbeidshefte for Grimstad Misjonsmenighet*, desember 2006

Strategidokumentet *Veien videre*, oktober 2004

Styremøtereferater fra november 2000 til desember 2007

<http://www.grimstadmk.no> (lastet ned 15. januar 2009)

BIBLIOGRAFI

- Askeland, H. 1994: «Menigheten som organisasjon», i: *Tidsskrift for kirke, religion og samfunn*, 7 (1), s. 42–56
- Askeland, H. 1996: «Organisasjonsfaglig tilnærming til den lokale kirke. En presentasjon og drøfting av aktuelle bidrag», i: *Tidsskrift for kirke, religion og samfunn*, 9 (1), s. 47–66
- Askeland, H. & F. Grimstad 1996: *Kirkelig ledelse. En ressursbok om ledelse i den lokale kirke*. Kirkens arbeidsgiverorganisasjon
- Askeland, H. 1999: «Moderne ledelsesteorier og ledelsesmodeller», i: *Tidsskrift for Teologi og Kirke*, 70 (1), s. 30–42
- Askeland, H. 2000: *Reform av den lokale kirke – kontekst, prosess og utfall*. KIFO Perspektiv nr. 6. Trondheim: Tapir
- Askeland, H. (red.) 2001: *Planlagt utvikling. En veileder for lokalt kirkelig planarbeid*. KA-perspektiv, nr. 1–2001. Oslo: Kirkens arbeidsgiverorganisasjon
- Askeland, H. 2003: «Kirken i samfunnet – samfunnet i kirken. Organisasjonssosiologiske perspektiver på menighetsutvikling og endring», i: *Halvårsskrift for praktisk teologi*, 20 (1), s. 56–66
- Barbosa da Silva, A. 1996: «Analys av tekster», i: B. Starrin & P.G. Svensson (red.), *Kvalitative studier i teori och praktik* (s. 169–206). Lund: Studentlitteratur
- Barbosa da Silva, A. & K. Ore 1996: *Hva er religionsfenomenologi? En kritisk analyse av religionsstudiet*. Stavanger: Misjonshøgskolens forlag
- Bass, D.B. 2004: *The practicing congregation. Imagining a new old church*. Hernon, Virg.: The Alban Institute
- Brodd, S-E. 1996: «Ekklesiologi och ekklesialitet. Kyrkovetenskap ur dagens uppsalaperspektiv», i: O. Bexell (red.), *Kyrkovetenskapliga forskningslinjer* (s. 105–125). Lund: Studentlitteratur
- Carroll, J.W. 2000a: *Mainline to the future. Congregations for the 21st century*. Louisville, Kent.: Westminster John Knox
- Carroll, J.W. 2000b: «Reflexive ecclesiology. A challenge to applied research in religious organizations», i: *Journal for the Scientific Study of Religion*, 39 (4), s. 545–557
- Chaiklin, S. 1993: «Den teoretiske grund i det kvalitative forskningsinterview», i: *Nordisk Psykologi*, 45 (3), s. 174–185
- Cohen, W. & D. Levinthal 1990: «Absorptive capacity. A new perspective on learning and innovation», i: *Administrative Science Quarterly*, 35, s. 128–156
- Dahlén, R.W., R. Eldebo & O. Kennerberg 2008: *Församling i rörelse. Om församlingsutveckling i västra Värmland*. Örebro: Libris
- Diesen, I. 1984: *Veien videre, Det Norske Misjonsforbund 1884–1984*. Oslo: Ansgar
- Diesen, I. 1994: *Veiryddere & Veien videre*. Hovet: Hermon. (Nytt opptrykk av Diesens bøker fra 1980 og 1984)
- Dokka, T.S. 2000: «Anvendt ekklesiologi», i: *Sine nomine*, 2 (1), s. 4–5

- Drucker, P. 1989: «What business can learn from nonprofits», i: *Harvard Business Review*, July-August, s. 88–93
- Engedal, L.G. 2007: Bokanmeldelse til Christian A. Schwarz' bok: *Nådegavenes 3 farger. Et treenighetsperspektiv på hvordan du kan oppdage og utvikle dine nådegaver*, i: *Halvårsskrift for praktisk teologi*, 24 (2), s. 67–68
- Fay, B. 1996: *Contemporary philosophy of social science. A multicultural approach*. Oxford: Blackwell
- Føllesdal, D. & L. Walløe 2000: *Argumentasjonsteori, språk og vitenskapsfilosofi*. Oslo: Universitetsforlaget
- Gadamer, H.-G. 2003: *Truth and method*. 2. utg. New York: Continuum
- Gibbs, E. 2000: *Church next. Quantum changes in how we do ministry*. Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press
- Grenz, S.J. 1993: *Revisioning evangelical theology. A fresh agenda for the 21st century*. Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press
- Guest, M., K. Tusting & L. Woodhead 2004: *Congregational studies in the UK. Christianity in a post-Christian context*. Aldershot: Ashgate
- Hagelia, H. 1984: «Det nye Misjonsforbundet», i: I. Diesen & H. Hagelia, *Veien videre* (s. 291–350). Oslo: Ansgar
- Hammersley, M. & P. Atkinson 1996: *Feltmetodikk. Grunnlaget for feltarbeid og feltforskning*. Oslo: Ad Notam Gyldendal
- Hanssen, O.C. 2007a: «Kirke i ny tid? Utfordringer fra 'emerging churches' og 'fresh expressions of church'», i: *Halvårsskrift for praktisk teologi*, 24 (2), s. 3–13
- Hanssen, O.C. 2007b: *Et godt tre bærer god frukt. Visjoner og strategier for utvikling og vekst i lokale menigheter*. Oslo: Luther
- Hansson, P. 1990: *Styrning och kultur. En studie om förändringsbetingelser i kyrkelig församlingsverksamhet*. Uppsala Studies in Education, 35. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis
- Hansson, P. 1996: *Kyrkohärdars arbetsvillkor*. Tro & Tanke 1996:1. Uppsala: Svenska kyrkans forskningsråd
- Hasselgrave, D.J. & E. Rommen 1989: *Contextualization. Meanings, methods, and models*. Leicester: Apollos
- Hegstad, H. 1996: *Folkekirke og trosfellesskap. Et kirkesosiologisk og ekklesiologisk grunnproblem belyst gjennom en undersøkelse av tre norske menigheter*. KIFO Perspektiv nr. 1. Trondheim: Tapir
- Hegstad, H. 2002: «Ekklesiologi mellom teori og praksis», i: J.-O. Henriksen, G. Heiene & S.O. Thorbjørnsen (red.), *Teologi for kirken. Festskrift til professor dr. theol. Torleif Austad på 65-årsdagen* (s. 171–180). Oslo: Verbum
- Hegstad, H. & T. Laugerud 2002: *Brennende hjerter eller misjonerende menigheter? En undersøkelse av holdninger og engasjement i forhold til ytre misjon i menigheter i Den norske kirke*. KIFO Rapport nr. 16. Trondheim: Tapir
- Hegstad, H. 2003: «Hva er menighetsutvikling?» i: *Halvårsskrift for praktisk teologi*, 20 (1), s. 4–9
- Hegstad, H. 2004: *Ulike menighetstyper i Den norske kirke. Utkast til en typologi*. Upublisert notat

- Hegstad, H. 2007a: «Menighetsutvikling på amerikansk», i: *Halvårsskrift for praktisk teologi*, 24 (2), s. 14–23
- Hegstad, H. 2007b: Bokanmeldelse til Christian A. Schwarz' bok: *Fargelegg din verden med Naturlig menighetsutvikling. Å erfare alt det Gud har skapt deg til å være*, i: *Halvårsskrift for praktisk teologi*, 24 (2), s. 64–66
- Hernes, H. 2002: *Folket og hyrdene. Et program for levende menigheter*. Oslo: Genesis
- Hiebert, P.G. 1985: *Anthropological insights for missionaries*. Grand Rapids, Mich.: Baker
- Holme, I.M. & B. Krohn Solvang 2003: *Metodevalg og metodebruk*. Oslo: Tano
- Holter, H. 1996: «Fra kvalitative metoder til kvalitativ samfunnsforskning», i: H. Holter & R. Kalleberg (red.), *Kvalitative metoder i samfunnsforskning* (s. 9–25). Oslo: Universitetsforlaget
- Hoover, S.M. 2000: «The cross at Willow Creek. Seeker religion and the contemporary marketplace», i: B. Forbes & J. Mahan (red.), *Religion and popular culture in America* (s. 145–160). Berkeley, Calif.: University of California Press
- Hummelvoll, J.K. & A. Barbosa da Silva 1996: «Det kvalitative forskningsintervju som metode for å nærme seg den psykiatriske sykepleiers profesjonelle livsverden i kommunehelsetjenesten», i: *Vård i Norden*, 1996 (2): 25–32
- Husbands M. & D.J. Treier (red.) 2005: *The community of the word. Toward an evangelical ecclesiology*. Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press
- Jacobsen, D.I. 2004: *Organisasjonsendringer og endringsledelse*. Bergen: Fagbokforlaget
- Jansen, K.J. 1996: «Characteristic level of change. An inherent constraint to organizational action», i: *The International Journal of Organizational Analysis*, 4 (3), s. 285–298
- Jenssen, J.I. 1995: *Kirkevekst*. Oslo: Rex
- Jenssen, J.I. & G. Jørgensen 2004: «How do corporate champions promote innovations?», i: *International Journal of Innovation Management*, 8 (1), s. 63–86
- Kaczorowski, L.M. 1997: *Willow Creek. Conversion without commitment*. Distinguished Majors Honors Thesis Paper, Department of Sociology University of Virginia
- Kellstedt, L.A. & J.C. Green 2003: «The politics of the Willow Creek Association pastors», i: *Journal for the Scientific Study of Religion*, 42 (4), s. 547–561
- Knight III, H.H. 1997: *A future for truth. Evangelical theology in a postmodern world*. Nashville, Tenn.: Abington
- Krogh, T. m.fl. 2003: *Historie, forståelse og fortolkning. De historisk-filosofiske fags fremvekst og arbeidsmåter*. 4. utg. Oslo: Gyldendal
- Kvale, S. 1983: «The Qualitative Research Interview: A Phenomenological and Hermeneutical Mode of Understanding», i: *Journal of Phenomenological Psychology*, 14 (2), s. 171–196
- Kvale, S. 2001: *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal
- Kärkkäinen, V.-M. 2002: *An introduction to ecclesiology. Ecumenical, historical & global perspectives*. Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press

- Langdridge, D. 2006: *Psykologisk forskningsmetode. En innføring i kvalitative og kvantitative tilnærminger*. Trondheim: Tapir
- Larsson, S. 1996: Om kvalitetskriterier i kvalitative studier, i: B. Starring & P.-G. Svensson (red.), *Kvalitative studier i teori og praksis* (s. 163–189). Lund: Studentlitteratur
- Latour, B. 1986: «The Powers of Association», i J. Law (red.) *Power, Action and Belief* (s. 264–280). London: Routledge & Keegan Paul
- Lundby, K. 1987: *Troskollektivet. En studie i folkekirkens oppløsning i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget
- Lübcke, P. (red.) 1988: *Filosoflexikonet*. Stockholm: Forum
- Marc-Wogau, K. 1969: *Filosofisk leksikon*. Oslo: Fabritius
- Marsden, G.M. 1991: *Understanding fundamentalism and evangelicalism*. Grand Rapids, Mich.: Eerdmans
- Meyer, M.W. & L.G. Zucker 1989: *Permanently Failing Organizations*. Newbury Park: Sage.
- Mellado, J. 1996: *Willow Creek Community Church*. Case #9–691–102. Boston: Harvard Business School Publishing
- Moreau, A.S. 2008: «Mapping evangelical models of contextualization», i: Sannes, K.O. (ansv. red.): *Med Kristus til jordens ende. Festskrift til Tormod Engelsviken* (s. 55–63). Trondheim: Tapir
- NESH 2006: *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, jus og teologi*, opplag 2000 – mars 2006, De nasjonale forskningsetiske komiteer
- Nygaard, B. 1991: «Smågruppen – et stebarn i Den norske kirke?», i: *Halvårsskrift for praktisk teologi*, 8 (2), s. 19–26
- Pritchard, G.A. 1996: *Willow Creek seeker services. Evaluating a new way of doing church*. Grand Rapids, Mich.: Baker
- Reinertsen, S. 1989: «Kategorialmenigheten. Til belysning av et ekklesiologisk problem», i: *Halvårsskrift for praktisk teologi*, 6 (1), s. 32–42
- Reller, H. 1985: «Nærhet og distanse i menighetsarbeidet. Om en evangeliserende dobbeltstrategi», i: *Halvårsskrift for praktisk teologi*, 2 (2), s. 3–12
- Repstad, P. 1998: *Mellom nærhet og distanse. Kvalitative metoder i samfunnsfag*. 3. utg. Oslo: Universitetsforlaget
- Robson, C. 2002: *Real world research*. 2. utg. Oxford: Blackwell
- Røvik, K.A. 1998: *Moderne organisasjoner. Trender i organisasjonstenkingen ved tusenårsskiftet*. Bergen: Fagbokforlaget
- Råmunddal, L. 1991: *Etter nytestamentlig mønster. En studie av menighetssyn og ordningsforståelse i norske frimenighetssamfunn*. Oslo: Ansgar Forlag
- Råmunddal, L. 1998: «Enhetsmenigheten. Noen refleksjoner til menighetsforståelsen i Det Norske Misjonsforbund», i: Råmunddal, L.: *Bibel og vekkelser. Festskrift til Ingulf Diesen på 70-årsdagen 26. november 1998* (s. 117–136). Kristiansand: Ansgar Teologiske Høgskole/Akademisk Fagforlag
- Råmunddal, L. 2004: «Vekststrategier i norske frikirker», i: T. Engelsviken & K.O. Sannes (red.), *Hva vil det si å være kirke? Kirkens vesen og oppdrag* (s. 139–

- 155). Ekklesiologi-prosjektet ved Det teologiske Menighetsfakultet, b. 3. Trondheim: Tapir
- Råmunddal, L. 2009: *Konsept og endring. En kvalitativ studie av hvordan lokale ekklesiologier formes gjennom initierte endringsprosesser i to norske menigheter*. Upublisert PhD-avhandling, Det teologiske Menighetsfakultet, Oslo
- Saltve, S. 2002: *Naturlig kirkevekst som arbeidsredskap for menighetsutvikling. En presentasjon av Naturlig kirkeveksts bipolare paradigme og et utblikk på de praktiske konsekvenser for menighetsutvikling som følger av denne kirkeforståelsen*. Spesialoppgave, Misjonshøgskolen, Stavanger
- Sergeant, K.H. 1996: «*The post-modern denomination. An organizational analysis of the Willow Creek Association*». Paper presented at the annual meeting of the Religious Research Association, Nashville, Tenn.
- Schein, E.H. 1985: *Organisasjonskultur og ledelse. Er kulturendring mulig?* Oslo: Libro Forlag
- Searle, J.R. 1995: *The Construction of Social Reality*. London: Penguin
- Sefland, I.S. 2000: *Gudstjeneste for åndelig søkende mennesker. En analyse av Willow Creeks «seeker service» som metode for å nå åndelig søkende mennesker med evangeliet om Jesus Kristus med særlig tanke på mulig overføringsverdi til Den norske kirke*. Spesialavhandling, Det teologiske Menighetsfakultet, Oslo
- Sigerseth, K. 2005: *Den lærende menighet. Nettverksbygging i et menighetsperspektiv*. Hovedfagsoppgave, Det utdanningsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo
- Sjursen, O. 1996: *How to turn irreligious people into fully devoted followers of Christ. En studie av Willow Creek Community Church sin misjonsstrategi i en av Chicagos forsteder, særlig med tanke på dens overføringsverdi for kirken i en vestlig post-moderne virkelighet*. Spesialoppgave i misjonsteologi, Misjonshøgskolen, Stavanger
- Skjevesland, O. 1988: «Å bygge opp menigheter i folkekirken», i: *Tidsskrift for teologi og kirke*, 59 (4), s. 289–304
- Skjevesland, O. 1993: *Huset av levende steiner. En teologi for menighetsoppbygging*. Oslo: Luther
- Skjevesland, O. 2000: «Det pastorale lederskap» i: M. Huse (red.), *Prest og ledelse* (s. 205–219). Oslo: Verbum
- Skjevesland, O. 2003: «Menighetsutvikling eller menighetsplantning? Territorialmenighet under press», i: *Halvårsskrift for praktisk teologi*, 20 (1), s. 39–46
- Stake, R.E. 2005: «Qualitative Case Studies», i: N.K. Denzin & Y.S. Lincoln (red.), *The Sage Handbook of Qualitative Research*. 3. utg. Thousand Oaks, Calif.: Sage
- Stangeland, O. 2008: *Edderkopp og sjøstjerne. En fortelling om å krysse grenser i misjonell menighetsutvikling*. Oslo: Luther
- Swinton, J. & H. Mowat 2006: *Practical theology and qualitative research*. London: SCM Press
- Thagaard, T. 2003: *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. 2. utg. Bergen: Fagbokforlaget

- Tushman, M.L. & C.A. O'Reilly III 1996: «Ambidextrous organizations. Managing evolutionary and revolutionary change», i: *California Management Review*, 38, s. 8–30
- Van der Ven, A.H. & M.S. Poole 1995: «Explaining development and change in organizations», i: *Academy of Management Review*, 20, s. 510–540
- Volf, M. 1998: *After our likeness. The church as the image of the Trinity*. Grand Rapids, Mich.: Eerdmans
- Volf, M. 2002: «Community formation as an image of the triune God. A congregational model of church order and life», in: R.N. Longenecker (red.), *Community formation in the early church and in the church today* (s. 213–237). Peabody, Mass.: Hendrickson
- Wagner, C.P. 1979: *Your spiritual gifts can help your church grow*. Ventura, Calif.: Regal
- Yin, R.K. 2003: *Case study research. Design and methods*. 3. utg. Applied Social Research Methods Series vol. 5. Newbury Park: Sage
- Østevold, D.M. 2000: *Målrettet ungdomsarbeid. En analyse av Saddleback Valley Community Church sin strategi for ungdomsarbeid, «Purpose-Driven Youth Ministry», og en drøfting av dens overføringsverdi til ungdomsarbeid i Metodistkirken i Norge*. Spesialavhandling, Det teologiske Menighetsfakultet, Oslo
- Agedal, O. 2003: *Bedehusfolket. Ein studie av bedehuskultur i tre bygder på 1980- og 1990-talet*. KIFO Perspektiv nr. 12. Trondheim: Tapir

Vedlegg

INTERVJUGUIDE

1. Bakgrunnsinformasjon

Hva er din bakgrunn og «historie» i menigheten?

Hva er din utdannelsesbakgrunn og din kirkelige bakgrunn?

Hva er din plassering i forhold til aktuelle prosesser i menigheten?

2. Oppfatning av behovene for endring

Hva er de største utfordringene menigheten står overfor i dag etter din oppfatning? Fortell fritt om dette, men vurder gjerne følgende spørsmål underveis:

Hvilken rolle spiller det å virkeliggjøre Bibelens tanker om menighetens/kirkens kall og oppdrag, for din vurdering av menighetens utfordring i dag?

Hvilken rolle spiller det å bli mer relevant for mennesker slik at de kan bli tiltrukket av budskapet og føle seg hjemme i kirken, for din vurdering av hva menigheten utfordres spesielt på i dag?

Hvilken rolle spiller tankene om at alle troende engasjeres og at de må kunne bruke sin gave og tjeneste i menighetsfellesskapet, for din vurdering av hva menigheten utfordres spesielt på i dag?

Har du noen oppfatning av situasjonen i menigheten før man startet prosessene med materialet fra Naturlig kirkevekst og Willow Creek/Saddleback?

Ble det f.eks. snakket om behov for bestemte endringer før man ble kjent med dette materialet?

Har påvirkningen fra dette materialet etter din oppfatning vært med på å skape behov for bestemte endringer i måten å tenke og drive menigheten på?

Har det i ditt kirkesamfunn/organisasjon vært snakket om noe om de endringsbehov som den lokale menighet står overfor i vår tid?

Hvordan opplever du at ditt kirkesamfunn (ev. organisasjon) stiller seg til bruk av materiale fra Naturlig kirkevekst og Willow Creek/Saddleback for å møte endringsbehov i det lokale menighetsarbeid?

Har kirkesamfunnet kommet med det du/dere oppfatter som alternativer til dette materialet?

Har du sett noen konflikt mellom den måte å tenke og drive menighet på som presenteres i materiale fra Naturlig kirkevekst og Willow Creek/Saddleback og den

måte å tenke menighetsarbeid på – som har vært vanlig i din kirkelige sammenheng?

3. Oppfatning av hvorfor man velger disse konseptene som hjelp i endringsprosesser

Har måten materialet fra Naturlig kirkevekst og Willow Creek/Saddleback framstiller endringsbehov og endringsmuligheter på, spilt noen rolle for valget av dem?

Har du gjort deg tanker om på hvilken måte materialet fra Naturlig kirkevekst og Willow Creek/Saddleback svarer til utfordringene du mener menigheten står overfor i vår tid?

Hvordan ble menigheten/forsamlingen gjort kjent med dette materialet?

Har personer fra menigheten/forsamlingen vært på konferanser og kurs som har fått betydning for det som har skjedd?

Er det spesielle bøker og annet skriftlig materiale som har påvirket deg/dere?

Er det personer utenfor menigheten/forsamlingen som du mener har vært viktige når det gjelder å påvirke det som har skjedd i menigheten?

Hvem er etter din oppfatning de sterkeste påvirkerne i menigheten/forsamlingen når det gjelder menighetens valg og bruk av utviklingsmateriale?

Hvordan har disse personene påvirket andre i menigheten/forsamlingen?

Hvorfor ble dette materialet valgt for å utvikle menighetsarbeidet?

Ble materialet valgt fordi de kunne være til hjelp i endringsprosesser dere på forhånd visste ville komme,

eller ble de valgt som hjelp i endringsprosesser var påbegynt eller som man allerede var inne i,

eller ble de valgt fordi de representerte noe helt nytt og spennende for menigheten/-forsamlingen?

Hvordan ble det vedtatt eller besluttet å bruke dette materialet?

Skjedde dette på en ok måte, etter din oppfatning?

Har innhold og profil i noe av dette materialet skapt spesielle utfordringer/problemer når det gjelder valget av dem?

Har det faktisk at Naturlig kirkevekst framstiller sin menighetsanalyse som vitenskapelig dokumentert forskning, vært en faktor som dere har snakket om når dere har valgt å bruke dette materialet? Har denne profileringen av Naturlig kirkevekst vært med på å skape tillit til materialet?

Materialet fra Naturlig kirkevekst og Willow Creek/Saddleback presenterer måter å tenke kirkens eller menighetens vesen og oppdrag på, som kanskje er annerledes enn den måte dere er vant til å tenke kirke- og menighetsarbeid på

i din sammenheng. Har dette gitt dere spesielle utfordringer/problemer i forhold til valg og bruk av materialet?

Er det etter din oppfatning noen forskjell på materialet fra Naturlig kirkevekst og fra Willow Creek/Saddleback på dette punkt?

Har man i prosessene som ledet til bruk av dette materialet, vært bevisst på den «utenlandske» opprinnelse dette materialet har?

Er det noen gang underveis kommet fram at det kan være problemer knyttet til dette? Er det etter din oppfatning på dette punkt noen forskjell på materialet fra Naturlig kirkevekst og fra Willow Creek /Saddleback?

Opplever du at det er forskjeller i begrunnelsen menigheten/forsamlingen har for valg av materiale fra Naturlig kirkevekst i forhold til materiale fra Willow Creek og/eller Saddleback?

4. Oppfatning av hvordan materialet brukes i endringsprosesser

Har det i menigheten stått fram personer som spesielt oppfattes som pådrivere og strateger i bruken av konseptene i endringsprosesser i menigheten/forsamlingen?

Hvilken betydning mener du at det har for utviklingsprosessene at slike personer står fram som pådrivere i det som skjer?

Hvilke problemer ser du kan oppstå som følge av at noen ivrer spesielt for å endre og utvikle noe nytt i menigheten?

Vil du si at materiale fra Naturlig kirkevekst og Willow Creek/Saddleback brukes på et strategisk eller visjonært nivå i utviklingen av menigheten, eller brukes det mer på aktivitetsnivået, som inspirasjon til nye og mer tidsaktuelle aktiviteter osv.?

Eller er det snakk om begge deler?

Ser du noen forskjell på bruken av modellene fra Naturlig kirkevekst og Willow Creek/Saddleback her?

Hvilke konkrete endringsprosesser er satt i gang i menigheten/forsamlingen som følge av påvirkning av dette materialet?

Handler det om etablering av nye aktiviteter eller handler det om styrking og fornyelse av etablerte aktiviteter – eller handler det om begge deler?

Hva er din oppfatning av forholdet mellom endringsprosesser og nye aktiviteter inspirert av det importerte materialet og tidligere etablerte aktiviteter?

Dersom det har oppstått et spenningsforhold, hvordan vil du i så fall beskrive dette?

Har det etter din oppfatning oppstått problemer (med personer, organisering, forhold til eget kirkesamfunn/organisasjon, o.a.) som følge av bruken av dette materialet?

Har du noen formening om på hvilken måte den kirke- eller organisasjonstilhørighet menigheten eller forsamlingen står i påvirker bruken av dette materialet?

På hvilken måte er man i din menighet/forsamling opptatt av å tilpasse dette importerte materialet for bruk i en norsk – og i en ny lokal kirkelig – sammenheng?

Ser du noen forskjeller i måten menigheten/forsamlingen bruker materiale fra Naturlig kirkevekst og materiale fra Willow Creek/Saddleback på?

Dersom du ser forskjeller her, har du en mening om hva grunnen er til forskjellen?

5. Oppfatning av hvordan konseptene virker på endringsprosesser

Hvordan vil du vurdere utfall eller virkning av påvirkningen fra dette materialet i forhold til de forventningene du/dere hadde når materialet ble valgt?

Har det etter din oppfatning skjedd endringer som gjør at menigheten/forsamlingen i dag oppfyller sin bibelsk beskrevne funksjon bedre enn før man begynte å bruke dette materialet?

Er medlemmer i menigheten/forsamlingen etter din mening blitt mer motivert for å tjene og til å delta i ulike aktiviteter som en følge av påvirkningen fra disse menighetsutviklende modellene?

Har flere blitt aktivisert eller engasjert som følge av impulser fra dette materialet?

Er menigheten totalt sett blitt mer velfungerende enn tidligere – etter din oppfatning?

Har det etter din oppfatning skjedd noe som gjør at menigheten/forsamlingen framstår som mer relevant for mennesker i vår tid og i nærsamfunnet?

Har menighetens forhold til eget kirkesamfunn/organisasjon på noen måte blitt påvirket av bruken av denne type materiale etter din oppfatning?

Forsøk å oppsummere positive og negative erfaringer for menigheten/forsamlingen som følge av påvirkningen av materialet fra Naturlig kirkevekst og Willow Creek/Saddleback.

— Hva skjer når ideer og erfaringsmateriale «utenfra» adopteres og tilpasses den etablerte menighetstenkningen?

— Hvordan formes nye og lokale ekklesiologier i menigheter som importerer slikt materiale?

For å besvare disse spørsmålene tar forfatteren av denne boka for seg to norske menigheter som har hentet inspirasjon og tankestoff fra det tyske konseptet Naturlig menighetsutvikling og fra de amerikanske megakirkene Willow Creek Community Church og Saddleback Community Church. Han viser hvordan det i de to norske menighetene skapes en ny måte å tenke den lokale menighetens form og funksjon på. Det skapes eller formes med andre ord nye lokale ekklesiologier.

Lars Råmunddal (f. 1949, PhD) er dosent emeritus i praktisk teologi ved Ansgar Høgskole i Kristiansand.